

1910 i ärendet afgifvit underdånigt utlåtande, däri statskontoret i fråga om den begärda delaktigheten anfört följande:

»Sedan aflöningen för de vid seminarierna i Haparanda och Murjek med tillhörande öfningsskolor anställda lärare och lärarinnor numera blifvit så förhöjd, att den pension från folkskollärarnas pensionsinrättning, hvartill de efter nuvarande delaktighetsbelopp äro berättigade, icke längre står i rimligt förhållande till aflöningen, anser statskontoret i likhet med direktionen öfver nämnda pensionsinrättning skäligt, att delaktighetsbeloppen för ifrågavarande lärarpersonal höjas på sätt och under villkor, som genom 1907 års Riksdags beslut och nådig kungörelse den 28 juni samma år medgifvits i fråga om vissa lärartjänsters vid folkskoleseminariernas öfningsskolor delaktighet i samma pensionsinrättning. Därmed följer ock en förbättrad familjepensionering genom folkskollärarnas änke- och pupillkassa.

Hvad därefter angår frågan om beredande af delaktighet i förenämnda pensionsinrättning samt änke- och pupillkassa för omförmälda seminariers föreståndare, har statskontoret mot direktionens i sådant afseende framlagda förslag icke annat att erinra än att det enligt statskontorets mening vore synnerligen önskvärdt, att nuvarande föreståndaren för seminariet i Haparanda Emil Lindbäck, hvilken för sin personliga del enligt 1898 års Riksdags beslut fått sig tillförsäkrad pension till högre belopp än det, hvartill delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning skulle föranleda, nu kunde vinna delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa. Härigenom skulle med hans egen medverkan åt hans närmaste beredas pension, som annars staten svårigen torde kunna undandraga sig att ensam bekosta. Den invändning, som nu liksom tillförene, då liknande framställning gjorts, af direktionen framställt mot hans delaktighet i kassan på den grund, att han icke tillika blir delägare i folkskollärarnas pensionsinrättning, saknar visserligen ingalunda fog; men den praktiska fördelen torde i detta fall böra få öfvervinna den formella betänkligheten, hvilken också numera måste anses minskad, enär dels Lindbäcks föreståndartjänst ju är afsedd att vinna delaktighet i pensionsinrättningen, dels ock på senare tid andra än delägare i nämnda pensionsinrättning vunnit delaktighet i omförmälda änke- och pupillkassa, till exempel delägare i döfstumlärarnas pensionsanstalt.

För utvidgning, på sätt direktionens föreliggande förslag innebär, af delaktigheten i folkskollärarnas pensionsinrättning samt änke- och pupillkassa skulle enligt den på direktionens föranstaltande verkställda sakkunniga utredningen erfordras ökade årliga anslag till pensionsinrätt-

ningen med 800 kronor och till kassan med 200 kronor. Därest såsom statskontoret ifrågasatt delaktighet i kassan beredes jämväl föreståndaren Lindbäck, erfordras beträffande anslaget till densamma ytterligare någon ökning, hvars belopp statskontoret visserligen icke är i tillfälle att angifva, men som dock kan antagas icke blifva synnerligen afsevärdt.»

*Departement-
schefen.*

I likhet med de i ärendet hörda myndigheterna håller äfven jag före, att nu ifrågavarande lärarpersonal bör erhålla delaktighet i folkskollärarnas pensionsinrättning samt folkskollärarnas änke- och pupillkassa efter enahanda grunder som lärarpersonalen vid folkskoleseminariernas öfningsskolor. Den af seminarieföreståndaren Emil Lindbäck för hans personliga del begärda delaktigheten i folkskollärarnas änke- och pupillkassa har afstyrkts af direktionen, hvaremot statskontoret ansett denna delaktighet böra beviljas. På de af statskontoret anförda skäl anser jag mig böra förorda Lindbäcks framställning äfven i denna del. De beräkningar, som gjorts rörande erforderlig ökning i statsbidragen till anstalterna, äro ju endast approximativa, och änke- och pupillkassans ställning är, enligt hvad kassans årsrapporter utvisa, så god att, äfven om delaktighet i kassan beviljas Lindbäck personligen, någon ökning af statsbidraget på grund af den obetydligt ökade kostnaden härför icke torde erfordras.

Under åberopande af hvad sålunda anförts hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

dels medgifva ej mindre att småskoleseminarierna i Haparanda och Murjek må, under iakttagande i tillämpliga delar af föreskrifterna i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning, för vid seminarierna inrättade föreståndarbefattningar äfvensom hvar och en af de vid seminarierna befintliga lärartjänster, hvilka skola uppehållas af examinerade manliga eller kvinnliga folkskollärare — seminariet i Haparanda dock beträffande föreståndarbefattningen först efter den nuvarande föreståndarens afgang från tjänsten — erhålla delaktighet i nämnda pensionsinrättning efter det högsta lönebelopp, hvaraf den föreståndare eller lärare, som innehar tjänsten, på grund af tjänstålder, enligt gällande författning äger att komma i åtnjutande, dock att pension för ifrågavarande föreståndare och lärare må bestämmas till högst två tredjedelar af tjänsten åtföljande lön jämte ålderstillägg, än äfven att föreståndaren för seminariet i Haparanda Emil Lindbäck må, under iakttagande i tillämpliga delar af föreskrifterna i reglementet för folkskollärarnas änke-

och pupillkassa, erhålla delaktighet i nämnda kassa med det högsta lönebelopp, hvaraf han på grund af tjänstålder enligt gällande författning äger att komma i åtnjutande,

dels föreskrifva

att pensionsavgifter för dessa tjänster skola af de för hvarje seminarium anvisade anslag genom föreståndarens försorg i vederbörlig ordning inbetalas till pensionsinrättningen, med rätt för föreståndaren att uttaga lärarens afgift genom afdrag å hans aflöning;

att examinerad folkskollärare, som efter vederbörligt förordnande bestridt eller hädanefter kommer att bestrida lärartjänst, hvarom nu är fråga, må för åtnjutande af pension från folkskollärarnas pensionsinrättning räkna hela den tid, han tjänstgjort i nämnda egenskap, såsom ordinarie tjänstår;

att med afseende på skyldighet och rättighet att ingå såsom delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa skall gälla, hvad som är föreskrifvet angående folkskollärare;

att pensionsavgifterna till nämnda kassa årligen skola inom den i reglementet för kassan föreskrifna tid af seminariets föreståndare insändas till direktionen; samt

att det skall åligga föreståndaren att beträffande ifrågavarande tjänster och deras innehafvare lämna direktionen erforderliga uppgifter,

dels och öka det under riksstatens tionde hufvudtitel uppförda anslaget »Bidrag till folkskollärares pensionering» med 800 kronor samt det under samma hufvudtitel uppförda anslaget »Bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa» med 200 kronor.»

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

Härefter yttrade departementschefen, statsrådet Lindström:

»Hos Kungl. Maj:t hafva rektorn Daniel Viotti m. fl. kommitterade, utsedda af det tredje mötet för sinnesslövärderna inom Sverige år 1907, gjort underdånig ansökning om vidtagande af åtgärder för beredande af pension åt lärarpersonalen vid de statsunderstödda sinnesslöanstalterna i riket och därvid anført följande.

Enligt den af inspektören för sinnesslövärderna i riket till Kungl. Maj:t i maj 1907 afgifna berättelse uppgingo de med statsmedel understödda sinnesslöanstalterna i riket år 1905 till ett antal af 35, nämligen 27 uppfostringsanstalter och arbetshem samt 8 asyler för obildbara. Vid samtliga dessa anstalter funnos den 31 december 1905 anställda

[6.]

*Pensionering
af lärar-
personalen vid
statsunder-
stödda sinnes-
slöanstalter.*

38 föreståndare och föreståndarinnor, 62 kvinnliga lärare i s. k. skol-
ämnena samt 18 manliga och 10 kvinnliga lärare i handarbeten och
praktiska sysslor eller tillsammans 128 personer förutom timlärare och
till betjäning hänförlig personal. Elevantalet uppgick samma dag
till 1,066.

Sinnesslöanstalterna utgjorde ett viktigt led i de allmänna folk-
bildnings- och folkuppfostringsanstalterna och vore så mycket betydelse-
fullare, som deras alumner utgjordes af i olika hänseenden vanlottade
barn, hvilka, därest ifrågavarande tillflykter icke funnes, i många fall
skulle försummas och vanvårdas eller åtminstone stå i fara att utsättas
för olämplig och för deras anlag och begåfning icke passande behand-
ling. Att det låge i det allmännas intresse och tillhörde dess skyldig-
heter att bereda lämplig undervisning och vård äfven åt de sinnesslöa,
vore numera allmänt erkänt, äfven om förhållandena hittills icke med-
gifvit, att dessa barns undervisning blifvit i lag påbjuden i likhet med
undervisningen för de normala barnen samt för döfstumma och blinda.
Landstingen hade sålunda efter hand inrättat anstalter för respektive
län, och statsmakterna hade under en lång följd af år lämnat bidrag
till de årliga omkostnaderna.

Tack vare det intresse och understöd, som det allmänna sålunda
ägnat sinnesslövården, hade densamma inom vårt land nått en betydande
utveckling. Intresset för verksamhet på detta område hade samtidigt
växt och lockat många värdefulla krafter in i arbetet för de sinnesslöa.
Enligt inhämtade uppgifter vore det ock numera i afseende på löne-
förmåner i allmänhet jämförelsevis väl sörjdt för de lärare och lärarinnor,
som vunnit anställning vid sinnesslövården. Detta vore ock af nöd-
vändigheten påkalladt, enär arbetet vore synnerligen hårdt och upp-
slitande. Dessutom måste af helt naturliga skäl denna lärarpersonal
blifva betydligt mera bunden vid sitt arbete icke blott genom de dagliga
lektionerna utan fastmer genom det öfvervakande, som barnen kräfde
jämväl under den lediga tiden. Lärarpersonalens ferier blefve ock vä-
sentligen kortare än för lärare vid andra skolor, som besöktes af eleverna
endast under lektionerna.

Under tjänstetiden vore det i allmänhet ganska väl sörjdt för
ifrågavarande personal. Men deras ålderdom vore ännu icke — med
undantag för enstaka fall — betryggad genom pensionering. Tiden synes
nu, sedan sinnesslövården blifvit i viss mån organiserad, vara inne för
upptagande af pensionsfrågan. Betydelsen af dess lyckliga lösning så
väl för lärarna själfva som för sinnesslövården i det hela låge i
öppen dag.

Önskvärdt vore, om pensioner kunde beredas alla dem, som på ett eller annat sätt ägnat sitt lifs arbete åt sinnesslövården. Men då statens mellankomst i detta afseende icke torde kunna begäras för andra än dem, som staten under deras tjänstetid i en eller annan form aflönat, hade kommitterade ansett, att statens medverkan till beredande af pensioner borde ifrågasättas endast för personalen vid de med statsmedel understödda anstalterna. Af tjänstinnehafvarna vid dessa anstalter borde själfallet ordinarie manliga och kvinnliga föreståndare samt ordinarie manliga och kvinnliga lärare, som hufvudsakligen undervisade i s. k. skolännen, tillerkännas pensionsrätt. Men äfven de manliga och kvinnliga lärarna i slöjd och handarbeten borde enligt kommitterades mening erhålla pensionsrätt under förutsättning, att de vore ordinarie. Slöjd och handarbeten vore nämligen för utvecklingen af de sinnesslöa af största betydelse och stode utan gensägelse i främsta ledet bland sinnesslövårdens hjälpmedel.

I fråga om det närmare ordnandet af pensioneringen tillåte sig kommitterade framhålla, att frågan syntes vinna den lämpligaste lösningen, om utrymme bereddtes sinnesslöanstalternas lärarpersonal i någon af de redan befintliga pensionsinrättningarna för lärare. Den inrättning, som härvid låge närmast till hands, vore döfstumlärarnas pensionsanstalt. Kungl. Maj:t och Riksdagen hade också redan beviljat inträde i nämnda anstalt för lärarpersonalen vid en sinnesslöanstalt, nämligen skolhemmet i Vänersborg för blindade döfstumma.

Om det framställda förslaget till lösning af sinnesslöanstalternas pensionsfråga skulle kunna genomföras till gagn för alla nu anställda lärare, torde dock en ändring i bestämmelserna för döfstumlärarnas pensionsanstalt blifva erforderlig. Enligt Kungl. Maj:ts nådiga reglemente för nämnda anstalt erhöles delägarna i densamma pension efter olika delaktighetsbelopp. Minimum vore 1,200 kronor, motsvarande en konstant aflöning till samma belopp. För närvarande nådde flertalet lärare och lärarinnor vid sinnesslöanstalterna icke upp till detta lönebelopp. En enligt uppgifter från anstalterna verkställd beräkning utvisade, att de konstanta lönerna för lärarinnor med minst femton tjänstår — vid hvilken tid maximilönen torde vara uppnådd — varierade mellan 350 kronor och 1,000 kronor. Medellönen vore omkring 527 kronor. Till detta belopp måste emellertid läggas värdet af naturaförmåner med undantag af bostad och bränsle. Nämnda förmåner, som utgjordes af vivre, tvätt, lyse, läkarvård, medicin m. m. hade kommitterade uppskattat till ett medelvärde af 500 kronor, ett belopp, som under nu rådande dyra tider icke torde vara för högt beräknadt. Med tillägg af denna summa skulle hela löneförmånen för dem, som

tjänstgjort minst femton år, uppgå till lägst 850 kronor och högst 1,500 kronor eller i medeltal 1,027 kronor. En lärare eller lärarinna med denna årslön skulle alltså icke kunna vinna inträde i döfstumlärarnas pensionsanstalt med mindre vederbörande anstalt höjde det kontanta beloppet, så att samtliga löneförmåner finge ett värde af 1,200 kronor. Då emellertid af de 17 lärarinnor, som räknade minst femton tjänstår, 11 åtnjöte löner, som varierade mellan 850 kronor och 1,000 kronor och 4 erhöle 1,100 kronor, torde det i vissa fall kunna blifva mycket svårt, att icke säga omöjligt för lärarinnorna att omedelbart vinna de lönetillskott, som skulle erfordras för att under de tio sista åren af tjänstetiden hafva lönen uppe i minst 1,200 kronor. Däremot torde någon nämnvärd svårighet icke möta för lönernas uppbringande till 1,000 kronor. Med hänsyn till nu anförda förhållanden hemställde kommitterade, att reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt måtte ändras därhän, att lägsta delaktighetsbeloppet för lärare eller lärarinna vid sinnesslöanstalt, som vunne inträde i pensionsanstalten, bestämdes till 1,000 kronor.

Med afseende på storleken af delaktighetsbeloppen syntes det i allmänhet vara lämpligt, att lärare och lärarinnorna i skolämnen, slöjd och handarbeten vid sinnesslöanstalt likställdes med lärarinna vid döfstumsanstalt, föreståndarinna för sinnesslöanstalt och föreståndare för arbetshem med döfstumlärare samt föreståndare för sinnesslöanstalt med föreståndare för döfstumanstalt. De nu gällande löneförmånerna vid sinnesslöanstalterna lade i vissa fall icke hinder i vägen för ett stadgande efter nu nämnda grunder. Men flerstädes understege lönerna de belopp, som för en dylik anordning skulle erfordras. På hufvudsakligen samma skäl, som förut anförts för en sänkning af det lägsta delaktighetsbeloppet för lärarinnor, kunde man ock ifrågasätta, huruvida det icke kunde medgifvas, att sinnesslöanstalternas personal berättigades att vinna inträde i döfstumlärarnas pensionsanstalt uteslutande efter beloppet af den maximilön, som vore eller kunde blifva bestämd för hvarje särskild tjänst, dock med den inskränkning, att en viss maximigräns fastställdes för delaktighetsbeloppen inom de olika grupperna. Denna gräns syntes för lärare och lärarinnor af alla slag böra sättas till 1,600 kronor, för föreståndarinna för anstalt och föreståndare för arbetshem till 2,000 kronor samt för föreståndare för anstalt till 4,000 kronor.

I fråga om kompetensfordringar hemställde kommitterade, att samma undantag från bestämmelsen i § 12 mom. 1 af reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt, som redan medgifvits beträffande personalen vid skolhemmet i Vänersborg, finge tillämpas i afseende å samtliga sinnesslöanstalters personal.

Slutligen ville kommitterade framhålla önskvärdheten af, att pensionsåldern måtte sättas till högst 55 lefnadsår och 30 tjänstår. Kommitterade befarade visserligen, att de ekonomiska förhållandena reste kanske oöfverstigliga hinder i vägen för genomförandet af detta önskemål. Men det torde med skäl kunna antagas, att flertalet lärarinnor skulle i förtid nedbrytas af det uppslitande arbetet, så att de aldrig hunne fram till hel pension, därest pensionsåldern bestämdes till 60 lefnadsår. Erfarenheten från andra pensionsanstalter syntes gifva stöd för dylika farhågor.

Med anledning af hvad sålunda anförts hemställde kommitterade, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder i syfte att åt den ordinarie lärarpersonalen (föreståndare och föreståndarinnor samt lärare och lärarinnor) vid de med statsmedel understödda sinnesslöanstalterna i riket bereda inträde i döfstumlärarnas pensionsanstalt enligt de för densamma gällande bestämmelser, sedan dessa blifvit jämkade i följande afseenden:

1) delaktighetsbeloppet för lärare och lärarinna vid sinnesslöanstalt skulle utgöra lägst 1,000 kronor;

2) för sinnesslöanstalternas lärarpersonal skulle pensionsdelaktighetsbeloppet bestämmas efter den maximilön, som vore eller kunde framdeles blifva bestämd för hvarje särskild tjänst, likväl med den begränsning, att för de olika grupperna af tjänstinnehafvare fastställdes maximidelaktighetsbelopp efter förut angifna grunder;

3) i fråga om kompetensfordran skulle gälla samma undantagsbestämmelse som för personalen vid skolhemmet i Vänersborg.

Vid ansökningen voro fogade skriftliga uppgifter af sinnesslöanstalternas föreståndare eller föreståndarinnor om den vid anstalterna tjänstgörande lärarpersonalen, vederbörandes ålder, aflagda examina, tiden för första anställning i sinnesslövården och för den vid uppgiftens aflämnande innehafda anställning samt kontanta lönebelopp för år 1907.

Sedan ärendet remitterats till direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning, samt direktionen, på underdånig hemställan, enligt nådigt beslut den 2 juni 1908 erhållit nådigt bemyndigande att låta på allman bekostnad verkställa utredning rörande de kostnader, som den begärda delaktigheten kunde komma att tillskynda statsverket, har direktionen med underdånigt utlåtande den 9 juni 1909 till Eders Kungl. Maj:t öfverlämnat ett af filosofie licentiaten Karl Englund efter direktionens uppdrag afgifvet, på bilagda matematiska beräkningar grundadt skriftligt yttrande i ämnet.

I detta yttrande erinrar Englund till en början, att enligt de från anstalterna insamlade uppgifterna delaktighet skulle beredas åt

	Grupp.
2 föreståndare	1
3 ,, för arbetshem	2
26 föreståndarinnor	3
19 lärare	4
77 lärarinnor	5
sammanlagdt 127 personer;	

att i ansökningen hemställts, att för respektive tjänstekategorier måtte gälla följande delaktighetsbelopp:

	högst	lägst
Grupp 1	kronor 4,000: —	kronor 3,200: —
„ 2	„ 2,000: —	„ 1,600: —
„ 3	„ 2,000: —	„ 1,600: —
„ 4	„ 1,600: —	„ 1,000: —
„ 5	„ 1,600: —	„ 1,000: —

samt att såsom önskvärdt framhållits att pensionsåldern sattes till 55 år, dock att för erhållande af hel pension skulle fordras minst 30 tjänstår. Härefter yttrar Englund följande.

De från anstalterna insamlade uppgifterna, upptagande bland annat nu befintliga tjänstinnehafvares födelseår och antal fulla tjänstår den 1 januari 1907, gäfve vid handen, att medelpensionsåldern vid tillämpning af det i § 8 af reglementet för döfstumläraernas pensionsanstalt gifna stadgandet (60 lefnadsår, 30 tjänstår) kunde väntas blifva för manliga lärare 62 år, för kvinnliga 60 år. Om, såsom anstalternas representanter tänkt sig, för rätt till hel pension skulle erfordras blott 55 lefnadsår jämte 30 tjänstår, blefve medelpensionsåldern för respektive grupper 60 och 57 år. Medelinträdesåldern hade befunnits vara: för män 30 år, för kvinnor 25 år. På hvad sätt befordringen till högre tjänst i en framtid kunde väntas försiggå, vore på grund af materialets knapphet svårt att förutsäga. Englund hade emellertid, med stöd af de uppgifter, som erhållits, trott sig kunna antaga, att medelåldern för befordran till såväl föreståndare- som föreståndarinnetjänst i framtiden skulle blifva 35 år.

I det följande betecknades de bägge olika förutsättningarna angå-

ende pensionsåldern med respektive *alternativ 1* (60 lefnads-, 30 tjänstår) och *alternativ 2* (55 lefnads-, 30 tjänstår).

Till grund för beräkning af kostnaden för den egna pensioneringen hade lagts allmänna svenska dödlighetstabellerna 1891—1900, skildt för män och kvinnor, samt en räntefot af alternativt $3\frac{1}{2}$ och 4 procent.

Hvad anginge familjepensioneringen, hade till en början användts samma beräkningsgrund som fil. doktor H. Tiselius begagnat i sin i september 1906 verkställda utredning angående kostnaden för upptagande i folkskollärarnas änke- och pupillkassa af lärarna vid vissa folkhögskolor, men då det emellertid kunnat vara af intresse att se, till hvilket resultat man komme genom att tillämpa de antaganden, hvarpå beräkningen af det för folkskollärarnas del nu utgående statsbidraget till folkskollärarnas änke- och pupillkassa grundade sig, hade Englund utfört en dylik alternativ beräkning. Räntefoten vid beräkningen angående familjepensioneringen hade tagits alternativt lika med $3\frac{1}{2}$ och 4 procent.

Beräkningarna hänförde sig till de för de olika tjänstekategorierna förutsatta *högsta* delaktighetsbeloppen.

Pensioneringen tänktes träda i kraft den 1 januari 1911, och antoges samtliga vid uppgifternas insamlande befintliga lärare då kvarstå i tjänst, ett antagande som i någon mån, ehuru obetydligt, bidroge till att öfverdrifva den beräknade pensioneringskostnaden.

Beräkningen ledde till, att sammanlagda beloppet pensionsutbetalningar per år i jämnviktsläget blefve

vid alternativ 1	kronor 65,095: —
„ „ 2	„ 82,626: —

Då afgifternas (skoldistriktens och tjänstinnehafvarnas, sammanlagdt $7\frac{1}{2}$ procent å delaktighetsbeloppen) för den egna pensioneringen uppginge till 16,470 kronor för år, skulle alltså, sedan jämnviktsläget efter några decennier inträdt, staten ha att för den egna pensioneringens bestridande bidraga med nära $\frac{3}{4}$ af kostnaden vid alternativ 1, vid alternativ 2 med drygt $\frac{4}{5}$. Under de närmaste åren vore något tillskott af statsmedel icke erforderligt.

Nämnda beräkning vore utförd med hänsyn därtill, att det i § 2 af reglementet för döfstumlärnas pensionsanstalt omförmälda fyllnadsbidraget af statsmedel syntes vara ämnadt att utgå endast i den mån anstaltens löpande utgifter ovillkorligen påkallade detsamma. Oafsedt i hvilken ordning statsbidraget utginge, syntes det Englund emellertid vara lämpligt, att dess kapitalvärde vid tidpunkten för pensioneringens

ordnande, respektive »årliga värde» från denna tid beräknades. Först därmed vunnes en rätt uppskattning af den förpliktelse staten genom ifrågavarande pensionering påtog sig.

Det för den egna pensioneringen erforderliga statsbidraget representerade en i all framtid, i midten af hvarje kalenderår, räknadt från år 1911, utgående ränta af

vid alternativ 1 och $3\frac{1}{2}$ procent räntefot	kronor	23,363: —
” ” 1 ” 4 ” ”	”	21,032: —
” ” 2 ” $3\frac{1}{2}$ ” ”	”	36,064: —
” ” 2 ” 4 ” ”	”	33,174: —

Det för familjepensioneringen erforderliga statsbidraget utgjorde per år, räknadt från midten af år 1911,

vid alternativ 1 och $3\frac{1}{2}$ procent räntefot.....	kronor	851: —
” ” 1 ” 4 ” ”	”	692: —
” ” 2 ” $3\frac{1}{2}$ ” ”	”	877: —
” ” 2 ” 4 ” ”	”	711: —

då man grundade beräkningen på samma antaganden om dödlighet och giftermålsfrekvens som Tiselius i sin förut omnämnda utredning af september 1906. Vid tillämpning af den andra beräkningsgrunden komme man till de respektive värdena

vid alternativ 1 och $3\frac{1}{2}$ procent räntefot.....	kronor	793: —
” ” 1 ” 4 ” ”	”	626: —
” ” 2 ” $3\frac{1}{2}$ ” ”	”	820: —
” ” 2 ” 4 ” ”	”	645: —

Med hänsyn till den ovisshet, som ju måste råda angående här ifrågavarande lärares dödlighet och öfriga på familjepensionernas värden inverkan faktorer, syntes det tillrådligt, att det för familjepensioneringen erforderliga bidraget af statsmedel till folkskollärarnas änke- och pupillkassa räknades efter den förstnämnda grunden, så att, om delaktighet medgäfvos enligt alternativ 1, detta bidrag sattes till 851 kronor om året, om delaktighet medgäfvos enligt alternativ 2, till 877 kronor om året.

Mot valet af $3\frac{1}{2}$ procent räntefot kunde invändas, att det för närvarande för folkskollärarnas del till folkskollärarnas änke- och pupillkassa utgående statsbidraget vore beräknadt efter 4 procent räntefot. Å andra sidan kunde Englund emellertid stödja sig på, att det af folk-

högskollärarnas delaktighet i nämnda kassa betingade, nu utgående tillskottet af statsmedel vore beräknadt efter $3\frac{1}{2}$ procent räntefot.

Direktionen har för sin del anfört i ämnet följande:

»I fråga om den omfattning, i hvilken förevarande lärarpersonal skulle upptagas till delaktighet i pensionsanstalterna, har hemställts, att delaktigheten skulle omfatta ej endast manliga och kvinnliga föreståndare samt lärare, som hufvudsakligen undervisa i så kallade skolämnen, utan jämväl manliga och kvinnliga lärare i handarbeten och slöjd. Lärare af denna sistnämnda grupp hafva hittills ej — med undantag dock för lärarinnor i slöjd vid skolhemmet i Vänersborg — erhållit delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt. Då emellertid, på sätt i ansökningen framhålles, slöjd och handarbeten äro för utvecklingen af de sinnesslöa af största betydelse och stå i främsta rummet bland sinnesslövårdens hjälpmedel och då det torde vara lämpligt, att ifrågasvarande lärare pensioneras af samma anstalt som öfriga sinnesslölärare, har direktionen ej anledning göra någon invändning mot den önskade omfattningen af delaktigheten.

Hvad beträffar de närmare villkoren för delaktigheten har det föreslagits, att minimibeloppet för delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt — eljest utgörande 1,200 kronor — skulle i förevarande fall bestämmas till 1,000 kronor. Det har vidare i afseende å delaktighetsbeloppens storlek föreslagits, att lärare och lärarinna i skolämnen, slöjd och handarbeten likställas med lärarinna vid döfstumskola, föreståndarinna för sinnesslöanstalt och föreståndare för arbetshem likställas med lärare vid döfstumskola samt föreståndare för sinnesslöanstalt med föreståndare för döfstumskola, allt dock med den inskränkning, att likställigheten skulle gälla med afseende å endast maximibeloppet för delaktighet i hvarje särskildt fall. För öfrigt skulle delaktigheten få bestämmas efter utgående maximilön i hvarje fall.

Mot bestämmande af minimum för delaktighet till 1,000 kronor har direktionen, med hänsyn till hvad i ansökningen blifvit uppgifvet om rådande aflöningsvillkor, ansett sig ej böra göra någon erinran. Då det däremot torde få anses lämpligt att, i likhet med hvad som är fallet i fråga om tjänster vid döfstumskolor och folkhögskolor, en högre tjänst har ett högre minimum för delaktighet än en lägre befattning, kan hvad i ansökningen i strid med denna grundsats blifvit föreslaget ej af direktionen tillstyrkas.

Det har slutligen hemställts, att pensionsåldern måtte bestämmas till högst 55 lefnadsår och 30 tjänstår, i likhet med hvad som är fallet med afseende å folkskollärare. Till stöd för denna hemställan har an-

förts, att det kunde med skäl befaras, att flertalet lärarinnor på grund af det uppslitande arbetets nedbrytande beskaffenhet aldrig skulle hinna fram till hel pension, därest pensionsåldern bestämdes till den för döfstumlärare gällande åldern af 60 lefnadsår och 30 tjänstår. Häremot må emellertid erinras att, då för pensions beredande begäres delaktighet i en redan befintlig pensionsanstalt, de för denna anstalt gällande bestämmelser om lägsta pensionsålder böra tillämpas på den nya delägargruppen. Skulle däremot pensionsåldern för den nytillträdande delägargruppen sättas lägre än för förutvarande delägare, skulle detta blifva ett prejudikat, hvars konsekvenser ej kunde beräknas. Detta torde ej heller — äfven om man medgifver att arbetet är nedbrytande — vara nödvändigt med hänsyn till möjligheten af afkortad förtidspension.

Slutligen må erinras att kostnaden för statsverket blir betydligt större för pensionering vid 55 års ålder än vid 60 år, i hvilket afseende direktionen får hänvisa till den verkställda matematiska utredningen. Direktionen finner sig för den skull böra afstyrka framställningen i nu förevarande del.

I fråga om hvad med fullt tjänstår skall förstås torde det vara lämpligt att, i likhet med hvad som ägde rum då folkhögskolorna för sin lärarpersonal fingo delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt, någon bestämmelse därom jämväl i förevarande fall meddelas. I saknad af nödig utredning i denna fråga ser sig direktionen dock urståndsatt att därutinnan framställa något förslag. Skulle emellertid bestämmelse i detta hänseende ej anses böra meddelas, torde, med tillämpning af § 12 mom. 3 i reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt och det därstädes åsyftade stadgandet i lagen om döfstumundervisningen den 31 maj 1889, § 14, fullt tjänstår få anses motsvara en undervisningstid af 40 veckor eller, därest vederbörande styrelse finner skäl medgifva inskränkning i undervisningstiden, minst 38 veckor.

Hvad angår kostnaden för ifrågavarande pensionering får direktionen åberopa den verkställda utredningen, hvaraf framgår bland annat, att under de närmaste åren något tillskott af statsmedel icke är erforderligt för lärarpersonalens egen pensionering. För den närmaste tiden skulle således inflytande afgifter därtill lämna tillräcklig tillgång. Den verkställda beräkningen af erforderligt statsbidrag hänför sig till de för de olika tjänstekategorierna ifrågasatta högsta delaktighetsbeloppen, en omständighet, som torde föranleda därtill att beräkningen får anses något hög. Detta förhållande torde dock uppvägas däraf, att den sannolika ökningen under årens lopp af delaktiga tjänster ej kunnat beräknas.

Under antagande att pensionsåldern bestämmes till 60 lefnadsår skulle, sedan efter några decennier jämviktsläget inträdt, så att det för lärarpersonalens egen pensionering årligen erforderliga statsbidraget blifvit konstant, detta komma att utgöra 48,625 kronor.

I detta sammanhang får direktionen erinra, att motsvarande siffror för döfstumlärare och folkhögskollärare uppgingo: för de förra till 30,850 kronor samt för de senare till 42,136 kronor, dessa siffror jämväl hänförande sig till ifrågasatta högsta delaktighetsbeloppen.

För familjepensioneringen erfordras enligt den verkställda utredningen ett årligt statsbidrag af 851 kronor, utgående med oförändradt belopp från det delaktigheten inträdt och i all framtid.

Motsvarande siffror för döfstumlärare och folkhögskollärare utgjorde respektive 2,517 kronor och 4,377 kronor.

På grund af hvad i ärendet förekommit får direktionen — under hänvisning till de föreskrifter, som meddelats i sammanhang med medgifven delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt för folkhögskollärare samt lärarpersonalen vid skolhemmet i Vänersborg för blinda döfstumma — i underdånighet tillstyrka:

dels att de med statsmedel understödda sinnesslöanstalterna i riket må, under iakttagande i tillämpliga delar af föreskrifterna i reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt för vid nämnda anstalter befintliga, nedan omförmälda tjänster, vinna delaktighet i pensionsanstalten enligt följande särskilda villkor och bestämmelser:

att delaktigheten skall afse ordinarie manliga och kvinnliga föreståndare samt ordinarie manliga och kvinnliga lärare — de i slöjd och handarbeten däri inbegripna;

att med ordinarie manlig eller kvinnlig föreståndare eller lärare förstås sådan, som af vederbörande styrelse antagits för visst antal år i sänder eller tills vidare med ömsesidig uppsägningsrätt;

att i pensionsafseende föreståndare för sinnesslöanstalt betraktas lika med föreståndare för döfstumskola, föreståndarinna för sinnesslöanstalt och föreståndare för arbetshem med lärare vid döfstumskola samt lärare och lärarinna vid sinnesslöanstalt med lärarinna vid döfstumskola, dock att för denna sistnämnda delägaregrupp minsta medgifna delaktighetsbeloppet bestämmes till 1,000 kronor;

att nu ifrågavarande tjänstinnehafvare skola, för att erhålla hel pension, hafva under de före afskedstagandet senast förflutna tio tjänståren åtnjutit löneförmåner, värdet af bostad och bränsle eller ersättning därför häri icke inberäknadt, fullt motsvarande det belopp, till hvilket delaktighet i pensionsanstalten för tjänsten bestämts;

att pensionssökande må räkna sig till godo äfven den tid han eller hon tjänstgjort vid vederbörande anstalt innan nådig kungörelse om delaktighet för ifrågavarande personal trädt i kraft, dock med iakttagande af den i § 12 mom. 1 af reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt omförmälda inskränkning så tolkad, att hvad däri stadgas om aflagd godkänd examen såsom villkor för rätt att räkna tjänstår såsom extra icke skall i afseende å ifrågavarande personal äga tillämpning;

att för den tid, som infaller efter det döfstumlärarnas pensionsanstalt börjat omfatta äfven lärare vid sinnesslöanstalter, sådan lärare ej må räkna sig ett tjänstår till godo såsom ordinarie med mindre han under detsamma varit i sådan egenskap anställd å tjänst med delaktighet i pensionsanstalten;

samt att om sinnesslöanstalt och dess styrelse skall gälla hvad i reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt stadgas om skoldistrikt och distriktsskolsstyrelse;

dels att vid sinnesslöanstalterna i fråga anställd personal må äga delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa sålunda, att en hvar manlig föreståndare eller lärare, som efter det nådig kungörelse i förevarande ämne trädt i kraft, tillträdt tjänst, hvarmed följer delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt, skall vara skyldig till delaktighet jämväl i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, att rättighet att vara delägare i kassan skall tillkomma kvinnliga tjänstinnehafvare samt i öfrigt en hvar manlig tjänstinnehafvare, som vid den tid, då kungörelsen träder i kraft, innehar tjänst, för hvilken vederbörande styrelse vinner delaktighet i pensionsanstalten, under villkor att anmälan om delaktighet sker hos kassans direktion inom utgången af det år, hvarunder styrelsen för tjänsten vunnit delaktighet i pensionsanstalten, äfvensom att för denna nya grupp af delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa pensionsafgifter och pensionsbelopp skola utgå i förhållande till de belopp, efter hvilka vederbörande styrelse för ifrågavarande tjänster vunnit delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt, samt i öfrigt reglementet för nämnda änke- och pupillkassa äga motsvarande tillämpning, dock med iakttagande däraf, att den i § 2 omförmälda anmälan skall ske hos vederbörande styrelse, och att nämnda anmälan jämte den i samma paragraf anbefallda uppgift skall af styrelsen insändas till direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning, samt att det i § 24 sista stycket omtalade intyg skall afgifvas af vederbörande skolstyrelses ordförande;

dels ock att hvad i särskilda författningar är eller kan blifva före-

skrifvet om sättet för uppbörd af pensionsavgifter till döfstumlärarnas pensionsanstalt och folkskollärarnas änke- och pupillkassa samt utbetalning af pensioner från nämnda kassor skall äga tillämpning jämväl å nu ifrågavarande grupp af delägare.

Därest den ifrågasatta delaktigheten kommer till stånd, torde behof yppas af ett mindre organisationsanslag, hvarifrån kostnader finge bestridas för anskaffande af liggare och blankettryck m. m. Härför synes ett belopp af 500 kronor vara tillräckligt.»

På grund af nådig remiss har statskontoret den 28 januari 1910 i detta ärende afgifvet underdånigt utlåtande, däri statskontoret yttrat följande.

»I likhet med direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning anser statskontoret goda skäl föreligga för statens medverkan till beredande af pension åt den ordinarie lärarpersonalen vid de med statsmedel understödda sinnesslöanstalterna; och då för motsvarande personal vid en del andra abnormskolor redan finnes upprättad en pensionsanstalt med understöd af staten, synes det äfven statskontoret lämpligt att förevarande pensionsfråga ordnas genom inrymmande af delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt för nu ifrågavarande personal.

Mot förslaget att äfven lärare och lärarinnor i handarbeten och slöjd skola, med hänsyn till den särskilda betydelse sådan verksamhet äger vid utbildningsanstalter för sinnesslöa, och i likhet med hvad som redan medgifvits beträffande skolhemmet för blinda döfstumma i Vänersborg, blifva delaktiga af den ifrågasatta pensionsförmånen, har statskontoret icke något att erinra.

Beträffande sökandenas yrkande att den för delaktighet erforderliga minimiaflöningen måtte bestämmas till ett belopp af 1,000 kronor, vill statskontoret erinra, att för ifrågavarande personal, hvars aflöning i de flesta fall till större delen utgöres af naturaförmåner, aflöningens storlek gifvetvis är i hög grad beroende på uppskattningen af dessa förmåners värde. För egen del ansluter sig statskontoret till direktionens öfver folkskollärarnas pensionsinrättning i detta afseende framlagda förslag, enligt hvilket beträffande lärare och lärarinna vid sinnesslöanstalt minimiaflöningen för delaktighet skulle sänkas från det enligt reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt erforderliga lägsta beloppet 1,200 kronor till 1,000 kronor, men föreståndare för arbetshem och föreståndarinna skulle likställas med lärare vid döfstumskola med en minimiaflöning för delaktighet af 1,600 kronor, samt föreståndare för

anstalt likställas med föreståndare för döfstumskola med en minimi-aflöning för delaktighet af 3,200 kronor.

Hvad därefter angår sökandenas hemställan om pensionsålderns bestämmande till 55 år, hvilket förslag att döma efter den förebragta motiveringen förmodligen endast afser den kvinnliga lärarpersonalen, kan det visserligen icke förnekas att, då pensionsåldern för i statens tjänst anställda lärarinnor i läsämnen ansetts icke böra sättas högre än 55 år, ett stadgande om enahanda åldersgräns synes än mer på sin plats, när det gäller den vid sinnesslöanstalterna anställda kvinnliga lärarpersonalen; men med hänsyn till hvad direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning mot ifrågavarande förslag anfört, och då i allt fall möjlighet till pension vid tidigare ålder än 60 år, ehuru med afkortadt belopp, förefinnes, vill statskontoret icke ifrågasätta för personalens vid sinnesslöanstalterna vidkommande någon afvikelse från hvad som i berörda afseende finnes i reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt stadgad.

I fråga om hvad med fullt tjänstår skall förstås synes, vid det förhållande att den fostran och vård, som i anstalter för sinnesslöa ägnas lärjungarna, måste antagas till sin art vara sådan, att verksamheten fortgår hela året om samt sökandena i allt fall icke påyrkat något undantag för ifrågavarande lärarpersonals räkning från de enligt § 12 mom. 3 af nämnda reglemente gällande bestämmelser om tjänstår, anledning saknas att härutinnan föreslå någon särskild föreskrift.

Beträffande pensionering af änkor och barn efter tjänstinnehafvare vid sinnesslöanstalterna vill statskontoret till en början erinra, att sökandena själfva, såvidt de remitterade handlingarna utvisa, icke gjort framställning om någon familjepensionering; förslaget därom är framlagdt af direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning. Visserligen har icke, såvidt statskontoret har sig bekant, den sinnesslöanstalt, arbetshemmet för blinda döfstumma i Vänersborg, som redan vunnit delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt, ansetts böra beredas tillträde till någon af staten understödd inrättning för familjepensionering; men då öfriga delägare i döfstumlärarnas pensionsansanstalt tillerkänts delaktighet jämväl i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, synes det icke vara något att erinra mot att äfven nu ifrågavarande lärarpersonal må i sammanhang med erhållande af delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt vinna inträde i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, helst den däraf föranledda ökade kostnaden för staten är jämförelsevis obetydlig.

De för tjänstinnehafvarnas egen pensionering erforderliga kostnader skola enligt reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt be-

stridas genom afgifter dels af vederbörande skoldistrikt, som i förevarande fall motsvaras af sinnesslöanstalt, och dels af vederbörande tjänstinnehafvare samt genom fyllnadsbidrag af staten; alla utgifter skola i första rummet bestridas af dessa afgifter; hvad som ej åtgår samlas till en fond; först sedan fonden till fullo tagits i anspråk, skall staten tillskjuta årligt fyllnadsbidrag. Enligt den i ärendet föreliggande kostnadsberäkningen erfordras för nu ifrågavarande pensionering under närmaste tiden intet statsbidrag; efter inträdt jämviktsläge beräknas statsbidraget komma att årligen uppgå till 48,625 kronor.

Därest pensionering af änkor och barn efter lärarpersonalen vid sinnesslöanstalterna ordnas på sätt direktionen föreslagit, torde anslaget till bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa böra höjas med ett belopp af 860 kronor, motsvarande i rundt tal det enligt samma beräkning erforderliga årliga statsbidraget till familjepensioneringen.

Direktionen har gjort framställning om anvisande af 500 kronor till bestridande af organisationskostnader; och torde hvad i sådant afseende kan varda erforderligt kunna, på sätt som enligt nådigt beslut den 28 juni 1907 ägt rum beträffande dylika kostnader vid folkhögskollärarnas anslutning till döfstumlärarnas pensionsanstalt, anvisas att utgå af de till anstalten inflytande afgifterna.»

Sedan åtskilliga år tillbaka har staten ansett sig böra lämna bidrag till uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn och arbetshem för sinnesslöa. Under riksstatens åttonde hufvudtitel finnes nämligen allt sedan år 1885 uppfördt ett förslagsanslag till uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn, från hvilket bidrag enligt vissa grunder utgå till af landsting, stadsfullmäktige eller enskilda inrättade sådana anstalter och arbetshem för sinnesslöa. Likaledes finnes under riksstatens sjätte hufvudtitel uppfördt ett anslag till understöd åt anstalter för obildbara sinnesslöa. Samma skäl, som föranledt staten att medverka till uppehållandet af alla dessa anstalter, torde emellertid tala för, att den vid dem anställda lärarpersonalen i likhet med lärarna vid döfstumskolor genom statens medverkan erhåller en ordnad pensionering och därigenom en trygghet för att vid en tid, då ålder och försvagade kroppskrafter lägga hinder i vägen för fortsatt tjänst, icke stå ekonomiskt blottställda. Det förslag till frågans lösning, som väckts af kommitterade vid det tredje mötet för sinnesslövården och som i allt väsentligt vunnit myndigheternas gillande, nämligen att ifrågavarande anstalter skulle erhålla delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt, finner äfven jag klokt och tilltalande. Såsom redan

*Departementss-
chefen.*

förut framhållits har sådan delaktighet år 1907 medgifvits lärarpersonalen vid en med dessa anstalter närbesläktad anstalt, skolhemmet i Vänersborg för blinda döfstumma. Därest delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt beredes dessa sinnesslöanstalter, synas de, såsom jämväl myndigheterna ansett, böra under enahanda villkor, som bestämts för döfstumskolorna, för sin lärarpersonal få delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, ehuru detta icke uttryckligen i ansökningen begärts.

Lika med statskontoret anser jag obehöfligt att meddela särskild föreskrift om hvad med fullt tjänstår skall förstås.

I fråga om villkoren och bestämmelserna för delaktighetens vinande ansluter jag mig på de grunder, direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning anført, till hvad direktionen i detta hänseende föreslagit. Jag vill i detta sammanhang erinra, att de föreslagna bestämmelserna väsentligen motsvara dem, som genom nådig kungörelse den 28 juni 1907 fastställts för folkhögskollärarnas delaktighet uti ifrågasvarande anstalter.

Angående sättet för uppbörd af pensionsavgifter från och utbetalning af pensioner till den blifvande gruppen af delägare torde föreskrifter framdeles kunna af Eders Kungl. Maj:t meddelas, därest förslaget vinner Riksdagens bifall.

Pensioneringen af nu ifrågasvarande lärarpersonal kräver för närvarande ingen annan kostnad än ett organisationsanslag af 500 kronor, hvilket belopp Eders Kungl. Maj:t torde kunna, på sätt i ett motsvarande fall förut skett, i händelse frågan löses på nu föreslagna sätt låta utanordna af inflytande pensionsavgifter. Först efter en del år erfordras tillskott af statsmedel till döfstumlärarnas pensionsanstalt, hvilket tillskott, då jämviktsläge inträdt, kommer att uppgå till 48,625 kronor. Däremot torde det blifva nödvändigt, att redan från och med år 1912 statens bidrag till folkskollärarnas änke- och pupillkassa ökas med ett till 860 kronor afjämnadt belopp.

Under återopande af hvad jag sålunda anført får jag, som i ärendet samrådt med statsrådet och chefen för civildepartementet, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva, att de med statsmedel understödda sinnesslöanstalterna i riket må, under iakttagande i tillämpliga delar af föreskrifterna i reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt, för härefter omförmälda, vid nämnda anstalter befintliga tjänster vinna delaktighet i nämnda pensionsanstalt enligt följande särskilda villkor och bestämmelser:

att delaktigheten skall afse ordinarie manliga och kvinnliga före-

ståndare samt ordinarie manliga och kvinnliga lärare, slöjd- och handarbetslärare däri inberäknade;

att med ordinarie manlig eller kvinnlig föreståndare eller lärare förstås sådan, som af vederbörande styrelse antagits för visst antal år i sänder eller tillsvidare med ömsesidig uppsägningsrätt;

att i pensionsafseende manlig föreståndare för annan sinnesslöanstalt än arbetshem betraktas lika med föreståndare för döfstumskola, kvinnlig föreståndare för sådan sinnesslöanstalt äfvensom manlig eller kvinnlig föreståndare för arbetshem lika med lärare vid döfstumskola, samt manlig eller kvinnlig lärare vid sinnesslöanstalt lika med lärarinna vid döfstumskola, dock att för denna sistnämnda delägargrupp lägsta medgifna delaktighetsbeloppet bestämmes till 1,000 kronor;

att nu ifrågavarande tjänstinnehafvare skola, för att erhålla hel pension, hafva under de före afskedstagandet senast förflutna tio tjänståren åtnjutit löneförmåner, värdet af bostad och bränsle eller ersättning därför häri icke inberäknadt, fullt motsvarande det belopp, till hvilket delaktighet i pensionsanstalten för tjänsten bestämts;

att pensionssökande må räkna sig till godo äfven den tid han eller hon tjänstgjort vid vederbörande anstalt innan nådig kungörelse om delaktighet för ifrågavarande personal trädtt i kraft; skolande, med afseende å rätt till pension, tjänstår beräknas icke blott för tjänstgöring i ordinarie befattning vid vederbörande anstalt, utan äfven för den tid utöfver fem år, under hvilken den pensionssökande varit anställd såsom extra lärare eller lärarinna vid sådan anstalt;

att för den tid, som infaller efter det döfstumlärarnas pensionsanstalt börjat omfatta äfven lärare vid sinnesslöanstalter, sådan lärare ej må räkna sig ett tjänstår till godo såsom ordinarie, med mindre han under detsamma varit i sådan egenskap anställd å tjänst med delaktighet i pensionsanstalten; samt

att om sinnesslöanstalt samt sådan anstalts styrelse skall gälla hvad i reglementet för döfstumlärarnas pensionsanstalt stadgas om skoldistrikt och distriktsskolstyrelse.

I afseende på pensioneringen af nu ifrågavarande lärarpersonals änkor och barn hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

dels medgifva delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa för samma lärarpersonal sålunda, att en hvar manlig föreståndare eller lärare, som, efter det nådig kungörelse i förevarande ämne trädtt i kraft, tillträdtt tjänst, hvarmed följer delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt, skall vara skyldig till delaktighet jämväl i folkskollärarnas änke-

och pupillkassa, att rättighet att vara delägare i kassan skall tillkomma kvinnliga tjänstinnehafvare, samt i öfrigt en hvar manlig tjänstinnehafvare, som vid den tid, då kungörelsen träder i kraft, innehar tjänst, för hvilken vederbörande styrelse vinner delaktighet i pensionsanstalten, under villkor att anmälan om delaktighet sker hos kassans direktion inom utgången af det år, hvarunder styrelse för tjänsten vunnit delaktighet i pensionsanstalten, äfvensom att för denna nya grupp af delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa pensionsafgifter och pensionsbelopp skola utgå i förhållande till de belopp, efter hvilka vederbörande styrelse för ifrågavarande tjänster vunnit delaktighet i döfstumlärarnas pensionsanstalt, samt i öfrigt reglementet för nämnda änke- och pupillkassa äga motsvarande tillämpning, dock med iakttagande däraf, att den i § 2 omförmälda anmälan skall ske hos vederbörande styrelse, och att nämnda anmälan jämte den i samma paragraf anbefallda uppgift skall af styrelsen insändas till direktionen öfver folkskollärarnas pensionsinrättning, samt att det i § 24 sista stycket omtalade intyg skall afgifvas af vederbörande styrelses ordförande,

dels ock, för beredande af ifrågavarande delaktighet i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, öka det såsom bidrag till berörda kassa å riksstatens tionde hufvudtitel uppförda anslag med 860 kronor.»

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

Härefter anförde departementschefen, statsrådet Lindström:

[21.]
Pension åt
vaktmästaren
C. J. Johanssons
änka.

»Uti underdånig skrifvelse den 26 mars 1910 har nationalmusei nämnd hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att bevilja en årlig pension å 300 kronor åt framlidne vaktmästaren vid nationalmusei konstafdelning Carl Johan Johanssons änka Sara Kristina Johansson, född Svensson.

Till stöd för ansökningen har nämnden anført bland annat följande. Carl Johan Johansson, som vore född 1830, hade 1868 antagits till e. o. vaktmästare vid nationalmuseum, 1879 till eldare vid nationalmuseibyggnaden och 1897 till vaktmästare med daglig tjänstgöring vid nationalmusei konstafdelning samt den 13 november—31 december 1899 uppehållit öfvereldarbefattningen vid nationalmuseibyggnaden. Efter en längre tids sjuklighet hade Johansson aflidit år 1908, vid sin bortgång åtnjutande en årlig lön af 800 kronor jämte 100 kronor i ålders-tillägg. Då nu hans änka, som vore född den 14 december 1848, enligt ansökningen bilagda frejdbetyg, läkarintyg och intyg, utfärdadt i Stockholms stärbhusnotariekontor, på grund af sjukdom och allmän svaghet

vore oförmögen att försörja sig själf, och bouppteckningen efter hennes man visade en behållning af blott 1,855 kronor, som skulle fördelas mellan henne och fyra hennes mans systerbarn, ansåge nämnden det vara önskligt och skäligt att den till åren komma, sjukliga och i så godt som utblottadt tillstånd sig befinnande änkan efter en nationalmusei vaktmästare, som i 40 år på väl vitsordadt sätt skött sina olika befattningar vid nationalmuseum, komme i åtnjutande af pension.

Till följd af nådig remiss har statskontoret den 8 april 1910 afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet och därvid meddelat att, enligt hvad statskontoret inhämtat, personalen vid nationalmuseum erhållit delaktighet i civilstatens änke- och pupillkassa först från och med år 1908, att, då vaktmästaren C. J. Johansson vid nämnda tid redan öfverskridit 60 års ålder, han jämlikt § 5 i kassans reglemente den 21 december 1907 icke ägt bekomma delägar rätt i kassan, samt att Johanssons änka alltså icke ägde rätt till pension från kassan. Statskontoret, som ansåge skäl föreligga att söka utverka någon pension åt änkan Johansson och mot hvad nationalmusei nämnd i sådant afseende föreslagit icke hade annat att erinra än att anledning torde saknas att i detta fall föreslå annat belopp än det, som i nådig framställning till 1910 års Riksdag föreslagits för änkan efter vaktmästaren vid universitetsbiblioteket i Lund, C. F. Lundberg, eller 200 kronor, hemställde sålunda, det täcktes Eders Kungl. Maj:t i nådig proposition föreslå Riksdagen medgifva, att änkan Johansson finge under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension å 200 kronor, att utgå från och med år 1910, så länge hon förblifve i sitt nuvarande änkestånd.

Under åberopande af hvad sålunda i ärendet förekommit, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva att vaktmästarens vid nationalmusei konstafdelning Carl Johan Johanssons änka Sara Kristina Johansson, född Svensson, må under sin återstående lifstid, så länge hon förblifver i sitt nuvarande änkestånd, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension å 200 kronor, att utgå från början af år 1910.»

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

Departementschefen, statsrådet Lindström anförde vidare:

»Med anledning af underdånig ansökning af professorn i landskapsmålning vid konsthögskolan Olof Per Ulrik Arborelius meddelades honom den 31 december 1909 nådigt afsked från hans professorsbefattning, med rätt för honom att från och med den 1 januari 1910 uppbära pension

[22.]
Pension åt öf-
verläraren vid
tekniska skolan
i Stockholm,
f. d. professorn
O. P. U. Arbo-
relius.

till belopp af 2,500 kronor årligen, att utgå enligt bestämmelserna i lagen angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension den 11 oktober 1907.

Arborelius har fortfarande kvarstått i af honom innehafda lärarbefattningar vid tekniska skolan i Stockholm. Han önskar emellertid nu lämna dessa anställningar, och i en till styrelsen för nämnda skola ingifven och af styrelsen med eget underdånigt yttrande den 7 november 1910 till Eders Kungl. Maj:t öfverlämnad underdånig ansöknings har Arborelius anhållit att komma i åtnjutande af pension såsom öfverlärare. Till stöd härför har af Arborelius åberopats följande. Sökanden, som vore född den 4 november 1842, hade, efter ett föregående förordnande under 11 månader — 1 oktober 1880—31 augusti 1881 — såsom öfverlärare inom tekniska skolan i Stockholm i figur- och landskapsteckning, sedermera tjänstgjort vid skolan såsom öfverlärare i dessa läroämnen i snart 30 år, från den 1 september 1881. Enär tekniska skolans lärare icke vore berättigade till pension, såge sig Arborelius nödsakad att, då han redan öfverskridit den ålder, vid hvilken lärare vid andra läroanstalter ansåges böra öfverlämna sin undervisning i yngre händer, och då därtill komme, att hans syn försvagats, till ej ringa del beroende på undervisningens vid skolan pågående vid stark beysning, vanligen under en tid af oafbrutet 4 timmar, hos Eders Kungl. Maj:t anhålla om utverkande af pension åt Arborelius vid afskedstagandet från berörda befattning.

Vid ansöknings funnos fogade dels prästbetyg, utvisande att Arborelius är född den 4 november 1842, dels ock ett af medicine doktorn U. Hellgren den 7 oktober 1910 utfärdadt intyg af innehåll i hufvudsak, att Arborelius, som lede af grå starr på bägge ögonen och hvilken syn de senare åren försämrats, icke längre kunde sköta det ansträngande kallet vid tekniska skolan.

Styrelsen för skolan har i sitt förenämnda yttrande, efter vitsordande af Arborelius' uppgifter angående hans tjänstgöring vid skolan, vidare anfört följande:

I arfvode för sin tjänstgöring vid tekniska skolan uppbure Arborelius för närvarande såsom öfverlärare:

inom tekniska afton- och söndagsskolan	650 kronor
„ „ skolan för kvinnliga lärjungar	400 „
„ högre konstindustriella skolan	1,000 „
eller tillsammans 2,050 kronor.	

Styrelsen kunde med verklig tillfredsställelse vitsorda, att Arborelius under sin snart trettioåriga tjänstgöring vid tekniska skolan med oför-

tröttadt intresse och utmärkt skicklighet städse fullgjort sina åligganden och på ett lyckligt sätt förstått att för sina lärjungar göra ifrågasavarande viktiga läroämnen fruktbringande.

Tekniska skolans ordinarie öfverlärare, hvilka i enlighet med 35 § i skolans stadgar af styrelsen antoges medelst förordnande, vore icke berättigade till pension. Det syntes dock icke ens behöfva ifrågasättas, att en förtjänt lärare, efter mångårigt, plikttroget och nitiskt arbete i skolans tjänst, då han kände sina krafter aftaga och ansåge sig böra lämna sin plats i yngre och kraftigare händer, skulle utan vidare godtgörelse behöfva frånträda sin lärarbefattning. Riksdagen hade också, på Kungl. Maj:ts framställning, förut beviljat pension åt lärare vid skolan, sålunda år 1881 åt öfverläraren J. Z. Blackstadius till belopp af 1,500 kronor, år 1901 åt öfverlärarna F. T. Liljeblad och H. Nerpin, hvardera med 2,000 kronor, samt år 1904 åt öfverlärarinnan Amalia Brandt med 900 kronor. Åt föreståndaren majoren Alf Björkman hade jämväl år 1885 af Riksdagen beviljats pension till belopp af 4,000 kronor.

Beträffande den ifrågasatta pensionens belopp borde detsamma, med hänsyn till innehållet af bestämmelserna i 3 och 4 §§ af gällande lag angående civila tjänst innehafvares rätt till pension, kunna beräknas till två tredjedelar af de till Arborelius nu utgående löneförmåner, 2,050 kronor, alltså till 1,366 kronor 67 öre eller i afrundadt tal 1,350 kronor.

På grund af det anförda tillstyrkte styrelsen på det varmaste bifall till Arborelius' ansökan och hemställde, att Eders Kungl. Maj:t täcktes åt honom utverka pension vid afskedstagandet till belopp, som styrelsen tillåte sig föreslå till 1,350 kronor.

På grund af nådig remiss har statskontoret den 30 november 1910 i detta ärende afgifvit underdånigt utlåtande, däri anförts följande:

Sökanden vore från och med den 1 januari 1910 i åtnjutande af pension å 2,500 kronor årligen såsom f. d. professor i landskapsmålning vid konsthögskolan under akademien för de fria konsterna. Vid sådant förhållande syntes det statskontoret uppenbart, att pension för öfverlärartjänsten icke kunde ifrågasättas till högre belopp än det, som enligt bestämmelserna i lagen angående civila tjänst innehafvares rätt till pension skulle hafva tillkommit sökanden, därest öfverlärartjänsten varit förenad med pensionsrätt. Då genom nådigt bref den 31 december 1909 sökanden erhållit hel pension såsom professor, hade därvid, för fyllande af erforderliga 25 tjänstår, tagits i beräkning dels den tid af 8 år 9 månader, hvarunder han varit tillförordnad och ordinarie professor

vid konstakademien, dels ock 16 år 3 månader af hans tjänstetid såsom öfverlärare vid tekniska skolan. Af sökandens hela tjänstetid såsom öfverlärare, som för närvarande uppginge till 30 år, komme vid afgang, sedan pensionsfrågan blifvit af Riksdagen under år 1911 pröfvad, att återstå 14 år, som alltså kunde räknas sökanden till godo för nu ifrågasatt pension. Då sökandens aflöning i egenskap af öfverlärare vid tekniska skolan uppginge till 2,050 kronor, skulle vid tillämpning af pensionslagens bestämmelser pensionsunderlaget för honom, såsom skolstyrelsen i sin förevarande underdåniga skrifvelse anført, utgöra 1,366 kronor 67 öre; den afkortade pensionen skulle uppgå till $14/35$ däraf eller efter föreskrifven afrundning 550 kronor. Med hänsyn till stadgandena i 16 § pensionslagen, sådant detta lagrum lydde enligt lagen den 17 juni 1908, skulle på grund af redan innehafvande pension afdrag å detta belopp ske, dock endast i den mån, som erfordrades för att pensionernas sammanlagda belopp icke skulle öfverstiga 3,000 kronor.

På grund häraf och under åberopande af hvad för öfrigt i ärendet förekommit hemställde statskontoret, det tacktes Eders Kungl. Maj:t i nådig proposition föreslå Riksdagen medgifva, att Arborelius finge från och med månaden näst efter den, hvarunder afsked från öfverlärartjänsten blefve honom beviljad, under sin återstående listtid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 500 kronor.

*Departements-
chefen.*

I enlighet med hvad styrelsen för tekniska skolan anført äro öfverlärare vid skolan ej utan vidare berättigade till pension. De af styrelsen till stöd för denna styrelsens mening anförda exemplen äro hämtade från den tid, då ännu lagen af den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension icke trädte i kraft. Men förhållandena äro därefter desamma, beroende dels på sättet för anställningen: öfverlärarna äro ej »ordinarie innehafvare» af tjänst, dels ock på aflöningsväsendet vid skolan, i det att öfverlärarna ej åtnjuta »lön» såsom pensionslagen för sin tillämpning kräfver, utan deras löneförmåner hafva rubricerats mera allmänt såsom »aflöning», eller ock såsom »arfvode». Redan från den nya lönestatens tillkomst, år 1878, finner man sistnämnda uttryck använt om öfverlärarnas löneförmåner, och då vid senare tillfällen ändringar och tillägg skett i skolans lönestat förekommer detsamma. Slutligen äro öfverlärarlönerna ej i alla fall uttryckligen fastslagna genom beslut af såväl Kungl. Maj:t som Riksdagen, utan smärre jämkningar kunna göras af Kungl. Maj:t — åter ett afsteg från villkoren för pensionslagens tillämpning.

Arborelius är således ej berättigad till pension såsom innehafvare af de tre öfverlärbefattningar vid tekniska skolan, hvilka han är förordnad att uppehålla — denna tjänsteförening är medgifven i de af Kungl. Maj:t den 10 juli 1891 fastställda stadgar för skolan. Men att Arborelius är väl förtjänt af att komma i åtnjutande af sådan förmån och att billigheten kräfver, att man söker bereda honom densamma, därom är jag ense med myndigheterna. Hvad själfva pensionsbeloppet angår, synes det mig lämpligen kunna sättas till det af statskontoret föreslagna, 500 kronor, att utgå å allmänna indragningsstaten. Därigenom skulle Arborelius såsom f. d. professor vid konsthögskolan och f. d. öfverlärare vid tekniska skolan komma att uppbära pensioner till sammanlagdt belopp af 3,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva

att öfverläraren vid tekniska skolan i Stockholm, f. d. professorn Olof Per Ulrik Arborelius må från och med månaden näst efter den, hvarunder afsked från öfverlärbefattningarna varder honom beviljadt, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension till belopp af 500 kronor.»

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

Ytterligare anförde departementschefen, statsrådet Lindström:

»För att bereda understöd åt äldre behöfvande folkskollärare, hvilka icke kunna erhålla pension från folkskollärarnas pensionsinrättning, har för hvart och ett af åren 1885—1904 å allmänna indragningsstaten anvisats ett anslag å 10,000 kronor. För åren 1905 och 1906 bestämde Riksdagen anslaget storlek till respektive 7,000 kronor och 6,650 kronor, för åren 1907 och 1908 till 4,900 kronor, för år 1909 till 5,600 kronor, för år 1910 till 4,400 kronor samt för år 1911 till 4,000 kronor. Maximibeloppet för hvarje understödstagare, hvilket till år 1899 var 250 kronor, höjdes af 1898 års Riksdag till 300 kronor och af 1900 års Riksdag till 350 kronor. På grund af inom 1907 års Riksdag väckt motion höjdes maximibeloppet till 400 kronor, hvilket belopp äfven blifvit bestämdt för åren 1909, 1910 och 1911. I anledning af det för år 1911 beviljade anslag täcktes Eders Kungl. Maj:t den 18 juni 1910 utfärda kungörelse. Under år 1910 hafva 9 understödstagare erhållit understöd till ett sammanlagdt belopp af 3,600 kronor.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för år 1912 å allmänna indragningsstaten anvisa ett anslag å

[23.]

Understöd åt äldre behöfvande folkskollärare.

3,600 kronor, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna godt meddela, användas till understöd af högst 400 kronor åt sådana äldre behöfvande folkskollärare, hvilka oförvitligt skött sin tjänst men därifrån erhållit afsked före år 1867.»

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

Vidare yttrade departementschefen, statsrådet Lindström:

[35.]
Understöd åt
vissa äldre
behöfvande
folkskollärare
och folkskol-
lärarinnor.

»Med bifall till Eders Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1910 års Riksdag *dels* medgifvit att, enligt de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela, äldre behöfvande folkskollärare och folkskollärarinnor, hvilka före år 1907 erhållit afsked med pension från folkskollärarnas pensionsinrättning, finge för år 1911 tillerkännas understöd till så stort belopp, att detsamma tillsammans med pensionsbeloppet uppginge till 525 kronor, *dels ock* för ändamålet på extra stat under tionde hufvudtiteln för år 1911 anvisat ett belopp af 36,637 kronor.

Den 18 juni 1910 utfärdade Eders Kungl. Maj:t kungörelse i ämnet, hvari förordnades följande att lända till efterrättelse tillsvidare, så länge anslag för berörda ändamål fortfarande anvisades, nämligen:

att folkskollärare, som efter oförvitlig tjänstgöring före år 1907 erhållit afsked med pension från folkskollärarnas pensionsinrättning, finge, därest han önskade komma i åtnjutande af understöd från ifrågasvarande utaf Riksdagen beviljade anslag, till skolorådet i den församling, där han senast varit anställd såsom lärare, före den 1 mars det år, understödet åstundades, ingifva till Kungl. Maj:t ställd underdånig ansökningshandling om understöd af berörda anslag, åtföljd af vederbörliga intyg rörande ålder, hemvist, frejd och lefnadsvillkor samt innehållande uppgift om dagen för afskedstagandet, pensionsbrevfets nummer och datum samt beloppet af pensionen;

att skolorådet hade att senast den 15 därpåföljande april till vederbörlande domkapitel insända ansökningshandlingarna tillika med intyg, huruvida sökanden oförvitligt skött sin tjänst under den tid, han tjänstgjort inom församlingen; samt

att de till domkapitlet i detta ämne inkomna handlingar skulle jämte domkapitlets egna underdåniga utlåtanden till Kungl. Maj:t insändas hvarje år före den 15 maj;

och skulle hvad sålunda blifvit stadgadt angående folkskollärare gälla äfven beträffande folkskollärarinnor.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att dels medgifva att, enligt de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t kan finna lämpligt meddela, äldre behöfvande folkskollärare och folkskollärarinnor, hvilka före år 1907 erhållit afsked med pension från folkskollärarnas pensionsinrättning, må för år 1912 tillerkännas understöd till så stort belopp, att detsamma tillsammans med pensionsbeloppet uppgår till 525 kronor,

dels ock för ändamålet på extra stat under tionde hufvudtiteln för år 1912 anvisa ett belopp af 36,637 kronor.»

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

Departementschefen, statsrådet Lindström anförde ytterligare:

»För att bereda ålderdomsunderstöd åt sådana lärare och lärarinnor vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extraordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, hvilka, efter att hafva i minst femton års tid oförvitligen tjänstgjort, afgått från tjänsten utan att erhålla understöd enligt nådiga reglementet den 22 juni 1892, samt under vissa angifna villkor och bestämmelser i öfrigt, har för åren 1902—1905 å allmänna indragningsstaten anvisats ett anslag å 19,400 kronor årligen. För hvarterdera af åren 1906, 1907 och 1908 anvisade Riksdagen för samma ändamål 18,000 kronor. För samma ändamål beviljade Riksdagen för hvarterdera af åren 1909 och 1910 24,000 kronor samt för år 1911 21,600 kronor; och utgå från och med år 1909 understödens maximibelopp med från 100 kronor till 150 kronor höjda belopp. I anledning af det för år 1911 beviljade anslag tacktes Eders Kungl. Maj:t den 18 juni 1910 utfärda kungörelse.

Under år 1910 har häraf tilldelats åt 137 understödstagare ett sammanlagdt belopp af 20,550 kronor. Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för år 1912 å allmänna indragningsstaten anvisa och till Kungl. Maj:ts disposition ställa ett anslag af 20,550 kronor för beredande af ålderdomsunderstöd åt sådana lärare och lärarinnor vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extraordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, hvilka, efter att hafva i minst femton års tid oförvitligen tjänstgjort, afgått från tjänsten utan att erhålla understöd enligt nådiga reglementet den 22 juni 1892, samt under enahanda villkor och bestämmelser i öfrigt, som beträffande det för år 1911 uti förevarande afseende beviljade anslag blifvit af Riksdagen stadgade, nämligen

[24.]

*Understöd åt
äldre behöf-
vande små-
skollärare
m. fl.*

att lärares eller lärarinnas tjänstgöring afslutats så tidigt, att ålderdomsunderstöd enligt nyssnämnda nådiga reglemente icke kunnat honom eller henne beviljas, eller före utgången af år 1891;

att sådan från tjänsten afgången lärare eller lärarinna uppnått en lefnadsålder af minst femtiofem år;

att han eller hon styrkes befinna sig i behöfvande omständigheter;

att det belopp, hvartill understöd högst må meddelas, bestämmes till 150 kronor årligen; samt

att Kungl. Maj:t må äga att meddela de närmare föreskrifter i ämnet, hvilka befinnas erforderliga.»

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

Departementschefen, statsrådet Lindström anförde härefter:

[25.] »På grund af enskild motion beslöt 1908 års Riksdag att för år 1909 å allmänna indragningsstaten anvisa ett anslag å 8,000 kronor, att enligt de grunder, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela, användas till understöd af högst 50 kronor till sådan äldre behöfvande lärare och lärarinna vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extraordinarie lärare och lärarinna vid folkskola, som efter oförvitlig tjänstgöring erhållit understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt enligt nådiga reglementet den 22 juni 1892 men erhållit afsked före utgången af år 1900, dock att understödet tillsammans med det från nämnda ålderdomsunderstödsanstalt utgående finge utgöra högst 150 kronor.

Med bifall till Eders Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar beviljade Riksdagen för samma ändamål under åren 1910 och 1911 respektive 8,000 kronor och 4,000 kronor.

I anledning af det för år 1911 beviljade anslaget utfärdade Eders Kungl. Maj:t den 18 juni 1910 kungörelse.

Under år 1910 har häraf utdelats 50 kronor till 60, 40 kronor till 3, 30 kronor till 1, 20 kronor till 1 och 10 kronor till 17 understödstagare eller tillhopa 3,340 kronor.

Emedan en del nya ansökningar kunna vara att förvänta, torde anslaget icke böra sättas under 4,000 kronor.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för år 1912 å allmänna indragningsstaten anvisa ett anslag å 4,000 kronor, att enligt de grunder, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt meddela, användas till understöd af högst 50 kronor till sådan äldre behöfvande lärare och lärarinna vid småskola eller mindre folkskola samt

biträdande och extraordinarie lärare och lärarinna vid folkskola, som, efter oförvitlig tjänstgöring, erhållit understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt enligt nådiga reglementet den 22 juni 1892 men erhållit afsked före utgången af år 1900, dock att understödet tillsammans med det från nämnda ålderdomsunderstödsanstalt utgående må komma att utgöra högst 150 kronor.»

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

Härefter yttrade departementschefen, statsrådet Lindström:

»I § 8 af reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning, sådan denna § lydde, innan den genom nådiga kungörelsen den 14 september 1906 erhöll sin nuvarande affattning, var stadgadt att, därest pension skulle blifva folkskollärare tillagd, innan skolområdet eller skoldistriktet för den lön, efter hvilken delaktighet i pensionsinrättningen med afseende å hans tjänst innehades, erlagt så många årsafgifter, som motsvarade de ordinarie tjänstår, skolläraren enligt stadgandena i §§ 15 och 17 för erhållande af pension måste äga, skulle skolområdet eller skoldistriktet vara förbundet att gälda beloppet af de bristande årens afgifter, dock efter afräkning af det belopp, som för en lägre lön under högst lika många år möjligen kunde vara erlagdt, på det sätt att årligen, ifrån det pensionen började utgå, extra pensionsavgift till lika belopp med den i § 7 bestämda skulle erläggas, intill dess pensionsinrättningen därigenom blifvit till fullo godtgjord för bristen, dock att, därest pensionstagaren under tiden doge eller förlorade sin pensionsrätt, denna extra pensionsavgift komme att upphöra med den månad, då detta inträffat.

I sammanhang med sitt beslut i anledning af Kungl. Maj:ts proposition den 13 januari 1906 angående lönereglering för lärare vid folkskolor m. m. beslöt Riksdagen på grund af väckt motion, att från och med den 1 januari 1907 de extra pensionsavgifter, hvilka på grund af § 8 i nyssnämnda pensionsreglemente då utginge eller till följd af den föreslagna löneregleringen komme att utgå, skulle erläggas af statsmedel, och beviljade Riksdagen för sådant ändamål på extra stat för år 1907 ett förslagsanslag under riksstatens tionde hufvudtitel af 20,000 kronor.

Kungl. Maj:t, som hos 1907 års Riksdag gjorde särskilda framställningar om höjning af delaktighetsbeloppen i folkskollärarnas pensionsinrättning för lärarpersonalen vid högre folkskolor äfvensom för lärare och lärarinnor i läsämnen vid folkskoleseminariernas öfningsskolor före-

[36.]

Extra pensionsavgifter till folkskollärarnas pensionsinrättning.

slog samma års Riksdag att för bestridande af de extra pensionsavgifter, hvilka på grund af § 8 i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning då utginge eller till följd af de af 1906 års Riksdag beslutade eller 1907 års Riksdag föreslagna ändrade bestämmelser om delaktighetsbeloppen i nämnda inrättning komme att utgå, på extra stat för år 1908 under riksstatens tionde hufvudtitel bevilja ett förslagsanslag å 20,000 kronor; och denna framställning blef af Riksdagen bifallen.

För samma ändamål beviljade Riksdagen för hvartera af åren 1909, 1910 och 1911 likaledes 20,000 kronor.

Då enahanda anslag erfordras jämväl för år 1912, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för bestridande af de extra pensionsavgifter, hvilka på grund af § 8 i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning nu utgå eller till följd af de af 1906 och 1907 årens Riksdagar beslutade ändrade bestämmelser om delaktighetsbeloppen i nämnda inrättning komma att utgå, på extra stat för år 1912 under riksstatens tionde hufvudtitel bevilja ett förslagsanslag å 20,000 kronor.»

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

Hvad statsrådet i här ofvan antecknade ärenden hemställt täcktes Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle utdrag af protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ur protokollet:

Ernst Törnell.

*Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30
december 1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 grefve HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 VON SYDOW,
 VON KRUSENSTIERNA.

Departementschefen, statsrådet Lindström anförde:

»Sedan fråga om ombildning af lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa väckts genom en underdånig skrifvelse af den 27 mars 1905 från svenska lärarsällskapets styrelse, samt 1905 års revisorer i sin berättelse öfver granskningen af kassans förvaltning och räkenskaper yttrat sig i samma riktning, beslöt Kungl. Maj:t den 27 april 1906 att bemyndiga chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst fem sakkunniga för att inom departementet biträda vid frågans utredning. De sakkunnige afgåfvo sitt förslag den 8 april 1907.

[7.]
*Ombildning af
lärarnas vid
elementarläro-
verken änke-
och pupillkassa.*

Sakkunnige utgingo från den uppfattningen, att jämte den gamla änke- och pupillkassan måste upprättas en ny sådan kassa, som skulle öfvertaga alla den gamla kassans tillgångar och inkomster samt ansvara

*Sakkunniges
förslag af den
8 april 1907.*

för fullgörandet af alla dess förbindelser, och som skulle vara skild från densamma med afseende å delägar- och delaktighetsbelopp, änke- och barnpensioner, pensionsavgifter med flera omständigheter. Skyldighet att vara delägare i den nya kassan skulle åligga en hvar, som den dag, då reglementet för denna kassa trädde i kraft, eller därefter genom befordran eller transport blefve rektor eller ordinarie ämneslärare eller pensionsberättigad öfningslärare vid allmänt läroverk, folkskoleseminarium, rektor, lektor eller adjunkt vid högre lärarinneseminariet i Stockholm samt vid tekniska elementarskolorna i Norrköping, Malmö, Örebro, Borås och Härnösand, föreståndare eller lektor vid Chalmers tekniska läroanstalt, öfverlärare eller lärare vid gymnastiska centralinstitutet, kamrerare eller kassör och bokhållare eller sekreterare och ombudsman eller vaktmästare vid folkskollärarnas pensionsinrättning.

Delägare, som erhållit afsked med pension, skulle vara skyldig att fortfarande kvarstå såsom delägare i kassan.

Rättighet att blifva delägare i den nya kassan skulle åter tillkomma enhvar, som var delägare i den gamla kassan, med undantag af lärare i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminarium och dem, som erhållit afsked med pension före år 1905. Sådan rättighet skulle äfven tillkomma hvarje blifvande ordinarie lärarinna vid något af förutnämnda seminarier.

Delaktighetsbeloppet i elementarlärarnas nya änke- och pupillkassa skulle utgöra det pensionsbelopp, som vore bestämdt för befattningen i dess högsta lönegrad, dock ej öfverstigande 4,000 kronor. Men då teckningslärarna vid de allmänna läroverken komme att uppbära pension, växlande vid de högre läroverken från 2,000 till 2,750 kronor och de lägre från 900 till 2,360 kronor, beroende på det antal extratimmar, som ålegat teckningsläraren under de tio sista åren af hans tjänstgöring, föreslogs, att, allt efter antalet sådana extra tjänstgöringstimmar, delaktighetsbeloppet för teckningslärare vid högre läroverk skulle vara dels 2,750 kronor, dels 2,000 kronor och delaktighetsbeloppet för teckningslärare vid realskola dels 2,000, dels 1,350 och dels 900 kronor. För öfningslärare, som innehade två eller flera kassan tillhörande befattningar, skulle delaktighetsbeloppet utgöra summan af de särskilda befattningarnas delaktighetsbelopp, dock icke öfverstigande 3,000 kronor.

Vid bestämmande af de pensionsbelopp, som skulle föreslås, utgingo sakkunnige från den uppfattningen, att änkepensionen borde höjas i ungefär samma proportion, som lönerna blifvit höjda vid den år 1904 skedda eller därefter vidtagna löneregleringen, samt att de mest behöfvande särskildt skulle tillgodoses. För detta ändamål skulle hvarje

änkepension bestå af två delar, en, som till samma belopp inginge i alla pensioner, grundpensionen, och en, som utgjorde en viss procent af delaktighetsbeloppet, tilläggspensionen. Grundpensionen skulle utgöra 100 kronor och tilläggspensionen 20 procent af delaktighetsbeloppet. Vidare skulle den förhöjning af ankans pension, som enligt det gamla reglementet äger rum med 30 procent för *ett* och 50 procent för *två* eller flera minderåriga barn, ytterligare ökas med 10 procent för hvarje minderårigt barn utöfver de två; och då enligt det gamla reglementet *ett* föräldralöst barn erhåller 50 procent af den pension, som skulle hafva tillkommit modern, samt två eller flera föräldralösa barn moderns hela pension, skulle framdeles samma bestämmelser gälla med afseende på ett och två sådana barn, men tre föräldralösa barn skulle erhålla moderns pension med 30 procents förhöjning, fyra samma pension med 50 procents förhöjning samt fem eller flera föräldralösa barn ytterligare 10 procents förhöjning för hvarje barn öfver fyra.

Slutligen skulle pensionsrätten utsträckas sålunda, att änkor och barn efter delägare i gamla kassan, hvilka varit i tjänst efter ingången af år 1905, men sedermera aflidit under tiden från början af år 1905 till slutet af år 1908, från början af år 1909 komme i åtnjutande af den pension i den nya kassan, som skulle hafva tillkommit dem, om bemälda delägare i densamma vunnit inträde, men med skyldighet för vederbörande stärbhus att afstå från detsamma eventuellt tillkommande rätt till tjänstår, för så vidt detta fölle inom år 1909.

Pensionsavgifterna skulle höjas i ungefär samma proportion som lönerna och de föreslagna änkepensionerna blifvit höjda. Den egentliga pensionsavgiften skulle utgöra en årsavgift, som för i tjänst varande delägare skulle uppgå till 3 procent och för pensionerad delägare till 2 procent af hvars och ens delaktighetsbelopp.

För att skydda kassan för den förlust, som kunde förorsakas densamma genom delägares sent ingångna äktenskap med stor åldersskillnad mellan makarna, skulle vidare delägare, som efter fyllda 65 år inginge äktenskap, för att erhålla pensionsrätt för sina efterlevande, erlägga en tilläggsavgift, beräknad efter mannens ålder och åldersskillnaden mellan makarna.

Slutligen skulle kostnaderna för den förhöjning i pensionen, som föreslagits för änkor och barn efter delägare, som aflidit under åren 1905—1908, icke fördelas på samtliga delägare i den nya kassan, utan till väsentlig del bestridas af de nuvarande delägarna i den gamla kassan, hvilka öfverginge i den nya. Dessa skulle därför erlägga en retroaktivavgift, hvilken skulle utgå för åren 1905—1908 och utgöra

skillnaden mellan den pensionsavgift, delägare skulle erlagt till den nya kassan, om han vid ingången af år 1905 eller vid senare skedd utnämning inträdt i densamma, och den, som för hvarje af nämnda år erlagts till den gamla kassan. Dylik retroaktivavgift skulle äfven erläggas af vederbörande änka och barn från början af år 1905 till mannens eller faderns död.

Den rätt till s. k. tjänstår, som enligt prästerskapets privilegier tillkommer ämneslärarna vid de allmänna läroverken, skulle upphävas, under förutsättning att Riksdagen medgäfvit aflösning af nämnda privilegium och Kyrkomötet därtill lämnade sitt bifall.

Enligt sakkunniges beräkning, för hvilken lagts till grund en räntefot af 4 %, skulle för genomförande af deras förslag erfordras, förutom nu utgående bidrag af statsmedel, ett årligt belopp af 72,900 kronor. Denna summa skulle fyllas genom

1:o)	det statsbidrag, hvarom nådig framställning gjorts till 1907 års Riksdag, kronor	3,521: —
2:o)	statsbidrag	
	dels för upptagande af nya delägare och höjdt delaktighetsbelopp för äldre delägare under perioden 1878—1897	» 7,951: —
	dels såsom ersättning för den kapitalförlust, kassan lidit därigenom att den år 1908 i 24 år måst umbära nyssnämnda belopp	» 12,975: —
	eller tillsammans kronor	20,926: —
3:o)	det såsom aflösning af tjänstårsprivilegiet beräknade statsbidraget	» 25,633: —
	samt	
4:o)	ytterligare statsbidrag för att pensionsavgiften skulle kunna bestämmas till 3 procent af delaktighetsbeloppet för i tjänst varande delägare	» 22,810: —

*Kungl. Maj:ts
prop. till 1908
års Riksdag.*

Sedan sakkunniges förslag afgifvits, blef det under 1:o) här ofvan upptagna statsbidraget beviljad af 1907 års Riksdag. På grund af beslut vid samma Riksdag upprättades emellertid 63 nya adjunktsbefattningar vid de allmänna läroverken. Då frågan förelades 1908 års Riksdag, utgick följaktligen det nämnda anslaget å 3,521 kronor, men i stället

upptogs ett anslag å 9,883 kronor för täckande af kostnaderna för mottagande i kassan af berörda nya adjunktsbefattningar.

För genomförande af sakkunniges förslag till kassans ombildning äskades därför af 1908 års Riksdag:

1:o)	för mottagande af nya delägare och höjning af åtskilliga delägarers delaktighetsbelopp under tiden 1878—1897	kronor 20,926: —
2:o)	såsom aflösning af tjänstårsprivilegiet	» 25,633: —
3:o)	för att pensionsafgiften skulle kunna bestämmas till 3 procent af delaktighetsbeloppet för i tjänst varande delägare	» 22,810: —
4:o)	för mottagande af innehafvarna af de 1907 upprättade 63 nya adjunktsbefattningarna	» 9,883: —
eller tillsammans		kronor 79,252: —

Af förenämnda anslagsbehof ansåg sig statsutskottet endast kunna *Statsutskottets yttrande.* tillstyrka beviljandet af en summa af 7,951 kronor, som ingingo i det under 1:o) upptagna beloppet och utgjorde statsbidrag för upptagande af nya delägare och höjdt delaktighetsbelopp för äldre delägare under perioden 1878—1897, samt af det under 4:o) upptagna beloppet af 9,883 kronor och hemställde alltså, att Eders Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen höjde det såsom bidrag till pensionering af änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m. uppförda anslaget, nu 95,258 kronor, med 17,834 kronor till 113,092 kronor.

I en mot detta utskottets förslag afgifven reservation gjordes gällande, att med afseende å det ojämna sätt, hvarpå förmånen af rätt till tjänstår utfülle för olika delägare i kassan, jämväl Kungl. Maj:ts förslag om beviljande af ett belopp af 25,633 kronor till aflösning af tjänstårsprivilegiet bort utöfver de af utskottet förordade anslagsbelopp af utskottet förordas till bifall.

Vid ärendets behandling i Riksdagen biföll Andra Kammaren utan *Beslut af 1908 års Riksdag.* omröstning statsutskottets förslag. Första Kammaren däremot antog efter omröstning reservanternas förslag. Vid gemensam omröstning bifölls emellertid statsutskottets förslag med 166 röster mot 163.

Med anledning af den utgång frågan sålunda erhållit i Riksdagen, infordrades utlåtande från kassans direktion och från öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk. I frågan uttalade sig äfven 1908 års revisorer *Utlåtanden af 1908 års revisorer, kassans direktion och öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk.*

i sin berättelse öfver verkställd granskning af kassans förvaltning och räkenskaper.

I dessa utlåtanden hemställdes, att Kungl. Maj:t ville för Riksdagen framlägga förnyadt förslag till kassans ombildning i enlighet med det på sakkunniges utredning hvilande förslag, som förelagts 1908 års Riksdag, och därvid anhålla om dels beviljande af ytterligare ett belopp af 12,975 kronor såsom ersättning för den kapitalförlust, kassan lidit genom afsaknad af 7,951 kronor om året under 24 år, dels ock medgifvande att tjänstårsprivilegiet måtte aflösas mot ett årligt statsbidrag af 25,633 kronor.

Alternativt föreslogs af revisorerna, att tjänstårsrätten i dess nuvarande form skulle aflösas på det sätt, att till kassan skulle få ingå den del af aflöningen under tjänståret, som eljest skolat tillfalla den aflidne tjänstinnehafvarens stärbhus, hvarjämte kassan för de icke tjänstårsberättigade delägarna skulle erhålla en ökning i statsbidraget af 4,627 kronor. Detta förslag, som biträdades af kassans direktion, afstyrktes af öfverstyrelsen.

Slutligen hemställde revisorerna att, därest tjänstårsprivilegiet icke skulle komma att aflösas, tjänståret skulle i hvarje fall beräknas till ett halft år från dödsdagen. Direktionen och öfverstyrelsen biträdde detta förslag.

*Nåd. prop.
till 1909 års
Riksdag.*

Efter inhämtande af ofvannämnda yttranden och förslag afgaf Eders Kungl. Maj:t till 1909 års Riksdag förnyad proposition i ärendet.

Af de anslag, som 1908 års Riksdag icke beviljat, upptogs i denna proposition endast aflösningen, 25,633 kronor, af tjänstårsprivilegiet. Därjämte gjordes framställning om ett ytterligare bidrag å 2,873 kronor för mottagande i kassan af innehafvarna af vissa nyinrättade platser och för medgifvande af högre delaktighetsbelopp för vissa befattningar.

Ur dåvarande departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 19 februari 1909 vill jag anföra följande utförliga motivering för tjänstårsrättens aflösning.

»Bland de skäl, som anföras mot tjänstårsprivilegiet i dess nuvarande form, torde i första rummet böra nämnas den stora ojämnhet och osäkerhet, som vidlåder denna löneförmån. Se vi först på tjänstårsrättens utsträckning, finna vi, att den tillkommer ämneslärare vid allmänna läroverk men icke öfningslärare vid samma läroverk, ej heller lärare vid seminarier och tekniska läroanstalter eller öfriga delägare i kassan. Men icke ens alla ämneslärare vid de allmänna läroverken komma för sina

efterlevande i åtnjutande af denna förmån, utan endast de, som aflida, medan de äro i tjänst.

»En pensionerad lärare har ingen tjänstårsrätt. Däremot kan det inträffa att denna förmån kommer till godo personer, som stå alldeles utom lärarkåren. Om en i tjänst varande ämneslärare vid allmänt läroverk affider såsom ungarl eller barnlös änkeman, uppbär nämligen hans stärbhus, vare sig det består af aflägsna släktingar, borgenärer eller eljest lärarkåren ovidkommande personer, inkomsten af tjänståret.

»Taga vi åter i betraktande värdet af tjänstårsrätten för de särskilda stärbhusen, så är tydligt att, då tjänståret räknas från dödsfallet till den 1 därpå följande maj, och då stärbhuset äger uppbära inkomsten af den ifrågavarande befattningen under denna tid med skyldighet för stärbhuset att bekosta arfvodet åt den vikarie, som förordnas till tjänstens uppehållande, nämnda värde blir beroende af tidpunkten för dödsfallet, den lönegrad, i hvilken den affidne tjänstinnehafvaren uppburit lön, samt vikariearfvodets belopp. Lektorer såväl som adjunkter vid de allmänna läroverken uppbära lön i fem lönegrader, så att aflöningen för en lektor växlar mellan 4,000 kronor och 6,000 kronor och för en adjunkt mellan 3,000 kronor och 5,000 kronor. Arfvodet för en lektorsvikarie varierar åter mellan 1,800 kronor, hvilket uppbäres af vikarie, som ej fullgjort villkoren för kompetens till ordinarie lärarbefattning vid allmänt läroverk, och 2,400 kronor, som i regel utgår, då ordinarie adjunkt är förordnad till lektorsvikarie. För en adjunktsvikarie är arfvodet 1,800 kronor eller 2,000 kronor. Den behållna inkomsten af tjänståret, för helt läs- eller kalenderår räknadt, växlar således vid en lektorsbefattning mellan 1,600 kronor och 4,200 kronor och vid en adjunktsbefattning mellan 1,000 kronor och 3,200 kronor. Härtill kommer den ojämnhet, som vidlåder denna förmån i dess nuvarande form, beroende på tidpunkten för dödsfallet. Då detta inträffar i maj månad, blir tjänstårets längd 11 månader, då det inträffar i mars, inskränkes tiden till en månad, och sker det i april, förekommer ingen tjänstårsrätt. Den behållna inkomsten af tjänståret växlar sålunda vid en lektorsbefattning mellan alldeles ingenting och $\frac{11}{12}$ af 4,200 kronor eller 3,850 kronor, samt vid en adjunktsbefattning mellan intet och $\frac{11}{12}$ af 3,200 kronor eller 2,933 kronor.

»Af det sagda framgår att tjänstårsförmånen tillkommer en skarpt begränsad grupp af lärare, hvilka i öfrigt anses jämnställda med andra lärargrupper, och att denna förmån är af betydande värde för somliga, men för andra blir alldeles värdelös, samt att det är omöjligt att på förhand beräkna, huruvida en viss lärares efterlevande därpå komma att skörda mer eller mindre, något eller intet. Härtill kommer den olägen-

heten, att de extraordinarie lärarnas befordran genom denna institution i vissa fall fördröjes och att seminarierna, vid hvilka en dylik förmån ju icke förekommer, hafva svårigheter vid att förvärfva dugande lärare, som helt naturligt hellre söka sig in vid de allmänna läroverken.

»Tydligt är att en anordning, som verkar så ojämnt och slumpvis och som dessutom medför andra olämpor, med rätta kan räknas till de föråldrade institutioner, som böra afskaffas. Men då tjänstårsrätten är ett privilegium och trots ojämnheten i dess verkningar dock är af ganska stort värde för åtskilliga, som innehafva denna rätt, kan dess afskaffande icke rättvisligen ske annat än genom en aflösning, såsom redan ägt rum med det ifrågavarande lärare tillkommande nådårsprivilegiet. Också föreslå de sakkunnige tjänstårsrättens utbytande mot ett fixt, årligt statsbidrag till lärarnas änke- och pupillkassa.

»Enligt af de sakkunnige gjord beräkning skulle frånträddandet af rätten till tjänstår medföra en årlig förlust för ämneslärarna vid de allmänna läroverken af 21,006 kronor. En ökning af statsbidraget till kassan med detta belopp skulle dock ej vara ett tillräckligt vederlag för tjänståret. Ty detta vederlag, som i sin helhet borde komma ämneslärarna vid de allmänna läroverken till godo, skulle genom att utgå såsom ökning af statsbidraget till änke- och pupillkassan komma att fördelas äfven på icke tjänstårsberättigade delägare, hvarför de förra skulle göra en uppoffring till de senares förmån. Rättvist anse därför de sakkunnige det vara, att kassan för de icke tjänstårsberättigade erhåller ett belopp, svarande mot det vederlag, som beräknats böra tillkomma ämneslärare vid de allmänna läroverken för afstående af rätten till tjänstår. Detta belopp skulle enligt ofvan angifna beräkning utgöra 4,627 kronor, och hela den ökning af statsbidraget till kassan, som uppbäfvandet af rätten till tjänstår skulle kräfva, skulle således uppgå till 25,633 kronor.

»Mot en aflösning af tjänstårsrätten hafva under diskussion af denna fråga i Riksdagens kamrar i hufvudsak följande anmärkningar blifvit gjorda, nämligen att samma skäl icke kunna åberopas med afseende å tjänståret, som på 1870-talet åberopades i fråga om nådåret; att en aflösning af tjänståret icke skulle vara ett egentligt gagn, vare sig för dem, som innehade denna rätt, för den ifrågavarande änke- och pupillkassan eller för statsverket; samt att lärarnas änke- och pupillkassa vid jämförelse med andra änke- och pupillkassor för statens ämbetsmän och särskildt med civilstatens änke- och pupillkassa visade sig synnerligen gynnsamt ställd, hvarför det skulle vara ett farligt prejudikat att bevilja densamma ytterligare statsbidrag.

»Såsom öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk i ärendet erinrat, yttrade Riksdagen i sin skrifvelse den 17 maj 1874, att det enligt Riksdagens förmenande vore synnerligen oegentligt, att det understöd af statsmedel, som genom nådåret kom den aflidne lärarens efterlevande till godo, skulle utgå samtidigt därmed, att staten under en annan form lämnade bidrag till en för samma personer afsedd pensionskassa, samt att det vore vida lämpligare, att allt det understöd, som från statens sida borde komma änkor och barn efter elementarlärare till godo, utginge under *en* form. Vidare framhöll Riksdagen, hurusom billigheten syntes fordra, att elementarlärares rätt till delaktighet i berörda pensionskassa icke gjordes beroende däraf, huruvida de ägde prästerlig tjänstårsberäkning, utan att jämväl de så kallade öfningslärarna borde blifva i ifrågavarande hänseende likställda med de öfriga lärarna.

»Det af Riksdagen åberopade skälet för nådårets afskaffande gäller tydligen lika väl med afseende på tjänståret.

»Beträffande den af Riksdagen framhållna billigheten och önskvärdheten af att de lärare, som icke äga prästerlig tjänstårsberäkning, med hänsyn till pension för deras efterlevande blifva likställda med dem, som äga denna rätt, så kan en sådan likställighet utan tvifvel lämpligast vinnas därigenom att tjänståret aflöses, då det väl är föga sannolikt, att Riksdagen skulle vilja utsträcka tjänstårsrätten äfven till dem, som nu icke komma i åtnjutande däraf.

»Till stöd för den uppfattningen, att tjänstårsrättens aflösning icke skulle vara till verkligt gagn för dem, som innehafva nämnda rätt, har åberopats, att lärarna själfva icke velat afstå från tjänstårsrätten. Och riktigt är, att 10 af rikets 77 lärarkollegier vid allmänna läroverk afstyrkt aflösning på föreslaget sätt, i det att 4 collegier velat bibehålla tjänstårsrätten i dess nuvarande form, men 3 önskat en sådan ändring däri, att alla tjänstårsberättigade stärbhus skulle åtnjuta den behållna löneinkomsten under ett visst antal månader efter dödsfallet, under det att de återstående 3 kollegierna väl ville gå in på en aflösning, men med det förbehåll, att den behållna lönen under en eller annan månad skulle utgå till hvarje stärbhus.

»Skälen för afstyrkandet hafva i allmänhet varit, att tjänstårsrätten ansetts medföra den fördel, att vid makens eller faderns död, då en mängd utgifter till begrafning, flyttning m. m. hopa sig, de efterlevande icke stå utan alla existensmedel, samt att den höjning af änkepensionen, som skulle blifva en följd af lösesummans ingående till änke- och pupillkassan, icke kan uppväga denna fördel.

»Onekligt är, att många familjer haft stor fördel af tjänstårsrätten och att många framdeles skulle skörda betydande gagn därpå, om den bibehölles. Men, såsom det i det föregående blifvit visadt, kan denna rätt i dess nuvarande form icke skänka någon trygghet, då det är alldeles osäkert och oberäkneligt, huruvida en viss familj därigenom erhåller något eller intet, mer eller mindre, ett förhållande, hvaraf denna rätts värde i hög grad förringas.

»Vida bättre skulle det utan tvifvel blifva ställt för de tjänstårsberättigade, om berörda rätt ombildades så, att alla tjänstårsberättigade stärbhus finge uppbära den behållna lönen under viss tid t. ex. fem och en half månad efter dödsfallet, och skulle tjänstårsrätten komma att bibehållas, torde en framställning i denna riktning böra göras. Men äfven om en sådan framställning blefve bifallen, vore icke därmed all osäkerhet och tillfällighet, som vidlåder tjänstårsrätten, undanröjd. Ty en stor del af de tjänstårsberättigade aflida såsom pensionerade och hafva såsom sådana förlorat sin tjänstårsrätt. Att märka är äfven att tjänstårsrätten tillkommer och framdeles skulle tillkomma endast ämneslärarna vid de allmänna läroverken, under det att seminarielärarna, lärare vid tekniska läroanstalter och öfningslärarna måste umbära denna förmån, ehuru dessa, särskildt öfningslärarna med deras små löner och små änkepensioner, lika väl som de allmänna läroverkens ämneslärare äro i behof af den hjälp, som tjänstårsrätten i regel medför vid familjefaderns fränfalle. Och i samma mån ifrågavarande rätt göres jämnare och värdefullare, dess skarpare framträder skillnaden mellan de angifna lärargruppernas ekonomiska situation i berörda fall.

»Se vi åter på det vederlag, som erbjudes för afstående af tjänstårsrätten, så består det tydligen i den ökning af änkepensionerna, som kan blifva en följd därpå, att ett visst årligt belopp tillföres änke- och pupillkassan. Sant är visserligen, att beloppet af pensionens ökning icke blir fullt så stort som räntan å den medelinkomst, som skulle uppbäras af de tjänstårsberättigade stärbhusen, då ökningen skulle tillgodokomma de efterlevande icke blott till dem, som aflida, medan de äro i tjänst, utan ock till dem, som bortgå såsom pensionerade. Men de förstnämnda kunna knappast sägas därigenom tillskyndas någon egentlig orättvisa, då ju deras efterlevande erhålla lika stor pension som de pensionerades, ehuru de senare erlagt flera årsafgifter till kassan än de förra.

»Den större säkerhet, trygghet, jämnhet och likformighet, som vinnes genom aflösning af tjänstårsprivilegiet på föreslaget sätt, har säkerligen

också varit anledningen till att det stora flertalet af de allmänna läroverkens lärarkollegier lämnat förslaget om aflösningen utan anmärkning.

»Med afseende på betydelsen för änke- och pupillkassan af en aflösning af tjänstårsrätten har blifvit anmärkt, att den skulle vara ganska ringa, då kassan för närvarande slipper att utbetala pensioner till de efterlevande under tjänståret men, om aflösning sker, måste göra det. Vål är det sant att, då genom tjänstårets bortfallande pensionstiden skulle något förlängas, icke hela lösningssumman kan användas till höjning af pensionerna, men då den behållna inkomsten af en ämneslärarbefattning är vida större än motsvarande änkepension, måste kassan i de allra flesta fall skörda en vinst, hvilket ju också möjliggör en höjning af pensionsbeloppen.

»Hvad åter angår statsverkets ställning till aflösningsfrågan, har det blifvit sagdt, att staten genom aflösningen skulle tillskyndas en årlig utgift af öfver 25,000 kronor utan att det ordinarie anslaget till lärarlöner skulle kunna nedsättas med ett enda öre, under det att den mindre besparing, som möjligen uppstode, komme att användas för andra ändamål, men att tvifyelaktigt vore, huru stor nytta staten af aflösningen skulle skörda. Tydligt är emellertid, att det belopp af 21,006 kronor, som beräknats i medeltal årligen utgå till tjänstårsberättigade stärbhus, i stället skulle ingå såsom besparing till statsverket, endast med den inskränkning, som skulle blifva en följd däraf, att åtskilliga befattningar före tjänstårets slut besattes med ordinarie innehafvare och dessa komme att uppbära ordinarie lön, vanligtvis i lägsta lönegraden, i stället för vikariatsarfvode. Den tämligen ringa förlust, som sålunda skulle uppstå, torde dock få anses uppvägas af den fördelen, att de extraordinarie lärarnas antal minskas, något, för hvilket Riksdagen visat synnerligt intresse vid flera tillfällen, och särskildt, då den år 1907 med anledning af enskild motion beviljade upprättandet af 63 nya adjunktsbefattningar. Sant är visserligen, att den besparing, som genom aflösningen skulle beredas statsverket, icke direkt medför en sänkning af anslaget till lärarlöner, men den kommer dock statsverket fullt till godo genom att tillföras reservationsanslaget till de allmänna läroverken. Genom mottagande af denna besparing kan nämligen nämnda reservationsanslag gälda andra detsamma åliggande utgifter, för hvilka det eljest skulle krävas extra anslag, eller ock, om inga sådana utgifter äro för handen, kan reservationsanslaget, såsom flera gånger skett, till statsverkets öfriga behof öfverlämna de besparingar, som icke för tillfället äro för detsamma behöfliga. Erkännas måste emellertid, att det belopp af 4,627 kronor, som beräknats böra tillkomma

änke- och pupillkassan, för att de icke tjänstårsberättigade delägarna i densamma skulle blifva likställda med de tjänstårsberättigade, icke medför något kontant vederlag, utan måste betraktas såsom en ren statsutgift, men detta relativt obetydliga belopp torde väl få anses blifva väl användt, då därigenom möjliggöres, att öfriga kassan tillhöriga lärargrupper efterlevande blifva fullt likställda med ämneslärarnas vid de allmänna läroverken.

»Genom berörda anslag vinnes äfven att öfningslärarnas änkepensioner kunna sättas till skäligen belopp, hvilket eljest näppeligen skulle låta sig göra, då ju pensionsafgifterna eljest skulle blifva allt för höga i förhållande till de små aflöningarna.

»Hvad slutligen angår jämförelsen mellan lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa och andra likartade kassor, framgår af ett studium af de särskilda kassornas reglementen, att bestämmelserna för dessa kassor i många mer eller mindre väsentliga afseenden ej obetydligt växla. Någon sträng likformighet förefinnes icke och har ju icke heller varit att vänta, då de, ehuru härstammande från samma behof, bildats, utvecklats och ombildats under olika historiska förutsättningar, på olika tider och på grund af olika förhållanden. En följd häraf är, att en jämförelse med afseende på dessa kassors förmånlighet måste kräfva en vidlyftig och dyrbar utredning och beräkning, för att resultatet icke skall blifva missvisande. Emellertid torde icke kunna bestridas, att lärarnas änke- och pupillkassa varit jämförelsevis gynnsamt ställd, beroende på de säregna förhållanden, hvarunder den uppstod.

»Enligt den redogörelse, som af sakkunnige lämnas rörande kassans uppkomst, erhöll kassan vid dess stiftande såsom grundfond dels fjärdedelen af emeritikassornas behållning, dels ett årligt statsbidrag å 65,000 kronor, det sistnämnda under villkor, att den rätt till nådår, som enligt prästerskapets privilegier tillkomme änkor och barn efter lärare vid elementarläroverk och pedagogier, blefve i vederbörlig ordning upphäfd. Den förlust, som de nådårsberättigade lärarnas efterlevande gjorde genom frånträdande af rätten till *privilegienådåret*, beräknades till omkring 35,000 kronor. Afkomsten af den del af emeritikassorna, som kom på elementarlärarnas pensionskassas lott, beräknades åter till 13,700 kronor; och dessa medel kunde, med hänsyn till sättet för emeritikassornas uppkomst, snarast anses tillkomma de nådårsberättigade lärarna.

»Betraktades nu de 35,000 kronorna såsom aflösning af privilegienådåret, skulle, om de fråndroges de beviljade 65,000 kronorna, återstoden eller 30,000 kronor kunna anses utgöra dels ersättning för upp-

tagande i kassan af icke nådårsberättigade lärare, nämligen seminarie- och öfningslärare, dels såsom vederlag för de extra nådåren och de förmåner, som beviljats prästerskapets änke- och pupillkassa.

»Den grundfond kassan ägde, då den trädde i verket, hade således förut, åtminstone till största delen, tillhört de ursprungliga delägarna i kassan och efterträdarna å deras platser, och andra lärargrupper eller innehafvare af nyinrättade platser kunde icke utan förfång för dem upptagas i kassan med mindre än att ersättning för deras mottagande lämnades kassan till belopp, svarande mot hvad af grundfonden fölle på de ursprungliga delägarna. Också har Riksdagen, då nya delärggrupper eller innehafvare af nya platser, hörande till äldre delärggrupper, tillförts kassan, beviljat därför erforderligt statsbidrag. Tydligt är, att en kassa, som tillkommit under sådana omständigheter, skall vara fördelaktigare ställd än en kassa, hvilken, såsom civilstatens änke- och pupillkassa, börjat sin verksamhet med ingen eller så godt som ingen grundfond. Men hänsyn härtill har nog tagits vid bestämmandet af löneförmåner för de ämbetsmannaklasser, som tillhöra nämnda kassa, liksom vid löneregleringen för lärarna hänsyn torde hafva tagits till de förmåner dessa i öfrigt åtnjuta.

»Den föreslagna aflösningen af tjänståret synes vara ett direkt fortgående på den väg, som inslogs, då lärarnas änke- och pupillkassa inrättades, och något farligt prejudikat kan genom bifall till denna aflösning ej gärna uppstå, då jämte ifrågavarande lärare endast präster och universitetslärare torde vara i åtnjutande af tjänstårsrätt.

»Särskildt har blifvit framhållet att, då änkepensionen enligt det framlagda förslaget skulle bestå af två delar, en grundpension, som till samma belopp, 100 kronor, skulle ingå i alla pensioner, och en tilläggs-pension, som utgjorde 20 % af delaktighetsbeloppet, så skulle denna kassa komma att utdela högre pensioner än nästan alla andra dylika kassor. Härvid är emellertid att märka, att förslaget om en grundpension tillkommit för att verksamt höja de lägsta änkepensionerna, så att de, från att i gamla kassan hafva utgjort 90 och 120 kronor, skulle blifva 220 och 250 kronor, äfvensom att den högsta änkepensionen skulle inskränkas till 900 kronor, ehuru den vid full tillämpning af de antagna principerna för åtskilliga delägare eljest skulle blifvit högre. I andra änke- och pupillkassor, såsom civilstatens, arméns och telegrafverkets, är högsta änkepensionen vida större, och i telegrafverkets kassa är grundpensionen 200 kronor och tilläggspensionen 20 % af pensionsunderlaget. Också förklarade den talare, som framställde berörda an-

märkning, att han icke ansåg de föreslagna pensionerna i och för sig tagna för stora.

»I följd af den stora nedsättning, som utöfver aflösningssumman för tjänståret gjordes af 1908 års Riksdag i det för ombildning af lärarnas änke- och pupillkassa begärda anslaget, skulle, såsom i det föregående blifvit påpekadt, en ombildning af kassan i full öfverensstämmelse med de i nådiga propositionen till bemälda Riksdag angifna grunder icke låta sig genomföra, äfven om aflösning af tjänstårsrätten på föreslaget sätt nu bifölles.

»Innan definitivt beslut kan fattas angående sättet för kassans ombildning, torde emellertid blifva erforderligt, att ny utredning verkställes och nytt förslag uppgöres, och torde för detta ändamål böra tillkallas särskilda sakkunnige.

»Att jag», yttrade departementschefen, »innan en sådan utredning hunnit utföras, ansett mig böra föreslå förnyad framställning angående tjänstårsrättens aflösning, har berott därpå, att det är af synnerlig vikt för kassan och dess delägare, att denna fråga så snart som möjligt afgöres, så att en definitiv reglering af kassan kan äga rum. Och skulle de nådiga propositionerna angående omreglering af prästerskapets aflöning och ny ecklesiastik boställsordning vinna Riksdagens bifall, torde senare på året Kyrkomötet inkallas, och kunde detta då jämväl behandla frågan om upphörande af tjänstårsrätten för de allmänna läroverkens ämneslärare, därest denna blifvit af Riksdagen bifallen. Också skulle de sakkunniges arbete för enklas och påskyndas, om icke alternativa förslag behöfde uppgöras under förutsättning af tjänstårsrättens bibehållande eller upphörande.

»Därest det af mig förordade förslaget skulle vinna Eders Kungl. Maj:ts och Riksdagens bifall, torde kassans ombildning böra äga rum i så nära anslutning till de hufvudgrunder, hvilka angåfvos i propositionen i ämnet till 1908 års Riksdag, som med för ändamålet tillgängliga medel låter sig göra.»

Efter anförande af detta brottstycke ur det yttrande till statsrådsprotokollet, som den 19 februari 1909 afgafs af dåvarande departementschefen vid aflåtande af nådig proposition i ämnet, tillåter jag mig med några ord omnämna frågans behandling i Riksdagen.

Statsutskottet ansåg sig endast kunna tillstyrka beviljandet af summan 2,873 kronor för mottagande af nyinrättade lärartjänster samt förhöjning af delaktighetsbeloppet för vissa lärare. Angående tjänstårsprivilegiets aflösande yttrade utskottet, att denna fråga icke syntes vara af mera brådskande natur, än att resultatet af den af vederbörande

departementschef i uttalande till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastik-ärenden i utsikt ställda utredning angående sättet för änke- och pupillkassans ombildning borde kunna afvaktas, innan rubbning skedde af tjänstårsprivilegiet.

Riksdagen beslöt därefter i enlighet med statsutskottets nämnda hemställan och uttalande.

Genom nådigt bref af den 8 oktober 1909 uppdrog Eders Kungl. Maj:t åt öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk att verkställa ny utredning och uppgöra nytt förslag i afseende å sättet för lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassas ombildning, med iakttagande därvid, att förslag skulle uppgöras alternativt med bibehållande af tjänstårsprivilegiet eller med dess upphörande, hvarjämte Eders Kungl. Maj:t bemyndigade öfverstyrelsen att, om så erfordrades, för biträde vid ofvannämnda arbete anlita högst två sakkunniga personer.

Öfverstyrelsen afgaf sitt betänkande den 12 september 1910 och anförde därvid i hufvudsak följande.

Under den tid, som förflutit sedan kassans ställning sista gången undersöktes, hade särskildt bland lärarna vid de allmänna läroverken ovanligt stora förändringar ägt rum i fråga om innehafvare af ordinarie tjänst och pensionerade lärare. Nämnda förhållande berodde dels därpå, att ett stort antal ordinarie tjänster under denna tid upprättats i följd af läroverkens fortsatta ombildning eller på grund af särskilda riksdagsbeslut under åren 1906, 1907 och 1908, dels därpå att, på grund af de nya bestämmelserna angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension, ett mycket stort antal ordinarie lärare under åren 1907—1909 afgått med pension. Då det kunde förväntas, att denna starka omsättning bland kassans delägare skulle i hög grad inverka på kassans ekonomiska ställning, ansågs nödvändigt för erhållande af en fast utgångspunkt för den kommande utredningen, att ny undersökning gjordes angående kassans ställning och att denna undersökning skulle afse förhållandena vid en så sen tidpunkt som möjligt, sålunda helst den 31 december 1909. I följd häraf infordrades från rektorsämbetena nya fullständiga uppgifter angående delägarna i kassan, hvilka uppgifter bearbetades och inregistrerades å de vid föregående undersökningar använda, särskildt därför afsedda statistik-kort.

Vidare förutsattes, att kassans ombildning skulle äga rum i så nära anslutning till de hufvudgrunder, hvilka angåfvos i propositionen i ämnet till 1908 års Riksdag, som med för ändamålet tillgängliga medel låte sig göra.

Öfverstyrelsen hade sålunda utgått ifrån att delägarnas delaktighets-

*Beslut af 1909
års Riksdag.*

*Öfverstyrelsens
för rikets all-
männa läroverk
utredning och
förslag.*

belopp äfvensom änke- och barnpensionerna borde bibehållas vid de belopp, som i nämnda nådiga proposition voro föreslagna. Hvad pensionernas storlek beträffade skulle en sänkning i deras belopp, hvilka icke från något håll, vare sig i de inkomna utlåtandena öfver ombildningsförslaget eller vid frågans behandling i Riksdagen, ansetts vara för höga, i hög grad förringa värdet af den föreslagna reformen.

Med afseende på skyldighet och rättighet att blifva delägare i kassan hade öfverstyrelsen icke för afsikt att föreslå någon ändring i de bestämmelser, som angifvits i 1907 års betänkande och reglements-förslag, utom beträffande ett fall.

Enligt § 1 mom. 3 i nämnda förslag till reglemente ägde delägare, som pensionerats före år 1905, då den nya löneregleringen för flertalet af kassans delägare blef gällande, icke rätt till inträde i den nya kassan, hvaremot delägare, som pensionerats efter ingången af år 1905, tillerkändes denna rätt. Under den tid, som förflutit sedan berörda förslag till reglemente för kassan framlades, hade emellertid förhållandena i fråga om lärare, pensionerade efter år 1905, väsentligen ändrats. Under det att nyssnämnda reglemente var beräknadt att träda i kraft redan den 1 januari 1909, kunde föreliggande förslag tänkas genomfördt tidigast från och med början af år 1912. I förra fallet gällde bestämmelsen om rätt till inträde i kassan sålunda endast de lärare, som pensionerats under 4-årsperioden 1905—1908, under det att nu samma bestämmelser skulle afse alla de lärare, som pensionerats under de 7 åren 1905—1911, hvilket skulle innebära en väsentlig ökning af antalet af ifrågavarande delägare. Härtill komme att, sedan ofvannämnda förslag till reglemente för kassan framlades, den nya pensionslagen trädte i kraft från och med ingången af år 1908, hvilket haft till följd en betydligt ökad afgang bland de ordinarie lärarna.

Då sålunda antalet af de efter ingången af år 1905 pensionerade lärarna i så betydlig grad ökats, hade ett medgifvande åt dessa lärare af rätt till inträde i den nya kassan ansetts medföra så stor risk för kassan, att en sådan rätt icke utan vissa villkor ansetts böra beviljas.

Öfverstyrelsen hade då tänkt sig, att ifrågavarande delägare skulle vid inträde i den nya kassan erlägga en viss retroaktivavgift, beräknad efter grunder, som i bil. 4 till reglementsförslaget närmare angifvas. Sagda afgift skulle ej behöfva erläggas på en gång, utan kunna fördelas på fyra inbetalningar kvartalsvis under loppet af ett år.

Af liknande skäl, som nu anförts, ansåge sig öfverstyrelsen icke heller kunna bibehålla den bestämmelse i § 57 af 1907 års reglements-förslag, som tillerkände pensionsberättigade anhöriga till i tjänst varande

delägare i kassan, hvilka afidit sedan början af år 1905 och intill dess den nya änke- och pupillkassan trädde i verket, rätt att komma i åtnjutande af de förbättrade pensioner, som skulle hafva tillkommit dem, om bemälda bortgångna delägare varit i tillfälle att inträda i den nya kassan. Antalet af ifrågavarande pensionstagare måste nämligen nu beräknas vara betydligt större än vid 1907 års förslag, då ju tiden från 1905 års ingång till den nya kassans trädande i verket enligt nu förevarande förslag måste antagas uppgå till minst sju år mot i det förra fallet fyra år. En följd häraf vore, att de retroaktivaafgifter, som enligt det förra pensionsförslaget skulle erläggas af delägarna i den gamla kassan vid öfvergång till den nya och som beräknades skola utgöra ersättning för de höjda pensionerna åt ofvannämnda pensionstagare, måste komma att betydligt höjas. Nämda afgifter skulle nämligen enligt nyssnämnda förslag utgöra skillnaden mellan den pensionsavgift, som skulle ålegat delägare att betala till den nya kassan, därest han från och med 1905 eller från tiden för sin därefter skedda utnämning vunnit inträde i densamma, och den årsavgift han till den gamla betalt för hvar och ett af åren 1905, 1906, 1907 och 1908. Denna bestämmelse skulle nu utsträckas att gälla äfven för åren 1909, 1910 och 1911, enär den nya kassan, som nämnts, kunde antagas träda i verksamhet tidigast från och med ingången af år 1912. De retroaktivaafgifter, som under sådana förhållanden borde af delägarna erläggas, skulle i följd häraf blifva så betungande, att det icke längre torde kunna ifrågasättas att pålägga dylika afgifter.

Antagligt vore också, att sistnämnda omständigheter i väsentlig mån skulle minska antalet af de delägare i den gamla kassan, som skulle öfvergå i den nya, hvarigenom den nya kassans ställning komme att i afsevärd mån försvagas. I läroverkskollegiernas utlåtanden angående 1907 års betänkande hade också från flera håll uttalats starka betänkligheter mot ifrågavarande afgifter, och öfverstyrelsen ansåge sig kunna tillstyrka ofvannämnda utsträckning af pensionsrätten endast under förutsättning, att staten trädde emellan och erforderligt statsbidrag beviljades i stället för de föreslagna retroaktivaavgifterna, hvilka öfverstyrelsen ansåg icke borde ifrågasättas. Äfven i nädig proposition till 1909 års Riksdag uttalades angående ifrågavarande utsträckning af pensionsrätten, att mot densamma blifvit af flera af de hörda myndigheterna anförda ganska tungt vägande skäl, hvartill komme, att ifrågavarande retroaktivaafgifter blefve större och tyngre för hvarje år, som ginge, innan den nya kassan trädde i verket.

Vid pensionsavgifternas bestämmande hade öfverstyrelsen utgått ifrån att de avgifter, som voro upptagna i 1907 års förslag, om möjligt icke borde öfverskridas, och att avgifterna för i tjänst varande delägare sålunda skulle utgöra 3 procent af delaktighetsbeloppet. Äfven dessa avgifter hade af vissa läroverkskollegier ansetts väl höga, och det förslag, som uppgjorts för det fall, att vissa poster i det begärda statsbidraget icke beviljades, och som upptog pensionsavgifter uppgående till 3,6 procent af delaktighetsbeloppet, hade på många håll mötts af starkt motstånd. Öfverstyrelsen uttalade som sin mening i fråga om berörda avgifter, att de under inga förhållanden borde bestämmas högre än till 3 procent af delaktighetsbeloppet.

Hvad beträffade den räntefot, som skulle ligga till grund för beräkningen, ansågs lämpligt att bibehålla den vid samma värde, nämligen 4 procent, som användts vid föregående utredning, äfven om medelräntefoten i änke- och pupillkassan under de senare åren varit något högre (4,35 procent).

I enlighet med här ofvan angifna grunder och på grundval af nu insamladt statistiskt material, gällande tidpunkten den 31 december 1909, hade sedermera af de tillkallade sakkunniga, byrådirektören i riks-försäkringsanstalten Karl Dickman och lektorn E. Göransson, utförts matematisk beräkning angående kassans ställning och ombildning, hvar för redogörelse lämnades i en öfverstyrelsens utlåtande bifogad handling.

Af denna beräkning framgick det att, om det framställda förslaget antoges, *kassans ställning den 1 januari 1910* blefve följande.

Passiva.	Kronor	Kronor	Kronor
I. <i>Pensionsfonden.</i>			
1. Änkor med eller utan barn		2,221,000	
2. Föräldralösa barn			
a) minderåriga	16,000		
b) sjukpensioner	69,000	85,000	2,306,000
II. <i>Delägarfonden för nuvarande delägare:</i>			
1. Pensionerade delägare		635,000	
2. Tjänstgörande delägare (excl. befordran)		4,704,000	5,339,000
III. <i>Delägarfonden för blifvande delägare:</i>			
1. Nästa innehafvare af de vid 1910 års början obesatta platserna (excl. befordran)		184,000	
2. Öfriga blifvande delägare (incl. befordran)		4,062,000	4,246,000
IV. <i>Ökning i pensionerna för flera syskon</i>			179,000
V. <i>Framdeles beviljade sjukpensioner samt oförutsedda behof</i>			200,000
VI. <i>Förvaltningskostnadernas värde</i>			150,000
Summa kronor			12,420,000
Aktiva			
(under förutsättning af delägarafgifter å 3 % af delaktighetsbeloppet för i tjänst varande delägare).			
I. <i>Afgifter af nuvarande delägare:</i>			
1. Pensionerade		90,000	
2. Tjänstgörande	1,634,000		
minskning på grund af att icke alla öfvergå till den nya kassan	61,000	1,573,000	1,663,000
II. <i>Afgifter af blifvande delägare:</i>			
1. Nästa innehafvare af nu obesatta platser		96,000	
2. Öfriga blifvande delägare		2,129,000	2,225,000
III. <i>Det utgående statsbidragets värde</i>			2,883,000
IV. <i>Kassans kapitalbehållning år 1910</i>			4,958,000
V. <i>Tjänstårets värde</i>			686,000
Summa kronor			12,415,000

Såsom af ofvanstående tablå framginge, skulle kassans ombildning alltså kunna genomföras med pensionsavgifter, utgörande 3 procent af delaktighetsbeloppet för i tjänst varande delägare, under förutsättning att tjänstårsrätten aflöstes med ett belopp, hvars årliga värde skulle utgöra 26,889 kronor. Utöfver detta belopp och nu utgående statsbidrag samt sådant bidrag för upptagande i kassan af nya delägare och höjdt delaktighetsbelopp för vissa delägare skulle för kassans ombildning icke krävas något ytterligare bidrag af statsmedel.

Jämfördes kassans ofvan beräknade ställning vid 1910 års början med dess under samma förutsättningar beräknade ställning vid 1906 års början, befundes kassan under mellantiden hafva så förbättrats, att ett af 1908 års Riksdag äskadt årligt bidrag å 35,785 kronor nu kunnat för nämnda ombildning undvaras.

Sistnämnda bidrag hade varit afsedt att utgöra dels ersättning med 12,975 kronor årligen för liden kapitalförlust, därigenom att kassan under 24 år måst umbära ett årligt statsbidrag å kronor 7,951, dels ett årligt bidrag å 22,810 kronor, för att pensionsavgiften icke skulle behöfva höjas öfver 3 procent af delaktighetsbeloppet för i tjänst varande delägare.

Anledningarna till denna betydande förbättring i kassans ställning torde vara många, men den viktigaste sammanhängande med den starka omsättningen bland de ordinarie lärarna under denna period. Genom upprättande af ett ovanligt stort antal ordinarie platser och genom en särdeles stor afgang af pensionerade, hvarigenom ett betydande antal tjänster under kort tid blifvit lediga, hade befodringsförhållandena så förbättrats, att den medelålder, vid hvilken befodran första gången till ordinarie adjunkt inträffat, sjunkit från 39 år under närmast föregående period till 36 år under perioden $\frac{1}{4}$ 1906— $\frac{31}{12}$ 1909 och motsvarande medelålder för lektorer från 36 till 35 år. Visserligen hade för vissa grupper af öfningslärare en motsvarande nedgång i befodringsåldern icke inträffat, men då dessa delägargrupper vore jämförelsevis fåtaliga, vore befodringsåldern för dem af mindre inflytande ifråga om kassans ekonomiska ställning. Med afseende på ofvannämnda sänkning i befodringsåldern, hvilken för kassans ställning vore af väsentlig betydelse, torde visserligen kunna invändas, att de särskilda förhållanden i fråga om lärares befodran, som nu i några år varit rådande och säkerligen ännu en tid skulle fortfara, icke för framtiden kunde väntas blifva konstanta, och att därför möjligen en höjning af befodringsåldern ånyo skulle kunna komma att inträda. I anledning häraf ville öfverstyrelsen erinra, huruledes befodringsförhållandena vid de allmänna läroverken före den allra sista tiden under en lång följd af år varit synnerligen ogynnsamma,

och att i följd häraf befordringsåldern under denna tid undergick en abnorm stegring. Bland de under de sista åren befordrade hade därför funnits en stor del äldre extraordinarie lärare, som nu under de gynnsammare konjunkturerna erhållit ordinarie tjänster. Medelåldern för befordran hade därför icke minskats så mycket, som man eljest skulle haft anledning vänta, och de medelåldrar, som nyss angifvits, torde snarare kunna sägas vara öfver än under hvad som kunde anses normalt. Det torde ock med skäl kunna förväntas, att Riksdagen äfven framgent skulle tillgodose de allmänna läroverkens behof af ordinarie lärare, i den mån sådana visade sig behöfliga, så att en så stor ökning af de extraordinarie lärarnas antal, som tidigare förekommit, icke vidare skulle behöfva inträffa. Under sådana omständigheter torde ock de förutsättningar ifråga om befordringsåldern, på hvilka de gjorda beräkningarna till väsentlig del hvilade, få anses för kassan innebära tillräcklig trygghet.

Vidare finge öfverstyrelsen erinra därom, att 1908 års Riksdag beviljat bland annat ett årligt bidrag till kassan af 7,951 kronor, utgörande statsbidrag för upptagande i kassan af nya delägare och höjdt delaktighetsbelopp för äldre delägare under perioden 1878—1897. Nämda årliga bidrag, som icke motsvarades af några nya, nu tillkomna delägare, medförde sålunda en bestämd förbättring i kassans ställning.

Fördelaktigt för kassan hade också varit, att den räntefot, som legat till grund för den senaste beräkningen af kassans ställning och som utgjorde 4 procent, varit något lägre än medelvärdet af den räntefot, enligt hvilken kassans medel under perioden 1906—1909 förräntats, eller 4,35 procent.

En för kassan gynnsam omständighet hade äfven varit den, att den faktiska dödligheten bland delägarna varit mindre än den, som framginge af statistiska centralbyråns dödlighetstabell för åren 1871—1880 för män i hela riket och som legat till grund för beräkningen. Därjämte hade dödligheten ibland ankorna varit något större än den beräknade, hvilken utgjorde 0,7 af dödligheten för kvinnor i hela riket under perioden 1881—1890 och sålunda äfven varit för kassan gynnsam.

Slutligen borde nämnas att för lärare, pensionerade efter ingången af år 1905, visserligen medgifvits rätt till inträde i kassan men under villkor af retroaktivavgifter, under det i 1907 års ombildningsförslag inga särskilda retroaktivavgifter för pensionerade delägare ansågos behöfva upptagas. För kassan vore detta en fördelaktigt medverkande omständighet.

En nödvändig förutsättning för kassans ombildning i enlighet

med nu förevarande förslag vore, att tjänstårsprivilegiet aflöstes mot en höjning af statsbidraget till kassan med dels det till 22,320 kronor beräknade värdet af tjänstårsförmånen för de därtill berättigade delägarna, dels ett belopp af 4,569 kronor, som för de icke tjänstårsberättigade delägarna beräknats motsvara hvad de förra sålunda afstått till kassan.

Öfverstyrelsen hade äfven verkställt utredning och uppgjort förslag i afseende å sättet för kassans ombildning under förutsättning af bibehållande af tjänstårsprivilegiet. Det framginge däraf, att i så fall, om pensionerna skulle bibehållas vid samma storlek som i 1907 års förslag, årsavgifterna måste sättas till 3,5 procent af delaktighetsbeloppet. Detta skulle för rektorer och lektorer innebära en höjning af årsavgiften från 90 till 140 kronor eller med 55 procent och för adjunkter från 70 till 119 kronor eller med 70 procent. Öfverstyrelsen funne dessa avgifter alltför höga, i synnerhet i betraktande af att lärarna i och med den nuvarande lönestatens genomförande blifvit pålagda avgifter för sin egen pensionering, uppgående för adjunkter till belopp mellan 65 och 115 kronor samt för lektorer mellan 100 och 160 kronor.

Då öfverstyrelsen alltså icke funne sig kunna, därest tjänstårsrätten skulle bibehållas, förorda kassans ombildning med bibehållande af de i 1907 års förslag upptagna pensionsbeloppen, hade öfverstyrelsen sett sig nödsakad att, under nämnda förutsättning, föreslå pensionernas sänkning. Då de år 1907 föreslagna pensionerna skulle utgå med 100 kronors grundpension och en tilläggspension af 20 procent af delaktighetsbeloppet, kunde minskningen göras i form af afdrag å antingen grundpensionen eller tilläggspensionen. I förra fallet skulle grundpensionen minskas till 50 kronor, i senare fallet tilläggspensionen till 18,6 procent af delaktighetsbeloppet. Öfverstyrelsen funne sig böra förorda det förra sättet, därest pensionernas nedsättning skulle visa sig oundgängligen nödvändig.

I händelse tjänstårsrätten icke skulle komma att aflösas, utan denna föräldrade aflöningsform skulle komma att kvarstå, ansåge öfverstyrelsen lämpligt och önskligt, att det förslag till tjänstårets beräkning, som framställt af 1908 års revisorer af kassan, måtte tagas under ompröfning. Enligt nämnda förslag skulle tjänståret i hvarje fall beräknas till ett halft år från dödsdagen i likhet med hvad som finnes stadgadt i nådiga reglementet för universitetets i Uppsala pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn af den 21 februari 1849.

Äfven om härigenom icke alla invändningar mot tjänståret i en sådan form skulle förfalla, fortsätter öfverstyrelsen, så skulle dock den betydande fördel vinnas, att förmånen af tjänståret blefve bestämd och

beräknelig och lika för alla tjänstårsberättigade. Den osäkerhet och ojämnhet, som vidlådde tjänstårsrätten under dess nuvarande form och utgjorde den mest vägande invändningen mot densamma, skulle härigenom till stor del försvinna och ifrågavarande förmån högst betydligt stiga i värde för vederbörande lärare. För närvarande växlade den tid, under hvilken tjänstårsrätt åtnjötes, från 11 månader, då tjänstårsberättigad lärare afledde under maj månad, till ingenting alls, då dödsfallet inträffade under april. Det kunde då synas riktigt, att den gemensamma tiden bestämdes till 5 ½ månader. Vederbörande stärbhus skulle då upphöra att uppbära lönen midt under en månad, hvilket eljest aldrig plägade äga rum i fråga om löntagare. Nämda omständighet jämte analogien med universitetslärarnas tjänstårsberäkning talade enligt öfverstyrelsens mening för att tjänståret i hvarje fall torde böra beräknas till jämnt ett halft år.

Kassans direktion och statskontoret hafva afgifvit infordrade yttranden angående öfverstyrelsens förslag och därvid, fränsedt några mindre väsentliga anmärkningar, biträdt detsamma i fråga om kassans ombildning under förutsättning af tjänstårsprivilegiets aflösning. Skulle aflösning ej komma till stånd, anser statskontoret, i olikhet med öfverstyrelsen, att pensionerna icke böra sänkas, enär jämvikt kunde ernås genom en afgiftshöjning, som vid jämförelse med andra statstjänares motsvarande afgifter ingalunda kunde anses synnerligen betungande. Öfverstyrelsens förslag att, om tjänstårsrätten skulle bibehållas, denna borde på visst angifvet sätt förändras, afstyrkes af statskontoret, som finner det synnerligen motbjudande att vidtaga någon som helst ändring af ifrågavarande privilegieförmån med risk att därigenom fördröja dess fullständiga borttagande.

Afgifna uttalanden öfver öfverstyrelsens förslag.

Genom nådig skrifvelse den 21 oktober 1910 inhämtade Eders Kungl. Maj:t Kyrkomötets yttrande, huruvida Kyrkomötet — under förutsättning att till lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa årligen af statsmedel inbetalas ett belopp, motsvarande minst det beräknade värdet vid tiden för denna kassas upprättande af den rätt till tjänstår, som enligt prästerskapets privilegier tillkommer stärbhus efter ämneslärare vid de allmänna läroverken — för sin del medgäfvit, att sagda tjänstårsrätt finge upphöra.

1910 års Kyrkomötets beslut i fråga om tjänstårsprivilegiets aflösning.

Enligt hvad underdånig skrifvelse af Kyrkomötet den 2 november 1910 utvisar, biföll Kyrkomötet ifrågavarande framställning.

*Departements-
chefens
yttrande.*

Innan jag ingår på hufvudfrågan, vill jag yttra mig om tvenne alternativa förslag, som i det föregående omnämnts. Det ena är revisorernas förslag att, därest tjänstårsrätten icke skulle aflösas mot höjning af statsbidraget med densammas beräknade värde, kassan skulle få åtnjuta den behållna inkomsten af tjänståren, som eljest skulle tillkomma aflidna delägares stärbhus. I likhet med öfverstyrelsen finner jag mig icke kunna förorda detta förslag, genom hvilket tjänstårsrätten icke skulle aflösas utan öfverflyttas från tjänsttnehafvarna till kassan. Ej heller kan jag förorda öfverstyrelsens förslag att, om tjänstårsrättens aflösning nu icke skulle komma till stånd, densamma skulle så regleras, att tjänståret i hvarje fall skulle beräknas till ett halft år från dödsdagen. Visserligen är denna tjänstårsberäkning stadgad för universitetets i Uppsala tjänstemän och minskar densamma väsentligen den osäkerhet och ojämnhet, som vidlåder tjänstårsrätten i dess nuvarande form. Men i likhet med statskontoret finner jag det motbjudande att vidtaga någon som helst ändring af denna privilegieförmån med risk att därigenom fördröja dess fullständiga borttagande.

Det framgår af den lämnade redogörelsen för frågans föregående behandling, att föreliggande af öfverstyrelsen uppgjorda förslag till kassans ombildning i allt väsentligt hvilat på samma grunder, som fingo sitt uttryck i det år 1907 af sakkunnige utarbetade reglementsförslaget. Öfver sistnämnda förslag hördes på sin tid öfverstyrelsen, vederbörande domkapitel och Stockholms stads konsistorium, direktionerna öfver Stockholms stads undervisningsverk och öfver gymnastiska centralinstitutet, styrelserna för de tekniska elementarskolorna och Chalmers tekniska läroanstalt äfvensom vederbörande läroverkskollegier, kassans direktion och statskontoret. För de viktigare af de anmärkningar, som därvid framkommo, redogjorde dåvarande departementschef i sitt yttrande till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 31 december 1907. På då anförda skäl fann han sig böra förorda sakkunniges förslag oförändradt. Och statsutskottet vid 1908 års Riksdag förklarade sig icke hafva något att erinra mot pensionskassans ombildning, i den mån den kunde verkställas med det af utskottet förordade anslagsbeloppet.

Vid sådant förhållande anser jag mig icke behöfva ingå på en närmare redogörelse för och granskning af det nu föreliggande reglementsförslaget, utan hänvisar till den ofvan lämnade sammanfattningen af dess hufvudbestämmelser. Med afseende på de enda mera väsentliga olikheterna mellan 1907 års reglementsförslag och det nu föreliggande, nämligen i fråga om de delägare, som pensionerats efter år 1904, och undan-

tagsbestämmelserna för de pensionsberättigade anhöriga till i tjänst varande delägare, hvilka aflidit efter år 1904 och intill dess den nya kassan träder i verksamhet, finner jag mig böra biträda öfverstyrelsens förslag. Jag anser alltså, att delägare, som pensionerats efter år 1904, skola vara berättigade att ingå i den nya kassan endast mot erläggande af vissa i reglementsförslaget angifna retroaktivagifter, och att pensionsberättigade anhöriga till delägare, som aflidit efter år 1904, skola komma i åtnjutande af de nya pensionerna, endast om delägarna vunnit inträde i den nya kassan. I följd af sist anförda bestämmelse bortfalla de retroaktivagifter, som enligt 1907 års reglementsförslag skulle erläggas af alla delägare i den gamla kassan vid deras öfvergång till den nya kassan. Vid reglementets fastställande torde vissa mindre ändringar komma att vidtagas, hufvudsakligen på grund af anmärkningar, som framställts af kassans direktion och statskontoret. Dessa äro dock, med undantag af den af kassans direktion påyrkade ändringen af delaktighetsbeloppen för kassans tjänstemän, icke af den art, att de böra underställas Riksdagens pröfning; delaktighetsbeloppen för kassans tjänstemän böra bestämmas i sammanhang med löneregleringen för dem.

Under det sålunda kassans reform synes böra ske efter förut uppdragna linjer, har den förnyade undersökningen af kassans ställning ådagalagt, att denna numera måste anses vara så god, att reformen kan genomföras utan annan ökning af statsbidraget än den, som betingas af tjänstärprivilegiets aflösning eller 26,889 kronor om året. Förnämsta orsaken till att ställningen visat sig så mycket gynnsammare är, såsom öfverstyrelsen anført, den starka omsättningen af lärarpersonalen efter år 1905 i följd af inrättande af en stor mängd nya tjänster och en särdeles stor afgang af pensionerade lärare. Detta har nämligen vållat en sänkning af medelåldern vid inträdet i kassan för den stora hufvudmassan af delägarna: för adjunkter var medelåldern under tiden 1899—1905 39 år och under tiden 1906—1909 36 år, för lektorer var den under den förra perioden 36 år och under den senare 35 år. Då man nu vid beräkningen af ställningen den 31 december 1905 antog, att medelåldern i framtiden skulle blifva densamma som under perioden 1899—1905, och vid beräkningen af ställningen den 31 december 1909 antog, att medelåldern i framtiden skulle blifva densamma som under perioden 1906—1909, så är det tydligt, att ställningen vid den senare tidpunkten skulle visa sig betydligt bättre än vid den förra.

Den stora differensen mellan de båda beräkningarna visar emellertid klart, huru vanskliga sådana äro. Den möjligheten är ju icke utesluten,

att de nu gjorda antagandena om de blifvande inträdesåldrarnas medelvärden äro för optimistiska. I så fall skulle, om de antaganden som i öfrigt ligga till grund för beräkningarna visa sig vara riktiga, kassans ställning år för år försämrast, därest reformen genomfördes på nu föreslaget sätt. I likhet med öfverstyrelsen anser jag det dock sannolikare, att medelåldern kommer att ännu något sjunka. I detta afseende torde därför beräkningen af kassans ställning vara gjord med tillbörlig försiktighet. Den säkerhetsmarginal, som sålunda och genom eljest iakttagen försiktighet vunnits, torde emellertid vara nödvändig i betraktande däraf, att det är ganska sannolikt, att andra faktorer, som äro af största betydelse för kassans ekonomi, komma att förändra sig i för kassan ogynnsam riktning. I mån som medelåldern vid befordran till ordinarie plats sjunker och lärarkårens ekonomi förbättras, kan man nämligen vänta större äktenskapsfrekvens bland kassans delägare. Den äktenskapsfrekvens man nu räknat med är den, som fanns vid slutet af år 1905.

Om sålunda öfverstyrelsens beräkning af kassans ställning får anses vara så tillförlitlig som öfverhufvud en dylik beräkning kan vara, är tjänstårsrättens aflösning mot ett årligt vederlag af statsmedel till kassan af 26,889 kronor det enda villkoret för genomförandet af den önskvärda ombildningen af kassan.

Med afseende å denna aflösning anhåller jag att få hänvisa till den utförliga utredning, som dåvarande departementschefen gaf till statsrådsprotokollet för den 19 februari 1909 och som förut återgifvits. Jag ansluter mig i alla delar till densamma. Särskildt vill jag framhålla, att det ur statsfinansiell synpunkt är fråga om en synnerligen liten uppoffring. Denna består nämligen i hufvudsak endast i de 4,569 kronor, som beräknats böra tillkomma kassan för att de icke tjänstårsberättigade delägarna i densamma skulle blifva likställda med de tjänstårsberättigade. Det återstående beloppet, 22,320 kronor, utgör nämligen hvad enligt beräkning i medeltal utgår till stärbhusen efter tjänstårsberättigade lärare, hvilket belopp alltså skulle besparas, om tjänstårsrätten upphäfves. En mindre ökning i statens utgifter skulle dock, såsom i ofvan anförda statsrådsprotokoll utvecklas, uppkomma af den anledning, att den bortgångnes efterträdare kommer att tidigare utnämnas, när tjänstårsrätten upphört, än nu kan ske.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för ombildning af lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af öfverstyrelsen för rikets

allmänna läroverk framlagda förslag — under förutsättning att den rätt till tjänstår, som enligt prästerskapets privilegier tillkommer stärbhus efter ämneslärare vid de allmänna läroverken, blir i vederbörlig ordning upphäfd — höja det såsom bidrag till pensionering af änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m. uppförda anslaget, nu 115,965 kronor, med 26,889 kronor, eller till 142,854 kronor.»

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

Vidare yttrade departementschefen, statsrådet Lindström:

»I underdånig skrifvelse den 5 december 1910 har kanslern för rikets universitet, med anledning af därom af det större akademiska konsistoriet i Lund gjord framställning, hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes till 1911 års Riksdag aflåta nådig proposition om beviljande å allmänna indragningsstaten af en årlig pension å 1,500 kronor till docenten i grekiska språket vid universitetet i Lund Sven Linde att, sedan han uppnått sextiofem års ålder, utgå från och med månaden näst efter den, under hvilken entledigande från förordnandet såsom docent varder honom beviljadt.

[26.]
Understödd af
docenten vid
universitetet i
Lund S. Linde.

Det större akademiska konsistoriets framställning var föranledd af en skrifvelse från filosofiska fakultetens humanistiska sektion, hvilken, jämte styrkt meritförteckning och frejdbetyg för Linde samt handlingar till vitsordande af i meritförteckningen förekommande uppgifter, bifogats kanslerns förutnämnda framställning. Sektionen har anfört bland annat följande.

Docenten S. Linde vore född den 9 januari 1847 och hade blifvit docent 1881. När han komme att fylla 65 år, hvilket inträffade 1912, blefve det alltså 36 år, sedan han förordnades till docent, en tjänsteålder, som vore högre än den, som kräddes för att en professor skulle få åtnjuta hel pension. Linde hade flera gånger och under åtskilliga år förestått professorsämbete, och han hade uppehållit examinationen i grekiska under examensperioderna i december 1888, maj och december 1892 samt maj 1893, 1894 och 1897. Men Linde hade bakom sig ej blott många lefnads- och tjänstår utan äfven en vidsträckt verksamhet som författare inom grekisk och latinsk språkvetenskap och klassisk fornkunskap. Han hade också flera gånger af vederbörande myndigheter blifvit förklarad kompetent till professur och ej mindre än tre gånger uppförd å andra förslagsrummet, nämligen år 1891 till professuren i romersk vältalighet och poesi, samt åren 1894 och 1901 till extraordinarie professuren i klassiska språk. Om Linde ägnat sig åt en

vetenskap, där konkurrensen varit mindre skarp, skulle han säkerligen hafva vunnit befordran. Som hans lif nu en gång gestaltat sig, vore Linde i viss mån martyr för sin kärlek till den klassiska filologien. Och hans utsikter att vinna befordran vore nu ytterligare förmörkade, därigenom att han nalkades den ålder, då man ej inträdde i, men trädde ut ur professorsverksamhet. Under sådana förhållanden och då Linde vore fullständigt medellös vore det i högsta grad önskvärdt, om åt honom kunde beredas en pension, som kunde trygga hans ålders dagar från nöd. Sektionen ville därför föreslå, att konsistoriet måtte ingå till Kungl. Maj:t med begäran, att hos Riksdagen måtte åt Linde utverkas en årlig pension af 1,500 kronor att utgå från den dag, då han uppnådde 65 lefnadsår och efter begäran blifvit entledigad från sitt förordnande som docent.

Enligt hvad jag inhämtat, har den tid Linde förestått professorsämbete utgjorts af åren 1891—1894 samt delar af åren 1889, 1890, 1895, 1897 och 1907, tillhoppa omkring 5 år 3 månader.

I sin förut berörda skrifvelse anförde kanslern, bland annat, att kanslern lifligt anslöte sig till den gjorda framställningen. Såsom skäl härtill ville kanslern icke blott hänvisa till hvad humanistiska sektionen anfört rörande Lindes framskridna ålder, hans vid flera tillfällen vitsordade professorskompetens samt långvariga och vidsträckta verksamhet såsom akademisk lärare, utan äfven åberopa, att uti ett föregående likartadt fall, nämligen i fråga om pension åt docenten vid Uppsala universitet, professorn Hans Edfeldt, den härom gjorda framställningen blifvit utan någon meningsskiljaktighet godkänd. Sedan nämligen det större akademiska konsistoriet i Uppsala gjort framställning i ämnet, hemställde dåvarande kanslern för rikets universitet E. G. Boström, det Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå Riksdagen att bevilja en årlig pension å 2,000 kronor till Edfeldt att utgå från och med månaden näst efter den, under hvilken entledigande från docenturen blefve honom beviljad, och hade detta kanslerns förslag blifvit af statskontoret på anförda skäl förordadt till bifall. Efter det Kungl. Maj:t, under åberopande af hvad kanslern och statskontoret anfört, af Riksdagen äskat anslag för ändamålet till sagda belopp, hade denna proposition blifvit af statsutskottet enhälligt tillstyrkt och af Riksdagens båda kamrar utan debatt bifallen.

I nu förevarande fall kunde väl icke åberopas fullt likartade omständigheter till stöd för förslaget om pensions beviljande åt en ålderstigen och väl meriterad extraordinarie universitetslärare, som när frågan gällde Edfeldt, då nämligen Edfeldt dels vid tiden för pensio-

nens äskande uppnått något högre ålder än den, Linde nu innehade, dels ock hade mera betydande lärarmeriter. Men dessa förhållanden syntes fullt uppvägas däraf, att, å ena sidan, det begärda beloppet af den pension, som föresloges för Linde, utgjorde allenast 1,500 kronor, och å andra sidan, att Linde vore, i motsats mot hvad fallet varit med Edfeldt, fullständigt medellös.

Statskontoret har den 20 december 1910 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande i ärendet och därvid tillstyrkt den gjorda framställningen.

I likhet med de myndigheter, som yttrat sig i förevarande ärende, anser jag det vara billigt, att Linde på grund af sin långa och väl vitsordade tjänstgöring såsom lärare vid universitetet i Lund beredes något understöd af allmänna medel då han efter fyllda 65 år lämnar docenturen. *Departements-
chefen.*

Enligt hvad handlingarna och i öfrigt af mig kända förhållanden samt inhämtade upplysningar gifva vid handen, har Linde dels under tiden den 1 december 1886—den 30 november 1895 innehaft docentstipendium å 1,500 kronor, dels under åren 1903—1911 af de i staten för universitetet i Lund till Kungl. Maj:ts disposition uppförda medel fått sig tilldeladt ett årligt understöd, utgörande för åren 1903—1908 750 kronor och därefter 1,000 kronor, dels af de till aflöning åt vikarier för akademiska lärare anslagna medel år 1908 uppburit 110 kronor 42 öre, dels ock af filosofiska fakultetens besparade docentstipendiers fond under år 1910 uppburit 350 kronor. Med åtnjutande af nämnda understöd har varit förbunden skyldighet för Linde att till studerande vid universitetet meddela kostnadsfri handledning vid grekisk stilskrifning och eventuellt åtaga sig annan inom ämnet fallande undervisning, som vederbörande sektion kunde finna skäligt att ålägga honom.

Slutligen må nämnas, att Linde för de tider, då han innehaft förordnande att uppehålla professorsämbete, uppburit tjänstgöringspenningar med sammanlagdt 5,404 kronor 43 öre.

Hvad beträffar beloppet af det understöd, som bör beredas Linde, instämmer jag med universitetskanslern och de akademiska myndigheterna samt föreslår sålunda ett årligt belopp af 1,500 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes äska Riksdagens medgifvande därtill

att docenten i grekiska språket vid universitetet i Lund Sven Linde må, sedan han uppnått 65 års ålder, från och med månaden näst efter den, i hvilken entledigande från docenturen varder honom beviljad,

under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära understöd till belopp af 1,500 kronor årligen.»

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

Hvad statsrådet i här ofvan antecknade ärenden hemställt behagade Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle utdrag af protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ur protokollet:
Christer d'Albedyhl.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 30 december 1910.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve TAUBE,
 Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 greve HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 VON SYDOW,
 VON KRUSENSTIERNA.

Departementschefen statsrådet Petersson anförde:

1:o.

»Under år 1907 blef centralfängelset å Nya Varfvet vid Göteborg indraget. Kamrerarbefattningen vid fängelset innehades vid denna tid af kaptenen August Wilhelm Gotthard Sundberg, hvilken kontanta aflöningsförmåner, utom skrifvararfvode, utgjorde: lön 1,800 kronor, arfvode 1,000 kronor och intjänade ålderstillägg 500 kronor, tillhoppa 3,300 kronor per år. Därjämte innehade han tjänstebostad jämte löne- [9.]
Ang. höjning af f. kamreraren A. W. G. Sundbergs lön å allmänna in- dragnings- staten.

ved, hvilken förmån uppskattades till 1,050 kronor. Af lönen, arfvodet och ålderstilläggen skulle, jämlikt kungl. bref den 5 juni 1874, en fjärdedel eller sålunda 825 kronor vara tjänstgöringspenningar, som under tjänstledighet ickeingo tillgodokomma löntagaren.

Då nu fängelset skulle nedläggas, kunde Sundberg — hvilken, född 1859, icke var pensionsberättigad — ej mot sin vilja förflyttas till tjänst vid annat fängelse; det konstitutorial, han erhållit, lade därför hinder i vägen. För öfrigt blef det upplyst, att Sundberg på grund af svår döfhet icke längre var tjänstduglig och att det ej heller kunde antagas, att förbättring af hans hörselförmåga skulle inträda. Kungl. Maj:t ansåg honom därför berättigad att, utan vidare tjänstgörings-skyldighet, behålla samtliga sina löneförmåner (utom skrifvararfvodet) till sammanlagdt belopp af 4,350 kronor och föreslog vid 1907 års riksdag, att Sundberg måtte få öfverflyttas till allmänna indragningsstaten med rätt att därå från och med år 1908 under sin återstående lifstid uppbära årlig lön till belopp af 4,350 kronor; dock med villkor att, i händelse Sundberg efter förflyttning till indragningsstaten anställdes i statens eller kommunens tjänst, han skulle vara pliktig att i allo frånträda lönen å indragningsstaten, därest den understege eller vore lika med den nya lönen, samt att, därest lönen å indragningsstaten öfverstege berörda nya lön, vidkännas mot den senare svarande afdrag.

Riksdagen biföll detta förslag, dock med den ändring, att Sundbergs lön å indragningsstaten bestämdes till allenast 3,525 kronor, eller det af Kungl. Maj:t föreslagna beloppet med afdrag för hvad däråf motsvarade nämnda till tjänstgöringspenningar hänförliga del 825 kronor. Riksdagen ansåg nämligen, att, då dessa tjänstgöringspenningar, för den händelse Sundberg skulle kvarstå å fångvårdens stat och på grund af sin döfhet erhöles ständigt tjänstledighet, icke skulle komma honom till godo utan uppbäras af vikarien, de icke borde ingå i lönen å indragningsstaten.

Sundberg blef alltså uppförd å indragningsstaten med en lön af 3,525 kronor.

Härmed åtnöjdes ej Sundberg, utan instämde kronan till Stockholms rådhusrätt med yrkande, att, enär hans döfhet ej hindrade honom att fullgöra sin tjänst och han i öfrigt hade god hälsa, samt han följaktligen vore berättigad att fortfarande åtnjuta samtliga de löneförmåner, som på grund af konstitutorialet tillkomme honom, kronan måtte förpliktas att till honom utbetala hvad af det såsom tjänstgöringspenningar an-

sedda belopp af 825 kronor om året kunde, räknadt från 1908 års början, vid blifvande slutlig dom vara till betalning förfallet, jämte ränta.

I dom den 30 juni 1908 yttrade rådhusrätten, att det icke mot Sundbergs bestridande och den af honom förebragta bevisning kunde anses styrkt, att han på grund af minskad hörselförmåga skulle vara oförmögen att sköta befattning af ifrågavarande slag, samt att ej heller i öfrigt visats laga skäl för att Sundberg icke vidare skulle vara berättigad till de hans förutvarande befattning åtföljande tjänstgöringspenningar. Sundbergs talan blef alltså bifallen, såvidt angick belopp, hvilka vid tiden för stämningens delgifvande varit förfallna.

Målet fullföljdes å kronans sida, men såväl i hofrätten som i högsta domstolen blef utgången densamma som vid rådhusrätten. Högsta domstolens dom meddelades den 20 maj 1910.

Sedan statskontoret till Sundberg utbetalat hvad genom Kungl. Maj:ts dom honom tillerkänts, ingaf Sundberg en underdånig skrift den 10 juni 1910, hvori han erinrade, att domen konstituerade rätt för honom att jämväl för framtiden åtnjuta ifrågavarande löneförmåner, och anhöll, att Kungl. Maj:t måtte anbefalla vederbörligt ämbetsverk att af den Sundberg tillkommande tilläggsafföning till honom utbetala såväl hvad, utöfver redan guldets belopp, vid tiden för ansökningen vore förfallet som ock, efter hand, hvad framdeles förfölle till betalning, till dess Sundbergs lön å indragningsstaten kunde blifva höjd till 4,350 kronor.

I infordradt utlåtande öfver denna framställning har statskontoret anfört, att genom Kungl. Maj:ts dom finge anses fastslaget, att statsverket äfven utöfver den tid, för hvilken kronan genom domen ålagts betalningsskyldighet, vore pliktigt att till Sundberg erlägga ifrågavarande tilläggsafföning. Fullgörandet af den statsverket sålunda åliggande förpliktelse kunde tills vidare ske på det sätt, att statskontoret, som under förskottstitel till Sundberg utbetalt det genom Kungl. Maj:ts dom honom tillerkända belopp, i enahanda ordning låte Sundberg uppbära hvad honom ytterligare tillkomme. För sakens slutliga ordnande borde emellertid anslag för ändamålet uppföras i riksstaten. Jämte det alltså statskontoret anhöll om bemyndigande att tills vidare förskottera vederbörliga belopp, hemställde statskontoret tillika, att Kungl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå Riksdagen att höja det för Sundberg å allmänna indragningsstaten uppförda belopp, nu 3,525 kronor, med 825 kronor till 4,350 kronor.

Genom nådigt bref den 15 juli 1910 erhöll statskontoret det begärda bemyndigandet, att gälla intill dess annorledes förordnades.

Med den utgång Sundbergs rättegång mot kronan erhöll, lär statsverket icke kunna undgå att jämväl för tid, som ej i domen afses, låta Sundberg komma i åtnjutande af förhöjd aflöning; och, då förhöjningen lämpligen lärers från och med år 1912 böra uppföras å indragningsstaten, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

bestämma, att den lön, förre kamreraren vid centralfängelset å Nya Varfvet August Wilhelm Gotthard Sundberg, under stadgadt villkor, äger att under sin återstående lifstid uppbära å allmänna indragningsstaten, skall från och med år 1912 höjas till 4,350 kronor.»

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle utdrag af protokollet rörande detta ärende tillställas finansdepartementet för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

2:o.

[10.]
*Ang. pension
för bevaknings-
befälhafvaren
G. H. von Tell,*

»Med skrifvelse den 4 november 1910 har fängvårdsstyrelsen till Eders Kungl. Maj:t öfverlämnat en af bevakningsbefälhafvaren vid kronohäktet i Svanesund Gustaf Henrik von Tell gjord underdånig ansökan om pension.

Von Tell är född den 12 april 1844 och inträdde i statens tjänst 1873, då han erhöll anställning såsom regementskommissarie vid Kalmar regemente. Efter att hafva till 1884 tjänstgjort i denna egenskap och såsom förrådsförvaltare vid nämnda regemente, öfvergick han, då förrådsförvaltartjänsten indrogs, till fängvården. Där hade han först anställning vid arbetsanstalten å Nya Varfvet såsom vaktkonstapel och, från 1885, såsom bevakningsbefälhafvare, transporterades 1886 till enahanda befattning vid den s. k. västra kronoarbeitsstationen å Nya Varfvet och har sedan 1888 innehaft förordnande å sin nuvarande befattning såsom bevakningsbefälhafvare vid kronohäktet i Svanesund (å Orust).

Denne tjänsteman är ej uppförd å ordinarie stat, utan aflönas från förslagsanslaget till fångars vård och underhåll; vid den omreglering af fängvårdsinrättningarna, som beslöts sistlidna år, bibehölls detta förhållande, emedan häktet antogs efter någon tid kunna nedläggas. En

följd af samma förhållande är emellertid, att bevakningsbefälhafvaren saknar pensionsrätt.

Den lön, von Tell uppbar, utgör 800 kronor jämte två ålders-tillägg, hvartdera å 100 kronor, eller sålunda tillhopa 1,000 kronor årligen. Dessutom äro med tjänsten förenade tjänstgöringspenningar, numera 700 kronor om året, och beklädnadsbidrag.

Allt ifrån den 1 september 1904 har von Tell till följd af sjukdom varit ledig från sin befattning. Ett den 19 april 1910 utfärdadt läkarbetyg innehåller, att von Tell lider af organiskt hjärtfel och i öfrigt är kroppsligen så nedkommen, att han med största sannolikhet för all framtid är oförmögen till tjänstgöring, och enligt ett senare intyg af samme läkare, utfärdadt den 21 september 1910, är von Tell i följd af hjärtfel och neurasteni oförmögen till tjänstgöring.

I den underdåniga ansöknigen, å hvilken tecknats tillstyrkande af tillsyningsmannen vid kronohäktet, anhåller von Tell att vid afskedstagandet erhålla en lönen jämte intjänade ålderstillägg motsvarande pension af 1,000 kronor.

Fångvårdsstyrelsen erinrar, att, därest von Tell varit uppförd å ordinarie stat, han, som den 12 april 1911 uppnådde 67 lefnadsår och mer än 37 år varit anställd i statens tjänst, skulle varit skyldig att afgå från tjänsten med rätt till årlig pension å 1,000 kronor, hvilket belopp skulle utgjort det för honom gällande pensionsunderlag. Nu funne styrelsen, med hänsyn till von Tells hälsotillstånd, fortsatt ledighet, med tjänstens bibehållande, ej kunna för någon längre tid beviljas honom.

Med afseende härå och å den långa tid, von Tell varit anställd i statens tjänst, hemställer fångvårdsstyrelsen om framställning till Riksdagen angående pension åt von Tell till belopp af 1,000 kronor årligen.

Statskontoret, som anbefallts att afgifva utlåtande i ärendet, anser goda skäl föreligga för beredande åt von Tell af pension. Ej heller har statskontoret något att erinra mot det af fångvårdsstyrelsen föreslagna pensionsbeloppet. Statskontoret instämmer alltså i fångvårdsstyrelsens hemställan.

För egen del finner jag framställningen om pension för von Tell förtjänt af bifall. Pensionens föreslagna belopp är detsamma som tillkommer uppsyningsman vid fångvården, sedan han intjänat båda ålderstilläggen; med sådan tjänsteman är ock bevakningsbefälhafvaren vid ifrågavarande kronohäkte i allmänhet likställd.

Upplysningsvis må nämnas, att en föregående innehafvare af be-

vakningsbefälhafvartjänsten i Svanesund, G. F. A. Fornander, efter uppnådd 67 års ålder af Riksdagen år 1882 beviljades en årlig pension af 800 kronor, hvilket belopp beräknades ungefär motsvara hvad honom skulle tillkomma, därest fortsatt tjänstledighet på grund af sjukdom blefve honom beviljad. Och äfven i andra fall har Riksdagen, på särskilda framställningar af Kungl. Maj:t, beviljat pensioner åt befattningshafvare med aflöning från förslagsanslaget till fångars vård och underhåll.

Jag tillstyrker sålunda, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

medgifva, att bevakningsbefälhafvaren vid kronohäktet i Svanesund Gustaf Henrik von Tell må från och med månaden näst efter den, hvarunder han erhåller afsked från sin befattning, under sin återstående lifstid åtnjuta från allmänna indragningsstaten en årlig pension af ettusen kronor.»

Till departementschefens hemställan, i hvilken statsrådets öfriga ledamöter instämde, lämnade Hans Maj:t Konungen bifall; och skulle utdrag af protokollet angående detta ärende tillställas finansdepartementet för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ur protokollet:
Israel Myrberg.

*Utdrag af protokollet öfver utrikesdepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 16 december 1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 greve HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON SYDOW,
 VON KRUSENSTIERNA.

Herr ministern för utrikes ärendena anförde:

»I underdåning skrifvelse den 18 sistlidne oktober har fru Lily Bagge, född Schwartz, änka efter den 5 nästförutgångne september aflidne generalkonsuln i Shanghai Richard Bagge, anhållit att varda tillerkänd statspension. [11.] *Pension åt generalkonsul Bagges änka.*

I sin underdåniga ansökan har fru Bagge meddelat, att kapital-behållningen i dödsboet utgjorde 57,490 kronor. Hennes man, som varit i konsulatväsendets tjänst sedan 1887, hyste den önskan, att deras enda barn, en nu 7 år gammal son, skulle erhålla svensk uppfostran, hvarför sökanden hade för afsikt att flytta till Stockholm och bosätta sig härstädes. Räntan på ofvannämnda kapital, efter 5 procent upp-

gående till cirka 2,875 kronor för år, vore dock icke tillräcklig för sökandens lifsuppehälle och för bekostande af hennes sons uppfostran. Sökanden hade tillika fäst Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på det förhållande, att hennes afidne mans hälsa fullständigt nedbröts till följd af ansträngande arbete i sitt lands tjänst i Shanghais osunda klimat, hvadan, då hans sista sjukdom träffade honom, han icke hade krafter att motstå densamma.

I öfver ansökningen afgifvet underdånigt utlåtande har statskontoret anfört följande:

I sammanhang med civilstatens änke- och pupillkassas ombildning med ingången af år 1908 bereddes delaktighet i kassan för tjänster å konsulsstaten. Enligt § 5 af det för nämnda kassa gällande reglemente af den 21 december 1907 skulle dock, då tjänst, med hvilken delaktighet i kassan förut icke följt, upptoges till sådan delaktighet, denna ändring icke äga tillämpning å den, som vore innehafvare af tjänsten, när ändringen trädde i kraft; men sådan tjänsteinnehafvare kunde, där han icke fyllt 60 år, och hans hälsotillstånd, enligt intyg från legitimerad läkare, ej gifve anledning befara, att hans återstående lifstid skulle blifva kortare än som i allmänhet kunde beräknas för person af hans ålder, bereda sig delägarerätt under villkor, att han enligt § 16 betalade icke allenast vanlig årsafgift och s. k. befordringsafgift utan äfven det tillägg till sistnämnda afgift, som med hänsyn till hans hustrus och barns ålder kunde efter försäkringstekniska grunder böra utgå.

Sökandens afidne man, som redan innehade generalkonsulsbefattningen i Shanghai, då densamma upptogs till delaktighet i civilstatens änke- och pupillkassa, hade alltså för att vinna delägarerätt i kassan att underkasta sig ofvan angifna bestämmelser och afgifter. Enligt hvad statskontoret inhämtat, hade han hos kassan gjort framställning i syfte att vinna sådan rätt samt från kassan erhållit uppgift å beloppet af den s. k. befordringsafgift och tilläggsafgift därtill, som borde af honom erläggas för vinnande af delägarerätt; men han hade icke fullföljt sin afsikt, antagligen på grund däraf, att kostnaderna belöpte sig till så afsevärdt belopp som något öfver 5,000 kronor. Han vore således vid sitt fränfalle icke delägare i civilstatens änke- och pupillkassa, hvadan hans änka och son icke kunde därifrån erhålla någon pension. Hade sökandens man förvärfvat delaktighet i kassan, skulle pensionen för sökanden hafva utgjort 1,200 kronor, hvarjämte till sonen skulle intill fyllda 21 år hafva utgått ett årligt belopp af 600 kronor.

Innan konsulsstatens befattningar, på sätt ofvan nämnts, erhållit delaktighet i civilstatens änke- och pupillkassa, plägade understöd från

den under utrikesdepartementet ställda konsulskassan beviljas änka efter tjänsteman å konsulsstaten till belopp, motsvarande hvad som enligt då gällande reglemente för civilstatens änke- och pupillkassa skulle hafva tillkommit henne, därest tjänstemannen varit delägare i kassan.

Då efter den omreglering af utrikesrepresentationen, som ägde rum efter upplösning af unionen mellan Sverige och Norge, utrikesdepartementet icke längre disponerade några medel för dylikt ändamål, hade 1908 års Riksdag på framställning af Eders Kungl. Maj:t beviljat pension från allmänna indragningsstaten till belopp af 800 kronor åt hvardera af änkor efter konsulatrådet Fallenius och f. d. konsuln Titz.

Då det ville synas statskontoret, som om med hänsyn till hvad sålunda förekommit pension till sistnämnda belopp borde jämväl i nu förevarande fall beredas, hemställde statskontoret i underdånighet, det täcktes Eders Kungl. Maj:t i nådig proposition föreslå Riksdagen att änkefru Bagge måtte från och med den 1 januari 1911 från allmänna indragningsstaten få uppbära en årlig pension af 800 kronor.

På grund af hvad sålunda sålunda förekommit, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition äska Riksdagens medgifvande därtill, att generalkonsul Bagges änka fru Lily Bagge, född Schwartz, må från och med år 1911, så länge hon i sitt nuvarande änkestånd förblifver, å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 800 kronor.»

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag af protokollet öfverlämnas till finansdepartementet för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ur protokollet:

C. Bonde.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 11 november 1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: HEDERSTIERNA,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
MALM,
LINDSTRÖM,
NYLANDER,
VON KRUSENSTIERNA.

[12.] Departementschefen, statsrådet Malm, föredrog härefter underdånig
Ang. pension åt sergeanten framställning om beredande af pension åt sergeanten af första klassen
E. H. G. O. Wickström. vid Kronobergs regemente E. H. G. O. Wickström; och anförde därvid
departementschefen följande:

»Sergeanten Ernst Hugo Gustaf Octavus Wickström är född den 16 april 1873. Den 26 april 1890 antogs han till volontär vid Kronobergs regemente, blef den 14 november 1898 konstituerad till sergeant af andra klassen och befordrades den 31 december 1905 till nu innehafvande beställning. Sedan inemot åtta år tillbaka lider han af svårartad cerebral neurasteni och är på grund häraf oduglig till krigstjänst.

Regementschefen har uti skrifvelse den 3 maj 1910 gjort framställning om beredande af pension åt Wickström samt anført, att Wickström på grund af sjukdom fått tjänstledighet från så godt som all militär tjänstgöring de senaste åtta åren, samt att han vore oförmögen att vidare sköta sin tjänst. Då Wickström dessutom genom sin sjukdoms beskaffenhet ej syntes kunna blifva återställd till hälsan, ansåge regementschefen det vara i hög grad önskvärdt för regementet, att den sergeantslön, som Wickström nu uppbure, måtte blifva disponibel att tilldelas person, som förrättade mot densamma svarande tjänst.

Vederbörande *arméfördelningschef* har tillstyrkt framställningen.

Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse har äfven tillstyrkt bifall till framställningen, enär af företedda läkarintyg framginge, att det vore föga sannolikt, att Wickström någonsin komme att blifva fullt tjänstduglig, och enär vidare, enligt sjukvårdsstyrelsens på praktisk erfarenhet grundade åsikt, Wickströms sjukdom vore af den beskaffenhet, att densamma medförde oduglighet till krigstjänst för all framtid.

Enligt hvad *direktionen öfver arméns pensionskassa* påpekat, kan Wickström, då han nu räknar 37 lefnadsår och en tjänstetid af 19 år efter 18:de åldersåret, jämlikt stadgandet i § 48 nådiga reglementet för arméns pensionskassa den 26 februari 1904, icke beredas pension ur arméns pensionskassa och sålunda än mindre fyllnadspension af statsmedel. Hade han uppfyllt villkoren för sådan förmåns erhållande skulle densamma hafva utgått med 900 kronor årligen, däraf 180 kronor i nionde klassen af arméns pensionskassa och 720 kronor från statsmedel.

Statskontoret har anført, att, då af de företedda läkarintygen äfven som arméförvaltningens sjukvårdsstyrelses utlåtande torde få anses styrkt, att Wickström är på grund af sjukdom för all framtid till krigstjänst oduglig, Wickström på grund däraf och med hänsyn till tjänstens kraf synes böra beredas tillfälle att afgå ur tjänsten. Vid sådant förhållande har statskontoret tillstyrkt, att Wickström å allmänna indragningsstaten beredes pension till belopp af 900 kronor.

På grund af hvad i ärendet förekommit synes det mig särskildt med hänsyn till tjänstens kraf nödigt att genom utverkande af rätt till pension åt Wickström gifva honom tillfälle att afgå ur tjänsten; och anser jag, att ett mot full pension svarande belopp, eller 900 kronor, bör tillerkännas honom vid afskedstagandet. Jag får alltså i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva,

att sergeanten af första klassen vid Kronobergs regemente Ernst
Bih. till Riksd. Prot. 1911. 1 Saml. 1 Afd.

Hugo Gustaf Octavus Wickström må å allmänna indragningsstaten uppbära en pension af 900 kronor årligen under sin återstående lifstid från och med månaden näst efter den, hvarunder han erhåller afsked från innehafvande beställning.»

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag af protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:

Gunnar Åkerman.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 11 november 1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve TAUBE,
Statsråden: HEDERSTIERNA,
SWARTZ,
greffe HAMILTON,
MALM,
LINDSTRÖM,
NYLANDER,
VON KRUSENSTIERNA.

Departementschefen, statsrådet Malm, yttrade vidare:

»Uti skrifvelse till arméförvaltningens fortifikationsdepartement har förre fästningsbyggnadsarbetaren vid Karlsborgs fästning August Johansson anhållit att komma i åtnjutande af pension af statsmedel.

Johansson är född den 24 juli 1845, samt har från och med år 1875 under 28 år haft anställning vid kronans arbeten dels vid Karlsborgs fästningsbyggnad och dels vid Göta ingenjörkårs verkstäder. Han har senast arbetat vid Göta ingenjörkårs smedswerkstad, men har på grund af brist på arbete måst lämna denna anställning.

Fortifikationsbefälhafvaren å Karlsborgs fästning har upplyst, att Johansson har del i en mindre stuga, där han och hans hustru bo, och att Johansson dessutom äger en bristfällig smedja, men att arbetsförmågan och arbetstillfällena numera äro ringa på grund af Johanssons ålder, hvarjämte förtjänsten är obetydlig. Då Johansson visserligen

[13.]

*Ang. pension
åt förre fäst-
ningsbyggnads-
arbetaren A.
Johansson.*

har vuxna barn, men dessa ej kunna lämna honom någon hjälp, anser fortifikationsbefälhafvaren honom vara i så fattiga omständigheter, att han är i stort behof af pension.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement har framhållit, att vid upprättandet af förutvarande förslag till pensioner för sådana arbetare hade den principen vanligen tillämpats, att tjänsteåren icke borde understiga 30 år. Då Johansson emellertid under 28 år haft anställning vid kronans arbeten och det varit på grund af brist på arbete, som han lämnat sin tjänst, samt då han vore 65 år gammal och befunne sig i fattiga omständigheter, har fortifikationsdepartementet ansett billigt, att Johansson erhöles något understöd för sin återstående lefnad samt föreslagit en årlig pension af 200 kronor.

Statskontoret har ansett skäl föreligga för utverkande af pension åt Johansson och, under åberopande af 1910 års Riksdags beslut angående beredande af pension åt förre fästningsbyggnadsarbetaren C. Olofsson, hemställt om beviljande af en årlig pension af 300 kronor.

Utom det af statskontoret åberopade fallet beträffande fästningsbyggnadsarbetaren Olofsson, som uppnått 69 lefnadsår och 26 tjänsteår, tillåter jag mig framhålla, att 1906 års Riksdag beviljat pensioner om 300 kronor åt förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader, hvilka arbetare uppnått minst 55 lefnadsår och 24 tjänsteår. Då Johansson har 65 lefnadsår och 28 tjänsteår samt han förlorat tjänsten på grund af brist på arbete, får jag därför i underdanighet tillstyrka, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen medgifva,

att förre fästningsbyggnadsarbetaren August Johansson må under sin återstående lifstid åtnjuta en årlig pension af trehundra kronor å allmänna indragningsstaten att utgå från 1911 års början.»

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag af protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
Gunnar Åkerman.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 11 november 1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve TAUBE,
Statsråden: HEDERSTIERNA,
SWARTZ,
greffe HAMILTON,
MALM,
LINDSTRÖM,
NYLANDER,
von KRUSENSTIERNA.

Departementschefen, statsrådet Malm, anförde vidare:

»Förre fästningsbyggnadsarbetaren Gustaf Gustafsson har i skrifvelse till arméförvaltningens fortifikationsdepartement anhållit om pension af statsmedel.

Rörande nämnda arbetares förhållanden har fortifikationsbefälhafvaren å Karlsborgs fästning verkställt utredning, af hvilken framgår,

att Gustafsson, som är född den 8 augusti 1840, haft anställning vid Karlsborgs fästningsbyggnad under tjuguåtta år och under åren 1874—1876 arbetat vid statsbanan Sköfde—Karlsborg,

samt att Gustafsson, som städse väl utfört honom åliggande arbete, numera på grund af sin ålder är föga arbetsför samt är medellös.

[14.]

Ang. pension
åt fästnings-
byggnads-
arbetaren G.
Gustafsson.

På förslag af *fortifikationsbefälhafvaren å Karlsborgs fästning* har *arméförvaltningens fortifikationsdepartement* hemställt, att, Gustafsson under sin återstående lifstid måtte beviljas en årlig pension af 300 kronor å allmänna indragningsstaten.

Statskontoret har i afgifvet underdånigt yttrande tillstyrkt fortifikationsdepartementets framställning.

Jag får därför i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen medgifva,

att förre fästningsbyggnadsarbetaren Gustaf Gustafsson må under sin återstående lifstid åtnjuta en årlig pension af trehundra kronor å allmänna indragningsstaten att utgå från och med år 1911.»

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag af protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:

Gunnar Åkerman.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 11 november 1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: HEDERSTIERNA,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
MALM,
LINDSTRÖM,
NYLANDER,
VON KRUSENSTIERNA.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, statsrådet Malm, anförde:
»I skrifvelse till arméförvaltningens fortifikationsdepartement har
förre fästningsbyggnadsarbetaren Carl August Kärrman anhållit, att
honom måtte beredas pension af statsmedel.

Kärrman är född den 10 november 1841 och har under 27 år
varit anställd vid Karlsborgs fästningsbyggnad. Dessutom har han
under en tid af något öfver 3 år arbetat vid statens järnvägsbyggnader
i öfre Norrland.

Fortifikationsbefälhafvaren å Karlsborgs fästning har tillstyrkt en
årlig pension af 300 kronor och anført, att Kärrman visserligen vore
ägare af en mindre stuga med täppa, men att han med skäl kunde
sägas vara i fattiga omständigheter, enär han hade en gammal orkeslös

[15.]
*Ang. pension
ål förre
fästnings-
byggnadsar-
betaren C. A.
Kärrman.*

hustru och ett minderårigt barnbarn att försörja. Härtill komme att både Kärrmans arbetsförmåga och tillgången på arbete nu vore betydligt reducerade på grund af hans ålder.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement har hemställt, att, på grund af hvad rörande ifrågavarande arbetare blifvit upplyst, nådig proposition måtte aflåtas till Riksdagen om beviljande af pension från allmänna indragningsstaten åt Kärrman för hans återstående lifstid till belopp af 300 kronor om året.

Statskontoret har i afgifvet underdånigt utlåtande den 25 juli 1910 tillstyrkt fortifikationsdepartementets framställning.

I likhet med myndigheterna anser jag pension böra beredas Kärrman. Jag får därför i underdånighet tillstyrka, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen medgifva,

att förre fästningsbyggnadsarbetaren Carl August Kärrman må under sin återstående lifstid åtnjuta en årlig pension af trehundra kronor å allmänna indragningsstaten att utgå från och med år 1911.»

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag af protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
Gunnar Åkerman.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 25 november 1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 grefve HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON KRUSENSTIERNA.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, statsrådet Malm, föredrog
härefter en framställning om pension från allmänna indragningsstaten åt
sergeanten C. F. Stråle och anförde följande:

»Sergeanten Carl Frithiof Stråle är född den 15 juli 1867. Den
31 mars 1886 antogs han till volontär vid Västgötadals regemente, blef
den 14 februari 1896 sergeant af andra klassen och konstituerades den
26 juli 1906 till sergeant af första klassen vid Hallands regemente. Allt
sedan år 1907 har han emellertid på grund af sjukdom varit hindrad
fullgöra den med sistnämnda befattning förenade tjänst.

Med förmälan att Stråle gjort framställning om pension från all-
männa indragningsstaten har *chefen för Hallands regemente* uti skrifvelse

Bih. till Riksd. Prot. 1911. 1 Saml. 1 Afd.

[16.]
*Ang. pension
åt sergeanten
C. F. Stråle.*

den 13 juli 1910 hemställt om bifall till berörda framställning samt därvid åberopat ett af bataljonsläkaren, andre stadsläkaren i Uddevalla Harald Hansson utfärdadt sjukbetyg, däri framhållits, att Stråle lede af höggradig nervsvaghet jämte nervvärk i vänstra benet samt att dessa sjukdomar komme att för all framtid kvarstå och utgöra ett bestämdt hinder för all slags militär tjänstgöring. Med hänsyn till tjänstens kraf kunde det därför icke vara önskvärdt, att Stråle kvarstode i tjänst intill uppnådd pensionsålder.

Tjänstförrättande chefen för Första arméfördelningen har tillstyrkt framställningen.

Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse har från regementsläkaren infordrat ytterligare ett läkarbetyg angående Stråle samt anført, att då af detta senare äfven framginge, att Stråle lede af höggradig nervsvaghet samt därjämte af kronisk sjukdom i båda lungorna, funne sjukvårdsstyrelsen det alltså vara styrkt, att Stråle för all framtid vore oduglig till all militärtjänst, och ville på grund häraf, ehuru dessa sjukdomar icke funnes uppräknade bland dem, som jämlikt nådiga cirkuläret den 22 juni 1877 efter tre års fortvaro berättigade till pension, tillstyrka bifall till framställningen.

Direktionen öfver arméns pensionskassa har påpekat, att Stråle icke nu kunde beredas vare sig pension ur arméns pensionskassa eller fyllnads-pension af statsmedel. Hade villkoren för sådan förmåns erhållande varit uppfyllda, skulle densamma hafva utgått med 900 kronor årligen, däraf 180 kronor i nionde klassen af arméns pensionskassa och 720 kronor af statsmedel. Kvarstode Stråle i tjänsten till den 31 mars 1911, då han uppnått 25 tjänsteår efter 18:de lefnadsåret, vore han emellertid berättigad att afgå med rätt att mot stadgade expektansavgifternas erläggande från och med den 1 april 1916 tillträda 180 kronor pension i nionde klassen af arméns pensionskassa. För erhållande af fyllnads-pension borde Stråle kvarstå i tjänst till den 15 juli 1917.

Statskontoret har anført, att, då genom de handlingarna bilagda läkarintygen äfvensom arméförvaltningens sjukvårdsstyrelses utlåtande blifvit styrkt, att Stråle vore på grund af sjukdom för all framtid oförmögen till krigstjänst, Stråle med hänsyn till tjänstens kraf syntes böra beredas tillfälle att afgå ur tjänsten. I anledning häraf har statskontoret tillstyrkt bifall till denna framställning och hemställt om att en pension af 900 kronor från allmänna indragningsstaten måtte beredas honom.

Anslutande mig till hvad statskontoret anført får jag i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva,

att sergeanten af första klassen vid Hallands regemente Carl Frithiof Stråle må å allmänna indragningsstaten uppbära en pension af 900 kronor årligen under sin återstående lifstid från och med månaden näst efter den, hvarunder han erhåller afsked från tjänsten.»

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag af protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
Erik von Horn.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 25 november 1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 greve HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON KRUSENSTIERNA.

[17.]

*Ang. pension
åt sergeanten
O. Trönnan-
der.*

Departementschefen, statsrådet Malm, föredrog härefter en framställning om pension å allmänna indragningsstaten åt sergeanten af första klassen vid Hälsinge regemente O. Trönnander; och yttrade departementschefen därvid följande:

»Sergeanten Olof Trönnander är född den 13 mars 1867 och kom i tjänst i november 1888. Den 21 juli 1893 konstituerades han till sergeant af andra klassen samt utnämndes den 1 april 1901 till sergeant af första klassen.

Regementschefen har uti skrifvelse den 21 september 1910 gjort framställning om beredande af pension åt Trönnander och åberopat ett

af regementsläkaren F. U. Melin utfärdadt läkarbetyg, hvaraf framgår, att Trönnander lider af kronisk tuberkulos i vänstra lungan och på grund däraf icke kunnat göra militärtjänst sedan år 1900, att ingen utsikt finnes till att han kan blifva återställd samt att sjukdomen utgör ett bestämdt hinder för honom att nu eller i framtiden förrätta militärtjänst.

Tjänstförrättande arméfördelningschefen har med hänsyn till regementets tjänstbarhet tillstyrkt framställningen i fråga.

Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse har på grund af ofvannämnde regementsläkares utlåtande tillstyrkt bifall till den gjorda framställningen, trots att den sjukdom, hvaraf Trönnander enligt detsamma lider, icke innefattas i kungl. cirkuläret af den 22 juni 1877.

Enligt hvad *direktionen öfver arméns pensionskassa* påpekat, kan Trönnander, då han nu räknar 43 lefnadsår, men en tjänstetid af endast 21 år 10 månader 18 dagar efter 18:de lefnadsåret, jämlikt stadgandet i § 48 nådiga reglementet för arméns pensionskassa icke beredas pension ur nämnda kassa och alltså ej heller fyllnadspension af statsmedel. Hade Trönnander uppfyllt villkoren för dylik förmåns erhållande, skulle densamma hafva utgått med 900 kronor årligen, däraf 180 kronor i nionde klassen af arméns pensionskassa och 720 kronor af statsmedel.

Statskontoret har anført, att, då genom det handlingarna bilagda läkarintyget blifvit styrkt, att Trönnander är på grund af sjukdom för all framtid oförmögen till krigstjänst, Trönnander på grund häraf och med hänsyn till tjänstens kraf synes böra beredas tillfälle att afgå ur tjänsten. Statskontoret har därför tillstyrkt bifall till framställningen och hemställt, det Trönnander måtte beredas en pension å allmänna indragningsstaten till belopp af 900 kronor årligen.

Särskildt med hänsyn till tjänstens kraf synes det mig på grund af hvad i ärendet förekommit nödvändigt att genom utverkande af rätt till pension åt Trönnander gifva honom tillfälle att afgå ur tjänsten; och anser jag, att full pension, eller 900 kronor, bör tillerkännas honom vid afskedstagandet. Jag får därför i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva,

att sergeanten af första klassen vid Hälsinge regemente Olof Trönnander må å allmänna indragningsstaten uppbära en pension af 900 kronor årligen under sin återstående lifstid från och med månaden näst efter den, hvarunder han erhåller afsked från nu innehafvande beställning.»

Tionde hufvudtiteln: bil. 14.

Till denna departementschefens, af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag af protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:

Erik von Horn.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25
november 1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 greffe HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON KRUSENSTIERNA.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, statsrådet Malm, föredrog
härefter en underdånig ansökan om pension åt läraren i franska språket
vid krigshögskolan m. m. Ferdinand Paul Schulthess och anförde därvid:
»Jämlikt 1856—1858 års Riksdagsbeslut stadgades i punkt 32 i
nådigt bref den 16 mars 1858, att lärare vid högre artilleriläroverket
å Marieberg, hvilken i denna egenskap tjänstgjort i 20 år eller där-
utöfver, finge efter afskedstagande under sin återstående lifstid å allmänna
indragningsstaten uppbära en årlig pension, motsvarande hälften af den
aflöning, han vid afgången från läroverket i egenskap af lärare uppbure.

Sedermåra har år 1866 högre artilleriläroverket å Marieberg om-

[18.]

*Ang. pension
åt läraren vid
krigshögskolan
m. m. F. P.
Schulthess.*

bildats till krigshögskolan å Marieberg, och har slutligen år 1878 sistnämnda högskola uppdelats i en artilleri- och ingenjörhögskola samt en krigshögskola.

Schulthess, som är född den 30 januari 1847, har alltsedan den 24 juli 1878 varit anställd såsom lärare i franska språket vid krigshögskolan mot ett årligt arvode af 2,400 kronor. Dessutom har han under åren 1896—1908 bestridt lärarbefattningen i franska språket vid artilleri- och ingenjörhögskolan mot ett årligt arvode af 1,600 kronor. Sistnämnda anställning har han dock på grund af läroämnets indragning måst lämna. Numera lider Schulthess enligt företedt läkarintyg af kronisk bronchitis och asthma, hvarigenom hans arbetsförmåga är betydligt nedsatt. Då emellertid befattningen såsom lärare i franska språket vid krigshögskolan icke medför delaktighet eller pensionsrätt i arméns pensionskassa, kan någon pension från nämnda kassa eller fyllnads-pension från de till arméns pensionering anvisade statsmedel icke tillerkännas Schulthess.

Chefen för krigshögskolan har, med vitsordande af Schulthess' nit och plikttrohet i tjänsten, hemställt om en årlig pension åt honom af 2,400 kronor, utgörande ej fullt $\frac{2}{3}$ af de årsarfvoden Schulthess såsom lärare uppburit. Nämnde chef har framhållit, att Schulthess lede af försvagad hälsa och på grund däraf hade viss svårighet att fullgöra sina åligganden såsom lärare, att lärararfvodet från krigshögskolan vore Schulthess enda fasta inkomst efter långvarigt, plikttroget arbete i statens tjänst, och att enligt bestämmelse i lagen angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension af den 11 oktober 1907 lärare vid universiteten och andra högre läroanstalter vore berättigade till pension vid sextiofem lefnads- och endast tjugufem tjänstår.

Arméförvaltningens civila departement har med hänsyn till den långa tid, Schulthess utöfvat lärarverksamhet vid ifrågavarande för officerares utbildning inrättade högskolor, ansett ett årligt understöd böra tillerkännas honom och har därför tillstyrkt en årlig pension af 2,000 kronor från allmänna indragningsstaten.

Statskontoret har till en början påpekat, att den åberopade bestämmelsen i nämnda brefvet af den 16 mars 1858 ännu måste anses vara gällande, och att Schulthess i följd däraf torde vara berättigad till en årlig pension af 1,200 kronor å allmänna indragningsstaten. Med hänsyn till att Schulthess under mer än 12 år varit anställd såsom lärare vid artilleri- och ingenjörhögskolan har statskontoret emellertid ansett skäl föreligga att söka bereda honom en i någon mån förhöjd pension. Mot

det af arméförvaltningens civila departement väckta förslag om pension å 2,000 kronor har statskontoret dock erinrat, att Schulthess därigenom skulle för 12 å 13 års lärarverksamhet vid artilleri- och ingenjörhögskolan få samma pension, som författningsenligt skulle tillkommit honom först efter 20 års verksamhet darsammastädes. Med hänsyn dock till att hans afgang från befattningen, innan han innehaft densamma den stadgade tiden, berott på beslutad ändring i läroplanen, har statskontoret icke för sin del velat göra någon erinran mot berörda förslag. Statskontoret har därför hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva, att Schulthess måtte, utöfver honom författningsenligt tillkommande pension å 1,200 kronor, erhålla en tilläggspension till belopp af 800 kronor årligen å allmänna indragningsstaten.

Äfven jag anser nådiga brevet af den 16 mars 1858 ännu vara tillämpligt på lärarna vid krigshögskolan samt vid artilleri- och ingenjörhögskolan; och såsom stöd för denna min åsikt tillåter jag mig återropa Kungl. Maj:ts beslut angående kanslisekreteraren C. G. Pauli, som tjänstgjort såsom språklärare dels vid krigshögskolan å Marieberg under åren 1875—1878 dels vid artilleri- och ingenjörhögskolan under åren 1878—1896 och dels vid krigshögskolan under åren 1878—1900. Vid afskedstagandet från anställningen vid artilleri- och ingenjörhögskolan erhöll Pauli genom nådigt beslut af den 13 juni 1896 halfva den af samma anställning härflytande aflöningen i pension, och då han år 1900 erhöll afsked från lärarbefattningen vid krigshögskolan, tillerkände Kungl. Maj:t honom genom beslut af den 20 juli 1900 en pension, motsvarande hälften af hans aflöning vid krigshögskolan. I likhet med statskontoret anser jag därför Schulthess författningsenligt berättigad att på grund af sin anställning vid krigshögskolan komma i åtnjutande af en pension af 1,200 kronor årligen å allmänna indragningsstaten. Men dessutom torde, på sätt statskontoret anført, vara billigt, att Schulthess erhåller någon tilläggspension på grund af sin mer än 12-åriga anställning vid artilleri- och ingenjörhögskolan, hvilken ju genom en organisationsåtgärd beröfvats honom. Anslutande mig alltså till hvad statskontoret anført i ämnet, får jag hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva, att läraren i franska språket vid krigshögskolan m. m. Ferdinand Paul Schulthess må från och med månaden näst efter den, hvarunder han afgår från sin lärarbefattning vid krigshögskolan, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära, utöfver honom författningsenligt tillkommande pension å 1,200 kronor, en tilläggspension af 800 kronor årligen.»

Till denna departementschefens hemställan, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, tacktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag af protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:

Erik von Horn.

*Utdrag ur protokollet öfver sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18
november 1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: HEDERSTIERNA,
SWARTZ,
greffe HAMILTON,
MALM,
LINDSTRÖM,
NYLANDER,
VON KRUSENSTIERNA.

Härefter anförde departementschefen, statsrådet von Krusenstierna:

»Hos marinförvaltningen har fortifikationsbefälhafvaren å Karlskrona fästning gjort framställning om beredande af årligt understöd af statsmedel åt förre fortifikationsarbetaren och båtsmannen Johan Fredrik Svensson-Norrbom samt därvid, med öfverlämnande af prästbevis, afskedspass och medellöshetsintyg för Svensson-Norrbom, anfört följande:

Svensson-Norrbom antogs till arbetare vid befästningsarbetena i Karlskrona den 20 juni 1874 och hade med endast ett par års afbrott i början af 1880-talet, då nämnda arbeten lågo nere, varit anställd därstädes till och med år 1903 under i medeltal åtta månader per år eller hela den tid, han varit ledig från sin tjänstgöring såsom båtsman.

[19.]

*Ang. pension
för f. fortifika-
tionsarbetaren
J. F. Svensson-
Norrbom.*

Under sin anställning vid berörda arbeten hade han städse ådagalagt plikttrohet och mycket godt uppförande. Vid nu snart uppnådda 63 lefnadsår vore han oförmögen att enbart genom arbete försörja sig, och den pension om 79 kronor per år, som han efter afskedstagandet från sin båtsmansanställning åtnjöte, vore tydligen icke tillräcklig för att betrygga hans ålderdom. Fortifikationsbefälhafvaren hemställde därför, att marinförvaltningen ville söka åt Svensson-Norrbom utverka ett årligt understöd af statsmedel, att utgå från och med den 1 januari 1911, af den storlek, att sammanlagda beloppet af understödet och den pension, han redan åtnjöte, skulle uppgå till 300 kronor.

Sedan marinförvaltningen infortrat styrkt afskrift af direktionens öfver flottans pensionskassa för Svensson-Norrbom den 26 november 1907 utfärdade pensionsbref, utvisande att han, som vore född den 6 juli 1847 och tjänat i 44 år, i egenskap af afskedad båtsman ägde att af statsverket genom nämnda kassa undfå pension, som från och med ingången af år 1910 utgår med 79 kronor årligen, har ämbetsverket med underdånig skrifvelse af den 27 maj 1910 öfverlämnat samtliga handlingar i ärendet och därvid för egen del anført, att ämbetsverket med hänsyn till Svensson-Norrboms mångåriga och väl vitsordade anställning vid statens fästningsarbeten äfvensom de knappa omständigheter, hvori han nu vid framskriden ålder och ned-satt arbetsförmåga befunne sig, ansåge fortifikationsbefälhafvarens framställning behjärtansvärd. Ämbetsverket hade icke heller något att erinra mot beloppet af det föreslagna understödet eller den tid, från hvilken detsamma skulle utgå. Marinförvaltningen finge fördenskull i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes, i likhet med hvad vid flera föregående tillfällen ägt rum beträffande äldre behöfvande arbetare vid fästningsbyggnaderna, i nådig proposition föreslå Riksdagen medgifva, att Svensson-Norrbom måtte från och med den 1 januari 1911 under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 221 kronor.

Statskontoret har i underdånigt utlåtande den 6 juni 1910 anført, att, då Svensson-Norrbom under 44 år varit anställd i statens tjänst, däraf inemot 30 år såsom arbetare vid fästningsbyggnaderna i Karlskrona, och nu på ålderdomen vore i behof af understöd utöfver den obetydliga pension, han såsom båtsman uppbure från flottans pensionskassa, billigheten syntes bjuda, att en tilläggspension från allmänna indragningsstaten bereddes honom, så att han måtte komma i åtnjutande af ett sammanlagdt pensionsbelopp af 300 kronor eller enahanda belopp, som i allmänhet beviljats uttjänata byggnadsarbetare i statens tjänst.

På grund af hvad sålunda i ärendet förekommit får jag i underdånighet hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen medgifva,

att förre fortifikationsarbetaren Johan Fredrik Svensson-Norrbom må under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af tvåhundra tjugu kronor, att utgå från och med den 1 januari 1911.»

Till denna departementschefens hemställan, hvaruti statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle protokollsutdrag i ärendet expedieras till finansdepartementet för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:

J. Joachimsson.

*Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 december
1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 greve HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON SYDOW,
 VON KRUSENSTIERNA.

Departementschefen, statsrådet greve Hamilton anförde vidare:

[20.]
Pension till
vissa arbetare
vid statens
järnvägs-
byggnader.

Uti underdänig skrifvelse den 2 november 1910 har järnvägsstyrelsen hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva pension åt en del vid statens järnvägar anställda arbetare, nämligen Frans Vilhelm Karlson, Johan Nilsson, Anders Petter Svensson, Karl Oskar Bäckman, Sven Johan Kjellberg, Per Gustaf Andersson, Johan Gustaf Lindqvist och Jöns Ingvarsson.

Liknande
pensions-
frågor vid
1906, 1907,
1909 och 1910
års Riksdagar.

Innan jag öfvergår att närmare redogöra för innehållet i järnvägsstyrelsens ifrågavarande skrifvelse, tillåter jag mig att något beröra af Kungl. Maj:t vid 1906, 1907, 1909 och 1910 års Riksdagar gjorda framställningar i liknande syfte samt Riksdagens i anledning däraf fattade beslut.

Vid 1906 års Riksdag föreslog Kungl. Maj:t (proposition n:r 114) Riksdagen medgifva, att åtskilliga arbetsförmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader samt en extra pumpare vid statens järnvägar finge under vissa villkor från och med månaden näst efter den, hvarunder de af järnvägsstyrelsen entledigades eller entledigats från anställning vid statens järnvägsbyggnader, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årliga pensioner till belopp af respektive 400, 325, 300 och 250 kronor.

Med anledning af denna Kungl. Maj:ts framställning förklarade Riksdagen (skrifvelse n:r 146), ehuruval i ärendet icke förekommit något därom, att de till erhållande af pensioner föreslagna förmän och arbetare i följd af ålderdom, sjukdom eller eljest vore oförmögna att genom arbete förvärfva sitt uppehälle, sig anse billigheten fordra, att dessa personer af statsmedel tillerkändes något understöd med anledning af deras långvariga arbete vid statens järnvägsbyggnader.

Riksdagen fann emellertid icke samtliga omförmälda förmän och arbetare böra beviljas pensioner att utgå för deras återstående lifstid utan ansåg, att de jämförelsevis yngre och fullt arbetsföra bland dem, däribland flera af de till pension nu föreslagna personerna, lämpligen borde erhålla det ifrågasatta understödet såsom gratifikation för en gång till hjälp vid bestridande af deras eget och familjernas uppehälle vid återflyttningen till hemorten samt under den tid, som kunde åtgå, innan annat arbete erhöles; och förklarade sig Riksdagen finna skäligt, att lifstidspensioner beviljades de förmän och arbetare, hvilka uppnått minst 55 års ålder och räknade minst 24 tjänstår.

Beträffande pensionernas belopp sökte Riksdagen finna en annan beräkningsgrund för pensionsbeloppens storlek än den af Kungl. Maj:t använda. I sådant hänseende erinrade Riksdagen, att, enligt lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901, arbetsgifvare vore skyldig att åt arbetare, hvarmed i nämnda lag förstodes jämväl arbetsförmän, utgifva en årlig lifränta af 300 kronor, därest arbetaren genom olycksfall i arbetet för framtiden mistat arbetsförmågan. Vid sådant förhållande och då staten som arbetsgifvare i nu förevarande fall icke syntes böra vidkännas större underhållsskyldighet vid ifrågavarande arbetares afskedande, än om dessa skulle genom olycksfall i arbetet mistat arbetsförmågan för framtiden, fann Riksdagen nämnda belopp, 300 kronor, skäligen böra bestämmas för de pensioner, som beviljades åt en hvar arbetsförmän och arbetare.

Jämväl vid 1907 års Riksdag har Kungl. Maj:t (proposition n:r 140) föreslagit Riksdagen medgifva, att åtskilliga förmän och arbetare

vid statens järnvägsbyggnader måtte från och med månaden näst efter den, hvarunder de entledigades eller entledigats från anställning vid statens järnvägar, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten få åtnjuta årlig pension, därvid Kungl. Maj:t på grund af Riksdagens beslut år 1906 föreslagit beloppet för dessa pensioner till 300 kronor. Såsom villkor för pensionernas åtnjutande hade Kungl. Maj:t vidare föreslagit, att, därest pensionstagare framdeles skulle erhålla anställning mot aflöning af statsmedel, uppgående till det för en hvar beräknade årliga medelinkomstbelopp af respektive 1,200 kronor inom gruppen förmän och yrkesarbetare och 900 kronor inom gruppen vanliga arbetare eller därutöfver, pensionen skulle, så länge anställningen varade, upphöra att utgå, samt att vid sådan aflönings uppbärande i öfrigt pensionen skulle minskas, så att densamma jämte aflöningen icke uppginge till högre belopp än nämnda medelinkomst.

Denna Kungl. Maj:ts framställning blef af Riksdagen bifallen (skrifvelse n:r 10).

Uti statsverkspropositionen till 1909 års Riksdag har Eders Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen medgifva, att två förmän och tre arbetare vid statens järnvägsbyggnader finge från och med månaden näst efter den, hvarunder de entledigades eller entledigats från anställning vid statens järnvägar, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till belopp af 300 kronor. Därjämte föreslogos enahanda villkor för pensionernas åtnjutande, som godkäfts vid 1907 års Riksdag.

Med anledning af berörda framställning yttrade Riksdagen (skrifvelse n:r 10), att i afseende å de tre arbetarna den lämnade utredningen icke gäfvade vid handen annat än att de skulle fortfarande vara, åtminstone i förhållande till sin ålder, arbetsdugliga. Ehuru Riksdagen ansåge, att deras lefnadsålder, som utgjorde respektive 62, 56 och 58 år, icke borde i och för sig anses föranleda pensionering, ville Riksdagen dock icke underlåta att bifalla förevarande framställning, då den i viss mån hade stöd uti förut af Riksdagen fattade beslut i likartade fall. Beträffande de bägge förmännen, som ådragit sig svår och på deras arbetsförmåga menligt inverkan sjuklighet, hade Riksdagen intet att erinra mot meddelande af de för dem föreslagna pensionerna. Riksdagen uttalade därjämte det antagandet, att de af ifrågavarande förmän och arbetare, som ännu voro arbetsföra, blefve bibehållna i statens järnvägars tjänst.

Slutligen har en af Eders Kungl. Maj:t till 1910 års Riksdag gjord framställning (proposition n:r 134) om pension åt vissa förmän och

arbetare vid statens järnvägsbyggnader, att utgå med samma belopp och efter enahanda grunder som de af 1907 års Riksdag tillämpade, blifvit af Riksdagen bifallen (skrifvelse n:r 10).

Uti sin förberörda underdåniga skrifvelse den 2 november 1910 har nu järnvägsstyrelsen meddelat, att, i likhet med hvad förut ägt rum, till styrelsen inkommit ansökningar om utverkande af statsunderstöd åt åtskilliga arbetare, hvilka samtliga under längre tid med goda vitsord arbetat vid statens järnvägsbyggnadsföretag och af hvilka flertalet enligt företedda intyg därjämte genom sjukdom eller kroppsskada fått sin arbetsförmåga i mer eller mindre hög grad minskad.

*Järnvägsstyrel-
sens fram-
ställning.*

Beträffande nu ifrågavarande sökandes tjänstetid har järnvägsstyrelsen anmärkt, att fullständiga förteckningar å de vid järnvägsbyggnaderna under den gångna tiden anställda arbetare saknas, hvartill kommer, att en stor del af arbetsbefälet antingen affidit eller lämnat tjänsten. Det har för öfrigt befunnits omöjligt för befälet att lämna detaljerade uppgifter rörande hvarje särskild, kanske för lång tid tillbaka anställd arbetares tjänstetid. Tjänstetidens längd har således icke kunnat genom officiella handlingar bestyrkas, utan har styrelsen härvidlag, såsom vid afgifvande af enahanda framställning rörande de förmän och arbetare, som år 1910 tilldelades understöd, ansett sig kunna utgå från af sökandena själfva lämnade tjänsteförteckningar, hvilka utförligt angifva tiden och platsen för anställningen, och detta så mycket hellre, som berörda uppgifter, i den mån de kunnat kontrolleras, visat sig vara riktiga.

I afseende å vederbörandes lönevillkor har styrelsen i detta sammanhang meddelat, att medelaflöningen för ifrågavarande arbetare kan beräknas hafva uppgått till 900 kronor för år.

Styrelsen har äfven utgått från det antagandet, att hufvudsakligen enahanda villkor med afseende å lefnads- och tjänstålder med mera, hvilka under de senaste åren varit för Kungl. Maj:t och Riksdagen bestämmande vid beviljande af pension, jämväl nu skulle komma till tillämpning.

Emellertid har styrelsen funnit det vara med billigheten öfverensstämmande, att, då särskilda omständigheter föreligga, afvikelse i någon mån borde kunna äga rum från nyss nämnda grunder. En af de sökande, arbetaren Johan Nilsson, som är född den 10 februari 1856 och sålunda uppnått endast 54 lefnadsår, skulle enligt ofvan angifna grunder icke vara berättigad till erhållande af pension, oaktadt han innehar icke mindre än 31 tjänstår. Af det vid hans

ansökning fogade läkarbetyg inhämtas emellertid, att Nilsson på grund af organiskt hjärtlidande och kronisk muskelreumatism är oförmögen till allt tyngre arbete, och enligt meddelande från vederbörande arbetschef är det icke antagligt, att Nilsson, som för närvarande har anställning vid statsbanan Morjärv—Lappträsk, kan fortfara med arbetet vid statens järnvägsbyggnader jämväl under år 1911. Vid sådant förhållande och då Nilssons lefnadsålder högst obetydligt understiger den för erhållande af pension fastslagna, under det han däremot i afseende å antalet tjänstår icke blott fyller utan väsentligt öfverskrider det mått, som i sådant hänseende befunnits skäligt, har styrelsen ansett honom förtjänt att komma i åtnjutande af pension.

Med tillämpning af förberörda grunder, med af styrelsen ofvan angifven modifikation i visst fall, skulle pension komma att utgå till i följande tabell upptagna arbetare. Uti tabellen har jämväl för hvar och en angifvits det antal lefnads- och tjänstår, han uppnått, äfvensom huruvida han fortfarande är i tjänst eller, i annat fall, tiden för hans entledigande.

Namn.	Lefnads- år.	Tjänstår.	Anmärkningar.
Frans Vilhelm Karlson	58	25	Fortfarande i tjänst.
Johan Nilsson	54	31	d:o
Anders Petter Svensson	58	27	Entledigad under 1910.
Karl Oskar Bäckman	59	36	Fortfarande i tjänst.
Sven Johan Kjellberg	59	27	d:o
Per Gustaf Andersson	59	26	d:o
Johan Gustaf Lindqvist	61	37	d:o
Jöns Ingvarsson	55	32	d:o

På grund af det anförda har styrelsen i underdånighet hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva, att pension till belopp af 300 kronor måtte, under samma förbehåll som tidigare skett, beviljas förenämnda arbetare.

Statskontorets
utlåtande.

Öfver järnvägsstyrelsens nu föreliggande framställning har statskontoret den 13 december 1910 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande.

tande och däri till en början framhållit, att, när en järnvägsbyggnadsarbetare pensioneras till följd däraf att icke längre dylikt arbete i statens tjänst kan honom beredas, det måste anses riktigt, å ena sidan, att eljest vanliga villkor i fråga om lefnads- och tjänstålder för erhållande af pension i någon mån eftergifvas, men, å andra sidan, att förbehåll om upphörande af eller nedsättning i pension, därest pensionsstagare framdeles skulle få anställning mot aflöning af statsmedel, fästes vid pensioneringen, när vederbörandes arbetsförmåga icke anses uttömd, samt således möjlighet föreligger, att han på nytt kan komma i statens tjänst. Då sådan anledning till beviljande af pension däremot icke föreligger, har statskontoret beträffande järnvägsbyggnadsarbeters pensionering funnit samma förutsättningar böra fordras som i fråga om andra arbetare i statens tjänst, eller att vederbörande under lång tid varit anställd vid statens arbeten och därjämte antingen på grund af ålder eller till följd af sjukdom eller i statens tjänst ådragen kroppsskada blifvit för framtiden oförmögen till dylikt arbete. Under sådana förutsättningar för pensioneringen har statskontoret ansett oförmälda förbehåll vara obehöfligt beträffande järnvägsbyggnadsarbetare, liksom det hittills icke kommit till användning vid pensionering af andra arbetare.

Beträffande de i förevarande framställning till erhållande af pension föreslagna järnvägsbyggnadsarbetare har statskontoret, enligt hvad i utlåtandet meddelas, af de handlingar, som legat till grund för framställningen, inhämtat, att de samtliga äro antingen oförmögna till tyngre arbete eller i hvarje fall mindre arbetsföra samt därjämte medellösa och för sin utkomst beroende af sin arbetsförtjänst.

Hvad sålunda förekommit har synts statskontoret innebära giltiga skäl att söka bereda en hvar af nämnda arbetare understöd af statsmedel för återstående lifstiden till föreslaget belopp af 300 kronor; och har statskontoret förklarat sig icke hafva annat att erinra mot järnvägsstyrelsens framställning, än att det föreslagna förbehållet om upphörande af eller nedsättning i pensionen, därest pensionsstagare framdeles skulle få anställning mot aflöning af statsmedel, i nu förevarande fall torde få anses onödigt och därför kunna utan olägenhet uteslutas.

Lika med järnvägsstyrelsen och statskontoret anser jag pension *Departements-
chefens
yttrande.* böra beredas ifrågavarande arbetare till belopp af 300 kronor för dem hvar.

Hvad angår statskontorets förslag ifråga om det i liknande fall på senare tider brukliga förbehållet om upphörande af eller nedsättning i

pensionen, därest pensionstagare framdeles skulle få anställning mot aflöning af statsmedel, torde väl detta förbehåll i nu föreliggande fall sakna större betydelse, men å andra sidan synes icke något vägande skäl förefinnas för att afvika från hvad i förevarande hänseende förut plägat stadgas.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva, att en hvar af arbetarna Frans Vilhelm Karlson, Johan Nilsson, Anders Petter Svensson, Karl Oskar Bäckman, Sven Johan Kjellberg, Per Gustaf Andersson, Johan Gustaf Lindqvist och Jöns Ingvarsson må från och med månaden näst efter den, hvarunder han entledigas eller entledigats från anställning vid statens järnvägar, under sin återstående listid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till belopp af 300 kronor, dock med villkor att, därest pensionstagare framdeles skulle erhålla anställning mot aflöning af statsmedel, uppgående till det för en hvar beräknade årliga medelinkomstbelopp af 900 kronor eller därutöfver, pensionen skall, så länge anställningen varar, upphöra att utgå samt vid sådan aflönings uppbärande i öfrigt minskas, så att densamma jämte aflöningen icke uppgår till högre belopp än nämnda medelinkomst.

Hvad departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla; och skulle utdrag af protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ur protokollet:

Henrik Carlson.

*Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23
december 1910.*

N ä r v a r a n d e:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 grefve HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON SYDOW,
 VON KRUSENSTIERNA.

42:o.

Departementschefen, statsrådet Nylander, anförde vidare.

Uti en till landtbruksstyrelsen ställd skrift har instruktören i hus-
slöjd å ordinarie stat Anders Wilhelm Nordin — med förmälan att han
vore född den 24 augusti 1844 samt alltsedan år 1878, då han första
gången antagits i statens tjänst, oafbrutet haft sådan anställning —
anfört, att han på grund af gällande bestämmelser icke vore berättigad
till pension, men att det syntes rättvist och billigt, att honom beredd-
sådan förmån, samt anhållit, att landtbruksstyrelsen måtte vidtaga åt-
gärder för att honom måtte tillerkännas rätt att efter uppnådda 67 års

[27.]

*Pension åt
instruktören i
husslöjd
A. W. Nordin.*

ålder från och med månaden näst efter den, hvarunder på hans begäran afsked från hans befattning blefve honom beviljadt, å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension af 3,000 kronor.

Med utlåtande den 2 december 1909 har landbruksstyrelsen till Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning öfverlämnat nämnda skrift, därvid fogats för Nordin utfärdadt prästbetyg samt styrkta afskrifter af, bland annat, kontrakt angående Nordins antagande till undervisare i husslöjd den 13 december 1878.

Till följd af nådig remiss har statskontoret den 17 januari 1910 häröfver afgifvit utlåtande.

Landbruksstyrelsen har i ärendet anført följande:

Då instruktören i husslöjd, hvilken aflöningsförmåner blifvit jämlikt nådigt bref den 1 juni 1877 bestämda, icke tillerkänts förmånen af rätt till pension å allmänna indragningsstaten, hade landbruksstyrelsen uti underdånig skrifvelse den 9 december 1892 hemställt om aflåtande till Riksdagen af nådig proposition, att Riksdagen måtte medgifva den på ordinarie stat uppförda instruktören i husslöjd sådan förmån.

Statskontoret, som till följd af härå erhållen remiss den 23 december 1892 afgifvit utlåtande i ärendet, hade däri hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva, att instruktören i husslöjd å ordinarie stat måtte äga samma rätt att komma i åtnjutande af pension å allmänna indragningsstaten, som vid 1876 års Riksdag beviljats undervisarna i boskapsskötsel och mejerihushållning samt undervisaren i ullkulturen.

Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 31 december 1892 hade dåvarande chefen för civildepartementet anført, att samtliga förenämnda undervisare, af hvilka de i boskapsskötsel, mejerihushållning och husslöjd dåmera benämndes instruktörer, åtnjöte i aflöning, utom reseersättning, hvardera 2,000 kronor, hvilken aflöning finge efter innehafvarens af beställningen väl vitsordade tjänstgöring under en tid af 5 år, räknadt från och med året näst efter det, då han blifvit antagen, ökas med 500 kronor och således utgå med 2,500 kronor, vidare efter 5 års sådan tjänstgöring höjas till 3,000 kronor och slutligen efter ytterligare 5 års enahanda tjänstgöring höjas till 3,500 kronor. Då instruktören i husslöjd äfven i andra afseenden vore närmast likställd med öfriga instruktörer samt undervisaren i fårskötseln och ullkulturen, hade departementschefen ansett sig böra i hufvudsak biträda landbruksstyrelsens framställning.

I öfverensstämmelse härmed hade Kungl. Maj:t aflåtit nådig proposition till 1893 års Riksdag, som dock ansett lämpligast, att före-

liggande fråga öfverlämnades till den af Kungl. Maj:t då tillsatta kommitté för afgifvande af förslag till reglering af statens civila pensionsväsande. Denna kommitté afgaf sedermera den 28 maj 1894 sitt betänkande.

Sedan Kungl. Maj:t på grundvalen af detta betänkande för Riksdagen i nådig proposition den 24 februari 1899 framlagt förslag till lag angående civila tjänst innehafvares rätt till pension af staten, men Riksdagen afslagit det framlagda förslaget och med tillkännagifvande häraf uti skrifvelse den 10 maj 1899 anhållit, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning om ordnande af det civila pensionsväsendet på annan af Riksdagen angifven grund samt för Riksdagen framlägga det förnyade förslag till pensionering af civila ämbets- och tjänstemän, som efter dylik utredning kunde finnas af förhållandena påkalladt, hade Kungl. Maj:t den 9 juni 1899 uppdragit åt en ny kommitté att verkställa den af Riksdagen sålunda begärda utredningen.

Denna kommitté hade den 7 november 1902 afgifvit sitt betänkande i ämnet, hvilket innefattade, bland annat, förslag till pensionslag för civila tjänst innehafvare med därtill hörande motiv.

Vid betänkandet hade funnits fogad, bland annat, en med I betecknad tabell, upptagande aflöningsförmåner samt af kommittén föreslagna pensionsunderlag och pensionsafgifter för ordinarie innehafvare af de vid 1902 års början befintliga civila tjänster, som i kommitténs lagförslag afsåges och med hvilka enligt gällande bestämmelser pensionsrätt vore förenad. Uti denna tabell hade under rubriken »landbruksingenjörer och instruktörer samt fiskeriassistenter och statens entomologiska anstalt» upptagits 4 instruktörer och undervisare, med hvilka tjänstemän måste hafva afsetts instruktören i boskapsskötsel, instruktören i mejerihushållning, undervisaren i färskötsel och ullkultur samt instruktören i husslöjd.

Hvad den senare befattningen anginge kunde, enligt landbruksstyrelsens mening, dess upptagande i denna tabell icke bero på annat än ett misstag af kommittén, då, såsom af det föregående utvisades, med denna befattning pensionsrätt aldrig blifvit förenad.

Sedermera hade ärendet framlagts inför 1907 års Riksdag, utan att sagda misstag ändrats.

Då instruktören i husslöjd emellertid icke före den nya pensionslagens trädande i kraft haft pensionsrätt samt bestämmelserna i denna lag, såvidt landbruksstyrelsen kunde finna, följaktligen icke kunde anses tillämpliga å ifrågavarande tjänsteman, kunde han, om denna uppfattning vore riktig, ej heller anses berättigad till pension.

Under sådana förhållanden ansåge landtbruksstyrelsen det kunna ifrågasättas, huruvida icke lämpligen framställning om ändring härutinnan borde göras och pensionsrätt tilldelas instruktören i husslöjd å ordinarie stat.

Som emellertid det sätt att från statens sida befordra husslöjden, som hittills tillämpats, föreslagits skola undergå förändring, på sätt inhämtades af landtbruksstyrelsens underdåniga skrifvelse i ämnet den 14 oktober 1907, funne styrelsen för närvarande skäl icke vara för handen att fästa en sådan förmån vid nämnda befattning, utan borde, därest sagda ärende icke kunde hinna slutbehandlas, innan den nuvarande innehafvaren af befattningen afginge, den nye innehafvaren af befattningen enligt styrelsens mening tillsättas endast på förordnande tillsvidare.

Landtbruksstyrelsen, som vitsordade, att Nordin med nit och skicklighet utöfvat sina befattningar i statens tjänst, hemställde därför om aflåtande af nådig proposition för beredande af pension åt Nordin.

I sitt underdåniga utlåtande har statskontoret tillstyrkt bifall till landtbruksstyrelsens framställning.

*Departements-
chefen.*

Då, på sätt landtbruksstyrelsen anför, med Nordin i öfrigt likställda tjänstinnehafvare äga rätt till pension, torde med billighet öfverensstämma, att jämväl Nordin nu beredes enahanda förmån.

Hvad den ifrågasatta pensionens belopp beträffar, tillåter jag mig erinra att, därest bestämmelserna i lagen angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension den 11 oktober 1907 vore å Nordin tillämpliga, Nordin, som nu uppbär i årlig aflöning 3,500 kronor, tre ålderstillägg däri inräknade, skulle jämlikt 18 § b) af samma lag vara berättigad att för sig beräkna ett pensionsunderlag af 3,000 kronor eller samma belopp, han begärt få uppbära såsom årlig pension.

På grund af hvad nu anförts, får jag i underdånighet tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva,

att instruktören i husslöjd Anders Wilhelm Nordin må äga att vid uppnådda 67 års ålder från och med månaden näst efter den, då han erhåller afsked från sin befattning, uppbära pension å allmänna indragningsstaten till belopp af tretusen kronor, dock med skyldighet för Nordin att från tjänsten afgå i enlighet med bestämmelserna i 6 § b) i lagen angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension den 11 oktober 1907 samt att vidkännas sådant afdrag å pensionsbeloppet, som i 7 § af samma lag sägs.

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

43:o.

Ytterligare anförde departementschefen.

I en till Eders Kungl. Maj:t ställd, till domänstyrelsen ingifven skrift har hos styrelsen anställda skrifbiträdet Elisabeth Vilhelmina Nordendahl, under förmälan, att hon sedan år 1880 haft anställning först hos kammarkollegium och sedan hos domänstyrelsen, anhållit att få komma i åtnjutande af pension i likhet med skrifbiträdet hos styrelsen A. K. M. Zetterstén.

Vid sin skrift har sökanden fogat dels frejdbetyg, utvisande att hon är född den 19 januari 1847, dels ock ett af registratorn hos kammarkollegium utfärdadt intyg, hvaraf framgår att hon sedan januari månad år 1880 biträdt med renskrifning å kammarkollegii dåvarande domänafdelning.

Med underdånigt utlåtande den 23 september 1910 har domänstyrelsen öfverlämnat ifrågavarande ansökning och därvid anført följande.

När kammarkollegii domänafdelning från och med år 1883 öfverflyttades till domänstyrelsen, hade äfven sökanden medföljt, och hade hon sedan dess träget tjänstgjort hos styrelsen såsom renskrifverska.

Hennes aflöning hos styrelsen hade i början utgått efter 50 öre för arbetstimme, från och med år 1904 med 80 kronor för månad med 5 timmars daglig arbetstid, samt från 1909 års början med 120 kronor i månaden för 6 timmars dagligt arbete. Därjämte hade hon uppburit flitpenningar i mån af tillgång, senast år 1909 med 50 kronor.

Sökanden hade under sin långa tjänstetid hos domänstyrelsen städse ådagalagt stort ordningssinne, samvetsgrannhet och synnerlig skicklighet samt på ett plikttroget sätt och till styrelsens stora belåtenhet fullgjort henne lämnade uppdrag.

Någon annan anställning än den hos styrelsen hade sökanden icke.

Vid den ålder, sökanden nu uppnått, syntes ej kunna förväntas, att hon allt fortfarande skulle förmå med samma kraft som hittills uppfylla sina åligganden, hvarför det vore önskvärdt, att hon såsom skrifbiträde så snart ske kunde ersattes af en yngre kraft. Då staten under en lång följd af år tagit hennes arbetsförmåga i anspråk, borde hennes önskan om pension af statsmedel befinnas väl befogad, och då hon till följd af sin ålder icke kunde ifrågakomma att upptagas på ordinarie stat och sålunda blifva pensionsberättigad, på sätt som för kvinnliga biträden vore föreslaget, syntes föreliggande fråga böra blifva föremål för Riksdagens behandling.

Bih. till Riksd. Prot. 1911. 1 Saml. 1 Afd.

[28.]

*Pension åt
skrifbiträdet
Elisabeth
Vilhelmina
Nordendahl.*

Beträffande pensionens storlek ville styrelsen erinra därom, att enligt Eders Kungl. Maj:ts och Riksdagens beslut år 1910 åt skrifbiträdet hos styrelsen förbemälda Zetterstén i pension beviljats 1,000 kronor, och att lika förmån samma år tillerkänts skrifbiträdet hos kammarkollegium änkan F. Schenholm.

Domänstyrelsen har därför hemställt, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen medgifva, att Nordendahl måtte från och med månaden näst efter den, då hennes anställning såsom skrifbiträde hos styrelsen kunde komma att upphöra, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära pension med 1,000 kronor för år räknadt.

Statskontoret har den 10 oktober 1910 afgifvit infordradt utlåtande i ämnet och därvid, under åberopande af omförmälda beslut angående pensioner åt två andra hos centrala ämbetsverk anställda skrifbiträden, tillstyrkt bifall till domänstyrelsens hemställan.

*Departements-
chefen.*

På grund af hvad sålunda förekommit hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva,

att skrifbiträdet Elisabeth Vilhelmina Nordendahl må från och med månaden näst efter den, då hennes anställning såsom skrifbiträde hos domänstyrelsen kan komma att upphöra, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension till belopp af 1,000 kronor.

Statsrådets öfriga ledamöter förenade sig i denna hemställan.

44:o.

Departementschefen, statsrådet Nylander, anförde vidare.

[29.]
*Pension åt
amanuensen
friherre J. G.
Ridderstolpe.*

I en till Eders Kungl. Maj:t ingifven skrift har amanuensen hos domänstyrelsen friherre Johan Gustaf Ridderstolpe, under förmälan att han i nära 30 år tjänstgjort vid statens ämbetsverk, anhållit att vid nu fyllda 70 år, och då han vore i saknad af andra medel till uppehälle, blifva ihågkommen med pension från och med den 1 januari 1912, om möjligt till lika belopp som den aflöning, han nu åtnjöte eller 2,700 kronor årligen.

Vid sin skrift har sökanden fogat dels behörigt frejdbetyg hvaraf framgår, att sökanden är född den 12 februari 1840, dels ett utdrag af kammarkollegii protokoll den 6 maj 1881, utvisande att sökanden, som den 26 januari 1860 aflagt examen till rikets kammar- och räkenskapsverk, blifvit nyssnämnda dag antagen såsom extra ordinarie tjänsteman

å kollegii dåvarande domänafdelning, och dels ett domänstyrelsens protokollsutdrag den 6 december 1901, hvaraf inhämtas, att sökanden, som den 19 januari 1883 antagits till extra ordinarie tjänsteman hos styrelsen och under tiden därefter haft förordnanden såsom amanuens och såsom tjänsteman i första tjänstegraden, i sin tjänstgöring ådagalagt skicklighet, synnerligt nit och ordentlighet samt städse iakttagit ett hedrande uppförande.

Uti sin skrift har sökanden anfört bland annat följande. Under de första åren af sin tjänstgöring hos domänstyrelsen hade sökanden haft åtskilliga förordnanden, dels såsom amanuens och dels såsom notarie å styrelsens jordbruksafdelning. Den 17 april 1885 hade sökanden erhållit s. k. årsförordnande såsom amanuens därstädes, hvilket fortfarit intill utgången af år 1891. Från och med år 1892 hade sökanden innehaft förordnande som amanuens på domänstyrelsens registrators- och aktuariiekontor, och hade sökanden under denna sin tjänstgöring själfständigt skött göromålen såsom registrator och aktuarie å dåvarande jordbruksafdelningen, numera domänbyrån och landtbruksbyrån, hvilka de senaste två åren varit förlagda på Kungsholmen. Enligt utfärdade förordnanden hade sökanden såsom notarie eller registrator och aktuarie skött förstagrads tjänst under sammanlagdt 4 år 3 månader 9 dagar, men hade sökanden, förutom de förordnanden han förut haft å sådan tjänst, i verkligheten skött dylik tjänst ända sedan den 1 januari 1896. Förutom nu omförmälda tjänstgöring hade sökanden vid två tillfällen åren 1887 och 1888 varit förordnad att uppehålla domänintendentsbefattning i Kristianstads och Östergötlands län i sammanlagdt 2 månader 14 dagar.

Beträffande de af sökanden åtnjutna aflöningsförmåner har sökanden anfört, att desamma åren 1881—1884 bestått endast i mindre gratifikation, att sökanden år 1885 i och med då erhållet s. k. årsförordnande såsom amanuens bekommit 1,500 kronor, hvilken summa så småningom ökats, så att sökanden, då han börjat tjänstgöra på registrators- och aktuariiekontoret, åtnjutit 2,100 kronor. Denna summa hade sedan efter hand höjts till 2,500 kronor samt under de senaste fem åren utgjort 2,700 kronor. Enligt sökandens beräkning skulle han alltså ej hafva erhållit mer än två tredjedelar och under de senare åren ej mer än hälften af hvad han, nu på trettionde året af sin tjänstgöring, efter nya lönestaten skulle hafva åtnjutit, om den tjänstgöring, som blifvit honom ålagd, åtföljts af fullmakt på motsvarande tjänstebefattning. Till följd däraf att tjänstgöringen allt sedan början af år 1892 tagit sökandens tid i anspråk så mycket, att sökanden ej kunnat därmed förena tjänstgöring på annat håll, hade sökanden ej haft tillfälle att bereda sig några vidare

extra inkomster. Den enda extra inkomst, sökanden haft, hade varit dels i egenskap af domänstyrelsens kommissionär en månad om året under åren 1902—1908, medan annan därtill eljest förordnad tjänsteman haft semester, samt dels under de två sista åren såsom kommissionär å jordbruksbyråerna. Då emellertid sistnämnda kommissionär vore föga anlitad, hade den årliga inkomsten af denna befattning varit ringa och under år 1909 utgjort endast 80 kronor.

Under hela sin tjänstgöringstid hade sökanden ej varit tjänstledig mer än två gånger, 1889 under 1½ månad och 1909 under 12 dagar. Någon semester hade sökanden ej erhållit förr än från och med år 1904, och hade densamma beviljats för blott 14 å 15 dagar om året. För sjukdom hade sökanden ej varit frånvarande från sitt arbete mer än 2, högst 5 dagar något år, och många år ingen dag alls.

Sökanden har slutligen framhållit, att med anledning af den ringa aflöning, han åtnjutit i förening med den stränga tjänstgöring, som fordrats af honom, det varit alldeles omöjligt för honom att göra några besparingar eller att genom insättningar i någon kassa bereda sig understöd för sin ålderdom, samt att han vore i saknad af hvarje egen tillgång.

Uti infordradt utlåtande den 23 september 1910 har domänstyrelsen beträffande ifrågavarande ansökning anfört följande. Med vitsordande af riktigheten af de af sökanden meddelade uppgifter ifråga om tjänstgöringstider, tjänstledigheter och aflöningsbelopp ansåge sig styrelsen böra särskildt framhålla, att sökanden under en lång följd af år på ett synnerligen nitiskt och förtjänstfullt sätt själfständigt skött registrators- och aktuariegöromålen, i hvad de afsåge de två jordbruksbyråerna, numera domän- och landtbruksbyråerna. På grund häraf och med erinran om att det pensionsbelopp, hvartill en ordinarie registrator hos styrelsen vore berättigad vid afskedstagandet, utgjorde 3,700 kronor, därest tre ålderstillägg å 500 kronor af honom intjänats, har domänstyrelsen hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva, att sökanden måtte beredas pension att uppbäras från och med månaden näst efter den, då afsked beviljats honom, till belopp af begärda 2,700 kronor för år.

Till följd af nådig remiss har statskontoret afgifvit utlåtande den 26 oktober 1910 och därvid anfört följande.

Med hänsyn till sökandens väl vitsordade arbete i statens tjänst under en tid af inemot 30 år och hans framskridna ålder ansåge statskontoret giltiga skäl föreligga att söka bereda honom någon pension för återstående lifstiden. Beträffande pensionsbeloppet ville statskontoret framhålla, att, när det gällde utverkande af pension åt civil extra ordinarie

tjänsteman, högre pensionsbelopp icke torde i vanliga fall kunna ifrågasättas än det, som med tillämpning af lagen angående civila tjänst-innehafvares rätt till pension den 11 oktober 1907 skulle hafva tillkommit honom, därest med hans befattning varit förenad rätt till pension. Då sökandens aflöning under de senaste fem åren utgjort 2,700 kronor för år, skulle med tillämpning af nämnda lags bestämmelser i 3 § b) pensionsunderlaget hafva utgjort 1,800 kronor och pensionen efter 30 års tjänstetid 1,550 kronor. Emellertid ville det synas statskontoret, som om det af domänstyrelsen vitsordade förhållande, att sökanden under en lång följd af år på ett synnerligen nitiskt och förtjänstfullt sätt själfständigt skött registrators- och aktuariegöromålen för domän- och landtbruksbyråerna inom nämnda styrelse, borde kunna billigtvis för-anleda därtill, att för sökanden beräknades samma pensionsunderlag som för en hos domänstyrelsen anställd tjänsteman af första graden utan ålderstillägg eller alltså 2,200 kronor, samt att pensionen med hänsyn till tjänstårens antal bestämdes till ett afrundadt belopp af förslagsvis 2,000 kronor. Statskontoret har därför tillstyrkt, att pensionen måtte utgå med sistnämnda belopp.

Lika med i ärendet hörda myndigheter finner jag friherre Ridderstolpe på grund af sin långa och samvetsgranna verksamhet i statens tjänst hafva gjort sig förtjänt af att erhålla pension, och anser jag rimligt och välförtjänt, att sökanden, som ju faktiskt under en följd af år skött göromål, motsvarande dem till en förstagrads-tjänst vanligen hörande, tillerkännes ett pensionsbelopp, något högre än det, hvartill hans aflöning såsom extra ordinarie tjänsteman bort i och för sig föranleda. Jag ansluter mig därför till statskontorets förslag om pension å 2,000 kronor.

Med anledning häraf hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva,

att amanuensen friherre Johan Gustaf Ridderstolpe må från och med månaden näst efter den, hvarunder han entledigas från sin anställning hos domänstyrelsen, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension af 2,000 kronor.

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

45:o

Departementschefen, statsrådet Nylander, anförde vidare.

På extra stat under tionde hufvudtiteln har Riksdagen för år 1911 uppfört ett förslagsanslag af 5,700 kronor för utdelande af till-

*Departements-
chefen.*

[37.]
*Tillfälliga
understöd åt
pensionerade
kronojägare.*

fälliga understöd åt pensionerade kronojägare, under villkor att understöd ej finge tilldelas annan än den, som styrkte sig vara i behöfvande omständigheter och antingen erhållit afsked med pension från allmänna indragningsstaten till belopp understigande 500 kronor, eller ock under år 1908 erhållit afsked med afkortad pension från anslaget till pensionering af civila tjänstinnehafvare, samt att i afseende å understödets storlek skulle iakttagas, att detsamma jämte den utgående pensionen icke finge tillsammans öfverstiga 500 kronor.

Sedan Eders Kungl. Maj:t uti skrifvelse den 22 juli 1910 meddelat domänstyrelsen detta till kännedom samt för vederbörandes underrättande, har domänstyrelsen genom utfärdadt cirkulär, som tillställts en hvar f. d. kronojägare, som uppbar pension understigande 500 kronor, lämnat dem, som enligt nyssberörda villkor kunde vara berättigade till erhållande af understöd, tillfälle att inom viss tid inkomma med till Eders Kungl. Maj:t ställda ansökningar om dylikt understöd, åtföljda af bevis, som styrkte, att de sökande vore i behöfvande omständigheter.

Med utlåtande den 14 november 1910 har domänstyrelsen till Eders Kungl. Maj:t öfverlämnat i anledning däraf inkomna sådana ansökningar från 41 pensionerade kronojägare och 1 kronojägaränka. Efter inhämtande af yttrande af statskontoret har Eders Kungl. Maj:t den 30 december 1910 tilldelat 37 af de sökande f. d. kronojägarna understöd med tillhopa 3,795 kronor.

Äfven för år 1912 synes mig för enahanda ändamål ett förslagsanslag böra uppföras på extra stat under tionde hufvudtiteln. Rörande anslagets storlek torde det ej vara sannolikt, att det kommer att öfverstiga sistberörda belopp. Åtskilliga af understödstagarna äro mycket ålderstigna och de till understöd berättigades antal torde komma att sjunka med hvarje år. Ett förslagsanslag å 4,000 kronor bör under alla förhållanden vara tillfyllest. Någon ändring i villkoren för rätt att komma i åtnjutande af understöd af förevarande slag ifrågasätter jag ej.

Under återopande häraf får jag i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att å extra stat under tionde hufvudtiteln för år 1912 uppföra ett förslagsanslag af 4,000 kronor för utdelande af tillfälliga understöd åt pensionerade kronojägare, under villkor att understöd ej må tilldelas annan än den, som styrker sig vara i behöfvande omständigheter och antingen erhållit afsked med pension från allmänna indragningsstaten till belopp understigande 500 kronor, eller ock under år 1908 erhållit afsked med afkortad pension från anslaget till pensionering af

civila tjänstinnehafvare, samt att i afseende å understödets storlek iakttages, att detsamma jämte den utgående pensionen icke må tillsammans öfverstiga 500 kronor.

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

Hvad statsrådet sålunda uti de under punkterna 42—45 häröfvan upptagna ärenden hemställt behagade Hans Maj:t Konungen bifalla, med föreskrift tillika att utdrag af protokollet skulle tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörandet af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ur protokollet:

Ernst Öberg.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 2 december 1910.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 greve HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON KRUSENSTIERNA.

[31 och]
33.]

Ang.
extra anslag
dels till upp-
rätthållande
af arméns
pensionering,
dels och till
understöd åt
vissa pensio-
nerade, under-
officerare och
vederlikar vid
armén.

Departementschefen, statsrådet Malm, anförde härefter:

»Den 25 november 1910 föredrog jag i underdånighet frågan om ett under tionde hufvudtiteln upptaget extra anslag till förstärkning af statsbidraget till pensionering af änkor och barn efter befäl och underbefäl med vederlikar vid armén.

Jag anhåller nu att få anmäla öfriga på landtförsvarsdepartementets föredragning beroende extra anslag under samma hufvudtitel, nämligen: anslaget till upprätthållande af arméns pensionering samt anslaget till tillfälliga understöd åt afskedade underofficerare och vederlikar vid armén.

Anslaget till arméns pensionering.

I likhet med föregående år beviljade Riksdagen å extra stat för år 1911 ett förslagsanslag å 2,350,000 kronor dels till upprätthållande af arméns pensionskassas egen pensionering och dels till fyllnadspensioner i enlighet med de af Riksdagen godkända grunder för sådana pensioners utgående. Liksom föregående år tillförbands pensionskassan att till gengäld under anslagsåret afstå de densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsafgifterna.

Direktionen öfver arméns pensionskassa har nu uti underdånig skrifvelse den 2 november 1910 anhållit, att lika stort anslag måtte beviljas å extra stat för år 1912.

Häremot har *arméförvaltningens civila departement* icke haft något att erinra.

Anslaget till understöd åt vissa pensionerade underofficerare och vederlikar.

Uti den till 1907 års Riksdag aflåtna statsverkspropositionen föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen att å extra stat under tionde hufvudtiteln för år 1908 uppföra ett förslagsanslag af 34,360 kronor för utdelande af tillfälliga understöd åt afskedade underofficerare och vederlikar vid armén under villkor:

att understöd ej måtte tilldelas annan än den, som styrkt sig vara i behöfvande omständigheter och före år 1902 erhållit afsked med pension från arméns pensionskassa eller, på grund af punkt 8 i nådiga cirkuläret den 22 juni 1877, från allmänna indragningsstaten,

samt att i afseende å understödets belopp iakttoges, att för den, hvilkens pension och fyllnadspension icke uppginge till 200 kronor, understödet icke måtte tillsammans med pensionen och fyllnadspensionen öfverstiga 300 kronor, och att till annan pensionär understöd icke måtte utgå med högre belopp än 100 kronor eller tillsammans med pension och fyllnadspension öfverstiga 600 kronor.

Berörda framställning blef af Riksdagen bifallen.

Då det för hvarje år erforderliga anslagsbeloppet för nu ifrågasvarande ändamål är beroende på antalet understödsbehöfvande underofficerare och storleken af deras pensioner, anbefalldes *direktionen öfver arméns pensionskassa* i nådigt bref den 18 oktober 1907 att årligen till Kungl. Maj:t aflämna uppgift angående det anslagsbelopp, som för nästpåföljande år kunde beräknas för ifrågasvarande ändamål erforderligt

med hänsyn till de under löpande året utbetalda belopp samt de understödstagare, som under året aflidit eller eljest såsom behöriga sökande afgått.

På grundvalen af dylika uppgifter, som därefter årligen inforrats, har Eders Kungl. Maj:t sedermera äskat och Riksdagen för åren 1909, 1910 och 1911 å extra stat beviljat ett förslagsanslag å respektive 34,360, 30,620 och 28,131 kronor.

Uti underdånig skrifvelse den 2 november 1910 har nu *direktionen öfver arméns pensionskassa* meddelat, att af de personer, som år 1909 vid beräkning af anslagsbehovet för år 1911 upptagits såsom eventuella sökande af understöd från detta anslag, 19 aflidit. Högsta möjliga understödsbelopp, verkliga eller beräknade, hade för dessa uppgått till sammanlagdt 1,900 kronor. Och då icke några berättigade sökande tillkommit, ansåge *direktionen*, att ifrågavarande anslag för år 1912 borde uppföras med allenast 26,231 kronor.

År 1907 blef förslagsanslaget till upprätthållande af arméns pensionskassas egen pensionering samt till fyllnadspensioner höjdt till sitt nuvarande belopp. Hvarje år har det emellertid afsevärdt öfverskridits. Enligt hvad jag inhämtat har anslaget öfverskridits med följande belopp, nämligen:

under år 1907	med	166,776	kronor	44	öre,
„ „ 1908	„	202,251	„	49	„
„ „ 1909	„	336,214	„	56	„

Då anslaget är af förslagsanslags natur, är öfverskridandet visserligen redan på förhand beräknadt såsom en möjlighet, men detta förhållande kan numera antagas blifva konstant. Enligt hvad byråchefen hos arméns pensionskassa upplyst, kan man nämligen redan nu beräkna, att anslaget kommer att öfverskridas

under år 1910	med	440,000	kronor	samt
„ „ 1911	„	505,000	„	„

Jag anser därför, att ifrågavarande anslag bör höjas. Med hänsyn till det belopp, som för nämnda ändamål beräknats ytterligare erforderligt för år 1911, torde höjningen böra ske med 500,000 kronor.

Då det i öfrigt icke torde finnas något att erinra mot hvad *direktionen öfver arméns pensionskassa* föreslagit, får jag i underdånighet

hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att under riksstatens tionde hufvudtitel å extra anslag för år 1912 anvisa

dels ett förslagsanslag af 2,850,000 kronor, att användas såväl till upprätthållande af arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att afstå de för året densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsafgifterna, som ock till fyllnadspensioner i enlighet med fastställda grunder för sådana pensioners utgående,

dels ock ett förslagsanslag af 26,231 kronor för utdelande af tillfälliga understöd åt afskedade underofficerare och vederlikar vid armén i enlighet med de af Kungl. Maj:t med 1907 års Riksdag bestämda grunder.»

Till denna departementschefens, af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställen tacktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle utdrag af protokollet härom tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel.

Ex protocollo:

Gunnar Åkerman.

Riksdags- och revisionskostnader. Räntor å statsskulden.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 januari
1911.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 greve HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON SYDOW,
 VON KRUSENSTIERNA.

Departementschefen, statsrådet Swartz, anförde vidare:

I enlighet med de af Eders Kungl. Maj:t godkända grunder för förändrad uppställning af riksstaten tillåter jag mig nu anmäla frågan om anvisande af anslag å riksstaten till riksdags- och revisionskostnader m. m. äfvensom till betalning af räntor å statsskulden m. m.

Bih. till Riksd. Prot. 1911. 1 Saml. 1 Afd.

2 Riksdags- och revisionskostnader. Räntor å statsskulden.

I sin vid statsrådsprotokollet den 30 december 1910 angående riksstatsens uppställning fogade skrifvelse den 8 december 1910 med förslagsberäkningar rörande riksgäldskontorets inkomster och utgifter för år 1912 m. m. hafva fullmäktige i riksgäldskontoret meddelat, att 1912 års förslagsanslag till riksdags- och revisionskostnader samt aflöningar m. m. beräknats till ett belopp af 1,392,000 kronor samt att räntorna å statsskulden för samma år beräknas komma att uppgå till 21,044,700 kronor.

Med afseende å de nya lånebehof, som för år 1912 göra sig gällande och i fråga om hvilka jag har för afsikt att senare i dag göra vederbörliga underdåniga framställningar, torde utöfver hvad af fullmäktige i riksgäldskontoret angifvits såsom erforderligt för betalning af räntorna å statsskulden böra för ändamålet beräknas ytterligare 1,000,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels för bestridande af riksdags- och revisionskostnader m. m. för år 1912 anvisa ett förslagsanslag å 1,392,000 kronor,

dels ock för betalning af räntor å statsskulden m. m. för samma år anvisa likaledes ett förslagsanslag å 22,044,700 kronor.

Hvad departementschefen sålunda hemställt biträdades af statsrådets öfriga ledamöter och blef af Hans Maj:t Konungen gilladt och godkänt och behagade Hans Maj:t Konungen på statsrådets tillstyrkande härjämte förordna, att nu anmälda, för statsregleringen erforderliga handlingar skulle tillställas Riksdagens vederbörande utskott.

Ur protokollet:

Axel Alexanderson.

Utgifter för kapitalökning.

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 januari 1911.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
HEDERSTIERNA,
SWARTZ,
greve HAMILTON,
MALM,
LINDSTRÖM,
NYLANDER,
VON SYDOW,
VON KRUSENSTIERNA.

Sedan frågorna om statsverkets verkliga utgifter blifvit på föredragning af vederbörande departementschefer pröfvade, anhöll chefen för finansdepartementet, statsrådet Swartz, att få anmäla de frågor, som berörde regleringen af statens

utgifter för kapitalökning.

Hvad först angick

statens affärsverksamhet,

erinrade departementschefen, att Kungl. Maj:t på civildepartementets föredragning (se bil. 1 vid detta protokoll) förut denna dag beslutit aflåtande till Riksdagen af följande framställningar, nämligen:

Bih. till Riksd. Prot. 1911. 1 Saml. 1 Afd. 1 Häft.

Postverket.

- [1.] *Inköp af inventarier. Uppförande af posthus i Västervik.* dels att för *inköp af inventarier för postverkets behof* för år 1912 anvisa ett anslag af 125,000 kronor;
 dels att för *inköp af två tomter i Västervik och för uppförande därå af ett post- och telegrafhus* anvisa ett anslag för år 1912 å 173,400 kronor;
 dels ock att medgifva, att för sistnämnda ändamål må, utöfver berörda anslag, användas ett belopp af 26,625 kronor, som tidigare reserverats för anskaffande af lokaler för postverkets behof; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 2.)

Telegrafverket.

- [2.] *Inköp och bebyggande af fastigheter. Inköp af stationsinventarier. Telegrafverkets kassaförlag.* dels att medgifva, att för *stationsbyggnaden i Lund* må användas ett belopp af 50,000 kronor utöfver förut anvisade 300,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 7.)
 att *den tomt, å hvilken telegrafverkets telefonstationsbyggnad i Orsa är uppförd, må för telegrafverkets räkning inköpas* för en köpeskilling af 2,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 7.) samt
 att *å telegrafverket tillhörig tomt i Borås må uppföras en telegrafstationsbyggnad*, inrymmande jämväl lokaler för postkontoret i staden, för en kostnad, ej öfverstigande 400,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 7.)
 dels att för år 1912 anvisa *till inköp och bebyggande af fastigheter för telegrafverkets räkning* ett anslag af 873,000 kronor samt *för inköp af stationsinventarier* ett anslag af 100,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att af dessa belopp redan under år 1911 förskottsvis af tillgängliga medel utanordna 200,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 7 och 16.)
 dels att medgifva att, därest telegrafverkets öfverskottsmedel skulle för åren 1910 och 1911 uppgå till högre belopp än för år 1910 1,200,000 kronor och för år 1911 1,130,000 kronor, öfverskjutande belopp må innehållas för att öka det nu till 900,000 kronor bestämda *kassaförlaget för telegrafverket*; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 16.)
 dels ock att för enahanda ändamål för år 1912 anvisa ett anslag af 150,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 16.)

- [3.] *Fortsatt utveckling af statens telefonväsende. (lånemedel)* att för *fortsatt utveckling af statens telefonväsende* för år 1912 anvisa ett anslag å 4,000,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1911 af tillgängliga medel utanordna beloppet; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 22.)

Statens järnvägar.

att till utförande af *nya byggnader och anläggningar vid statens redan trafikerade järnvägar* för år 1912 anvisa ett belopp af 2,662,219 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis redan under år 1911 af tillgängliga medel utanordna 550,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 31.)

[4.]

Nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

att för fullbordandet af arbetet med *uppförande af en byggnad för vissa kontor inom järnvägsstyrelsen vid Tomtebodan* för år 1912 anvisa ett belopp af 500,000; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 57.)

[5.]

Uppförande af en byggnad för vissa kontor inom järnvägsstyrelsen.

att för fullbordande af arbetet med *uppförande af ny bro öfver Stångån vid Linköping* för år 1912 bevilja ett anslag af 175,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 57.)

[6.]

Ny bro öfver Stångån vid Linköping.

att för fullföljande af vissa *åtgärder för underlättande af arméns strategiska uppmarsch* för år 1912 bevilja ett anslag af 100,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid 58.)

[7.]

Anslag till åtgärder för underlättande af arméns strategiska uppmarsch.

att till betäckande af vissa *af statskontoret förskottsvis bestridda utgifter* anvisa ett anslag för år 1912 af 51,681 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 58.)

[8.]

Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.

att för *nya inventarier och ökad förbrukning vid statens järnvägar* anvisa ett anslag för år 1912 af 2,000,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 59.)

[9.]

Anslag till nya inventarier m. m.

att för år 1912 till *anskaffande af ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade järnvägar* bevilja ett anslag af 3,250,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 59.)

[10.]

Ny rullande materiel för statens järnvägar. (länemedel)

[11.] att för fortsättande af arbetet med *utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna stationer m. m.* för år 1912 anvisa ett anslag af 1,500,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 64.)

Utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna stationer m. m. (lånemedel)

[12.] att för år 1912 anvisa dels till *fullbordande af statsbanan från Bastuträsk till Skellefteå och vidare till Kallholmsfjärden* ett anslag af 1,028,000 kronor, dels ock till *fullbordande af statsbanan från Östersund till Ströms vattudal (Ulriksfors) jämte bispår* ett anslag af 1,400,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 64.)

Ang. anslag till vissa statsbanebyggnader. (lånemedel)

[13.] dels att medgifva, att å statsbanan från Järna öfver Vagnhärad och Nyköping förbi Lunda till Norrköping må anläggas stationer vid Västerljungs kyrka, Braken, Enstaberga och Löfsjön, en håll-, last- och mötesplats vid Långgrufvan samt hållplatser vid Torskär och Hammaren äfvensom vid Åby anordnas en för ifrågavarande järnväg och östra stambanan gemensam station;

Ang. anslag till statsbanan Järna—Norrköping. (lånemedel)

dels ock att till *fortsättning af statsbanan Järna—Norrköping* för år 1912 anvisa ett anslag af 4,000,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att däraf redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 500,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 66.)

[14.] att, i afvaktan på den nådiga proposition, som kan komma att aflåtas rörande *anläggande af statsbana mellan Ströms vattudal (Ulriksfors) och Angermanälven (Volgsjön)*, för ändamålet beräkna ett anslag för år 1912 af 900,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 200,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 91.)

Statsbana Ströms vattudal—Angermanälven. (lånemedel)

[15.] att, i afvaktan på den nådiga proposition, som kan komma att aflåtas rörande *fortsättning af Norra stambanan från Veittijärvi*, för ändamålet beräkna ett anslag för år 1912 af 900,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 200,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 92.)

Fortsättning af norra stambanan från Veittijärvi. (lånemedel)

[16.] att för utförande af *nödiga kompletteringsarbeten å järnvägslinjen Kiruna—Svartön* för år 1912 bevilja ett anslag af 1,070,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att af detta belopp redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 200,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 92.)

Kompletteringsarbeten å linjen Kiruna—Svartön. (lånemedel)

att för *utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Göteborg och Alingsås* och utförande af därmed sammanhängande arbeten bevilja ett anslag af 5,100,000 kronor samt däraf för år 1912 anvisa ett belopp af 650,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 250,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 93.)

[17.]

Utläggning af dubbelspår mellan Göteborg och Alingsås.
(låne-medel)

att såsom *tilläggsanslag för redan utförda anläggningar vid Trälleborgs ångfärjestation* för år 1912 anvisa ett belopp af 204,400 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 98.)

[18.]

Tilläggsanslag för anläggningarna vid Trälleborgs ångfärjestation.
(låne-medel)

att för *inköp af mark, som erfordras i och för ordnande af Stockholms bangårdsförhållanden samt för utvidgning af andra järnvägsstationer*, för år 1912 anvisa ett anslag af 2,000,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 500,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 103.)

[19.]

Anslag till markförvärf.
(låne-medel)

Statens vattenfallsverk.

att af det utaf Riksdagen för *anläggning af en ny farled mellan Vänersborg och Göteborg* beviljade anslaget å 22,800,000 kronor för år 1912 anvisa ett belopp af 5,000,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 500,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 105.)

[20.]

Anslag för anläggning af ny farled mellan Vänersborg och Göteborg.
(låne-medel)

att för år 1912 anvisa ett belopp af 1,500,000 kronor att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t meddelar, användas för *anläggning af ledningar, afsedda att distribuera elektrisk energi från statens kraftverk vid Trollhättan, samt därmed sammanhängande arbeten*, med rätt för Kungl. Maj:t att låta redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 500,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 110.)

[21.]

Ledningar för distribuering af elektrisk energi från Trollhättan.
(låne-medel)

att till *ökande af Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital* för år 1912 anvisa ett anslag af 150,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 116.)

[22.]

Anslag till ökad rörelsekapital.

[23.] att utaf det af Riksdagen för uppförande af *en elektrisk kraftstation vid Porjusfallen i Stora Lule älf* och i sammanhang därmed anläggning af järnväg mellan Gällivare och Porjus samt för öfriga erforderliga åtgärder i och för införande af elektrisk drift å bandelen Kiruna—Riksgränsen beviljade anslaget å 21,500,000 kronor för år 1912 anvisa ett belopp af 4,000,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 117.)

Anslag för uppförande af kraftstation vid Porjusfallen. (lånemedel)

[24.] att, i afvaktan på den nådiga proposition, som kan komma att af-låtas angående *anläggande af ett statens kraftverk vid Älfkarleby*, för ändamålet beräkna ett anslag för år 1912 af 3,450,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 1,650,000 kronor. (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 118).

Anslag till uppförande af ett kraftverk vid Älfkarleby. (lånemedel)

Beträffande de sålunda för år 1912 ifrågasatta anslagen för fortsatt utveckling af statens telefonväsende, till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade järnvägar, för fortsättande af arbetet med utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna stationer med mera, till fullbordande af statsbanorna från Bastuträsk till Skellefteå och vidare till Kallholmsfjärden samt från Östersund till Ströms vattudal (Ulriksfors) jämte bispår, till fortsättning af statsbanan Järna—Norrköping, till anläggande af statsbana mellan Ströms vattudal (Ulriksfors) och Ångermanälfven (Volgsjön), till fortsättning af norra stambanan från Veittjärvi, för kompletteringsarbeten å järnvägslinjen Kiruna—Svartön, för utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Göteborg och Älingsås, för redan utförda anläggningar vid Trälleborgs ångfärjestation, för inköp af mark i och för ordnande af Stockholms bangårdsförhållanden samt för utvidgning af andra järnvägsstationer, för anläggning af en ny farled mellan Vänersborg och Göteborg, för anläggning af ledningar, afsedda att distribuera elektrisk energi från statens kraftverk vid Trollhättan, samt därmed sammanhängande arbeten, för uppförande af en elektrisk kraftstation vid Porjusfallen i Stora Lule älf och därmed sammanhängande arbeten samt till anläggande af ett statens kraftverk vid Älfkarleby hemställde föredragande departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva,

att hvart och ett af dessa anslag finge utgå af lånemedel.

Vid bifall härtill skulle alltså af sammanlagda beloppet — 41,912,700 kronor — af samtliga för nu ifrågavarande statsreglerings-

period erforderliga anslag till utgifter för statens affärsverksamhet ett belopp af 34,852,400 kronor bestridas af lånemedel.

Vidkommande därefter

statens utlåningsfonder

erinrade departementschefen till en början om Kungl. Maj:ts på jordbruksdepartementets föredragning (se *bil. 2* vid detta protokoll) förut fattade beslut att föreslå Riksdagen

Nya odlingslånefonden.

att i afbidan på nådig proposition i ämnet såsom kapitalökning under år 1912 tillsvidare beräkna för nya odlingslånefonden 524,000 kronor.

[25.]

*Nya odlingslånefonden.
(lånemedel)*

Rederilånefonden.

Härefter anförde departementschefen:

Under åberopande af hvad jag vid underdånig föredragning den 30 december 1910 af frågan om nya grunder för riksstatens uppställning anført angående öfverförande af statens fordran hos aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniet till lånefonden för rederinäringens understödjande och med erinran därom, att Eders Kungl. Maj:t förut denna dag godkänt af mig gjorda beräkningar angående inkomsterna å riksstaten för år 1912, enligt hvilka beräkningar under inkomstiteln: »i anspråk tagna kapitaltillgångar» skulle uppföras med ett belopp af 2,000,000 kronor, statens omförmälda fordran vid 1911 års utgång hos nämnda bolag jämte hvad af bolagets lån från staten under år 1911 influtit såsom kapitalafbetalning, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

[26.]

Ökning af lånefonden för rederinäringens understödjande.

att till ökning af lånefondens för rederinäringens understödjande kapital för år 1912 anvisa ett anslag af 2,000,000 kronor.

Egnahemslåne-, fiskerilåne-, norrländska nyodlings- och jordförmedlingsfonderna.

[27—30.] Vidare tillåter jag mig att erinra därom, att Eders Kungl. Maj:t på jordbruksdepartementets föredragning (*bil. 2*) förut denna dag beslutat framställning till Riksdagen

Egnahemslåne-, fiskerilåne-, norrländska nyodlings- och jordförmedlingsfonderna.
(lånemedel)

att, i afbidan på de nådiga propositioner angående den för en hvar af nedannämnda fonder under år 1912 erforderliga kapitalökning, Eders Kungl. Maj:t må komma att framlägga för Riksdagen, såsom kapitalökning under år 1912 tillsvidare beräkna:

för egnahemslånefonden	kronor 5,000,000: —
» fiskerilånefonden	» 116,000: —
» norrländska nyodlingsfonden	» 210,000: —
» jordförmedlingsfonden	» 800,000: —

Handtverkslånefonden.

[31.]
Ökning af fonden för befrämjande af handverk och därmed jämförlig mindre industri.
(lånemedel)

På därom af Eders Kungl. Maj:t gjord framställning har Riksdagen enligt skrifvelse den 3 juni 1910

dels beslutit,

att en särskild fond å 200,000 kronor skulle inrättas för befrämjande af handverk och därmed jämförlig mindre industri, från hvilken fond, efter pröfning af Kungl. Maj:t, i mån af tillgång lån finge tilldelas Sveriges handtverksorganisation, som förklarar sig villig att i egenskap af låneförmedlare utlämna låneunderstöd till handverkare och mindre industriidkare för anskaffande af arbetsmaskiner, motorer och andra dyrbarare arbetsredskap,

att inflytande räntor å de från fonden utlämnade lån finge ingå till fonden för att tillsammans med fondens öfriga tillgångar användas för det med fonden afsedda ändamål,

att riksgäldskontoret skulle bemyndigas att för ändamålet under år 1911 i mån af behof tillhandahålla statskontoret ett belopp af högst 50,000 kronor, samt

att för lån, som af Kungl. Maj:t sålunda beviljades skulle gälla vissa allmänna villkor och bestämmelser, om hvilkas innehåll det torde tillåtas mig att hänvisa till Riksdagens berörda skrifvelse,

dels medgifvit, att Kungl. Maj:t ägde meddela de ytterligare föreskrifter, som i afseende å ifrågavarande lånerörelse kunde finnas erforderliga;

dels ock för år 1911 å riksstatens sjunde hufvudtitel beviljat ett extra anslag å 2,000 kronor, att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att tilldelas låneförmedlaren såsom bidrag till betäckande af de för

honom genom lånerörelsen uppkommande förvaltningskostnader och andra direkta utgifter.

Den 16 december 1910 har Eders Kungl. Maj:t utfärdat nådig kungörelse angående allmänna villkor och bestämmelser för lån från fonden för befrämjande af handtverk och därmed jämförlig mindre industri.

I underdånig skrifvelse den 23 december 1910 har styrelsen för Sveriges handtverksorganisation framhållit, att man på grund af det lifliga intresse, som tillkomsten af ifrågavarande lånefond uppväckt inom handtverksskretsar, helt visst torde böra räkna med en likartad stegring i ansökta lånebelopp under andra året, som ägt rum i Danmark eller med 50 %.

I anledning af hvad sålunda anförts, vågade styrelsen i underdånighet hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t vidtaga åtgärder, på det att Riksdagen måtte bemyndiga riksgäldskontoret att för ofvannämnda ändamål under år 1912 i mån af behof tillhandahålla ett belopp af högst 75,000 kronor.

Enligt de af Eders Kungl. Maj:t genom beslut den 30 december 1910 godkända grunder för förändrad uppställning af riksstaten skall nödig kapitalökning för fonden anvisas såsom anslag på riksstaten.

Vidare skall behållningen af fondens afkastning tillföras statsverket och till sitt beräknade belopp uppföras såsom tillgång i riksstaten.

Härmed sammanhänger ock, att de medel, som erfordras för täckande af fondens löpande utgifter, eller med andra ord för ersättningen till låneförmedlaren i enlighet med hvad jag tidigare i dag i mitt yttrande till statsrådsprotokollet angående inkomstberäkningarna närmare förmält icke skola utgå af anslag, anvisade på riksstaten, utan af fondens afkastning. Med afseende härå har jag för afsikt att längre fram hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte i särskild proposition föreslå Riksdagen att såsom bidrag till betäckande af de för låneförmedlaren genom lånerörelsen uppkommande förvaltningskostnader och andra direkta utgifter för år 1912 bevilja ett anslag å 2,000 kronor, att utgå direkt af fondens afkastning.

På grund af hvad sålunda anförts och då jag icke har något att erinra mot hvad styrelsen för Sveriges handtverksorganisation föreslagit i fråga om storleken af det belopp, som år 1912 skulle tillföras fonden och som torde böra utgå af lånemedel, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

dels att till ökning af fondens för befrämjande af handtverk och därmed jämförlig mindre industri kapital för år 1912 anvisa ett anslag af 75,000 kronor, att utgå af lånemedel,

dels ock besluta, att af inflytande räntor å de från fonden utlånade lån skall från och med samma år det belopp, som må återstå, sedan kostnaderna för fondens förvaltning blifvit från räntorna bestridda, tillföras statsverket.

Slutligen vill jag erinra om nedannämnda, af Eders Kungl. Maj:t på civildepartementets föredragning förut denna dag beslutade framställningar till Riksdagen, nämligen:

Fond för bibanor i vissa delar af riket,

[32.] att, i afvaktan på den nådiga proposition, som kan komma att aflå-
Afsättning till tas angående *inrättande af en lånefond för åstadkommande af bibanor*
fond för biba- inom *vissa delar af riket*, för ändamålet beräkna ett anslag för år 1912
nor i vissa af 1,000,000 kronor; (se *bil. 1* vid detta protokoll sid. 119.)
delar af riket.
 (lånemedel)

Järnväglånefonden.

[33.] att för *afsättning till järnväglånefonden* i riksstaten för år 1912
Anslag till upptaga ett belopp af 1,500,000 kronor. (se *bil. 1* vid detta protokoll
järnväglåne- sid. 118).
fonden.
 (lånemedel)

Beträffande ofvanberörda anslag för ökning af nya odlingslåne-, egnahemslåne-, fiskerilåne-, norrländska nyodlings- och jordförmedlingsfondernas kapital, till inrättande af en lånefond för åstadkommande af bibanor inom vissa delar af riket samt för afsättning till järnväglånefonden hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva,

att hvart och ett af dessa anslag må utgå af lånemedel.

Af hvad jag nu anfört torde framgå, att, under förutsättning af statsmakternas bifall till hvad därutinnan föreslagits, af utgifterna, tillsammans 11,225,000 kronor, å 1912 års riksstat för statens utlåningsfonder ett belopp af 9,225,000 kronor kommer att täckas af lånemedel.

I riksstaten för hvar och ett af åren 1896—1911 har utom hufvudtitlarna afsatts ett belopp af 1,400,000 kronor, som tillgodoförts den enligt nådigt bref den 15 november 1895 under statskontorets förvaltning ställda

[34.]

*Afsättning
till arbetar-
försäkrings-
fonden.*

arbetarförsäkringsfonden.

Under åberopande af mitt yttrande till statsrådsprotokollet den 30 december 1910 angående denna fonds ställning i budgeten tillåter jag mig nu göra framställning om uppförande af erforderliga anslag i riksstaten till kapitalökning för fonden. Till en början torde till fonden böra för år 1912 afsättas samma kapitalbelopp, som hittills årligen afsatts, eller 1,400,000 kronor. I de af Eders Kungl. Maj:t förut denna dag godkända inkomstberäkningar för år 1912 har afkastningen från fonden under samma år upptagits till 1,300,000 kronor. Motsvarande belopp borde sålunda uppföras bland utgifterna för kapitalökning. Dock bör beloppet minskas med summan af de anslag, som under sjätte hufvudtiteln upptagits för ändamål, som hittills tillgodosetts af arbetarförsäkringsfondens intressemedel. Dessa anslag — för statens bidrag till fiskares försäkring, för upprätthållande af riks-försäkringsanstaltens verksamhet samt till ersättning åt postsparbanken för dess bestyr med uppbörd och utbetalningar för riks-försäkringsanstalten — uppgå till sammanlagdt 179,500 kronor. Till fondens kapitalökning torde sålunda böra anvisas skillnaden mellan 1,300,000 kronor och 179,500 kronor eller 1,120,500 kronor samt därutöfver 1,400,000 kronor eller sammanlagdt 2,520,500 kronor, ett belopp, som synes böra afrundas till 2,525,000 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till ökning af arbetarförsäkringsfondens kapital för år 1912 anvisa ett anslag af 2,525,000 kronor.

I afseende å de medel, som för nu ifrågavarande statsregleringsperiod böra utgå

för afbetalning å statsskulden,

hafva fullmäktige i riksgäldskontoret i skrifvelse den 8 december 1910 meddelat mig, att utbetalningarna under år 1912 för amortering å statsskulden i enlighet med gällande bestämmelser beräknats till sammanlagdt 5,820,000 kronor.

[35.]

*Afbetalning
å statsskulden.*

Med afseende å de af Eders Kungl. Maj:t godkända nya grunderna för riksstatens uppställning hemställer jag slutligen, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för år 1912 anvisa ett anslag å 5,820,000 kronor att tillhandahållas riksgäldskontoret för afbetalning å statsskulden.

Hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla; och behagade Hans Maj:t Konungen på statsrådets tillstyrkande härjämte förordna, att nu anmälda för statsregleringen erforderliga handlingar skulle tillställas Riksdagens vederbörande utskott.

Ur protokollet:

Axel Alexanderson.

Bil. 1.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 13 januari 1911.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 greve HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON SYDOW,
 VON KRUSENSTIERNA.

Chefen för civildepartementet, statsrådet greve Hamilton anförde vidare:

Under återopande af hvad chefen för finansdepartementet den 30 sistlidne december anfört i fråga om sättet för uppförande i riksstaten af utgifter för kapitalökning, anhåller jag i underdånighet få anmäla de anslag, som i sådant hänseende erfordras för de till civildepartementet hörande affärsdrifvande verk och produktiva fonder.

Postverket.

[1.] I enlighet med hvad jag förut denna dag anført vid föredragning af frågan om fastställande af postverkets stat för driftkostnader år 1912 torde för nämnda år erfordras ett anslag å 125,000 kronor för inköp af inventarier.

Uppförande af posthus i Västervik. För nybyggnader uppfördes i postverkets stat för år 1910 ett anslag af 160,000 kronor, men i staten för år 1911 finnes icke uppfördt något anslag för nämnda ändamål.

Generalpoststyrelsen har emellertid ansett sig böra nu hemställa, att i staten för år 1912 måtte uppföras ett anslag till inköp af två tomter i Västervik och uppförande därå af ett posthus.

Med afseende härå anför generalpoststyrelsen följande:

För närvarande förefinnes stort behof af *posthus i Västervik*. Den lägenhet, som för postkontoret därstädes förhyres, är alldeles för trång. Den består af tre rum, ett förrum, en mindre förstuga, ett arkivrum och ett kassahalf jämte vindskontor m. m. De tre rummens golftyta uppgår till 87,5 kvadratmeter och hyran utgör 1,000 kronor för år. Expeditionsrummet, som håller allenast 7 meter i fyrkant, är otillräckligt och lämnar icke plats för nödiga skåp och fack. Särskildt kännbar är bristen på tillräckligt utrymme för paketexpeditionen, och antalet postbehandlade paket har på senare åren högst afsevärdt stegrats. En annan olägenhet, som vidlåder den nuvarande lokalen, är, att postmästarens rum icke står i direkt förbindelse med expeditonsrummet. Enligt nu gällande hyreskontrakt utgår hyrestiden den 1 oktober 1914, och, så vidt nu kan beräknas, förefinnes icke möjlighet att få hyra annan lämplig lokal. Husen i Västervik äro i allmänhet små och uppförda af trä samt gamla och bristfälliga. Endast ett fåtal stenhus finnas uppförda. Under sådana förhållanden har generalpoststyrelsen ansett sig böra vidtaga åtgärder för anskaffande af posthus i Västervik.

Beträffande rörelsens storlek och utveckling vid postkontoret i Västervik meddelar generalpoststyrelsen följande uppgifter från år 1909 samt för 10 år därförinnan.

[1.]

	År 1899.	År 1909.
Totaluppbörd.....	55,135 kr.	78,662 kr.
Inbetalade postanvisningsbelopp	407,659 »	940,198 »
Antalet afgångna postförsändelser af alla slag	670,307 st.	1,385,225 st.
däraf paket.....	2,633 »	6,911 »

Generalpoststyrelsen har infordrat anbud å två tomter, hvilka sammanlagda enligt styrelsens mening skulle blifva ett för uppförande af posthus synnerligen lämpligt område. De äro centralt belägna i hörnet af två utaf stadens större gator, Bredgatan och Båtsmansgatan, ej långt från järnvägsstationen. Den ena tomten, n:r 14, som äges af staden Västervik, innehåller 910,5 kvadratmeter. Stadsfullmäktige hafva erbjudit generalpoststyrelsen att köpa tomten till ett pris af 5 kronor 75 öre för kvadratmeter, hvadan priset för denna tomt utgör 5,235 kronor 37 öre. Den andra tomten, n:r 11, tillhör Västerviks församling och har ett yt-innehåll af 676 kvadratmeter. Församlingen har å kyrkostämman den 17 oktober 1910 beslutat hembjuda denna tomt åt generalpoststyrelsen till ett pris af 7 kronor för kvadratmeter eller för tillhoppa 4,732 kronor. Båda tomterna, som sammanlagdt hafva en areal af 1,586,5 kvadratmeter, skulle således kunna för postverkets räkning inköpas för 9,967 kronor 37 öre, hvilket motsvarar en kostnad af omkring 6 kronor 28 öre för kvadratmeter eller 55 öre för kvadratfot. Enligt hvad kyrkostämman meddelat, skall jämlikt nådigt bref den 17 oktober 1890 angående ändring i den år 1879 fastställda stadsplanen för Västervik tomten n:r 11 utläggas till öppen plats, men lär underdånig framställning hafva af stadsfullmäktige i Västervik gjorts i syfte att få bebygga denna tomt. Allenast en af de ifrågavarande tomterna skulle blifva för postverkets behof otillräcklig, enär inkörsport måste anordnas från gatan till gården och det återstående utrymmet af tomten blir för litet för de postlokaler, som böra vara anordnade å nedre botten. Äfvenså måste plats för framtida eventuella utvidgningar förefinnas, till följd hvaraf båda de omnämnda tomterna erfordras.

För uppgörande af förslagsritningar och kostnadsberäkningar för det ifrågasatta posthuset har generalpoststyrelsen vänt sig till en i dylika byggnadsfrågor förfaren arkitekt, som meddelat, att kostnaderna skulle komma att belöpa sig till högst 200,000 kronor, däri inberäknade kostnaderna för inköp af de båda tomterna samt för värmeledning, vatten-, aflöpps- och s. k. sanitära ledningar. Byggnaden skulle komma

- [1.] att uppföras i två våningar och inrymma förutom postlokaler jämväl utrymmen för telegraf- och telefonstation. Telegrafstyrelsen har nämligen, på förfrågan af generalpoststyrelsen, meddelat, att telegrafstyrelsen är villig att i det tilltänkta posthuset förhyra lämpliga lokaler för berörda ändamål, räknadt från och med den 1 oktober 1914, då kontraktet rörande de nuvarande telegraflokaler utgår. Denna tidpunkt för telegrafverkets eventuella inflyttning stämmer väl öfverens med postverkets intressen, ty, såsom förut nämnts, utgår jämväl kontraktet angående den nuvarande postkontorslokalen nyssnämnda dag, vid hvilken tidpunkt följaktligen den ifrågasatta byggnaden borde vara till inflyttning för båda verken färdig.

Beträffande sättet för beredande af tillgång för de för ofvannämnda tomtköp erforderliga medel erinrar generalpoststyrelsen, att de köpeskillingsbelopp, som inflöto vid försäljning af vissa postverket tillhöriga fastigheter i Jönköping, jämlikt nådigt bref till generalpoststyrelsen den 5 juni 1909 reserverats för att af Eders Kungl. Maj:t, efter inhämtande af Riksdagens medgifvande, användas till anskaffande af lokaler i landsorten för postverkets behof. Vid sedermera verkställd försäljning inflöto tillhopa 26,625 kronor, hvaraf hittills icke någon del tagits i anspråk. Dessa reserverade medel anser generalpoststyrelsen lämpligen böra användas för täckande delvis af kostnaderna för nu ifrågasatta byggnadsföretag.

Generalpoststyrelsen hemställer därför, under förutsättning af nådigt bifall till förenämnda anhållan om bebyggande af tomten n:r 11, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen, att, för bestridande af kostnaderna för inköp af nyssnämnda två tomter, n:r 11 och 14, i Västervik samt för uppförande därå af ett posthus, afsedt jämväl för tillgodo-seende af telegrafverkets behof af lokaler för telegraf och telefon, måtte få användas dels ofvannämnda reserverade medel, 26,625 kronor, dels ock ett belopp af 173,375 kronor, som för sådant ändamål borde under anslaget till nybyggnader uppföras i staten för år 1912.

*Departements-
chefens
yttrande.*

Det har, enligt hvad generalpoststyrelsen meddelat, ofta visat sig synnerligen svårt att för rimlig hyra erhålla fullt lämpliga postkontorslokaler. För att en lägenhet skall ur såväl postverkets som allmänhetens synpunkt erbjuda tillfredsställande utrymmen åt ett postkontor böra åtskilliga fordringar beträffande ej mindre dess belägenhet än äfven i fråga om lägenhetens inredning och rumsanordningen vara uppfyllda. Hvad då först angår postkontorets läge bör detta gifvetvis vara centralt och, där järnvägsstation finnes, om möjligt ej långt från denna. Så

belägna och i öfrigt lämpliga lokaler stå emellertid ingalunda alltid till buds att få hyra för postverkets räkning, då de vanligen äro genom fleråriga kontrakt disponerade för andra ändamål. Skulle likväl någon lägenhet af nu antydd beskaffenhet vara för postverket tillgänglig, blir i många fall hyran oskäligt hög, i all synnerhet som i regel en del mer eller mindre dyrbara ändringsarbeten måste utföras.

[1.]

Beträffande själfva inredningen af postkontorslokalen, hvilken bör vara belägen å nedre botten med bekväm och lättillgänglig ingång från gata för allmänheten, måste rummen vara på särskildt sätt anordnade. Expeditionsrummet bör vara särdeles rymligt, enär detsamma skall innehålla plats dels för allmänheten, dels för vederbörande posttjänstemän, dels för en rummet afdelande disk, dels ock för åtskilliga skrymmande möbler, såsom expeditjonsbord, blankettskåp, sorteringsfack, utrymmen för paket o. s. v. Postmästarens rum bör vara beläget intill expeditjonsrummet, så att han i förekommande fall kan utan tidsutdräkt lämna tjänstepersonalen erforderliga upplysningar äfvensom öfvervaka arbetet i expeditjonsrummet. Andra nödiga utrymmen äro arkivrum, kassahvalf, i förekommande fall tjänsterum för kontrollör, förste postexpeditör och breffbärarexpeditionen, toalettrum m. m. Naturligen är det i de flesta fall svårt att i privata hus erhålla lägenheter, som äro anordnade på sådant sätt att de utan vidare kunna apteras till postkontor. Visserligen kunna understundom förändringar i rumsanordningarna vidtagas, men husägarna äro ej alltid villiga härtill, och dylika arbeten ställa sig i allmänhet rätt kostsamma.

Särskildt å orter, hvarest poströrelsen kan väntas komma att väsentligt ökas, bör postverket hafva tillfälle att kunna vid behof utvidga postlokalerna, men i de allra flesta fall saknas dylika utvidgningsmöjligheter, då postverket förhyr lägenhet i ett privathus.

De nu antydda olägenheterna skulle emellertid kunna undvikas, därest på statsverkets bekostnad uppfördes posthus å sådana orter, där tillgången å lämpliga postkontorslägenheter visat sig särskildt ringa. En sådan anordning skulle uppenbarligen vara till såväl postverkets som allmänhetens fördel, då härigenom kunde för all framtid erhållas välbelägna och rymliga lokaler samt tillfälle till eventuell utvidgning.

På sätt af generalpoststyrelsens skrifvelse framgår, är den till postkontor förhyrda lägenheten i Västervik alldeles för trång och uppfyller ingalunda de fordringar, hvilka böra ställas på en sådan lokal.

Att döma af de jämförande siffror, generalpoststyrelsen lämnat beträffande åren 1899 och 1909, torde också med den stegring, rörelsen

[1.] vid ifrågavarande postkontor visar, behovet af ökad utrymme vid postkontoret komma att efter hand göra sig allt starkare gällande.

Enligt hvad generalpoststyrelsen meddelat, föreligger nu ett gynnsamt tillfälle att förvärfva två för uppförande af postkontor synnerligen välbelägna tomter.

Beträffande de till inköp föreslagna tomterna skulle priset för den staden tillhöriga tomten n:r 14 belöpa sig till 5 kronor 75 öre för kvadratmeter, medan för församlingens tomt n:r 11, innehållande en areal af 676 kvadratmeter, begärts ett pris af 7 kronor för kvadratmeter. För att kunna bedöma huruvida dessa pris kunna anses skäliga, har jag införskaffat upplysning om de pris, som betalats för närbelägna tomter, och därvid inhämtat, att tomten n:r 10 år 1903 sålts för 5 kronor 67 öre för kvadratmeter och tomten n:r 15 år 1906 för 5 kronor 75 öre kvadratmetern, samt att tomten n:r 9 år 1910 utbjudits till salu för 5 kronor 67 öre kvadratmetern. Priset för församlingens tomt kan således anses väl högt, men å andra sidan har framhållits, att denna såsom hörntomt är bättre belägen och därför bör betinga högre pris. I hvarje fall torde med hänsyn till tomtens jämförelsevis ringa storlek prisskillnaden ej vara af större betydelse, och anser jag därför, att anbudet böra antagas.

Hvad generalpoststyrelsens förslag till bebyggande af ifrågavarande tomter beträffar har jag i ärendets nuvarande skick, då ritningar ej föreligga, ingen anmärkning att framställa.

Emellertid tillstyrker jag generalpoststyrelsens hemställan om anvisande af högst 200,000 kronor till inköp af ifrågavarande tomter i Västervik och uppförande därå af ett posthus, afsedt att inrymma jämväl lokaler för telegrafverkets behof, under förutsättning att beslut om ändring i stadsplanen fastställes och vederbörligt tillstånd erhålles till försäljning af den församlingen tillhöriga tomten n:r 11.

Af berörda belopp torde 173,375 kronor eller i afrundadt tal 173,400 kronor böra anvisas å riksstaten, medan för återstående belopp, 26,625 kronor, torde böra tagas i anspråk förenämnda reserverade medel.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

dels för inköp af inventarier för postverkets behof för år 1912 anvisa ett anslag af 125,000 kronor;

dels för inköp af två tomter i Västervik och för uppförande därå af ett post- och telegrafhus anvisa ett anslag för år 1912 å 173,400 kronor;

dels ock medgifva, att för sistnämnda ändamål må, utöfver berörda anslag, användas ett belopp af 26,625 kronor, som tidigare reserverats för anskaffande af lokaler för postverkets behof. [1.]

Telegrafverket.

Såsom anslag under rubriken fastigheter uppfördes i utgiftsstaterna för år 1911 tillsammans 500,000 kronor. Dessa medel voro afsedda att användas på följande sätt: [2.]

Inköp och bebyggande af fastigheter.

till stationsbyggnaden i Gäfle	kronor	50,000: —,
» » » Östersund	»	150,000: —,
» » » Västerås	»	150,000: —,
» likviderande af den från riksbanken inköpta fastigheten i Västerås	»	33,500: —,
» inköp af byggnadstomt i Örebro	»	3,200: —,
» påbörjande af stationsbyggnaden i Örebro	»	50,000: —,
» påbörjande af stationsbyggnaden i Lund	»	63,300: —,
Summa kronor 500,000: —.		

Vid underdånig anmälan den 14 januari 1910 af telegrafstyrelsens förslag till utgiftsstat för år 1911 erinrade jag, att i den vid 1907 års Riksdag framlagda byggnadsplanen för telegrafverket förutsatts, att summan af de under rubriken fastigheter upptagna beloppen skulle begränsas till 500,000 kronor om året. Om nu också omständigheterna kunde föranleda, att sistnämnda belopp ett kommande år måste öfverskridas, syntes det dock angeläget att med hänsyn till det statsfinansiella läget för år 1911 hålla sig inom den afsedda ramen. Då telegrafstyrelsen i då förevarande statförslag beträffande byggnaden i Stockholm utgått från att ursprungliga byggnadsplanen, som funnes intagen i det vid propositionen, n:r 122, till 1908 års Riksdag fogade statsrådsprotokollet, skulle fullföljas i den delen, att köpeskillingen för den från telegrafverkets pensionsinrättning inköpta fastigheten i kvarteret Æolus, 520,000 kronor, skulle gäldas under år 1912, men, efter hvad jag i telegrafstyrelsen inhämtat, hinder ej mötte för att uppskjuta denna likvid något år, ansåg jag det för byggnadsföretaget i Stockholm i 1911 års statförslag upptagna beloppet, 100,000 kronor, kunna utgå och hvad som utöfver redan anvisade medel därför ytterligare erfordrades kunna fördelas på åren 1912 och 1913.

[2.]

I sin underdåniga skrifvelse den 19 november 1910 med förslag till telegrafverkets stater för år 1912 anför nu telegrafstyrelsen, att styrelsen, med anledning af hvad jag sålunda yttrat, låtit sig angeläget vara att äfven för år 1912 söka hålla anslagsbehofvet för fastigheter nere vid 500,000 kronor. För detta ändamål har telegrafstyrelsen förskaffat sig medgifvande af direktionen öfver telegrafverkets pensionsanstalter att tills vidare uppskjuta likviden för fastigheten i kvarteret *Æolus*. Härigenom och under förutsättning att af telegrafstyrelsen gjord särskild underdånig framställning angående användande af viss del af 1909 års vinstmedel till påbörjande af stationsbyggnad å den af telegrafstyrelsen år 1909 för ändamålet inköpta tomt i Borås vinner bifall, skulle det, säger telegrafstyrelsen, såvidt nu kan beräknas, blifva möjligt att för tiden efter år 1912 begränsa anslagen för fastigheter till de i den ursprungliga planen angifna 500,000 kronor. För år 1912 däremot anser styrelsen emellertid omöjligt att stanna vid denna summa, emedan efter uppgörandet af den för 1907 års Riksdag framlagda byggnadsplanen tillkommit inköpet från riksbanken af fastighet i Kristianstad, hvilket inköp skall likvideras under år 1912. I statförslaget har därför föreslagits anslagets ökning för år 1912 med motsvarande belopp, 173,000 kronor.

Stations-
byggnad i
Gäfle.

Riksdagen medgaf år 1909, att å telegrafverket tillhörig tomt i *Gäfle* finge uppföras en telegrafstationsbyggnad, inrymmande jämväl lokaler för postkontoret i denna stad, för en kostnad, icke öfverstigande 400,000 kronor. Enligt Riksdagens beslut har under hvarterdera af åren 1905 och 1906 för anskaffande af lokaler för telegrafverkets behof i Gäfle reserverats ett belopp af 100,000 kronor eller tillsammans 200,000 kronor. Af denna summa återstod, sedan 60,092 kronor erlagts i köpeskilling för de i Gäfle inköpta tomterna, ett belopp af 139,908 kronor, som var disponibelt för byggnadsarbetets påbörjande. Sedan i staterna för åren 1910 och 1911 under rubriken fastigheter upptagits respektive 150,000 och 50,000 kronor till detta byggnadsarbets fortsättande, har återstoden, 60,000 kronor, upptagits i 1912 års statförslag under rubriken inköp och bebyggande af fastigheter.

Stations-
byggnad i
Västerås.

Å telegrafverket tillhörig tomt i *Västerås* har 1909 års Riksdag medgifvit uppförandet af en telegrafstationsbyggnad, inrymmande jämväl lokaler för riksbanken och postkontoret i staden, för en kostnad, icke öfverstigande 407,000 kronor. Under rubriken fastigheter har i staterna för år 1910 till detta byggnadsarbets påbörjande upptagits ett belopp

af 150,000 kronor och i staterna för år 1911 likaledes 150,000 kronor till samma arbetes fortsättande. Återstoden, 107,000 kronor, har uppförts i förslaget till 1912 års stater. [2.]

År 1910 medgaf Riksdagen, att å tomt i *Örebro*, som kunde komma att inköpas, finge uppföras en telegrafstationsbyggnad, tillika inrymmande lokaler för postkontoret i staden, för en kostnad, icke öfverstigande 450,000 kronor. Sedan behöfliga medel till inköp af lämplig tomt i nämnda stad blifvit af 1907 och 1910 årens Riksdagar anvisade, har telegrafstyrelsen, jämlikt nådigt bemyndigande den 4 juli 1910, inköpt fastigheten, kvarteret n:r IV Söder i Örebro. I staten för år 1911 upptogs under rubriken fastigheter ett belopp af 50,000 kronor för påbörjande af stationsbyggnaden i Örebro, och har till samma arbetes fortsättande ett belopp af 131,000 kronor nu upptagits i 1912 års statförslag.

Stations-
byggnad i
Örebro.

Sedan Riksdagen år 1909 medgifvit, att å telegrafverket tillhörig tomt i *Landskrona* finge uppföras en telegrafstationsbyggnad, inrymmande jämväl lokaler för postkontoret i denna stad, för en kostnad, icke öfverstigande 260,000 kronor, samt i staterna för år 1910 under rubriken fastigheter upptagits ett belopp af 100,000 kronor till detta byggnadsarbetes påbörjande, har till samma arbetes fortsättande ett belopp af 100,000 kronor upptagits i 1912 års statförslag.

Stations-
byggnad i
Landskrona.

Riksdagen medgaf år 1910, att å telegrafverket tillhörig tomt i *Lund* finge uppföras en telegrafstationsbyggnad, tillika inrymmande lokaler för postkontoret i staden, för en kostnad, ej öfverstigande 300,000 kronor. I staten för år 1911 har under rubriken fastigheter upptagits ett belopp af 63,300 kronor till detta byggnadsarbetes påbörjande, och har till samma arbetes fortsättande ett belopp af 100,000 kronor upptagits i 1912 års statförslag.

Stations-
byggnad i
Lund.

Vid uppgörande af definitiva ritningar för ifrågavarande byggnad har det visat sig, att generalpoststyrelsen ej kunnat erhålla för postkontoret tillräckligt utrymme i byggnaden, sådan den enligt de första förslagsritningarna var afsedd att uppföras. Särskildt är lokalen för brefbärarexpeditionen enligt generalpoststyrelsens åsikt för knappt tilltagen. En utvidgning genom tillbyggnad inne på gården, hvilken utvidgning från början var afsedd att utföras först vid ett, såsom då antogs, längre fram uppstående behof, måste därför redan från början företagas. Stationsbyggnaden blir då betydligt större än hvad från början beräknats och redan i följd däraf dyrare. Härtill kommer, att

- [2.] tillbyggnaden, äfven för kubikmeter räknadt, blir betydligt kostsammare än den ursprungliga, emedan tillbyggnaden, som blott uppföres i en våning, erfordrar utom grund äfven ett relativt dyrbart terrasstak. Arkitekten Aron Johansson, som uppgjort ritningarna till byggnaden, har uppgifvit den genom tillbyggnaden tillkomna massan till omkring 1,500 kubikmeter och beräknat den ökade byggnadskostnaden till 50,000 kronor.

På grund häraf hemställer telegrafstyrelsen, att den för stationsbyggnaden i Lund beräknade kostnadssumman måtte ökas med 50,000 kronor.

Inköp af tomt
till telefon-
stationsbygg-
nad i Orsa.

Enligt nådigt bemyndigande den 4 juni 1907 inköpte telegrafstyrelsen genom kontrakt den 30 juni och den 30 augusti 1907 af Österdalarnas telefonaktiebolag bolagets telefonanläggningar i Dalarna m. m. I köpet ingick äfven öfvertagande af de bolagets fastigheter, i hvilka telefonstationer voro inrymda, däribland för en köpesumma af 3,000 kronor en gård i *Orsa*, bestående af manbyggnad med 2 rum och kök på nedre botten och 3 rum en trappa upp, erforderliga uthusbyggnader jämte hvälfad källare. Vattenledning fanns inledd i byggnaden. Den mark, hvarå dessa byggnader äro belägna, är enligt på telegrafverket transporteradt arrendekontrakt af Kopparbergs och Hofors sågverksaktiebolag upplåten på 20 år till den 1 januari 1917 mot en årlig afgift af 40 kronor. Området utgöres enligt arrendekontraktet af de jordområden eller ägofigurer, hörande till hemmanet n:r 4 litt. D inom kyrkbyn af Orsa socken, hvilka å storskifteskartan äro betecknade med n:r 1064 och 1067, ett område af 16 ar, beläget i hörnet af allmänna landsvägen och det Furudals bruk tillhöriga undantag för järnvägsmark.

Bolaget har nu erbjudit sig att försälja ifrågakvarande område till telegrafverket för ett pris af 2,000 kronor. Då det synes telegrafstyrelsen lämpligt, att den förvärfvade fastigheten, som är välbelägen, bibehålles för inrymmande af telefonstationen i Orsa, där telefonnätet vid 1909 års slut omfattade 155 apparater, har styrelsen ansett det vara skäl att förvärfva äganderätten äfven till tomtområdet, och då det fordrade priset ej synes telegrafstyrelsen oskäligt, har för inköp af tomt till telegrafverkets telefonstationsbyggnad i Orsa ett belopp af 2,000 kronor upptagits i 1912 års statförslag.

Inköp af
fastighet i
Kristianstad.

1908 års Riksdag har medgifvit, att den riksbanken tillhöriga fastigheten i *Kristianstad* finge af riksbanken öfverlätas till telegrafverket och att för fastighetens förvärfvande af telegrafverket finge utgå en köpesumma af 173,000 kronor. Med anledning häraf har telegrafsty-

relsen inköpt ifrågavarande fastighet för ofvannämnda köpeskilling med tillträde den 1 oktober 1909. I enlighet med det förberedande aftal rörande denna öfverlåtelse, som telegrafstyrelsen omnämnde i sitt underdåniga förslag till stater för år 1909, bestämdes i köpekontraktet, att köpesumman skulle få innestå under 3 år efter köpets avslutande mot en årlig ränta af 4 procent. Köpeskillingen skall till följd häraf betalas den 1 oktober 1912. [2.]

Inköpet af fastighet i Kristianstad var, säger telegrafstyrelsen, ej förutsedt i den för 1907 års Riksdag framlagda byggnadsplanen, och har telegrafstyrelsen ej heller kunnat inrymma ofvannämnda köpesumma inom den summa af 500,000 kronor, som enligt nämnda byggnadsplan borde utgå för hvarje år. Den betydligt högre kostnad, som vissa af telegrafverkets husbyggnader visat sig medföra utöfver den i den ursprungliga, år 1906 uppgjorda byggnadsplanen beräknade, har gjort att i alla fall, såsom förut omförmäts, särskilda åtgärder måst vidtagas för att telegrafstyrelsen för de öfriga husbyggnaderna skulle kunna hålla sig inom den afsedda ramen. För att om möjligt ej heller inköpet af ifrågavarande fastighet i Kristianstad skulle medföra öfverskridande af den årliga byggnadssumman af 500,000 kronor, har, meddelar telegrafstyrelsen, förfrågan gjorts hos riksbanksfullmäktige, huruvida köpeskillingen för fastigheten kunde få innestå, till dess telegrafverkets nu pågående stora byggnadsföretag medgäfvit denna summas upptagande inom det belopp, som afsetts i den ursprungliga byggnadsplanen, hvilket kunde beräknas inträffa i 1917 års stater. Denna framställning hafva riksbanksfullmäktige emellertid funnit sig icke äga att tillmötesgå. Telegrafstyrelsen har därför upptagit köpesumman, 173,000 kronor, under rubriken inköp och bebyggande af fastigheter i 1912 års statförslag.

Emellertid har telegrafstyrelsen, såsom nämnts, i särskild underdånig skrifvelse den 19 november 1910 gjort framställning om uppförande af en stationsbyggnad i Borås. Stationsbygg-
nad i Borås.

Rörande denna fråga tillåter jag mig till en början erinra, att 1908 års Riksdag i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts därom gjorda förslag medgifvit, att för telegrafverkets behof finge, efter Eders Kungl. Maj:ts pröfning och godkännande, inköpas för byggnadstomt lämplig fastighet i Borås. Efter nådigt bemyndigande förvärfvade telegrafstyrelsen för en summa af 75,000 kronor fastigheten, hus och tomter nr 137, 138^{1/2}, 139^{1/2} och 144 i nämnda stad. Fastigheten, som är belägen vid Södra Kyrko-, Västerlång- och Holmsgatorna, innefattar en areal af 1,043,1 kvadratmeter och tillträdde den 1 januari 1909.

[2.]

Telegrafstyrelsen, som med styrelsen för Borås enskilda bank träffat aftal den 17 och den 28 september 1906 angående förhyrande af lokaler för telegrafstationen i Borås till den 1 april 1917, hade, enligt hvad telegrafstyrelsen meddelar, på grund däraf ursprungligen tänkt sig, att ny telegrafstationsbyggnad därstädes skulle uppföras först å sådan tid, att den blefve färdig till inflyttning under år 1916.

Emellertid meddelade generalpoststyrelsen i skrifvelse till telegrafstyrelsen af den 5 april 1910, att den af postverket förhyrda postlokalen i Borås icke erbjöde tillräckligt utrymme för den ständigt växande posttrafiken därstädes. Generalpoststyrelsen hade därför sökt anskaffa annan större och lämplig lokal för postkontoret men därutinnan misslyckats. Förslag till ändring och tillökning af lokalen hade uppgjorts, men detta förslag hade varit af den beskaffenhet, att själfva expeditiionslokalen blefve oändamålsenlig och otillräcklig för de sju år, under hvilka den skulle behöfva användas, innan postverket skulle kunna få taga i besittning ny lokal i det hus, som telegrafstyrelsen ämnade uppföra å den för ändamålet inköpta tomten. Då därtill komme, att postverket, som för lokalen erlade en årlig hyra af 1,900 kronor, skulle för den i någon mån utvidgade och förändrade lokalen, som dock ej skulle komma att fylla behovet under de närmaste sju åren, nödgas erlägga en till 5,000 kronor höjd hyra, hade generalpoststyrelsen ansett sig nödsakad hos telegrafstyrelsen göra förfrågan, huruvida telegrafstyrelsen skulle kunna snarast möjligt vidtaga sådana åtgärder, att postverket redan den 1 oktober 1912 kunde få inflytta i ny lokal i det hus, som telegrafstyrelsen ämnade uppföra å den för ändamålet inköpta tomten i Borås.

Sedan telegrafstyrelsen af styrelsen för Borås enskilda bank utverkat medgifvande, att kontraktet beträffande de för telegrafstationen i Borås hos banken förhyrda lokaler finge upphöra att gälla den 1 april 1914, hemställde telegrafstyrelsen i underdånig skrifvelse den 22 april 1910 om bemyndigande att omedelbart låta uppföra ny telegrafstationslokal i Borås, inrymmande jämnväl lokaler för postkontoret därstädes.

Telegrafstyrelsen hade vid sin berörda skrifvelse fogat en promemoria från generalpostdirektören Juhlin, hvilken handling ytterligare bestyrkte behovet för postverket att snarast möjligt erhålla nya och tidsenliga lokaler för postkontoret i Borås.

På uppdrag af telegrafstyrelsen hade arkitekten F. O. Lindström uppgjort förslagsritningar och kostnadsberäkningar till den ifrågasatta byggnaden. Enligt förslagsskizzen skulle stationsbyggnaden uppföras i tre våningar, af hvilka bottenvåningen delvis skulle vara entresolerad.

Bottenvåningen skulle innehålla lokaler för postkontoret, nämligen expeditiionslokal med rum för allmänheten, rum för ankommande och afgående post, breffbärarexpedition, rum för paketpost, tidningsexpedition, postmästare och kontrollör samt packrum. I entresolen skulle finnas arkiv- och frukosttrum för postkontoret samt två bostadslägenheter.

Våningen en trappa upp skulle innehålla lokaler för telegrafstationen, nämligen rum för allmänheten, telegrafapparatur, rum för stationsföreståndaren, för dennes kontorsbiträden, för telegrambärare, blankettförråd samt kapprum och toaletter äfvensom öfverkopplingsrum jämte rum för maskiner och ackumulatorer för telefonstationen.

Våningen två trappor upp skulle inrymma telefonsalen, kapprum, toalett och frukosttrum för telefonpersonalen samt nattvakttrum, hvarjämte ett utrymme skulle vara disponibelt för uthyrning.

Källarvåningen skulle vara afsedd att inrymma förrådslokaler, rum för reparatörer, rum för värmeledningen samt mat- och vedkällare för bostadslägenheterna.

Ritningarna, hvaraf generalpoststyrelsen haft del, voro, i hvad desamma afsåge postlokalerna, af nämnda styrelse i hufvudsak godkända. Enligt gjorda beräkningar skulle byggnaden komma att betinga en kostnad af omkring 400,000 kronor.

Rörande sättet för anskaffande af medel till byggnadsarbetets påbörjande anförde telegrafstyrelsen i sin berörda underdåniga skrifvelse följande. Vid uppgörande af förslag till utgiftsstater för telegrafverket att tillämpas under år 1909 hade telegrafstyrelsen, såsom af dess underdåniga skrifvelse i ämnet den 6 december 1907 framginge, beräknat telegrafverkets inkomster under år 1909 till 11,500,000 kronor och utgifterna för samma år till 11,130,000 kronor, i följd hvaraf telegrafstyrelsen antagit sig kunna såsom öfverskott till statskontoret inleverera 370,000 kronor. Genom vissa af Kungl. Maj:t sedermera vidtagna ändringar i telegrafstyrelsens berörda statförslag hade utgiftsbeloppet minskats till 11,115,740 kronor, å hvilket belopp jämväl de af Riksdagen slutligen fastställda utgiftsstaterna för år 1909 slutade. Det beräknade öfverskottet hade härigenom kommit att ökas till 384,260 kronor.

Sedermera hade telegrafstyrelsen funnit sig kunna till statskontoret inleverera ytterligare omkring 850,000 kronor, hvilket belopp ock upptagits i 1910 års statsverksproposition. Sammanlagda levereringen skulle alltså blifvit omkring 1,235,000 kronor.

Efter verkställt bokslut för år 1909 hade det emellertid visat sig, att utöfver sistnämnda belopp uppkommit ett öfverskott af 233,000 kro-

- [2.] nor. Detta belopp hade telegrafstyrelsen, i betraktande däraf att den dittills för år 1909 verkställda amorteringen understigit 1908 års amortering med 595,000 kronor, ärnat använda till amortering å telegrafverkets lån hos riksgäldskontoret, men syntes detta belopp i stället lämpligen kunna disponeras för påbörjande af stationsbyggnaden i Borås.

Genom nådigt beslut den 14 maj 1910 fann emellertid Eders Kungl. Maj:ts telegrafstyrelsens omförmälda framställning icke till någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Anledningen till beslutet var, att den då församlade Riksdagens arbeten framskridit så långt, att proposition ansågs icke böra aflåtas till samma Riksdag.

Uti underdånig skrifvelse den 19 november 1910 har nu telegrafstyrelsen förnyat sin framställning om uppförande af ifrågavarande stationsbyggnad i Borås samt därvid anført, att, då till följd af Eders Kungl. Maj:ts berörda beslut arbetet med stationsbyggnaden i Borås icke kunde blifva under år 1910 påbörjadt och således någon lokal för postkontoret därstädes icke skulle kunna blifva färdig i den nya byggnaden till den 1 oktober 1912, då hyrestiden för postkontorets nuvarande lokaler utgår, generalpoststyrelsen träffat uppgörelse om förlängning af sitt hyreskontrakt till den 1 oktober 1913, hvarjämte telegrafstyrelsen förskaffat sig medgifvande att uppsäga sitt hyreskontrakt till upphörande den 1 april 1915.

Med hänsyn till den för telegrafstyrelsen kända anledningen till Eders Kungl. Maj:ts beslut har styrelsen ansett sig oförhindrad att tills vidare behålla och i 1909 års bokslut för telegrafverket afsätta de 233,000 kronor af 1909 års öfverskottsmedel, som af styrelsen afsetts för nämnda byggnadsarbetes påbörjande. Och då behovet af nya lokaler för postkontoret i Borås allt jämt kvarstår, har styrelsen nu förnyat sin förberörda underdåniga framställning med anhållan om aflåtande af nådig proposition i ämnet till 1911 års Riksdag. För att medhinna uppförandet af den ifrågasatta stationsbyggnaden så tidigt, att postlokalerna kunna disponeras, då generalpoststyrelsens nuvarande hyreskontrakt utgår, är det, enligt hvad telegrafstyrelsen meddelar, nödigt, att arbetet på byggnadens uppförande må kunna taga sin början så tidigt som möjligt under år 1911.

*Departements-
chefens ytt-
rande.*

Mot telegrafstyrelsens förslag att i staten för år 1912 upptaga särskilda belopp till fortsättandet af stationsbyggnaderna i Gäfle, Västerås, Örebro, Landskrona och Lund har jag icke något att erinra.

Hvad särskildt stationsbyggnaden i Lund beträffar, hvilken äfven är afsedd att inrymma lokaler för postkontoret i staden, synes vara nödvändigt att för tillgodoseende af postverkets behof af utrymme redan nu företaga den i telegrafstyrelsens förslag upptagna utvidgningen af samma byggnad, och tillstyrker jag på den grund, att kostnadssumman för ifrågavarande byggnad må beräknas till ett belopp, som med 50,000 kronor öfverstiger den ursprungliga kostnadssumman.

Ej heller har jag något att erinra mot telegrafstyrelsens förslag, att för ett belopp af 2,000 kronor förvärfvas den af telegrafstyrelsen nu förhryda mark, hvarå telefonstationen i Orsa är belägen.

Telegrafstyrelsen har vidare hemställt, att i 1912 års stat måtte under förevarande rubrik upptagas ett belopp af 173,000 kronor för likviderande af köpesumman för den af styrelsen jämlikt år 1908 lämnadt nådigt bemyndigande af riksbanken inköpta fastighet i Kristianstad. Då enligt bestämmelse i köpekontraktet rörande ifrågavarande fastighet nämnda köpeskilling skall betalas under år 1912, tillstyrker jag telegrafstyrelsens hemställan.

Hvad slutligen angår frågan om ny stationsbyggnad i Borås har behofvet däraf redan blifvit af Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen pröfvadt genom tidigare lämnadt bemyndigande att i Borås inköpa för ändamålet lämplig tomt.

Då den i ärendet förebragta utredning gifver vid handen, att särskildt för postkontoret, som jämväl skulle inrymmas i ifrågavarande byggnad, behofvet af nya lokaler är trängande, synes mig lämpligt att, såsom telegrafstyrelsen föreslagit, åtgärder vidtagas på det att den nya stationsbyggnadens uppförande må kunna påbörjas snarast möjligt.

Enligt förslaget skulle de för postkontoret afsedda lokalerna blifva färdiga till inflyttning den 1 oktober 1913, medan inredningen af de lokaler, som skulle inrymma telegraf- och telefonstationen, ej skulle blifva fullbordad tidigare, än att dessa lokaler kunna tagas i anspråk för sitt ändamål först den 1 april 1915.

Mot telegrafstyrelsens förslag till Boråstomtens bebyggande har jag i ärendets nuvarande skick, då ritningar ej föreligga, icke något att anmärka. Kostnaden skulle stiga till högst 400,000 kronor. Häraf hafva till själfva byggnadsarbetet beräknats 337,852 kronor, motsvarande, då byggnaden, enligt hvad jag inhämtat, skulle innehålla 15,124 kubikmeter, 23 kronor för kubikmeter. Återstoden skulle erfordras för grundläggningsarbetet och oförutsedda utgifter.

Förslaget att för byggnadsarbetets påbörjande använda det belopp af 233,000 kronor, som i telegrafverkets bokslut för år 1909 afsatts

[2.] och ej till statskontoret inlevererats, har jag emellertid, efter samråd med chefen för finansdepartementet, ansett mig icke kunna biträda. Det måste nämligen ur bokföringssynpunkt anses lämpligare, att ifrågasvarande belopp öfverföres såsom inkomst till 1910 års hufvudbok, hvarigenom samma års öfverskott kommer att ökas, och att i stället till stationsbyggnaden i Borås anvisas särskildt anslag å riksstaten. Beloppet af detta anslag synes kunna bestämmas till 200,000 kronor, som emellertid torde böra utanordnas redan år 1911. I fråga om berörda bokföringsåtgärd lär föreskrift böra meddelas telegrafstyrelsen.

Under förutsättning af bifall till hvad jag sålunda föreslagit skulle för inköp och bebyggande af fastigheter för telegrafverkets behof för år 1912 erfordras ett anslag af 873,000 kronor att användas på följande sätt:

till stationsbyggnaden i Gäfle.....	kronor	60,000
» » » Västerås	»	107,000
» » » Örebro.....	»	131,000
» » » Landskrona	»	100,000
» » » Lund.....	»	100,000
» inköp af tomt till telegrafverkets telefonstationsbyggnad i Orsa	»	2,000
» likviderande af den från riksbanken inköpta fastigheten i Kristianstad	»	173,000
» stationsbyggnad i Borås.....	»	200,000
Summa kronor		873,000

**Inköp af
stations-
inventarier.**

På sätt jag förut i sammanhang med frågan om telegrafverkets driftkostnader för år 1912 anført, torde i och för inköp af stationsinventarier böra anvisas ett anslag för år 1912 af 100,000 kronor.

**Telegraf-
verkets
kassaförlag.**

I sin förevarande underdåniga skrifvelse har telegrafstyrelsen jämväl upptagit frågan om det för telegrafverket erforderliga kassaförlag. Genom nådigt bref den 6 juni 1902 angående fastställande af telegrafverkets utgiftsstater för år 1903 m. m. har Kungl. Maj:t, jämte förordnande att det vid verkställt bokslut befintliga öfverskott af telegrafverkets medel skulle till statskontoret inlevereras, förklarat, att Kungl. Maj:t ville framtiden, efter det telegrafstyrelsen till Kungl. Maj:t afgifvit utlåtande i ämnet, fatta beslut om det belopp, som af öfverskottsmedlen finge såsom *kassaförlag* för verket bibehållas. Med anledning häraf aflät telegrafstyrelsen den 7 november 1902 underdånigt utlåtande i ämnet och meddelade därvid, att telegrafverkets behof af kassaförlag omfattade dels ett rent penningbehof för verkets skötsel, dels ock ett

behof af medel för anskaffande af förlag af materialier för linjers och stationers byggnad och underhåll. Styrelsen beräknade då behofvet af kassaförlag sålunda:

[2.]

kassa å stationerna	kronor 500,000: —
» » linjedistriktet	» 60,000: —
impregnering af stolpar	» 80,000: —
förlag å distriktsförråden	» 260,000: —
eller tillhopa kronor 900,000: —	

Telegrafstyrelsen hemställde på grund häraf, att af telegrafverkets öferskottsmedel från och med år 1903 — för hvilket år utgiftsstaterna redan voro af Riksdagen fastställda — skulle få, allt efter som dessa medel enligt blifvande bokslut blefve tillgängliga, såsom kassaförlag för verket bibehållas ett belopp af 900,000 kronor.

I det till 1903 års Riksdag afgifna förslag till utgiftsstaten för telegrafverket under år 1904 upptog Kungl. Maj:t under titel »afsättning till kassaförlag» ett belopp af 100,000 kronor, och föreslog Kungl. Maj:t tillika Riksdagen medgifva, att, därest telegrafverkets öferskottsmedel skulle för åren 1903 och 1904 uppgå till högre belopp än beräknade respektive 133,500 och 115,000 kronor, sålunda öferskjutande belopp skulle, i händelse af behof, få innehållas för bildande af kassaförlag för telegrafverket till ett belopp af högst 900,000 kronor.

Denna framställning blef af Riksdagen bifallen och erhöll telegrafstyrelsen genom nådigt bref den 10 juni 1903 det däraf föranledda bemyndigandet.

Med återopande af detta bemyndigande har telegrafstyrelsen till kassaförlag afsatt:

det vid 1902 års slut befintliga öferskottet å tele-	
grafverkets rörelse	kronor 300,443: 48
af rörelsevinsten för år 1903	» 201,741: 80
af » » » 1904	» 397,814: 72
Summa kronor 900,000: —,	

och är detta belopp, såsom af styrelsens underdåniga årsberättelser framgår, allt fortfarande utbalanserat såsom en verkets skuld.

Telegrafstyrelsen anför nu, att med den stora omfattning, telegrafverkets rörelse tagit, det är i ögonen fallande, att detta belopp icke kan vara tillräckligt såsom kassaförlag. Redan nu hafva, enligt hvad styrelsen uppgifver, väsentliga olägenheter uppstått till följd af brist på tillräckligt stort kassaförlag och än svårare skulle det inom de närmaste

[2.] ären blifva, om ej detta ökas högst afsevärdt. Genom att uppskjuta inlevereringen af sin årsvinst till statskontoret ända fram i maj eller juni månader året efter det vinsten uppkommit, genom att likaledes uppskjuta fullgörandet af enligt stat beräknad amortering å sina lån från riksgäldskontoret, genom att betinga sig lång tid för likviderande af sina skulder till verkets leverantörer samt ändtligen genom att beviljade anslag och lån för telegraf- och telefonanläggningar samt stationsbyggnader icke kunnat eller ej varit afsedda att omedelbarligen tagas i bruk för sitt ändamål utan nedlagts i rörelsen, har telegrafstyrelsen hittills kunnat afvara en ökning af kassaförlaget. Styrelsen har ock, anföres vidare, förut haft mindre anledning göra underdånig framställning om sådan ökning, alldenstund styrelsen kunnat beräkna, att vissa under form af reservationer anvisade anslag icke skulle komma att fullt tagas i anspråk för afsedt ändamål förr än efter ganska lång tid samt en ökning af kassaförlaget gifvetvis skulle kommit att minska den amortering, styrelsen eljest kunde göra å sina riksgäldslån, och således föranleda ökning af styrelsens ränteutgifter. Då nu de för stationsbyggen reserverade medlen hastigt blifva tagna i bruk samt det lär vara att förmoda, att, såsom följd af det af tillkallade sakkunniga afgifna förslaget till ändrad uppställning af riksstaten m. m., det nuvarande sättet för telegrafverkets finansiering medelst lån inom kort kommer att upphöra, anser styrelsen tiden vara inne att hos Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen söka utverka förhöjning af telegrafverkets kassaförlag. Förutom det att således bortfallandet af de af telegrafstyrelsen hittills disponerade, för afsedda ändamål ej i bruk tagna medlen gör en sådan förhöjning oundgängligen nödvändig, för att telegrafstyrelsen skall kunna hålla tillräckliga förråd af materialier för stationers och linjers byggande och underhåll, framhåller telegrafstyrelsen såsom ytterligare skäl för kassaförlagets ökning, dels att styrelsen genom att kunna disponera öfver erforderligt kassaförlag bättre kan passa ett gynnsamt tillfälle för inköp af materiel, dels att afsevärda belopp torde kunna inbesparas genom att styrelsen erhåller kassarabatt vid prompt likvid till leverantörer, dels ock att det måste för statsverket vara af vikt att kunna påräkna någorlunda regelbunden inleverering af telegrafverkets vinstmedel.

I fråga om kassaförlagets storlek meddelar styrelsen, att vid 1909 års utgång i verkets rörelse var bundet:

i förråden	kronor 2,996,461: —
samt vid verkets samtliga kassor	» 843,315: —
eller tillhopa	kronor 3,839,776: —

	Transport	kronor	3,839,776: —	[2.]
Därutöfver hade förskottsvis utbetalts för stations- och nätbyggnader		"	866,951: —	
samt utestodo diverse obetalda fordringar		"	112,861: —	
och obetalda telegram- och telefonafigter		"	1,016,550: —	
	Summa	kronor	5,836,138: —	

Mot dessa rörelsens tillgångar svarade följande dess skulder:

för ej fullgjord amortering	kronor	930,000: —
» » » leverering	»	1,234,630: —
för följande i rörelsen tills vidare använda men för särskilda ändamål afsedda medel, nämligen:		
för stationsbyggnader afsedda anslag	kronor	811,625: —
för telegraflinjebyggnader afsedda anslag	»	174,997: —
för telefonanläggningar och stationsbyggen afsedda, lyftade lån	»	1,296,101: —
	kronor	2,282,723: —
för diverse obetalda skulder	»	488,785: —
samt kassaförslaget	»	900,000: —
	Summa	kronor 5,836,138: —

Det i förråden bundna kapitalet har från slutet af år 1908 till slutet af år 1909 nedbringats med omkring 470,000 kronor men kan och bör enligt styrelsens åsikt icke ytterligare minskas i någon afsevärd grad. Som föreskrift gifvits telegrafverkets stationsföreståndare att omedelbarligen till telegrafverkets hufvudkassa inleverera hvarje till 100 kronor uppgående belopp, som icke erfordras för förestående utgifter, och effektiv kontroll utöfvas öfver att denna föreskrift efterlefves, äro stationernas kassor icke större än som erfordras. Till linjedirektörer och deras underlydande samt till telegrafinspektörer utlämnas icke större förskott för aflöningar och dylikt än som är nödigt. Hufvudkassan slutligen måste städs för löpande och oförutsedda utgifter kunna disponera öfver minst 150,000 kronor. Vid årsskiftet 1909—1910 uppgingo dock dessa medel, på grund af att styrelsen de sista dagarna i december 1909 lyftat återstoden af samma års lån, till omkring 489,000 kronor d. v. s. 339,000 kronor mera än det minsta behöfliga beloppet. Om sistnämnda

[2.]	belopp, 339,000 kronor, frändrages det här ofvan såsom bundet vid kassorna angifna beloppet, 843,315 kronor, återstår omkring..... kronor	504,000: —
	som jämte det i förråden bundna beloppet omkring	2,996,000: —
	eller tillhopa kronor	3,500,000: —

enligt telegrafstyrelsens mening skulle motsvara telegrafverkets oundgängliga behof af kassaförlaget.

Att en ökning af kassaförlaget med 2,600,000 kronor är snarare för liten än för stor, visas, enligt hvad telegrafstyrelsen framhåller, af följande tablå öfver rörelsens ställning den 31 december 1909, sådan den skulle — i jämna tusental kronor — tett sig, om telegrafstyrelsen då haft ett kassaförlag af 3,500,000 kronor men i stället icke haft att disponera öfver ofvannämnda för särskilda ändamålsafsedda medel, 2,282,723 kronor, och ej heller behöft utlägga något afsevärdt belopp i förskott:

Tillgångar:		Skulder:	
i förråden bundet kapital	kronor 2,996,000: —	diverse skulder	kronor 228,000: —
vid kassorna bundet kapital	 » 504,000: —	ej fullgjord leverering	» 900,000: —
diverse fordringar	 » 112,000: —	kassaförlaget	» 3,500,000: —
obetalda telegram- och telefonavgifter	 » 1,016,000: —	Summa kronor	4,628,000: —
Summa kronor 4,628,000: —			

Det visar sig således, säger styrelsen, att, äfven om kassaförlaget vid senaste årsskiftet utgjort 3,500,000 kronor, skulle telegrafstyrelsen icke kunnat fullgjort ens en fjärdedel af sin leverering till statskontoret före årets slut. I afseende å förenämnda tablå anmärker styrelsen vidare, att posten »diverse fordringar» till största delen torde hafva utgjorts af sådana fordringar, som vid årsskiftet icke varit till beloppet kända eller eljest ej till betalning förfallna; att posten »obetalda telegram- och telefonavgifter» motsvarar ungefär hvad som, trots den numera särdeles snabba inkasseringen, alltid kommer att minst utestå; samt att af posten »diverse skulder» ungefär så stort belopp, som ofvan upptagits, icke

kunnat, äfven om medel varit tillgängliga, betalas före årsskiftet, emedan de leveranser, som de afse, först måst profvas och godkännas. [2.]

Beträffande slutligen sättet för åstadkommande af den af styrelsen såsom oundgänglig ansedda ökningen af kassaförlaget med 2,600,000 kronor har styrelsen, med hänsyn därtill att, såsom förut visats, behovet af sådan ökning är trängande och därför måste fyllas under de närmaste åren, föreslagit, att af 1910 års öfverskott å telegrafverkets medel, enligt hvad nu kan antagas uppgående till omkring 1,800,000 kronor, måtte få afsättas till kassaförlag hvad som öfverstiger 1,200,000 kronor och af 1911 års öfverskott hvad som öfverstiger det beräknade 1,130,000 kronor, samt att af 1912 års öfverskott måtte få för samma ändamål, i den mån så erfordras, afsättas hvad som öfverstiger det för detta år beräknade öfverskottet.

Med hänsyn till den af telegrafstyrelsen framlagda utredning synes uppenbart, att det kassaförlag af 900,000 kronor, som för närvarande disponeras för telegrafverkets räkning, kommer att för framtiden blifva otillräckligt. Hur stor ökning däraf i själfva verket blir erforderlig, därom finner jag mig för närvarande icke kunna afgifva något slutligt omdöme, utan torde frågan härom böra blifva föremål för närmare utredning. Därvid är emellertid att iakttaga, att telegrafstyrelsen under en stor del af året kan i rörelsen använda föregående års öfverskottsmedel, innan de inlevereras till statskontoret, och när denna leverans ägt rum, hafva betydande inkomster redan under året influtit. Att en afsevärd ökning af kassaförlaget blir nödig, synes emellertid tydligt. Mot telegrafstyrelsens förslag att för förstärkande af kassaförlagsfonden af telegrafverkets öfverskott för åren 1910 och 1911 innehålla hvad som öfverskjuter de beräknade beloppen har jag därför icke något att anmärka. Jag erinrar härvid, att 1910 års öfverskott kommer att ökas med de 233,000 kronor, hvilka, på sätt förut nämnts, varit i 1909 års bokslut för särskildt ändamål afsatta. Hvad åter angår framställningen att på liknande sätt förfara med öfverskottet för år 1912, lärer sådant icke stå i öfverensstämmelse med de nya principerna beträffande riksstatens uppställande, utan torde för ändamålet böra för år 1912 anvisas ett särskildt anslag, hvars belopp synes kunna bestämmas till 150,000 kronor.

Åberopande hvad jag sålunda anført får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen dels medgifva,

att för stationsbyggnaden i Lund må användas ett belopp af 50,000 kronor utöfver förut anvisade 300,000 kronor;

*Departements-
chefens yt-
rande.*

*Departements-
chefens hem-
ställan.*

[2.] att den tomt, å hvilken telegrafverkets telefonstationsbyggnad i Orsa är uppförd, må för telegrafverkets räkning inköpas för en köpeskilling af 2,000 kronor; samt

att å telegrafverket tillhörig tomt i Borås må uppföras en telegrafstationsbyggnad, inrymmande jämväl lokaler för postkontoret i staden, för en kostnad, ej öfverstigande 400,000 kronor;

dels för år 1912 anvisa till inköp och bebyggande af fastigheter för telegrafverkets räkning ett anslag af 873,000 kronor samt för inköp af stationsinventarier ett anslag af 100,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att af dessa belopp redan under år 1911 förskottsvis af tillgängliga medel utanordna 200,000 kronor;

dels medgifva att, därest telegrafverkets öfverskottsmedel skulle för åren 1910 och 1911 uppgå till högre belopp än för år 1910 1,200,000 kronor och för år 1911 1,130,000 kronor, öferskjutande belopp må innehållas för att öka det nu till 900,000 kronor bestämda kassaförlaget för telegrafverket;

dels ock för enahanda ändamål för år 1912 anvisa ett anslag af 150,000 kronor.

[3.] I underdanig skrifvelse den 19 november 1910 har telegrafstyrelsen gjort framställning om beredande af lånemedel för fortsatt utveckling af statens telefonväsende under år 1911.

Fortsatt ut-
veckling af
statens tele-
fonväsende.

Innan jag närmare redogör för innehållet i berörda skrifvelse, ber jag få erinra, att Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 10 juni 1910 bemyndigat telegrafstyrelsen att i riksgäldskontoret lyfta det utaf Riksdagen för fortsatt utveckling af statens telefonväsende för år 1910 anvisade lånebelopp af 3,500,000 kronor att under de af Riksdagen fastställda villkor af telegrafstyrelsen förräntas och återgäldas. I sammanhang härmed har Eders Kungl. Maj:t godkänt till utförande samtliga de telefonanläggningar, som af telegrafstyrelsen anmälts till utförande för de sålunda anvisade medlen.

I sin förevarande skrifvelse har telegrafstyrelsen till en början anmält, att större delen af förberörda anläggningar under år 1910 fullbordats och att återstoden är afsedd att under den närmaste tiden komma till utförande.

Vidare anför telegrafstyrelsen, att den samtalstrafik, som de *interurbana telefonledningarna* äro afsedda att förmedla, allt efter som nya ledningar öppnats, befunnit sig i ständig tillväxt. Styrelsen meddelar i

detta sammanhang en öfversikt af de senaste tio årens utveckling i fråga om antalet telefonsamtal mot särskild afgift, utvisande följande siffror. [3.

Å r.	Telefonsamtal mot särskild afgift.	Samtalsavgifter kronor.	Ökning under året i	
			samtal.	samtalsavgifter kronor.
1901	4,872,840 perioder	1,495,044	785,289	209,121
1902	5,735,016 "	1,767,090	862,176	272,046
1903	6,470,298 "	2,019,787	735,282	252,697
1904	7,516,899 "	2,388,899	1,046,601	369,112
1905	9,122,780 "	2,898,519	1,605,881	509,620
1906	10,793,880 "	3,460,950	1,671,100	562,431
1907	12,911,168 "	4,099,414	2,117,288	638,464
1908	14,730,878 "	4,525,001	1,819,710	425,590
1909	16,751,450 "	5,061,764	2,020,572	536,760
1910	omkr. 18,750,000 "	5,535,000	2,000,000	475,000

Af dessa siffror äro de för år 1910 approximativt beräknade med ledning af förhållandena under de nio första månaderna af året.

Styrelsen anmärker vidare, att, såsom framgår af de i förenämnda tabell angifna siffrorna för åren 1909 och 1910, ökningen af antalet samtalsperioder visar en stegring i jämförelse med motsvarande siffra för år 1908. Denna stegring gör sig äfven gällande, ehuru icke i så hög grad, i fråga om ökningen af samtalsavgifterna. Att dessa icke visa stegring i samma proportion som samtalsperioderna har, säger styrelsen, sin grund dels däruti att genom de senaste årens nybyggnader den värsta trängseln å de interurbana ledningarna afljölpts, hvarigenom antalet ilsamtal kunnat nedbringas, dels ock däri att antalet nattsamtal, hvilka endast draga half taxa, de senaste åren varit i stigande.

Om emellertid rikstelefonnätets utveckling skall kunna så vidt möjligt motsvara de kraf, som ett ökad begagnande ställer på detsamma, måste enligt styrelsens åsikt fortfarande genom anläggande af en del nya förbindelser möjlighet beredas att framföra den växande trafiken och tillfredsställa de ökade anspråken på snabb expedition.

På grund af nyss anförda förhållanden har telegrafstyrelsen dock sökt i möjligaste mån begränsa lånesumman för de nya interurbanledning, som föreslås till utförande under år 1911, och därför endast föreslagit sådana ledningar, som visat sig vara oundgängligen nödvändiga.

[3.]

Det lånebelopp, som afses för interurbana ledningar och som under år 1909 uppgick till 750,000 kronor och under år 1910 till 650,000 kronor, har dock icke kunnat upptagas till lägre belopp än 950,000 kronor. Af denna summa skulle 779,200 kronor användas till nya ledningar, 126,950 kronor till kablar och parstolplinjer för det interurbana telefonnätet samt 43,850 kronor reserveras för oförutsedda ledningar, som visa sig oundgängligen behöfliga under året.

Beträffande de *lokala telefonnäten* har på samma sätt, som ägt rum under de närmast föregående åren, äfven under år 1910 utvecklingen af statens telefonväsende skett genom anordnande af telefonnät å sådana orter, där dylika förut icke funnits, genom anläggning af nya förbindelseledningar samt genom utvidgning af statens förutvarande lokalnät.

Utvecklingens gång under år 1910 och närmast förflutna år framgår af följande uppgifter.

Å r.	Antal telefonapparater vid årets slut.	Under året influtna inträdes- och abonnemangsafigter	Ökning i antalet telefonapparater under året.	Ökning under året i inträdes- och abonnemangsafigter.
1901.....	56,185	2,907,740	4,187	204,111
1902.....	61,400	3,112,776	5,215	205,036
1903.....	67,740	3,356,510	6,340	243,734
1904.....	74,512	3,735,245	6,772	378,735
1905.....	81,994	4,132,288	7,482	397,043
1906.....	90,811	4,547,447	8,817	415,159
1907.....	102,094	5,177,171	11,283	629,724
1908.....	109,939	5,695,571	7,845	518,400
1909.....	118,949	5,980,588	9,010	285,017
1910.....	omkr. 128,000	6,330,000	9,000	350,000

Styrelsen anför vidare.

I likhet med hvad alltjämt under de senare åren varit fallet, hafva äfven under år 1910 många framställningar om rikstelefonnätets utsträckande medelst anläggning af nya växelstationer jämte förbindelseledningar inkommit till telegrafstyrelsen. För att tillmötesgå utvecklingens behof har telegrafstyrelsen intill utgången af år 1902 haft till sitt förfogande — förutom de för längre interurbanledningar anvisade anslagsmedel — icke blott de af Riksdagen anvisade lånemedlen utan äfven de betydliga öfverskotten af telefonverksamheten. Sedan genom

nådiga brevet den 6 juni 1902 förordnats, att det vid verkställt bokslut befintliga öfverskott af telegrafverkets medel skulle till statskontoret inlevereras, är telegrafstyrelsen numera hänvisad till lånemedel för anordnande af telefonförbindelser till de i förutvarande nät nytillkommande abonnenter med det därpå påkallade utbytet af luftledningar inom de större lokalnäten mot jord- eller luftkablar och för tillmötesgående af anspråken på inrättande af nya växelstationer och dessas förbindelse med de äldre näten samt nya förbindelseledningar till förutvarande växelstationer, betingade af abonnentökningen vid dessa stationer.

Till hvilket belopp de för telefonväsendets utveckling disponibla anslags-, låne- och öfverskottsmedel för de senaste tio åren uppgått framgår af följande tablå.

Å r.	Anslagsmedel.	Lånemedel för		Öfverskottsmedel.	Summa.
		interurbana ledningar.	lokala nät		
1901	1,100,000	—	1,000,000	1,114,755	3,214,755
1902	1,094,000	—	1,500,000	1,693,773	4,287,733
1903	—	700,000	1,500,000	—	2,200,000
1904	—	1,020,000	1,775,000	—	2,795,000
1905	—	1,039,400	2,000,000	—	3,039,400
1906	—	1,800,000	1,700,000	—	3,500,000
1907	—	2,500,000	2,500,000	—	5,000,000
1908	—	2,500,000	2,500,000	—	5,000,000
1909	—	750,000	3,250,000	—	4,000,000
1910	—	650,000	2,850,000	—	3,500,000

Vid uppgörande af arbetsplanen för år 1911 har telegrafstyrelsen, enligt hvad i dess skrifvelse anföres, oaktadt arbetena begränsats till det allra nödvändigaste, icke kunnat upptaga de för planens genomförande beträffande de lokala telefonnäten erforderliga lånemedel till lägre belopp än 3,050,000 kronor.

I nämnda summa ingår jämväl, i likhet med hvad som skett vid beräkning af lånemedlen för år 1910, ett belopp af 30,300 kronor, afsedt att användas för sådana arbeten, som icke redan nu kunnat förutses, men som under år 1911 anses komma att visa sig erforderliga och icke utan olägenhet kunna uppskjutas till ett efterföljande år. Erfarenheten har nämligen, säger styrelsen, gifvit vid handen, att på grund

- [3.] af opåräknadt stor abonnentökning vid vissa stationer nya växelbord där behöfva insättas eller nya förbindelseledningar till närbelägna stationer anordnas, om anmälda nya abonnentledningar skola kunna inkopplas och telefontrafiken på ett tillfredsställande sätt uppehållas. För anordnandet af nya växelstationer, hvilka nu icke kunnat förutses, har upptagits ett belopp af 200,000 kronor. Under årets lopp inkomma nämligen från allmänheten framställningar om anordnande af nya växelstationer, hvilkas anläggande i händelse af brist på tillgängliga medel icke skulle kunna komma till utförande förrän under ett följande år. På grund af de olägenheter, som genom sådant uppskof med ifrågasvarande anläggningars utförande kunna uppstå för de personer, som önska erhålla rikstelefonförbindelser, har telegrafstyrelsen ansett sig böra, på sätt redan nämnts, af de för lokala telefonanläggningar föreslagna lånemedlen äfven för år 1911 reservera ett särskildt belopp till oförutsedda arbeten af förenämnda slag.

De interurbana telefonanläggningar och utvidgningar inom lokala telefonnät, hvilka under år 1911 synts telegrafstyrelsen böra ifrågakomma, såvida ej förändrade förhållanden göra det lämpligt, att i stället för en eller annan af dem andra arbeten företagas, äro:

I. Interurbana telefonledningar.

Stockholm—Linköping	kronor	53,400: —
» —Karlskrona	»	143,000: —
» —Falun	»	57,500: —
» —Södertälje (två ledn.)	»	4,300: —
» —Uppsala (» »)	»	3,100: —
Norrköping—Hälsingborg	»	89,000: —
Örebro—Sundsvall	»	127,900: —
Ånge—Sollefteå	»	44,000: —
» —Östersund	»	26,000: —
Malmö—Värnamo—Jönköping	»	68,700: —
» —Landskrona	»	3,000: —
» —Eslöf	»	1,300: —
Halmstad—Värnamo—Nässjö	»	50,700: —
» —Båstad	»	9,800: —
Gnesta—Nyköping	»	7,150: —
Hälsingborg—Ängelholm	»	6,600: —
» —Höganäs	»	7,700: —
Transport kronor		703,150: —

	Transport kronor	703,150: —	[3.]
Landskrona—Hälsingborg	»	3,300: —	
Karlstad—Uddeholm	»	22,500: —	
Kristianstad—Hässleholm	»	2,400: —	
Ludvika—Vansbro	»	32,000: —	
Surahammar—Kolbäck	»	1,150: —	
Umeå—Nordmaling	»	14,700: —	
Nyboda—Fågelsång (reglar)	»	3,400: —	
Rydsgård—Ystad (parstolplinje)	»	8,900: —	
Kilafors—Karlslund (parstolplinje)	»	850: —	
Laxå bangård (jordkabel för telegrafledning, parstolplinje för telefonledning)	»	3,400: —	
Norsholms bangård (interurbankabel)	»	9,500: —	
Jenny—Västervik (stolplinje)	»	1,900: —	
Gäfle—Nynäs (stolplinje)	»	300: —	
Lugnvik—Ulriksfors (stolplinje)	»	10,000: —	
Berge—Stafreviken (stolplinje)	»	1,300: —	
Linköpings bangård (vattenkabel och stolplinje)	»	6,100: —	
Göteborg—Almedal (interurbankabel)	»	27,500: —	
Örebro S.—Örebro N. (interurbankablar)	»	12,700: —	
Stockholm—Järfva (interurbankabel)	»	18,800: —	
Karlstad (interurbankabel)	»	4,600: —	
Sandviken—Storvik (ombyggnad)	»	11,300: —	
Rättvik—Mora (»)	»	4,400: —	
Orresta—Tillberga—Västerås (stagning)	»	2,000: —	
	Summa kronor	906,150: —	
Oförutsedda interurbanledningar	»	43,850: —	
	Summa kronor	950,000: —	

II. Utvidgning af lokala telefontät.

Anläggning af nya växelstationer kronor 200,000: —

Anläggning af förbindelseledningar.

Malmö—Tomelilla	»	8,900: —
» — Veberöd	»	2,900: —
» — Löddeköpinge	»	2,000: —
	Transport kronor	13,800: —

[3.]

	Transport kronor	13,800: —
Hudiksvall—Gnarps—Årskogen	»	6,000: —
Östavall—Vallen	»	2,400: —
Vindeln—Hällnäs—Åsträsk	»	4,000: —
Göteborg—Alingsås	»	3,300: —
Kungsbacka—Onsala	»	700: —
Trälleborg—Svedala	»	1,900: —
Simrishamn—Tomelilla	»	3,400: —
Lund—Örtofta	»	100: —
Eslöv—Stehag	»	700: —
Ängelholm—Grefvies	»	1,400: —
Höganäs—Mölle (två ledn.)	»	1,600: —
Kristianstad—Tollarp	»	1,500: —
» —Degeberga	»	1,900: —
» —Vanås	»	2,300: —
Växjö—Braås	»	6,500: —
Lysekil—Grafvarne	»	3,900: —
Mellerud—Bäckefors	»	2,800: —
Högsjö—Vingåker	»	900: —
Dala Husby—Långshyttan	»	1,000: —
Tierp—Grissla	»	600: —
Södertälje—Järna—Hölö	»	2,050: —
Ingarö—Pilhamn	»	1,050: —
Stockholm—Drottningholm (två ledn.)	»	1,100: —
» —Huddinge (» »)	»	1,250: —
» —Hässelby Villastad	»	950: —
» —Jakobsberg	»	1,050: —
» —Lidingö (sex ledn.)	»	100: —
» —Näsby	»	650: —
» —Rotebro	»	1,200: —
» —Saltsjö Dufnäs (två ledn.)	»	650: —
» —Saltsjö Järna (» »)	»	450: —
» —Skärsättra	»	300: —
» —Sundbyberg (tre ledn.)	»	650: —
» —Bromsten	»	450: —
» —Södertörns Villastad (två ledn.)	»	1,250: —
» —Väsby	»	1,800: —
» —Tumba (två ledn.)	»	2,400: —
	Transport kronor	78,050: —

	Transport kronor	78,050: —	[3.]
Stockholm—Spånga	»	650: —	
» —Rydbo	»	1,750: —	
» —Närtuna	»	3,650: —	
» —Pilhamn	»	1,800: —	
» —Norra Värmdö	»	2,450: —	
» —Nynäshamn	»	3,900: —	
» —Resarö	»	2,750: —	
» —Norra Ljusterö	»	6,450: —	
» —Spånga (reglar)	»	900: —	
Skuru—Hemmestavik (reglar)	»	1,200: —	
Bålsta—Säbyholm	»	900: —	
Knutby—Bladåker	»	600: —	
Tumba—Huddinge	»	650: —	
Saltsjöbaden—Saltsjö Dufnäs	»	450: —	
Österhanninge—Västerhanninge	»	400: —	
Sundsvall—Fränsta—Erikslund	»	8,500: —	
Fränsta—Johannisberg	»	600: —	
Hammarstrand—Ragunda	»	500: —	
	Summa kronor	116,150: —	

*Anläggning af kabelvägar samt utvidgning af
näten i:*

	kronor	100,000: —
Malmö	»	49,400: —
Kristianstad	»	24,800: —
Halmstad	»	19,000: —
Hälsingborg	»	13,600: —
Karlskrona	»	188,000: —
Göteborg	»	13,000: —
Borås	»	18,300: —
Eskilstuna	»	13,350: —
Linköping	»	103,300: —
Norrköping	»	14,300: —
Örebro	»	458,150: —
Stockholm	»	17,100: —
Uppsala	»	137,050: —
Gäffe		
	Transport kronor	1,169,350: —

[3.]

	Transport kronor	1,169,350: —
Falun	»	13,500: —
Ludvika	»	15,600: —
Västerås	»	98,900: —
Sundsvall	»	35,600: —
Östersund	»	14,500: —
Härnösand	»	11,000: —
Öfriga orter i riket	»	180,100: —
Summa kronor		1,538,550: —

Anordnande af nya abonnentledningar vid förut befintliga nät.

Inom	I linjedistriktet		kronor	220,000: —
»	II	»	»	170,000: —
»	III	»	»	105,000: —
»	IV	»	»	470,000: —
»	V	»	»	100,000: —
»	VI	»	»	70,000: —
»	VII	»	»	30,000: —
			Summa kronor	1,165,000: —

Oförutsedda arbeten..... kronor 30,300: —

Sammanfattning.

I.	Interurbana telefonledningar	kronor	906,150: —
	Oförutsedda »	»	43,850: —
II.	Utvidgning af lokala telefonnätet:		
	Anläggning af nya växelstationer	»	200,000: —
	» » förbindelseledningar	»	116,150: —
	» » kabelvägar m. m.	»	1,538,550: —
	Nya abonnenter	»	1,165,000: —
	Oförutsedda arbeten	»	30,300: —
		Summa kronor	4,000,000: —

På grund af hvad telegrafstyrelsen sålunda anfört har styrelsen i underdånighet hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte bereda telegrafstyrelsen utväg att för fortsatt utveckling af statens telefonväsende erhålla ytterligare lån till ett belopp af 4,000,000 kronor för år 1911 att,

i mån af behof och efter Eders Kungl. Maj:ts pröfning, ställas till styrelsens förfogande med skyldighet för telegrafverket att därå erlægga ränta och göra afbetalningar, på sätt Eders Kungl. Maj:t kan finna godt bestämma.

[3.]

Mot telegrafstyrelsens förslag om beredande af medel till belopp af 4,000,000 kronor redan under år 1911 för fortsatt utveckling af statens telefonväsende har jag icke något att erinra. Emellertid torde, i enlighet med de grunder chefen för finansdepartementet förordat i afseende å riksstatens uppställning, för ändamålet erforderliga medel böra anvisas å riksstaten.

*Departements-
chefens
yttrande.*

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för fortsatt utveckling af statens telefonväsende för år 1912 anvisa ett anslag å 4,000,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1911 af tillgängliga medel utanordna beloppet.

Statens järnvägar.

Uti underdånig skrifvelse den 27 oktober 1910 har järnvägsstyrelsen gjort framställning om aflåtande af nådig proposition till Riksdagen angående anslag för år 1912 till nya byggnader och anläggningar vid statens redan trafikerade järnvägar.

[4.]

Nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

Det belopp, järnvägsstyrelsen föreslår att Eders Kungl. Maj:t måtte i sådant hänseende äska af Riksdagen, utgör 2,791,500 kronor, hvar till komma åtskilliga anslagskraf, hvilka jag skall tillåta mig särskildt anmäla.

Styrelsen lämnar i sin skrifvelse en närmare redogörelse för de särskilda ändamål, till hvilka styrelsen tänkt sig att nu ifrågavarande anslag skulle användas; och innehåller denna redogörelse följande:

Husbyggnader.

Vid Värtan.

Uppförande af boställshus jämte uthus och källare kronor 42,000: —

För fyllande af det synnerligen trängande behofvet af bostäder för en del af stationspersonalen,

[4.]

för hvilken sådana ej finnas att förhyra i stationens närhet, hemställde järnvägsstyrelsen i senast ingifna skrifvelse rörande anslag för nya byggnader och anläggningar om medel för uppförande vid Värtan af ett nytt boställshus, innehållande 9 rum och 7 kök. Det erforderliga anslaget beviljades emellertid icke af 1910 års Riksdag.

Behovvet af ifrågavarande byggnad har sedan dess icke minskats, men har styrelsen funnit byggnadskostnaden kunna nedbringas med 3,000 kronor genom att boställshuset förläggas något högre än det å samma område förut uppförda huset, hvarvid sprängningen för grund och källare blir mindre omfattande.

Vid *Järfva*.

Uppförande af boställshus med uthus och källare

kronor 15,000: —

Bostad i statens hus finnes icke för stationsföreståndaren på platsen. För närvarande bebor denne en af statens järnvägar för 1,100 kronor årligen förhyrd villa i stationens närhet. Ovissheten huruvida denna bostad för någon längre tid framåt kan stå till buds äfvensom hänsynen till det rätt höga hyresbeloppet har föranlett nybyggnadsförslaget. Då inom statens järnvägars område byggnadsplats ej finnes, har i förslaget förutsatts, att därtill utan lösen kan från kronoegendomen Neder-Järfva erhållas ett område midt för stationshuset.

Vid *Gårdsjö*.

Uppförande af boställshus med uthus och källare

» 24,000: —

Efter öppnandet af den nya järnvägen från Torfved har trafiken på stationen afsevärdt ökats, till följd hvaraf äfven ökad antal stationskarlar måst där anställas. Då emellertid kringliggande

[4.]

ort är glest bebyggd och de byggnader, som uppförts invid stationen, äro afsedda för ägarnas behof, finnas inga bostäder att förhyra i stationens närhet, hvarför uppförandet genom statens järnvägars försorg af ett boställshus visat sig oundgängligen nödvändigt. Byggnaden är afsedd att inrymma 8 rum och 4 kök.

Vid *Anneberg*.

Uppförande af boställshus jämte uthus och källare kronor 16,000: —

Behovvet af lämpliga bostäder för en del af stationspersonalen synes ej kunna fyllas med mindre än att det boställshus, för hvilket styrelsen år 1909 hemställde om erforderliga medel, blir uppfördt. Styrelsen har därför ansett sig böra i underdånighet åter framlägga ifrågavarande förslag i oförändrad form, då annan plats med bättre grundförhållanden än den förut afsedda ej står till buds inom statens järnvägars område.

Byggnaden är afsedd att inrymma fyra lägenheter om 1 rum och kök, hvaraf dock tills vidare endast tre lägenheter inredas.

Vid *Örnsköldsvik*.

Uppförande af boställshus med uthus » 21,000: —

Byggnaden afser att bereda stationstjänstemän af lägre grad erforderliga bostäder i stationens närhet, där det visat sig omöjligt att förhyra sådana. Två stationskarlar bo sålunda ända till 2 $\frac{1}{2}$ kilometer från stationen. I byggnaden skulle inrymmas lägenheter om 1 rum och kök för fyra af de sju stationskarlar, som icke hafva bostad i statens järnvägars hus.

[4.]

Vid *Katrineholm*.

Uppförande af nytt stationshus kronor 45,000: —

De allmänna lokalerna och särskildt expediti-
rummen i det nuvarande, år 1862 uppförda stations-
huset äro små och otidsenliga och kunna icke
genom förändring eller tillbyggnad göras ändamåls-
enliga. Den trafik, som i dessa lokaler skall om-
besörjas, har under åren 1896—1908 utvecklat sig
så att antalet försålda personbiljetter ökats med
59 procent och antalet kolli lokalt resgoods med 64
procent.

För dag utgör antalet resgoods omkring 89 st.
och för därmed samt med transiterande res- och
ilgoods sysselsatta tjänstemän utgör tillgängliga golf-
ytan 23,7 kvadratmeter. Den å expeditionerna sam-
tidigt tjänstgörande personalen, 9 personer, har till
sitt förfogande 93,2 kvadratmeter golfyta eller för
tjänsteman 10,4 kvadratmeter. Till jämförelse med-
delar styrelsen, att i de nybyggda stationshusen
vid Gnesta, Krylbo och Alfvesta utgör golfytan för
tjänsteman i motsvarande expeditioner, i Gnesta
23,1, i Krylbo 28,3 och i Alfvesta 21,8 kvadrat-
meter. Vid Gnesta expedieras för dag 57 kolli
resgoods på en golfyta af 56 kvadratmeter mot för
Katrineholm ofvan angifna 89 kolli på 23,7 kvadrat-
meters golfyta, och dock har Katrineholm att dess-
utom expediera betydande mängder transiterande
resgoods.

Byggnaden är afsedd att uppföras med ungefär
samma anordning som det nyligen uppförda stations-
huset vid Gnesta dock med något större utrymmen
för tjänstelokalerna. Kostnaden beräknas till 65,000
kronor, hvaraf dock 20,000 kronor, eller det upp-
skattade ursprungliga värdet af det nu föråldrade
stationshuset, böra utgå af trafikmedel.

Vid *Norrvidinge*.

Uppförande af nytt stationshus..... kronor 24,400: —

Vid stationen erfordras lägenheter för två ordinarie stationskarlar, för hvilka närbelägna bostäder icke finnas att förhyra. Denna bostadsfråga anses bäst kunna lösas på samma sätt, som tidigare skett vid Södervidinge, nämligen så att det nuvarande *utanför* ena ändan af stationens spårssystem belägna stationshuset inredes till boställshus, sedan en ny ändamålsenligare och lämpligare belägen stationsbyggnad uppförts.

Vid *Gällivare*.

Uppförande af lokomotivstationsbyggnad » 50,000: —

Byggnaden är afsedd att innehålla expedition för lokomotivmästare, förråd, dag- och öfverliggningsrum för lokomotivpersonal samt tvättrum och rum för torkning af pälsar.

Lokomotivmästaren har för närvarande sin expedition i ett boställshus på tämligen stort afstånd från lokomotivstallarna, hvilket förhållande är olämpligt i flera afseenden. Dels förspilles tid af såväl stallpersonalen som af lokomotivpersonalen, då de skola uppsöka lokomotivmästaren, dels kan denne icke utöfva behöflig tillsyn öfver arbetarna i lokomotivstallar, kolgård och pumphus.

Förrådet inrymmes nu i otillräckliga och otillfredsställande lokaler i ett vattentorn. Vid förestående ökning af malmtrafiken mellan Kiruna och Luleå kan arbetet med utlämnande af materialier ej nöjaktigt bedrivas, därest icke lämpliga lokaler härför erhållas.

De nuvarande öfverliggnings- och dagrummen för lokomotivpersonalen, hvilka äro mycket dåliga, blifva otillräckliga, då denna personal ökas till följd af större malmtrafik å ifrågavarande linje.

[4.]

Vid *Österås*.

Uppförande af banmästarstuga kronor 11,300: —

Byggnaden erfordras för beredande af bostad åt innehafvaren af en ny banmästarbefattning å linjen Långsele—Selsjön. En uppdelning af linjen Långsele—Skorped i trenne banmästarafdelningar i stället för förutvarande tvenne har befunnits nödvändig, och erfordras till följd häraf ytterligare en banmästarstuga å denna linje.

Spåranordningar.

I *Göteborg*.

Utsträckning af hamnbanan » 55,000: —

I samband med stadens nya kajanläggningar har spårsystemet längs hamnen utsträckts, och har kostnaden härför i sin helhet förskotterats af staten i afvaktan på öfverenskommelse med statens järnvägar rörande spåranläggningar vid denna hamn samt fördelning af kostnaderna för dessas utförande och underhåll m. m. Med här upptaget belopp afses att täcka statens järnvägar åliggande andel i spåranläggningskostnaden i enlighet med aftalad fördelningsgrund.

Vid *Herrljunga*.

Utvidgning af spårsystemet jämte jordförvärf » 40,200: —

Vid stationen, där tvenne enskilda järnvägar med liflig trafik ansluta, lämnar det statens järnvägar tillhöriga, för vagnuppställning och växling disponibla spårutrymmet plats för endast ett 60-tal godsvagnar. Med hänsyn därtill att samma spårutrymme

måste användas för båda de angifna ändamålen är detta för knappt för ett nöjaktigt ordnande af rörelsen på stationen. Förslaget afser anskaffande af behöfligt jordområde samt utläggande af nya spår.

[4.]

Vid *Töreboda*.

Utvidgning af spårsystemet kronor 13,000: —

Tillräcklig mötesspår längd saknas för de godståg, som å stationen hafva möten med eller passeras af andra tåg, hvarför uppdelning af dessa tåg ofta måste ske, hvilket medför tågförseningar och däraf följande rubbningar i trafiken.

Vid *Bollnäs*.

Utvidgning af spårsystemet jämte jordförvärf... » 45,000: —

För uppställning af vid stationen under natten kvarstående tåg måste för närvarande, mot ersättning, användas Dala—Hälsinglands järnvägs hufvudspår. Äfven för uppställning af godsvagnar erfordras ökad utrymme. I förslaget ingående jordförvärf afser mark jämväl för ökad utrymme för kolupplag.

Vid *Långsele*.

Utvidgning af spårsystemet jämte jordförvärf... » 47,500: —

På grund af skarpare lutningsförhållanden å banan norr om Långsele måste de söderifrån kommande godstågen i allmänhet afsätta ett antal vagnar å stationen, och är numera stationens spårssystem otillräckligt härför. Anläggningen afser äfven anordningar för underlättande af den omfattande vagnväxlingen å stationen för de tre linjer, som här sammanträffa.

[4.]

Vid *Boden*.

Utvidgning af spårsystemet kronor 31,500: —

Nuvarande spårsystemet har visat sig vara otillräckligt för erforderlig uppställning af vagnar, som skola fördelas åt de fyra linjer, hvilka här sammanträffa. Detta missförhållande blir än mera kännbart, när banan Morjärv—Lappträsk öppnas för allmän trafik och efter hand som rörelsen till och från de stora grufsamhällena i Norrbotten växer. Boden måste alltid hafva stor betydelse såsom uppställningsplats för vagnfördelningen. Förslaget afser utläggning af spår för utställning af omkring 100 vagnar.

Öfriga anläggningar.

Vid *Stockholms norra*.

Anordnande af vattenledning » 42,000: —

Med anläggningen afses att nedbringa de nuvarande höga årliga kostnaderna för vattenanskaffning för lokomotivstallarnas och bangårdarnas behof. Genom befintlig pumpanordning kan för närvarande endast en del af för lokomotivstationen vid Stockholms norra station erforderligt vatten erhållas från Klara sjö, under det att återstoden samt allt vatten, som för rengöringsändamål m. m. åtgår å Stockholms central och norra stationer, tages från Stockholms stads vattenledning. Förslaget afser en utvidgning af nuvarande pumpstationen genom anläggandet af ett elektriskt drifvet, automatiskt pumpverk samt utläggande af rörledningar därifrån till vattentagningsställen å förenämnda bangårdar. Genom anläggningen beräknas uppkomma en väsentlig årlig minskning i vattenkostnaden.

Vid *Laxå*.

Anordningar för beredande af ökad vattentillgång kronor 12,000: —

Det för stationens behof erforderliga vatt-
net har hittills tagits från en bäck å Laxå bruks
område. Vattnet däri har särskildt för hushålls-
bruk varit mindre lämpligt och har efter tillkom-
sten af en sulfittfabrik vid bruket äfven blifvit odug-
ligt såsom matarvatten för lokomotiven. Genom
verkställd borrhning och profpumpning har inom
själfva bangården påvisats, att riklig tillgång finnes
å klart och mjukt grundvatten, och afser förslaget
att genom en pumpanordning tillgodogöra denna
tillgång.

Vid *Hallsberg*.

Anordnande af vattenreningsverk » 15,000: —

Vattnet i den brunn, hvarur lokomotivens behof
hufvudsakligen fylles, är mycket hårdt och pann-
stensbildande samt på grund däraf olämpligt till
matarvatten för lokomotiven utan föregående re-
ning. Förslaget afser en anläggning för att med
tillhjälp af kemikalier göra det uppfordrade vatt-
net mjukt och lämpligt för sitt ändamål.

Vid *Uppsala*.

Uppförande af gatuport » 61,800: —

Vid Uppsala station utföras nu alla växlings-
rörelser öfver den starkt trafikerade Vaksalagatan,
hvilket vållar såväl den trafikerande allmänheten å
stadens gator som statens järnvägar afsevärda olä-
genheter. Att i denna gata anordna en gatuport
för rimliga kostnader är dock icke möjligt i anse-
ende till, bland annat, de enskilda fastigheter, som
måste inlösas. Enligt den för bangårdens ombygg-

- [4.] nad uppgjorda planen hafva därför alla växlingsrörelser förlagts söderut från bangården, och för utvidgningen af spårsystemet har tagits i anspråk hufvudsakligen staten redan tillhörig mark. Alla växlingar skulle emellertid komma att ske öfver Strandbodgatan, hvarigenom för trafiken å denna gata, därest gatan fortfarande skulle korsa järnvägen i plan, samma olägenheter skulle uppstå som dem man sträfvar att undvika vid Vaksalagatan, olägenheter så mycket mera kännbara, om Uppsala stad fullföljer planen att invid och i närheten af Strandbodgatan upplåta områden för industriella anläggningar. Det blir därför nödvändigt att sänka gatan och föra densamma under järnvägen genom gatuport. Kostnaden för själfva gatuporten uppgår till 76,000 kronor och kostnaden för gatans sänkning utanför statens järnvägars områden till omkring 30,000 kronor. Sistnämnda belopp skulle betalas af Uppsala stad, och skulle Uppsala—Gäfle järnväg bidra med 14,200 kronor. Statens järnvägars andel i kostnaderna skulle sålunda blifva 61,800 kronor.

Vid *Nattavara*.

Mekanisk kolgifningsanordning kronor 15,500: —

För närvarande intaga tåglokomotiven å linjen Luleå—Malmberget kol förutom i Nattavara äfven i Gällivare eller i Malmberget. Genom inrättande af mekanisk kolgifning i Nattavara blir möjligt att under vanliga förhållanden inskränka koltagningen till endast Nattavara, hvarigenom minskning i antalet för kolutlämning erforderligt manskap kan göras och tiden för koltagning förkortas.

Vid *Riksgränsen*.

Anordnande af vatten- och afloppsledning ... » 160,000: —

För beredande af erforderlig tillgång på vatten med högt tryck för eldsläckning å stationen samt

för tillgodoseende af den därstädes placerade personalens behof af rent och friskt vatten för hushållsändamål föreslås en ledning att anläggas från fjällbäcken Kaderjokk. Enär emellertid vattenmängden i denna bäck är mycket varierande under olika årstider, erfordras dels en dammanläggning i bäcken vid intaget för rörledningen, dels en regleringsdamm vid sjön Katteratt, från hvilken bäcken erhåller sitt vatten.

Vatten för hushållsbehof till de talrika järnvägsfamiljerna erhålles nu från sjön Vassijaure, hvars läge i bottnen af dalen är sådant att dess vatten förenas af aflopp från samtliga anläggningar vid stationen, hvilket efter hand torde medföra, att detta vatten blir alldeles oanvändbart för sagda ändamål. Vid sjön är en pumpstation belägen, från hvilken vattnet pressas upp till 68 meters höjd till ett vattentorn å bangården med endast en cistern om 80 kubikmeters rymd. I händelse af eldsvåda är vattentillgången otillräcklig och vattentrycket för lågt att gifva nämnvärd effekt. Brinner vattentornet, så finnes intet vatten för vare sig eldsläckning eller hushöf. Den föreslagna anläggningen skulle gifva riklig tillgång på vatten med högt tryck och af god beskaffenhet, hvarjämte driftkostnaden nedbragtes till en obetydlighet.

Den ifrågasatta rörledningens längd uppgår till omkring 3 kilometer, och ingår i förslaget äfven anordnandet af vatten- och afloppsledningar inom stationsområdet.

Anordnandet af bantelefonledningar kronor 24,300: --

Nämnda ledningar afse telefonförbindelse mellan stationer och banvaktstugor. Erfarenheten från i bruk varande bantelefonledningar har visat, att genom bortfallandet af den af banvakterna verkställda banpostföringen afsevärd arbetskraft kan inbesparas till förmån för andra arbeten å banan. Genom

- [4.] bantelefonen underlättas därjämte utväxling af meddelanden från och till befälhafvare å tåg, som till följd af maskinskada eller dylikt måst stanna å linjen. I den mån bantelefonledningar hinna anordnas å längre sammanhängande linjer, där genomgående tåg framgå, komma tågvisartelegrafapparater att indragas och underhållskostnaden för nämnda apparater att bortfalla.

Förslaget afser att anordna bantelefoner med ledningar å linjerna

Göteborg—Falköping—Ranten,
Krylbo—Storvik och
Bollnäs—Ramsjö.

Större nybyggnader.

Kolbås med spår och transportanordningar vid ångfärjestationen i Trälleborg kronor 85,000: —

De svenska ångfärjorna på Trälleborg—Sassnitz-linjen konsumera för närvarande årligen omkring 15,000 ton stenköl, hvilken kvantitet snart på grund af den alltjämt stegrade trafiken kommer att väsentligt ökas. Dessa stenköl importeras öfver Malmö och transporteras på järnväg öfver Trälleborg. Då det på grund af den alltjämt stegrade trafiken på södra stambanan redan nu möter svårighet att för statsbanans räkning kunna i Malmö mottaga erforderliga stenkölskvantiteter och då transporten Malmö—Trälleborg af stenköl för ångfärjorna medför kostnader, anser järnvägsstyrelsen önskvärdt, att vid Trälleborgs ångfärjestation vidtagas anordningar för mottagandet och uppläggandet af stenköl för ångfärjetrafiken.

Anordnande af gnisttelegrafförbindelse mellan Trälleborg och Sassnitz samt med ångfärjorna » 170,000: —

Förslaget afser upprättande af en kuststation vid Trälleborg och en fartygsstation på hvardera

af de båda svenska ångfärjorna »Konung Gustaf V» och »Drottning Victoria». Ifrågavarande gnisttelegrafförbindelse erfordras för erhållande af en omedelbar telegrafförbindelse för järnvägstjänsten mellan landningsstationerna Sassnitz och Trälleborg. I brist på dylik förbindelse blifva underrättelser rörande denna tjänst för närvarande sända såsom portobelagda telegram och på omvägar förmedlade af statstelegrafförvaltningarna. Sålunda befordras för närvarande t. ex. telegrammen från Trälleborgs hamn via statstelegrafstationen i Trälleborg, Malmö, Berlin och statstelegrafstationen i Sassnitz till Sassnitz hamn. Denna omständliga och oviga telegrambefordring är mycket ofördelaktig. Någon säkerhet finnes därvid ej heller för att brådskande, för ångfärjedriftens punktlighet och trygghet viktiga meddelanden skola inträffa i rätt tid. Det har ej heller lyckats att för ändamålet få som lån disponera någon ledning i befintliga sjökablar mellan Malmö och Arkona. Den föreslagna gnisttelegrafförbindelsen skulle, utom fördelarna för ångfärjetrafiken, medföra en afsevärd bekvämlighet för den resande allmänheten och äfven komma att underlätta anordnandet af en för den allmänna sjöfartens behof ifrågasatt gnisttelegrafförbindelse med fryskeppet »Falsterboref». — Från preussisk sida har kungl. järnvägsdirektionen i Stettin väckt förslag om anordnande af nämnda omedelbara gnisttelegrafförbindelse. För de på Preussen ankommande anordningar härför hafva redan medel anvisats. Nämnda direktion har äfven — under förutsättning att från svensk sida komme att biträdas förslaget att på enhetligt sätt utföra de gnisttelegrafiska anordningarna med stöd af art. 1 och 3 i det mellan de båda regeringarna afslutna statsfördraget af den 15 november 1907 — trädt i underhandlingar med järnvägsstyrelsen angående system m. m. för telegrafförbindelsen i fråga. Dessa underhandlingar äfvensom underhandlingar med »Gesellschaft für drahtlose Telegraphie» i Berlin hafva ännu icke

- [4.] hunnit föras till slut, hvarför det icke är uteslutet, att det kan lyckas nedbringa anläggningskostnaden under den begärda anslagssumman.

Anläggningar af sidospår från Sällinge station till Sverkerstaån vid Rockhammars bruk jämte anordnande af timmeruppforderingsverk vid sistnämnda plats kronor 125,000: —

Genom utslag den 20 februari 1908 i fråga om inrättande af allmän flottled i Sverkerstaån från sjön Lilla Korslängen till Rockhammars bruk inom Ramsbergs och Fällingsbro socknar har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län förordnat bland annat, att Sverkerstaån från och med sjön Lilla Korslängen till Rockhammars bruk med däremellan liggande sjöar finge till allmän flottled upplåtas under villkor, bland andra, att järnvägsspår anläggas från Rockhammar till Sällinge station å statsbanan Örebro—Krylbo.

Vid afgifvande af nytt utslag den 30 april 1910 angående uteslutande från den sålunda beslutade regleringen af Sverkerstaån af den öfre delen mellan sjöarna Korslängen och Glien och i stället förordnande om flottled i den uti sistnämnda sjö utfallande Sandån lämnade Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande samma föreskrift om förutsättning af ofvansagda järnvägsspårs utläggande.

Enligt från domänstyrelsen lämnade uppgifter komme flottleden, som blefve omkring 50 kilometer lång, att beröra, jämte andra områden, betydande sådana af Klotens och Grönbo kronoparker. De sålunda åtkomliga skogsarealerna hafva uppskattats till omkring 27,800 hektar, däraf omkring 20,000 hektar tillhöra staten. Årliga virkesmängden i flottleden har beräknats till omkring 21,400 kubikmeter.

Vid förberedande underhandlingar mellan järnvägsstyrelsen och domänstyrelsen om järnvägsspår har från båda sidor den uppfattningen gjorts gällande, att detsammas anläggande och trafikerande

vore ett statens intresse. Under det att för domänstyrelsen det vore af största vikt att genom dess försorg och mestadels med statens, under samma styrelses förvaltning ställda medel utförd flottled blefve utan dröjsmål satt i lämpligaste förbindelse med den till flottledens tillämnade slutpunkt närbelägna statsbanan vid Sällinge — utan hvilken flottled och spårförbindelse tillfredsställande afkastning af de berörda stora kronoskogarna icke lär vara möjlig — har järnvägsstyrelsen funnit det vara af icke mindre vikt att genom domänstyrelsens förslag utsikter öppnades för statens järnvägar ej allenast till rätt afsevärd tillförsel af fraktgoods till den för lokal trafik föga utnyttjade bandelen Frövi—Krylbo utan jämväl — och väsentligast — till påräknelig och bekväm åtkomst från de vidsträckta statsskogarna utmed flottleden af betydliga delar af de stora virkesmängder, som årligen erfordras för statsbanornas eget behof vid underhåll och nybyggnader å statsbanlinjerna inom Mälarmrådet. Svårigheten att få från enskilda skogsägare därstädes inköpa för platsbehofven erforderliga mängder af sliprar, bjälkar och ved har nämligen år efter år blifvit allt större och till sist ledt därhän, att behofvet endast kunnat fyllas genom utstämplingar å kronoparker, mestadels i Härjedalen och Hälsingland. Endast ett fåtal och jämförelsevis mindre kronoparker i sydligare delar af landet äro nämligen så belägna i förhållande till statsbanorna, att tillförsel dit från dessa parker af virke i några afsevärda mängder kan för närvarande med fördel ske. Det synes alltså vara ett för statsbanorna nästan oafvisligt behof att få för egen del i möjligaste mån utnyttja virkestillgångarna å de vidsträckta kronoparker, som genom ifrågasatta förbindelsespar blifva åtkomliga.

Plan jämte kostnadsförslag för spårets anläggning har upprättats, och har Rockhammars trämassesfabrik, Carl af Geijerstam & C:o, utfäst sig

[4.] att kostnadsfritt upplåta alla för anläggningen erforderliga mark- och vattenområden.

Spåret skulle utgå från norra ändan af Sällinge station och efter krökning mot väster fortgå i hufvudsakligen sådan riktning fram till Sverkerstaån, där det efter krökning mot norr skulle sluta utmed en utvidgning af ån, hvarest en lastplats med timmeruppforderingsverk skulle anläggas. I närheten af denna lastplats skulle ett särskildt sidospår utläggas för Rockhammars bruks behof. Spårets längd skulle blifva 3 kilometer oberäknadt lastspåren.

De beräknade anläggningskostnaderna fördela sig i afrundade tal under följande hufvudrubriker sålunda:

Terrassering.....	kr.	44,100: —
Konstarbeten	»	8,700: —
Spåröfverbyggnad	»	40,900: —
Uppfordringsverk för flottadt virke	»	6,500: —
Diverse arbeten	»	8,900: —
Allmänna omkostnader	»	15,900: —
Summa		kr. 125,000: —

Beträffande den afkastning, som kan påräknas å det för anläggningen erforderliga kapitalet, gifva trafikberäkningarna vid handen, att inkomsterna kunna förväntas täcka samtliga kostnader för linjens trafikering samt dessutom gifva skälig ränta å anläggningskostnaden.

Anläggning af järnvägsspåret och timmeruppforderingsverket bör ske redan under sommaren 1911, hvarför ock erforderliga medel böra förskottsvis utgå under samma år.

<i>Uppförande af kontorsbyggnad vid centralverk- staden i Örebro</i>	kronor	80,000: —
och af ett virkesskjul därsammastädes	»	20,000: —

I planen för centralverkstaden ingick uppförande af särskild kontorsbyggnad, men ansågs, att kontorslokalerna kunde tillsvidare inrymmas i samma byggnad som lokomotivverkstaden intill dess de lokaler, som härvid komme att upptagas för kontor och ritsalar m. m., erfordrades för lokomotivverkstadens ändamål. Arbetena vid centralverkstaden hafva numera fått den omfattningen att en utvidgning af lokomotivverkstadens afdelning för verktygsmaskiner och af det därtill hörande utlämningsförrådet är behöflig, på samma gång behof föreligger af ökad utrymme för kontorslokalerna. De erforderliga utrymmena kunna lämpligast vinnas genom uppförande af föreslagna kontorsbyggnaden, hvarefter det för nuvarande kontorslokalerna upptagna utrymmet i lokomotivverkstaden blir disponibelt för utvidgningen af maskinverkstaden och dess förråd.

För centralverkstaden har äfven framträdt behofvet af ett virkesskjul, sedan numera vagnreparationer i stor utsträckning utföras vid denna verkstad. Hittills har en del af vagnverkstaden afskilts för virkesupplag, men utrymmet är nu behöfligt till reparationsplatser för vagnar.

Ranger- och uppställningsbangård vid Halmstad kronor 250,000: —

Halmstads bangård, som är gemensam för Halmstad—Nässjö och statens järnvägar och äges af den förstnämnda järnvägen, har sedan många år varit alldeles för trång för den stora trafik, som däröfver framgår. I anledning häraf har frågan om en fullständig omgestaltning af Halmstads bangård länge stått på dagordningen och varit föremål för öfverläggningar och underhandlingar mellan representanter såväl för statens järnvägar som för Halmstad—Nässjö järnväg och Halmstads stad. Enighet vid dessa förhandlingar har emellertid icke kunnat uppnås, bland annat, på den grund att en definitiv plan för Halmstads hamn, af hvilken plan

- [4.] bangårdsfrågans lösning är i viss mån beroende, ännu icke blifvit fastställd. Meningsskiljaktigheterna hafva emellertid endast rört sig om läget för personbangården, hvaremot man rörande uppställnings- och rangerbangårdens läge varit fullt enig. Den slutliga lösningen af denna bangårdsfråga torde af ofvannämnda skäl låta vänta på sig ännu åtskilliga år, men den ständigt ökade trafiken kräfver, att ett ökad spårutrymme snarast åstadkommes. En del af den föreslagna uppställnings- och rangerbangården skulle därför redan nu anläggas söder om den nuvarande bangården och utmed västkustbanans spår, och skulle sagda bangård blifva i sin helhet statens järnvägars tillhörighet. Kostnaden för detta arbete är beräknadt till 250,000 kronor.

Uppförande af vagnsstallar vid Frösunda uppställningsbangård kronor 300,000: —

De i snälltågen gående personvagnarna måste under den tid, tågsätten stå öfver på slutstationerna, uppställas å bangårdarna under bar himmel och utan något skydd mot väder och vind. De dyrbara vagnarna blifva därför under vintern utsatta för den skadliga inverkan af snö och is samt under sommaren omväxlande för blåst med sand, damm och regn samt brännande solsken. Detta förhållande medför såväl stora olägenheter som kostnader. Erfarenheten har gifvit vid handen, att stillastående personvagnar, uppställda under bar himmel, lida större skadlig inverkan af väder och vind under stillaståndet än under den tid vagnarna gå i tågen.

Under den tid tågsätten stå öfver måste å vagnarna utföras en mängd olika slags arbeten. Dessa bestå dels i in- och utvändig rengöring af vagnarna, dels af mindre underhållsarbeten å vagnarnas löpverk och inredning och dels i noggrann undersökning af vagnarnas korg och deras underreden med axlar, hjul, bromsar, fjädrar m. m. samt af alla rörledningar för luftbroms, värme och belysning, hvilken i trafik-

[4.]

säkerhetens intresse måste företagas. Utförandet af dessa arbeten är under nuvarande förhållanden, då desamma måste verkställas under bar himmel, förenadt med stora svårigheter. Vintertiden ankomma vagnarna ofta betäckta med snö och is, som nästan omöjliggör en fullständig rengöring och gör den nödvändiga inspektionen mycket svår och kostsam. Vidare måste vintertid, då värmeledningarna hafva benägenhet att frysa, svåra upptyningsarbeten af rörledningarna företagas, vid hvilka arbeten alltid förefinnes stor risk för antändning af vagnarna. Arbetsförhållandena för den med tillsynen sysselsatta personalen blifva naturligen äfven mycket ofördelaktiga, då densamma i ur och skur och i obehägnade ställningar skall utföra sitt arbete.

Genom att hafva tillgång till vagnsstell, i hvilket tågsätten inställas vid ankomsten till slutstationen, skulle skydd mot väderlekens skadliga inverkan å vagnarna kunna beredas och vagnarna därigenom kunna hållas i godt stånd längre tid än nu är möjligt, hvarigenom underhållskostnaderna för vagnarna skulle minskas.

Vidare skulle arbetena å vagnarna mycket underlättas och en bättre tillsyn kunna lämnas till fördel för trafiksäkerheten och tågens orubbade gång. Uppvärmningen af kupéerna i de öfverliggande tågsätten, hvilken nu måste ske medelst särskilda ångpannor, skulle likaledes underlättas och alla de ofvannämnda upptyningsarbetena göras obehöfliga. Äfven skulle i vagnsstellarna kunna företagas smärre reparationsarbeten, utan att vagnarna behöfde tagas ur tågsätten för att sändas till verkstad, hvilket nu måste ske, äfven när endast mindre felaktigheter behöfva afhjälpas. Anordnandet af vagnsstell skulle således underlätta utnyttjandet af vagnparken. Slutligen skulle genom sådana stallar ett välbehöfligt skydd beredas för den med tillsynen af vagnarna sysselsatta personalen.

De vagnsstellar, för hvilka anslag nu begäres, äro afsedda att uppföras på den nya bangården vid

- [4.] Frösunda. Genom anordnandet af de föreslagna stallarna på denna plats vinnes fördelen att vagnarna i de snälltåg, hvilka utgå från Stockholm till Trälleborg, Malmö, Göteborg, Kristiania, Östersund och Luleå, en gång under sin omloppstid till och från Stockholm kunna erhålla en mera fullständig rengöring och tillsyn än hvad under nuvarande förhållanden är möjligt. I vagnsstallarna skulle äfven anordnas dagrum och tvättrum m. m. för den för tillsynen och arbetena å vagnarna anställda personalen, hvilken för närvarande i Stockholm uppgår till ett antal af öfver 100 personer.

Ehuru de föreslagna stallarna icke lämna utrymme till mer än omkring 60 boggivagnar och således endast vagnarna i de större fjärrgående snälltågen i dem kunna uppställas, komma de dock att upptaga ett stort omfång.

Anläggningskostnaden för desamma blir därför ganska hög, men torde denna kostnad, på grund af de många fördelar tillgången på vagnsstallar kommer att medföra, väl komma att betala sig. Det torde böra upplysas, att värdet af de vagnar, som samtidigt skulle vara dagligen uppställda i de föreslagna stallarna, uppgår till ett belopp af öfver 2 millioner kronor.

Diverse arbeten kronor 500,000: —

I förestående anslagssumma är inberäknad sammanlagda kostnaden för sådana mindre nybyggnader, hvilka hvar för sig beräknas betinga en kostnad understigande 10,000 kronor och hvilka därför ej intagits bland de särskildt omnämnda arbetena.

Till stöd för anslagskrafvet i öfrigt har styrelsen, i likhet med hvad som under de senare åren skett, framhållit, hurusom i betraktande af statsbanenätets och trafikens utveckling det måste anses vara af nöden att för diverse arbeten hafva erforderliga medel tillgängliga äfven för tillgodoseende af sådana behof, som icke kunna längre tid i förväg förutses men dock måste utan uppskof fyllas.

Växel- och signalsäkerhetsanläggningar kronor 450,000: —

Den ökning af tåghastigheten, mot hvilken utvecklingen går, kräfver med nödvändighet betryggande säkerhetsanordningar. Växel- och signalsäkerhetsanläggningar hafva också i allt större utsträckning kommit till utförande särskildt å stationer, som passeras af tåg med stor hastighet.

Men äfven å de större stationerna med deras mångfald af olika tågvägar och omfattande växlingsrörelser gör sig behovet af förreglingsanordningar så kännbart, att arbetet därmed å ett flertal stationer ej anses längre böra uppskjutas. Härtill kommer, att erfarenheten visat att äfven vid stationer, där trafikförhållandena annars ej för närvarande skulle kräva sådan, införandet af växelförregling kan medföra en afsevärd minskning af personal. Detta gäller i synnerhet stationer vid linjer, där för expedierandet af tågen, särskildt vid möten, kräves större personal än arbetet i öfrigt vid dessa stationer betingar. I planen ingå växel- och signalsäkerhetsanläggningar vid ett antal dylika stationer.

Slutligen har styrelsen, enär det är af vikt att en del af de sålunda föreslagna arbetena redan under 1911 helt eller delvis komma till utförande, hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte redan under nämnda år ställa till styrelsens förfogande ett belopp af 550,000 kronor för följande arbeten, nämligen:

för gnisttelegrafförbindelse mellan Trälleborg och Sassnitz	kronor 170,000: —
» utvidgning af spårsystemet å Göteborgs hamnbana	» 55,000: —
» spår mellan Sällinge och Rockhammar	» 125,000: —
» påbörjande af en del af öfriga förutnämnda arbeten	» 200,000: —
Summa kronor 550,000: —	

[4.] Järnvägsstyrelsen har, såsom nämnt, begärt anslag *för uppförande af boställshus* jämte uthus vid Värtan med 42,000 kronor, vid Järfva med 15,000 kronor, vid Gårdsjö med 24,000 kronor, vid Anneberg med 16,000 kronor och vid Örnsköldsvik med 21,000 kronor samt för uppförande af banmästarstuga vid Österås med 11,300 kronor.

Departements-
chefen.

För boställshusen vid Värtan och vid Anneberg begärdes anslag äfven i statsverkspropositionen till 1910 års Riksdag, men förslaget vann ej Riksdagens bifall. Af den i Riksdagens andra kammare förda diskussionen framgår, att anledningen till afslaget var, att man fann de beräknade byggnadskostnaderna för höga.

I det af järnvägsstyrelsen nu framlagda förslaget har kostnaden för boställshuset vid Värtan nedbringats från 45,000 kronor till 42,000 kronor, därigenom att byggnaden förlagts till en plats, där sprängning för grund och källare skulle blifva mindre omfattande. Kostnaden för boställshuset vid Anneberg har åter upptagits till oförändradt belopp, 16,000 kronor.

Enligt mig lämnade upplysningar hafva numera anbud infordrats å uppförande af dessa båda boställshus. Å bostadshuset vid Värtan, som enligt samma plan som förelåg, då ärendet senast pröfvades, skulle uppföras af trä och inrymma 9 rum och 7 kök, hafva fyra anbud afgifvits. Det lägsta stannar å 38,100 kronor, det högsta å 43,250 kronor. Härtill skulle emellertid komma kostnaderna för planering af tomten samt uppförande af ett mindre uthus, som beräknats till 4,000 kronor. Kostnaden skulle sålunda belöpa sig till minst 42,100 kronor.

I afseende å boställshuset vid Anneberg, inrymmande 4 rum och lika många kök, har anbud infordrats å byggnad såväl af tegel som af trä. Två anbud hafva afgifvits. För tegelhus slutar det lägre anbudet å 14,425 kronor, det högre å 15,575 kronor. Härtill kommer kostnaden för grundläggnings- och planeringsarbeten, 3,075 kronor. Slutkostnaden skulle sålunda blifva 17,500 kronor respektive 18,650 kronor. För trähus utgör det lägre anbudet 13,325 kronor, det högre 16,185 kronor, — anmärkningsvärdt nog högre än något af anbuden för tegelhus — hvartill bör läggas kostnaden för grundläggning och planering, 2,675 kronor, eller sålunda sammanlagdt 16,000 kronor respektive 18,860 kronor.

Under förutsättning att de arbetsbeskrifningar, som legat till grund för anbuden, skulle följas torde följaktligen ifrågavarande boställshus icke kunna uppföras för lägre kostnad än järnvägsstyrelsen beräknat. Emellertid låter det sig icke förnekas, att dessa kostnader, motsvarande för eldstad 2,631 kronor vid Värtan och 2,000 kronor vid Anneberg,

äro anmärkningsvärdt höga. Jämväl öfriga här ofvan af mig särskildt omnämnda boställshus synas ställa sig nog så dyrbara. Så skulle byggnaden vid Gårdsjö i Västergötland draga en kostnad af 2,000 kronor för eldstad och boställshuset vid Örnköldsvik 2,625 kronor för eldstad. Såsom den vid ärendets senaste föredragning framlagda utredningen torde utvisa, synas dessa höga byggnadskostnader hufvudsakligen vara att tillskrifva bostadslägenheternas storlek. En bidragande orsak torde dock vara att söka däri, att byggnadssättet i och för sig måhända är väl dyrbart, att byggnaderna tillfredsställa alltför stora anspråk i afseende å förstklassighet. Det synes mig därför och med hänsyn jämväl till uttalandena inom Riksdagen angeläget, att en ingående utredning verkställas, huruvida icke — utan att ändamålsenligheten äfventyras eller underhållskostnaderna alltför mycket ökas — ifrågavarande kostnader skulle genom ett billigare byggnadssätt kunna nedbringas. Att biträda vid utredningen synas böra tillkallas en arkitekt och en byggmästare, som äro förtroagna med enskild byggnadsverksamhet. Härom skall jag emellertid tillåta mig göra särskild framställning. En dylik utredning lär kunna blifva till nytta äfven inom andra grenar af statsförvaltningen, där liknande byggnadsverksamhet förekommer.

Därest, såsom jag hemställer, nu afsedda anslag icke äskas af Riksdagen, skulle det af järnvägsstyrelsen begärda beloppet minskas med 129,300 kronor.

I afseende å öfriga af järnvägsstyrelsen framställda förslag har jag icke något att erinra. Emellertid tillåter jag mig att beträffande vissa af ifrågavarande företag lämna några kompletterande upplysningar.

Hvad angår den föreslagna *utvidningen af hamnbanan i Göteborg* har det för hela anläggningens utförande erforderliga beloppet beräknats till 110,000 kronor, som afsetts att tillsvidare förskötteras af Göteborgs stad. Statens järnvägars bidrag till anläggningen har förslagsvis ansetts böra uppföras till hälften af beräknade kostnadsbeloppet, ehuru summans fastställande ej kan ske, förrän förhandlingarna angående ny öfverenskommelse rörande hamnspårens utläggning och trafikering hunnit slutföras med staden.

För *utvidgning af spårsystemet vid Herrljunga* jämte erforderligt jordförvärf har upptagits ett belopp af 40,200 kronor.

Det befintliga spårsystemet vid stationen äges till en del af statens järnvägar och till en del af Borås järnvägsaktiebolag. Den nu före-

- [4.] slagna utvidgningen ansluter till statens järnvägars spår, och då bolaget på förfrågan förklarat sig icke vara villigt deltaga i kostnaderna för detta arbete, emedan bolagets trafik ej påfordrar någon utvidgning af spårsystemet, har ansetts lämpligt, att staten bekostar anläggningen, som då i sin helhet blir statens järnvägars tillhörighet.

Genom anordnande af *vattenledning vid Stockholms norra station*, hvarför kostnaden upptagits till 42,000 kronor, beräknas de årliga utgifterna för vattenförbrukningen å stationen, däri inräknade såväl kostnaderna för pumparnas drift och underhåll som afgifter till Stockholms stads vattenledningsverk för vatten till dryck, tvätt m. m., blifva minskade från 18,200 kronor till 11,900 kronor eller med omkring 6,300 kronor om året. Genom anläggningen skulle således uppkomma en ej oväsentlig besparing för statsverket.

För anordnande af *vatten- och afloppsledning vid Riksgränsen* begäres ett belopp af 160,000 kronor. Den besparing i driftkostnader, som skulle uppkomma genom slopande af pumpstationen vid Vassijaure i enlighet med järnvägsstyrelsens förslag, beräknas, enligt hvad meddelats mig, uppgå till omkring 2,300 kronor om året. Det är emellertid ej denna i förhållande till kostnaderna obetydliga besparing, som föranledt förslaget framläggande. Därmed har nämligen åsyftats dels att få ymnig tillgång på vatten med stor presshöjd för eldsläckning, dels att få rent och hälsosamt vatten, dels att eventuellt få drifkraft för belysningsmotorn vid bangården.

Den nu föreslagna vattenledningen har sålunda en hel del andra uppgifter utöfver de nuvarande att fylla, hvarjämte den, såsom vattenledning betraktad, blir särdeles effektiv.

Värdet af de byggnader och anläggningar, lokomotiv och vagnar samt materialupplag, som i händelse af eldsolycka vid denna station äro utsatta för förstöring eller att afsevärdt skadas, uppgår till omkring 1,500,000 kronor.

Det nuvarande vattentornet, som är af trä och beläget vid den trätunnel, som leder från bangården till lokomotivstallet, är utsatt för den största risken att brinna och därmed vore tillgången på tryckvatten för eldens släckning slut.

I kostnaderna ingå omkring 40,000 kronor för servisledningar till de olika boställshusen, hvilka anordningar ansetts nödvändiga i anseende till förhållandena däruppe.

Dricksvatten för personalen hämtas för närvarande ur brunnar, hvilka äro olämpligt belägna och särskildt vintertiden, således större

delen af året, svårtillgängliga. Tidtslämna de för öfrigt endast otillräcklig mängd vatten, som dessutom är grusblandadt. [4.]

Vattenhämtningen är vid oväder hardt när omöjlig. Det torde därför få anses synnerligen behöfligt, att dessa svårigheter för personalen afhjälpas genom i byggnaderna indragna vattenledningar. Vatten till andra hushållsbehof såsom tvättning och dylikt kan nu endast fås vid stationens vattentorn, till hvilket är lång och besvärlig väg från alla boningshusen. Den vid stationen boende personalen jämte dess familjer samt den tågpersonal, som uppehåller sig vid stationen längre eller kortare tid, uppgår till minst 200 personer.

Om också kostnaderna för ifrågavarande ledningar kunna synas anmärkningsvärdt höga, har jag, då man i järnvägsstyrelsen på förfrågan förklarat sig ej anse det möjligt att på billigare sätt ordna saken, funnit mig på grund af nu anförda förhållanden böra gifva mitt förord åt förslaget.

Till anläggande af en *ranger- och uppställningsbangård* vid den för Halmstad—Nässjö järnvägsaktiebolag och statens järnvägar gemensamma stationen i *Halmstad* har järnvägsstyrelsen, såsom nämnt, gjort framställning om ett anslag å 250,000 kronor.

För bedömande af behovet af den sålunda ifrågasatta anläggningen har jag från järnvägsstyrelsen inhämtat närmare upplysningar; och har i sådant hänseende meddelats mig följande uppgifter rörande godstrafiken vid stationen under åren 1904 och 1907.

<i>Anlända godsvagnar:</i>	1904.	1907.
å statens järnvägar	36,432: —	45,532: —
» Halmstad—Nässjö järnväg	20,633: —	30,372: —

<i>Afsända godsvagnar:</i>		
å statens järnvägar	37,167: —	46,084: —
» Halmstad—Nässjö järnväg	20,560: —	29,140: —

Godstrafiken har sålunda under åren 1904—1907 ökats för statens järnvägar med 18,017 och för Halmstad—Nässjö järnväg med 18,319 vagnar.

I vanliga fall stå 250 vagnar uppställda å stationen och vid tillfällena, då största trafik är rådande, 450 vagnar, af hvilka ungefär 270 tillhöra statens järnvägar och 180 Halmstad—Nässjö järnväg.

[4.]

För uppställning af statens järnvägars godsvagnar finnes nu endast 1,100 meter statens järnvägar tillhöriga spår, hvilket, enligt hvad uppgifves, är alldeles otillräckligt, i all synnerhet då hänsyn toges till trafikens hastiga tillväxt. De Halmstad—Nässjö järnväg tillhöriga spårren äro fullständigt upptagna af vagnar för sagda järnväg.

På grund häraf måste statens järnvägar för att tillgodose sin trafiks behof utlagga behöfliga uppställningsspår, hvarför kostnaden, inberäknadt markförvärf, är beräknad till 250,000 kronor. Någon öfverenskommelse angående utvidgning af Halmstads station är ej träffad med Halmstad—Nässjö järnvägsaktiebolag, hvadan spåranläggningen tillsvidare skulle komma att användas uteslutande för statens järnvägars behof.

Slutligen ber jag, hvad angår de ifrågasatta *vagnsstallarna vid Frösunda uppställningsbangård*, få erinra, att dessa äro afsedda för den dyrbara vagnmateriel, som användes i snäll- och persontågen, hvilka utgå från Stockholms centralstation. Som bekant har hittills endast stallar för lokomotiv varit brukliga, då däremot samtliga vagnar fått stå ute utan skydd. I den mån personvagnarna blifvit försedda med allt flera maskinella anordningar, har emellertid behovet af täckta skyddsplatser för vagnarna i hög grad gjort sig gällande. Under det att förr kostnaden för en personvagn endast var en bråkdel af kostnaden för ett lokomotiv, är förhållandet nu ett annat. Anskaffningskostnaden för en modern boggivagn, sådan som t. ex. sofvagnarna mellan Stockholm och Berlin, uppgår till omkring 64,000 kronor eller ungefär samma pris som för ett modernt godstågslokomotiv. Dessa vagnar äro försedda med anordningar för vattenledning, värmeledning, gasledning, apparater och ledningar för luftbroms m. m., och den stora hastighet, hvarmed snälltågen i regel numera framföras, kräfver en särskildt noggrann tillsyn af vagnarnas olika delar. En sådan ur trafiksäkerhetssynpunkt nödvändig tillsyn kan endast med stora svårigheter och med stor kostnad utföras, då vagnarna stå ute utan skydd mot väder och vind.

På alla större bangårdar utomlands uppföras, enligt hvad jag inhämtat, numera också sådana vagnsstallar, så t. ex. i Berlin med flera platser. Inom järnvägsstyrelsen har man också länge insett behovet af dylika vagnsstallar på utgångsstationerna för de större snälltågen i Stockholm, Göteborg och Malmö. Inom järnvägsstyrelsen har man på grund af de sväfvande bangårdsfrågorna dock hittills icke ansett sig kunna föreslå uppförandet af sådana stallar. Då nu beträffande Stockholm läget för en driftbangård blifvit definitivt bestämd, har tiden emellertid an-

setts vara inne att här i Stockholm föreslå uppförandet af dylika vagns-
stallar. Huru mycket det årliga underhållet nedbringas vid användande
af vagnsstallar lärer svärigen i direkta siffror kunna angifvas. Be-
loppet säges dock vara afsevärdt, hvarjämte är att märka, att en hel
del underhållsarbeten helt enkelt måste åsidosättas särskildt vintertid,
därest vagnsstallar ej finnas.

[4.]

Åberopande hvad sålunda förekommit och då för utjämnande af
anslagssumman till statens järnvägar nu förevarande belopp torde böra
bestämmas till 2,662,219 kronor, får jag i underdånighet hemställa, att
Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att till utförande af nya byggnader och anläggningar vid statens redan
trafikerade järnvägar för år 1912 anvisa ett belopp af 2,662,219 kro-
nor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis redan under år
1911 af tillgängliga medel utanordna 550,000 kronor.

För uppförande af en byggnad för vissa kontor inom järnvägs-
styrelsen vid Tomtebodan beviljade 1910 års Riksdag ett anslag af 800,000
kronor; och anvisades däraf på extra stat för år 1911 300,000 kronor.

[5.]

Jämlikt järnvägsstyrelsens hemställan tillstyrker jag nu i under-
dånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för fullbordandet af arbetet med uppförande af en byggnad för
vissa kontor inom järnvägsstyrelsen vid Tomtebodan för år 1912 anvisa ett
belopp af 500,000 kronor.

Uppförande
af en bygg-
nad för vissa
kontor inom
järnvägs-
styrelsen.

För uppförande af ny dubbelspårig bro öfver Stångån vid Lin-
köping, för hvilken kostnaden beräknats till 550,000 kronor, däraf
hälften eller 275,000 kronor, motsvarande kostnaden för utbytet af den
nuvarande enkelspåriga bron, ansetts böra utgå af underhållsmedel, har,
jämlikt Riksdagens beslut år 1909, för 1910 anvisats 100,000 kronor.

[6.]

För fortsättande af arbetet äskades af 1910 års Riksdag ett anslag
för år 1911 af 100,000 kronor. Denna framställning vann emellertid
ej Riksdagens bifall. Af en vid statsutskottets i ämnet afgifna utlåtande
fogad reservation framgår, att anledningen hertill varit den, att öfver-
enskommelse med Linköpings stad om förvärfvande af viss för anlägg-
ningen erforderlig mark då ännu icke kunnat träffas, hvarför arbetet å
bron ej påbörjats.

Ny bro
öfver
Stångån vid
Linköping.

Nu har järnvägsstyrelsen i sin underdåniga skrivelse den 27 ok-
tober 1910 anmält, att för arbetets fullbordande under år 1912 erfordras
återstående belopp, 175,000 kronor.

[6.]

Enligt hvad jag inhämtat, har arbetet å bron under år 1910 påbörjats och bedrifvits så, att grundläggningsarbetena delvis äro färdiga. Den föreliggande arbetsplanen afser också, att arbetet i sin helhet skall vara afslutadt under sommaren 1912.

Visserligen har frågan om inlösen af en del staden Linköping tillhörig mark ännu ej kunnat afgöras, men frågan om expropriation häraf är beroende på Eders Kungl. Maj:ts pröfning. Detta inverkar dock ej på broarbetets gång, enär stadens myndigheter medgifvit dettas utförande utan hinder af att markfrågan ej blifvit löst. Marken erfordras nämligen för statens järnvägars spåranordningar å båda sidor om bron, och dessa behöfva icke vara färdiga förrän bron i sin helhet utförts.

På grund af hvad sålunda förekommit synes det begärda anslaget nu böra beviljas; och hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för fullbordande af arbetet med uppförande af ny bro öfver Stångån vid Linköping för år 1912 bevilja ett anslag af 175,000 kronor.

[7.]

Anslag till
åtgärder för
underlättande af arméns strategiska uppmarsch.

För fullföljande af de till en kostnad af 300,000 kronor beräknade åtgärder för underlättande af arméns strategiska uppmarsch beviljade 1909 års Riksdag ett begynnelseanslag af 100,000 kronor.

Sedan numera dessa arbeten igångsatts, erfordras för deras fortsättande enligt uppgjord plan att för år 1912 får disponeras ett ytterligare belopp.

I enlighet med hvad järnvägsstyrelsen i sådant hänseende hemställt tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för fullföljande af vissa åtgärder för underlättande af arméns strategiska uppmarsch för år 1912 bevilja ett anslag af 100,000 kronor.

[8.]

Ersättning
för af statskontoret gjorda förskott.

Uti skrifvelse den 1 maj 1900 har Riksdagen anmält, att Riksdagen, med bifall till af Kungl. Maj:t i nådig proposition därom framställt förslag, medgifvit, bland annat, att inköp af sådana egendomar, som af Kungl. Maj:t prötvades vara för statens järnvägar behöfliga för genomförande af nya bangårdsanordningar i Stockholm, finge af Kungl. Maj:t efter förslag af järnvägsstyrelsen beslutas för ett sammanlagdt belopp af intill 5,000,000 kronor, samt att köpeskillingarna för dessa egendomar finge af statskontoret förskjutas af under händer varande medel mot ersättning, hvarom Riksdagen framdeles, på anmälan af Kungl. Maj:t, ville besluta.

Med anledning af därom utaf järnvägsstyrelsen gjorda underdåniga framställningar har Kungl. Maj:t därefter genom särskilda nådiga bref

den 4 oktober 1901, den 20 december 1901, den 24 januari 1902 och den 24 juli 1903 dels bemyndigat järnvägsstyrelsen att gå i författning om förvärfvande för statens räkning af följande fastigheter inom Klara församling i Stockholm, nämligen n:r 19, 20 och 21 i kvarteret Rundelen, n:r 4 och 15 i kvarteret Gösen, n:r 2, 34 och 35 i kvarteret Lagerbärsträdet, n:r 1 i kvarteret Gäddan, n:r 1 och 2 i kvarteret Ugglehufvudet samt n:r 4 och 11 i kvarteret Braxen, dels ock anbefallt statskontoret att till järnvägsstyrelsen på rekvisition, i mån af behof, utbetala de för köpeskillingarnas gäldande och för bestridande af de med inköp af fastigheterna i öfrigt förenade kostnaderna erforderliga belopp.

[8.]

Uti underdänig skrifvelse den 2 december 1910 har nu statskontoret till ersättande anmält ett jämlikt förenämnda nådiga bref förskottsvis utgifvet belopp af tillhoppa 51,680 kronor 94 öre, utgörande utbetalda kostnader för inköp af förenämnda fastigheter.

Med iakttagande af grundsatsen om anslags bestämmande till jämnt tal af kronor hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till betäckande af omförmälda af statskontoret förskottsvis bestridda utgifter anvisa ett anslag för år 1912 af 51,681 kronor.

I sin underdäniga skrifvelse den 30 november 1910 med förslag till beräkning af den behållna inkomst af statens järnvägar, som må upptagas i riksstaten för år 1912, har järnvägsstyrelsen förutsatt, att, innan driftöfverskottet inbetalades till statskontoret, därifrån skulle afdragas afsättning till nya inventarier och ökad förlag med sammanlagdt 2,000,000 kronor.

[9.]

Anslag till
nya inven-
tarier m. m.

Emellertid läser med de nya principerna för riksstatens uppställning anslag för ifrågavarande ändamål böra upptagas å riksstaten; och hemställer jag därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för nya inventarier och ökad förlag vid statens järnvägar anvisa ett anslag för år 1912 af 2,000,000 kronor.

I underdänig skrifvelse den 27 oktober 1910 har järnvägsstyrelsen anmält behovet af ny rullande materiel vid statens redan trafikerade järnvägar.

[10.]

Ny rullande
materiel för
statens
järnvägar.

Styrelsen har därvid anført:

»Af lokomotiv böra anskaffas ett mindre antal af den typ litt. E, som är afsedd för de med lätt öfverbyggnad utrustade banorna i Norrland. Å dessa banor måste ännu i stor utsträckning användas gamla och svaga lokomotiv, med hvilka en ekonomiskt ordnad trafik icke är möjlig.

[10.] Ifrågavarande lokomotivtyp, hvilken anskaffades första gången år 1907, har visat sig synnerligen ändamålsenlig och ekonomisk.

Af *personvagnar* erfordras dels boggivagnar, dels 2-axliga länkaxelvagnar. Af boggivagnarna skulle ett mindre antal utgöras af kombinerade I-, II- och III-klass vagnar och de öfriga af III-klass vagnar.

Af länkaxelvagnarna skulle hela antalet utgöras af III-klass vagnar.

Tillgången på 2-axliga III-klass vagnar är vid hvarje än så ringa trafikökning knapp och måste därför nästan regelbundet, i brist på andra vagnar, i snälltåg och fjärrgående persontåg användas III-klass vagnar af den typ, som är afsedd att utgöra förstärkning vid tillfälliga trafikstegringar såsom vid helger, marknader och fältmanövrar samt alldeles särskildt under sommartiden med dess möten, lustresor och dylikt. Användning af dylika vagnar i regelbunden snälltågstrafik är emellertid olämplig, enär vagnarnas inredning icke är afpassad för sådan tjänst. Genom anskaffning af andra för ändamålet lämpligare vagnar kunna de ofvannämnda s. k. sommarvagnarna frigöras och därigenom äfven den anordningen icke behöfva tillgripas att för personbefordran använda täckta godsvagnar, försedda med inredning för trupptransporter.

Vidare erfordras ett antal 2-axliga kombinerade III-klass och resgodsvagnar med konduktörskupé och kaminuppvärmning. Vagnarna skulle vara af den typ, som infördes vid statens järnvägar år 1906 för användning i personförande godståg, hvilken typ visat sig mycket ändamålsenlig.

Slutligen erfordras ett mindre antal resgodsvagnar.

Beträffande *godsvagnar* har behovet af för transport af kreatur särskildt afsedda vagnar gjort sig gällande och kommer med all sannolikhet att ytterligare ökas, sedan i flera städer offentliga slakthus inrättats, till hvilka stora transporter af nötkreatur väntas komma att äga rum. För transport af kreatur användas nu samma täckta vagnar som för styckeagodstrafiken. Denna anordning medför stora olägenheter, i det att vagnarna, trots noggrann rengöring, efter hvarje djurtransport blifva illaluktande och därigenom olämpliga för transport af ömtåliga varor. Dessutom kunna mot vagnarna, då de användas för transport af djur, göras berättigade anmärkningar i afseende på luftväxling och belysning, och skulle därför de nya vagnarna göras lämpligare i dessa afseenden.

Vidare föreligger behof af öppna godsvagnar, och torde därför ett antal dylika vagnar behöfva anskaffas.

Slutligen erfordras för de malmintransporter, som under år 1912 skola utföras från Kiruna, en ökning af malmvagnsparken med 150 *malmvagnar*.»

Med anledning af hvad sålunda anförts har järnvägsstyrelsen i underdånighet hemställt, det täcktes Eders Kungl. Maj:t till 1911 års Riksdag aflåta nådig proposition om extra anslag för år 1912 dels af 2,500,000 kronor för inköp af rullande materiel för statens järnvägars redan trafikerade banor och dels af 750,000 kronor för rullande materiel för malmtrafik. Anslagen skulle disponeras sålunda: [10.]

Materiel för vanlig trafik.

10 lokomotiv	} för approximativt 2,500,000 kr.
72 person- och resgodsvagnar	
225 godsvagnar	

Materiel för malmtrafik.

150 malmvagnar för approximativt	750,000 kr.
Summa 3,250,000 kr.	

Den af Eders Kungl. Maj:t till 1910 års Riksdag gjorda framställning om beviljande af ett anslag å 3,325,000 kronor till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade järnvägar blef efter gemensam omröstning af Riksdagen bifallen. Då emellertid inom Riksdagen framkommit påståenden därom att statens järnvägars lokomotiv ej på ekonomiskt bästa sätt utnyttjas och att den nuvarande lokomotivparken skulle vara tillräcklig för behofvet, tillåter jag mig — utan att ingå i sådana tekniska detaljer, där jag gifvetvis icke kan vara sakkunnig — något beröra denna fråga.

*Departements-
chefen.*

Antalet lokomotiv vid statens järnvägar, som år 1900 uppgick till 580, steg år 1905 till 742 och utgör för närvarande 868. Nyanskaffningen har sålunda fortgått i jämförelsevis stor utsträckning, och det torde därför vara i någon mån förklarligt, om den uppfattningen gjort sig gällande, att ytterligare anskaffning af lokomotiv borde få tillsvidare anstå. Jag har emellertid från skilda håll förskaffat mig upplysningar i detta ämne och kan jag, sedan jag öfvervägt saken, ej dela denna uppfattning.

Det arbete ett lokomotiv uträttar uttryckes i antalet tillryggalagda lokomotivkilometer. Detta återigen bestämmes af trafikens omfattning och beskaffenhet samt lokomotivens dragförmåga.

Om en järnvägs lokomotiv hafva stor dragförmåga och sålunda kunna framföra tunga tåg, erfordras ett mindre antal lokomotiv-

[10.] kilometer för att framföra en viss trafik, än om lokomotiven äro svagare och sålunda icke kunna framföra så stora tåg.

Därest vid en viss järnväg trafikens omfattning samt lokomotivens antal och beskaffenhet för t. ex. ett år äro gifna, är därmed också medeltalet lokomotivkilometer för lokomotiv och år bestämdt. Detta medeltal kan icke höjas, så länge förutsättningarna kvarstå oförändrade.

Ökas trafiken, under det lokomotivparken bibehålles oförändrad, måste ofvannämnda medeltal stiga, och man drager däraf vanligen den slutsatsen, att lokomotivparken bättre utnyttjas. Ofta är sådant händelsen, men icke alltid. Tagas lokomotiven så starkt i anspråk, att tillfälle icke beredes till erforderligt underhåll, blir följden däraf, om sagda förhållande får fortfara för länge, att det ena lokomotivet efter det andra blir otjänstbart och icke utan oproportionerligt höga kostnader kan återställas i tjänstbart skick. Snart nog inträffar under sådana förhållanden, att trafiken icke kan ombesörjas på tillfredsställande sätt; trafikstockning inträder. Ett intensivt utnyttjande af lokomotivparken bör sålunda icke drifvas så långt, att förenämnda eventualitet inträffar.

Vid bedömandet af det sätt, hvarpå lokomotivparken utnyttjas, måste framför allt tagas hänsyn till trafikens växlingar såväl under ett års olika månader som ock från år till år. Järnvägen måste vara beredd att kunna ombesörja trafikrörelsens maxima. Härigenom försvåras dragkraftens fullständiga utnyttjande. Går trafikrörelsen ned, såsom under tryckta konjukturer är fallet, så går det i medeltal per lokomotiv uträttade arbetet tillbaka, enär en minskning i lokomotivantalet icke kan komma i fråga. Om man tager hänsyn till dessa omständigheter och trafikens vid statens järnvägar mycket växlande beskaffenhet, torde det kunna sägas, att lokomotivparken på ett tillfredsställande sätt utnyttjas — ett omdöme som jag fått bekräftadt äfven från sakkunniga utom järnvägsstyrelsen.

Med hänsyn till nu rådande förhållanden lär lokomotivtillgången få anses god, och för ombesörjandet af förefintlig trafik skulle därför ingen nyanskaffning af lokomotiv vara erforderlig. Det skulle emellertid, synes mig, af flera skäl vara oriktigt, om lokomotivanskaffningen för statens järnvägar inställdes under nedgångstider.

Sedan år 1877 har tillverkningen af alla för statens järnvägar erforderliga lokomotiv ägt rum vid svenska verkstäder, likväl med ett undantag, nämligen år 1899, då 20 lokomotiv beställdes och levererades från Amerikas förenta stater. Det har också för statsmakterna varit ett önskemål att förbehålla lokomotivbeställningarna för svenska verk-

städer. Detta kan dock icke ske med mindre beställningarna fördelas så jämt som möjligt på de olika åren och därigenom anpassas efter verkstädernas begränsade leveransförmåga. Beställningarna böra enligt min mening helst göras mera omfattande under lågkonjunkturer för att räcka industrien och den däri använda arbetskraften en hjälpande hand. Under sådana tider äro verkstäderna icke heller så starkt upptagna af beställningar från enskilda järnvägar. Det är för öfrigt endast genom ett sådant förfaringssätt, som statens järnvägar kunna försäkra sig om tillräcklig dragkraft vid inträdande högkonjunkturer. Skulle beställningarna uppskjutas, tills sådana konjunkturer börja inträda, blefve följden den, att de svenska verkstäderna icke inom erforderlig tid kunna leverera det erforderliga antalet lokomotiv, och det kunde gå så långt, att beställning måste göras i utlandet, såsom fallet var år 1899.

[10.]

Af det sagda följer, att enligt min mening det är med klok omtanke förenligt att icke under lågkonjunkturer minska, utan snarare öka lokomotivbeställningarna. Så har också skett under den gångna depressionsperioden. Den naturliga följden häraf har gifvetvis varit den, att lokomotivtillgången nu är god och att det i medeltal för lokomotiv och år utträttade arbetet, uttryckt i lokomotivkilometer, är något lägre än som kommer att vara händelsen, då den väntade trafikökningen kommer att göra sig gällande.

Här må för jämförelses skull anföras antalet tillryggalagda vagu-axelkilometer för januari—september under åren 1908, 1909 och 1910. Dessa utgjorde:

år 1908 jan.—sept.	632,788,138
» 1909 » — »	599,628,344
» 1910 » — »	664,935,724

Hvarje lokomotiv har i medeltal tillryggalagt

under år 1908	40,082 lokomotivkilometer
» » 1909	37,754 »
» » 1910	37,894 » (beräknadt)

Som emellertid trafikökningen synes endast komma att långsamt inträda, har järnvägsstyrelsen ansett sig kunna minska nyanskaffningen af lokomotiv för år 1912 och därför inskränkt sitt anslagskraf till 10 lokomotiv för en beräknad kostnad af 670,000 kronor mot 15 lokomotiv till en kostnad af 1,080,000 kronor för år 1911.

[10.] De nu afsedda lokomotiven skulle för öfrigt, såsom järnvägsstyrelsen i sin skrifvelse påpekat, tjäna ett alldeles särskildt ändamål och torde därför äfven i och för sig vara behöfliga. Jag har sålunda icke något att erinra mot järnvägsstyrelsens framställning beträffande anskaffande af lokomotiv, liksom jag ej heller funnit något att invända mot framställningen i öfrigt. Jag erinrar i detta sammanhang, att det belopp, järnvägsstyrelsen nu begär för anskaffande af rullande materiel, är det lägsta som förekommit sedan år 1899.

På grund af hvad jag sålunda anfört får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för år 1912 till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade järnvägar bevilja ett anslag af 3,250,000 kronor.

[11.]
Utläggning
af ytterli-
gare ett
järnvägs-
spår mellan
Rönninge
och Järna
stationer
m. m.

Vid 1910 års Riksdag beslutades under vissa villkor *dels* utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna stationer å västra stambanan, *dels* banans framdragande i ändrad sträckning från Rönninge på fast bro å segelfri höjd öfver Södertälje kanal norr om slussen därstädes och vidare genom staden Södertälje, *dels ock* af ifrågakvarande arbeten föranledda stationsanordningars utförande, allt för en beräknad kostnad af 6,200,000 kronor; och anvisades för år 1911 ett belopp af 500,000 kronor.

För fullföljande af den plan för arbetenas utförande under åren 1911—1914, som framlades för 1910 års Riksdag, erfordras för år 1912 anvisande af ett belopp utaf 1,500,000 kronor.

På grund häraf och i enlighet med järnvägsstyrelsens hemställan tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för fortsättande af arbetet med utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna stationer m. m. för år 1912 anvisa ett anslag af 1,500,000 kronor.

[12.]
Anslag till
vissa stats-
banebygg-
nader.

Uti underdånig skrifvelse den 31 oktober 1910 har järnvägsstyrelsen anmält de anslagsbelopp, som enligt styrelsens åsikt böra för år 1912 äskas af Riksdagen för, bland annat, fullbordande af statsbanorna Bastuträsk—Skellefteå—Kallholmsfjärden samt Östersund—Ströms vattudal (Ulriksfors).

Bastuträsk—
Skellefteå—
Kallholms-
fjärden.

Hvad då till en början beträffar statsbanan *Bastuträsk—Skellefteå—Kallholmsfjärden* tillåter jag mig först erinra, hurusom 1907 års Riksdag med anledning af en utaf Kungl. Maj:t till Riksdagen gjord framställning, under förbehåll att vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse af

mark m. m. iakttoges, beslutat anläggning af statsbana från Bastuträsks station å norra stambanan till Skellefteå och vidare till Kallholmsfjärden för en beräknad kostnad af 5,328,000 kronor äfvensom till påbörjande af denna bana för år 1908 anvisat ett belopp af 800,000 kronor att utgå från riksgäldskontoret.

[12.]

Därefter har Riksdagen till fortsättning af samma bana anvisat för år 1909 1,500,000 kronor, för år 1910 1,000,000 kronor och för år 1911 likaledes 1,000,000 kronor att jämväl utgå från riksgäldskontoret.

Enligt det af järnvägsstyrelsen upprättade förslag till plan för bedrivande af arbetena å ifrågavarande bana under år 1911 skola under detta år utföras hufvudsakligen följande arbeten, nämligen:

komplettering af terrasseringsarbetena, fullbordande af bron öfver Skellefte älf samt fortsättande af husbyggnadsarbetena å bangårdarna emellan Skellefte älf och Kallholmen, fortsättning af arbetena med uppförande utaf bevakningsbostäderna och fullbordande af rälsläggningen till Kallholmen, fullbordande af ballastningsarbetena å linjen Krångfors—Skellefte älf samt påbörjande af dylika arbeten å linjen Skellefte älf—Kallholmen.

Järnvägsstyrelsen har nu i sin förevarande skrifvelse af den 31 oktober 1910 hemställt, att till fullbordande af statsbanan Bastuträsk—Skellefteå—Kallholmsfjärden måtte af Riksdagen för år 1912 äskas återstoden af det för banan beräknade beloppet — 5,328,000 kronor — eller 1,028,000 kronor.

Hvad järnvägsstyrelsen sålunda föreslagit har jag ansett mig böra biträda.

Hvad härefter angår statsbanan *Östersund—Ströms vattudal (Ulriksfors)* tillåter jag mig erinra, hurusom 1907 års Riksdag med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, under förbehåll att vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse af mark m. m. iakttoges, beslutat anläggning af en statsbana från Östersund till Ströms vattudal (Ulriksfors) jämte bispår från Ulriksfors till Strömsund för en beräknad kostnad af 10,900,000 kronor samt häraf för år 1908 anvisat 2,000,000 kronor att utgå från riksgäldskontoret.

*Östersund—
Ströms
vattudal.*

Därefter har Riksdagen till fortsättning af samma bana anvisat för år 1909 3,000,000 kronor, för år 1910 likaledes 3,000,000 kronor och för år 1911 1,500,000 kronor att jämväl utgå från riksgäldskontoret.

Den af järnvägsstyrelsen uppgjorda planen för arbetenas bedrif-
Bih. till Riksd. Prot. 1911. 1 Saml. 1 Afd. 1 Häft.

[12.] vande å ifrågavarande järnväg under år 1911 upptager, i stort sedt, följande arbeten, nämligen:

fullbordande af broarbetena å sträckan Raftsjön—Ulriksfors, räsläggning och underballastning af sträckan Sikåsån—Ulriksfors, fortsättning af arbetena dels med förändring af bangården i Östersund, dels ock å öfriga redan påbörjade bangårdsanläggningar samt påbörjande af terrasserings- och trummurningsarbetena för bispåren till Hammerdal och Strömsund.

Uti sin ifrågavarande skrifvelse af den 31 oktober 1910 har järnvägsstyrelsen hemställt, att till fullbordande af statsbanan Östersund—Ströms vattudal jämte bispår måtte för år 1912 äskas ett belopp af 1,400,000 kronor, utgörande återstoden af den för banan beräknade kostnaden, 10,900,000 kronor.

Mot hvad järnvägsstyrelsen sålunda föreslagit har jag intet att erinra.

Jag tillåter mig alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för år 1912 anvisa

dels till fullbordande af statsbanan från Bastuträsk till Skellefteå och vidare till Kallholmsfjärden ett anslag af 1,028,000 kronor,

dels ock till fullbordande af statsbanan från Östersund till Ströms vattudal (Ulriksfors) jämte bispår ett anslag af 1,400,000 kronor.

[13.] Riksdagen har år 1907, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, under förbehåll att vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse af mark m. m. iakttoges, beslutit anläggning af en statsbana från Järna station å västra stambanan öfver Vagnhärad och Nyköping förbi Lunda till Norrköping för en beräknad kostnad af 13,300,000 kronor med rullande materiel samt till påbörjande af anläggningen för år 1908 anvisat ett belopp af 2,000,000 kronor.

Därefter har Riksdagen anvisat till fortsättning af samma bana för år 1909 1,300,000 kronor, för år 1910 2,000,000 kronor samt, på sätt Riksdagen i skrifvelse den 9 juni 1910 anmält, för år 1911 1,000,000 kronor.

Innan jag öfvergår att redogöra för den af järnvägsstyrelsen uti underdånig skrifvelse den 31 oktober 1910 gjorda framställning angående anslagsbehovet för denna järnvägsanläggning för år 1912, tillåter jag mig att något beröra frågan huruvida den vid beslutet om banans anläggning beräknade kostnaden förslår till järnvägens fullbordande.

Då järnvägsstyrelsen den 28 april 1899 inkom med utredning angående ifrågasatt ny statsbana från västra stambanan till Norrköping, beräknade styrelsen kostnaden för sträckningen Järna—Vagnhärad—Lunda—Norrköping till 12,238,080 kronor eller 104,815 kronor för kilometer.

[13.]
*Tidigare
kostnads-
beräkningar.*

Uti det utlåtande i ämnet, som järnvägsstyrelsen afgaf den 24 november 1906, förklarade styrelsen, att den vid granskning af det 1899 uppgjorda kostnadsförslaget funnit en ökning af åtskilliga af de däri upptagna posterna vara af nöden. Denna ökning, hvilken uppginge till 1,351,000 kronor, hade föranledts hufvudsakligen dels af ökad behof af lokomotiv och vagnar, hvilket i förening med de stegrade arbets- och materialprisen orsakat en höjning af anslagsbehofvet för rullande materiel från det i 1899 års kostnadsförslag upptagna belopp, 7,500 kronor för kilometer, till enligt de år 1906 verkställda beräkningar erforderliga 10,000 kronor för kilometer eller med sammanlagdt 292,000 kronor, dels af de, sedan förslaget uppgjordes, jämväl i öfrigt stegrade arbets- och materialprisen, hvilka åstadkommit en ökning i kostnaderna, utom för rullande materiel, särskildt för stängsel, rälsläggning, ballastning och banbevakningsbostäder med sammanlagdt omkring 500,000 kronor, dels däraf att lokomotivaxeltrycket ansetts böra beräknas till 18 ton i stället för såsom i kostnadsförslaget 14 ton, hvilket medfört en höjning af kostnaden för broöfverbyggnaderna med omkring 9,000 kronor, dels ock slutligen däraf att efter förslagets upprättande på grund af nådigt bref till järnvägsstyrelsen den 16 februari 1903 tillkommit åtskilliga föreskrifter om tjänstledighet med bibehållen aflöning och reseersättningar åt schaktmästare och materialvakter vid statens järnvägsbyggnader äfvensom i fråga om beredande af bättre bostäder och anskaffande af böcker och tidningar åt de vid järnvägsbyggnaderna anställda arbetare, hvilket allt medfört en höjning i de beräknade kostnaderna för arbetets ledning och förvaltning med 550,000 kronor. Sammanlagda beräknade kostnaden för järnvägen skulle alltså, inklusive kostnaden för expropriation af mark och för anskaffande af rullande materiel, komma att uppgå till 13,589,080 kronor eller 116,386 för kilometer.

Då styrelsen emellertid föreställde sig, att, om Kungl. Maj:t och Riksdagen beslutade, att ifrågavarande järnväg skulle anläggas på statens bekostnad, därvid komme att, liksom vid anläggning af statsbanor under senare åren ägt rum, uppställas såsom villkor, att statsverket icke drabbades af några kostnader för jordlösen, skadeersättningar och dylikt, ansågs ofvannämnda kostnadssumma kunna reduceras med ett

- [13.] belopp af 325,580 kronor, motsvarande den beräknade kostnaden för förvärf af för järnvägen erforderlig mark med mera, och skulle således statsverkets utgift för banan blifva 13,263,500 kronor, hvilket belopp afrundades till 13,300,000 kronor.

I enlighet med järnvägsstyrelsens förslag gjordes ock framställning i ämnet till 1907 års Riksdag; och blef denna, såsom nämnt, af Riksdagen bifallen.

Ökade kostnader.

Emellertid visade sig redan på ett jämförelsevis tidigt stadium, att de för banan beräknade kostnaderna, 13,300,000 kronor, icke skulle förslå till dess fullbordande, något som jag också, på sätt Eders Kungl. Maj:t behagade erinra sig, omnämnde i statsrådsprotokollet öfver civil-ärenden den 14 januari 1910, hvaraf utdrag fanns bifogadt statsverkspropositionen till samma års Riksdag. Jag framhöll därvid tillika, att, sedan undersökningsarbetena för banan i sin helhet afslutats och kostnadsberäkningarna i det närmaste fullbordats, det visat sig, att det ytterligare erforderliga beloppet torde blifva ganska afsevärdt, ehuru det för det dåvarande icke kunde till siffran angifvas, och meddelade jag i sammanhang därmed i hufvuddrag de skäl, som, enligt hvad järnvägsstyrelsen då meddelat mig, skulle föranleda kostnadsökningen.

De af mig då anförda skälen voro följande.

De priser på arbete och vissa materialier, som låge till grund för det med Aktiebolaget skånska cementgjuteriet afslutade entreprenadkontraktet, vore i allmänhet högre än de, som järnvägsstyrelsen förut ansett sig böra upptaga i kostnadsberäkningarna för banan. Vid de nya beräkningarna för banan i sin helhet hade antagits samma priser, som enligt nämnda entreprenadkontrakt gällde för delen Järna—Enstaberga, hvarigenom de beräknade kostnaderna för hela banan ökats.

Vid uppgörande af mera detaljerade planer för stationsanordningarna å åtskilliga platser, särskildt Järna och Norrköping, hade det visat sig, att de förut upptagna kostnaderna vore otillräckliga, till stor del beroende på den allttjämt fortgående ökningen af tågens längd och lokomotivens tyngd. Därjämte hade järnvägsstyrelsen tänkt sig, att vid Åby borde anordnas en för den nya banan och för den nuvarande stambanan gemensam station i stället för endast en mindre sådan i närheten af Åby ensamt för den nya banan.

Vidare hade järnvägsstyrelsen ansett lämpligt, att redan vid banbyggnadens fullbordande anordningar funnes vidtagna för öfverföring af trafik i Nyköping mellan den nya banan och Oxelösund—Flen—Västmanlands järnväg, hvilket förut icke varit afsedt.

Därtill komme, att det syntes lämpligt att redan vid banans byggande anordna stationer å vissa platser, där man tänkt sig, att sådana skulle först framdeles anläggas.

Slutligen hade de verkställda noggrannare borrhningarna och geologiska undersökningarna gifvit vid handen, att större kostnader än man förut tänkt sig vore att förutse för grundförstärkningar under bankar, tryckbankar för dylika med mera.

Den fullständiga utredning rörande kostnadsökningen, som jag sålunda ställt i utsikt, föreligger nu i en af järnvägsstyrelsen till Eders Kungl. Maj:t aflåten underdånig skrifvelse af den 15 oktober 1910.

En af anledningarna till kostnadsökningarna var, såsom nämnts, förslaget om anordnande af flera stationer än från början afsetts. *Nya stationsanläggningar.*

I det af järnvägsstyrelsen med underdånig skrifvelse den 1 mars 1909 för nådig pröfning öfverlämnade förslag till definitiv plan för bandelen Järna—Enstaberga funnos sålunda upptagna tre stationer vid Västerljungs kyrka, vid Braken och vid Enstaberga samt en håll-, last- och mötesplats vid Långgrufvan, hvilka icke ingingo i den ursprungliga planen.

Beträffande behovet af de sålunda föreslagna nya anläggningarna anförde styrelsen, att å den nära 19 kilometer långa bansträckan mellan Vagnhärad och Tystberga i det ursprungliga förslaget icke förefunnits någon station eller hållplats utan endast en mötesplats midt i skogstrakten Silleskog, hvilkens anordnande betingades af militära fordringar. Styrelsen hade emellertid ansett erforderligt att i det nya förslaget upptaga icke blott en mindre station, med tillräckligt spårutrymme för militära tåg men i öfrigt med till en början enkla anordningar, i Västerljungs socken i trakten af kyrkan, hvarifrån vägar leda dels mot Tureholm och Trosa öster om Hållsviken samt till trakten väster om Hållsviken, dels till Torsåker väster om sjön Sillen samt till orter öster om samma sjö, utan äfven en liknande station vid Braken i Lästringe socken invid landsvägen söder om kyrkan, och skulle genom dessa anordningar mötesplatsen å Silleskog kunna bortfalla.

Afståndet mellan stationen i Tystberga, hvilken skulle anordnas på samma plats som enligt det ursprungliga förslaget, och den i samma förslag upptagna stationen vid Uddeby var så stort, att en plats för tågmöten måste af militära skäl anordnas någonstädes däremellan, och ansåg järnvägsstyrelsen, att detta borde ske vid Långgrufvan.

Styrelsen höll emellertid före, att allmänhetens behof af kommunikationer kräfde, att denna mötesplats redan från början anordnades som

[13.] håll- och lastplats, och att den i det ursprungliga förslaget angifna stationen vid Uddeby i stället förlades till Skalkulla, som i afseende å vägförbindelser hade företrädde framför Uddeby.

På den omkring 16 kilometer långa sträckningen mellan Nyköping och Lunda hade i det äldre förslaget icke beräknats anläggning af någon station eller hållplats utan endast en mötesplats, belägen vid Stora Annerbäck, men då behovet af en mindre station för Bergshammars och Tuna socknar samt delar af Tunabergs socken med Näfvekvärns bruk allt mera framträdde, hade styrelsen funnit sig böra föreslå anläggandet af en mindre station, med tills vidare enkla anordningar, å berörda sträckning vid Enstaberga omkring 1 kilometer norr om Stora Annerbäck invid landsvägen mellan Tuna kyrka och Larslunds station å Oxelösund—Flen—Västmanlands järnväg.

Anläggning af stationerna vid Västerljung, Låstringe och Enstaberga samt håll-, last- och mötesplatsen vid Långgrufvan, hvilka icke ingått i det äldre förslaget, komme, såsom styrelsen framhöll, att medföra kostnader, som icke varit beräknade i berörda förslag. Från dessa kostnader borde dock afräknas hvad enligt det ursprungliga förslaget vore afsedt att utföras men i det senare förslaget icke vidare upptagits.

Ehuruval de föreslagna anordningarna i afseende å förberörda stationer samt håll-, last- och mötesplatsen vid Långgrufvan skulle medföra utgifter, hvartill icke tagits hänsyn i det ursprungliga förslaget, ansåg dock styrelsen af de utaf styrelsen framhållna skäl, att anläggningarna borde komma till utförande.

Den 23 april 1909 fastställde Eders Kungl. Maj:t det sålunda underställda förslaget till definitiv plan, dock med den ändring att ur planen skulle utgå berörda af styrelsen föreslagna stationer samt håll-, last- och mötesplats, men med iakttagande att så stora markområden skulle upplåtas till banan, som erfordrades för framtida anordnande af nämnda stationer äfvensom håll-, last- och mötesplatsen vid Långgrufvan.

Med föranledande häraf anbefallde Eders Kungl. Maj:t järnvägsstyrelsen att i sammanhang med äskande af anslag för ifrågavarande järnvägsanläggning för år 1911 inkomma med utredning och förslag rörande de stationer och den håll-, last- och mötesplats, som ur planen utgått, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af styrelsen framlagda förslaget, på det Eders Kungl. Maj:t skulle blifva i tillfälle att i berörda afseende göra framställning hos Riksdagen. Redan då syntes nämligen, såsom jag redan antydde, af de undersökningar, som företagits, framgå, att den vid beslutet om banans anläggning beräknade kostnaden,

13,300,000 kronor, icke skulle förslå till järnvägens fullbordande, äfven om kostnaderna för de föreslagna nya stationerna samt den nya håll-, last- och mötesplatsen icke medtoges i beräkningen.

[13.]

Järnvägsstyrelsen meddelade emellertid, att den sålunda anbefallda utredningen jämte förslag måste föregås af nya utredningar vidkommande banans framdragande från Enstaberga till Norrköping äfvensom af upprättande af nytt kostnadsförslag för hela banan mellan Järna och Norrköping.

På grund häraf kunde fullständig utredning uti ifrågavarande hänseende icke föreläggas 1910 års Riksdag.

Uti den förutnämnda underdåniga skrifvelsen den 15 oktober 1910, hvari järnvägsstyrelsen anmält, att omförmälda nya undersökningar verkstälts och nytt kostnadsförslag för hela banan upprättats, har styrelsen ifråga om de å linjen Järna—Enstaberga föreslagna, i det ursprungliga förslaget ej upptagna stationerna vid Västerljungs kyrka, Braken och Enstaberga samt den nya håll-, last- och mötesplatsen vid Långgrufvan åberopat hvad styrelsen i förenämnda underdåniga skrifvelse den 1 mars 1909 anfört och hemställt.

Med den underdåniga skrifvelsen den 15 oktober 1910 har vidare öfverlämnats förslag till definitiv plan för ifrågavarande järnvägssträckning mellan Enstaberga och Åby, hvari äfven förekomma stationsanordningar utöfver de förut ifrågasatta.

Vidkommande detta förslag har järnvägsstyrelsen meddelat, att nämnda bandel Enstaberga—Åby definitivt utstakats i enlighet med af styrelsen i underdånig skrifvelse den 19 januari 1909 föreslagen och af Eders Kungl. Maj:t i nådigt bref den 29 januari 1909 godkänd sträckning öfver Lunda norr om Löfsjön. I stället för att, såsom i det till grund för Eders Kungl. Maj:ts framställning till 1907 års Riksdag liggande förslaget förutsatts, dragas från Lunda kyrka öfver Bålsjön till Gårdstenstorp och öfver Fjällmossen samt därefter förbi Svartkärr söder om Löfsjön i västlig hufvudriktning genom Krokeks socken till Orrekulla samt därifrån till Getå har således enligt det nu föreliggande förslaget banan i denna del utstakats från Lunda öfver Bastroten i riktning mot Löfbråten och norr om Löfsjön öfver Stafsjö järnväg samt vidare mellan Viksjön och Hampsjön. Banan fortsätter därefter norr om Hyttan och Eketorp samt vidare väster om Kulla och Uttersbergs herrgård till Getå, där den sammanfaller med linjen enligt det ursprungliga förslaget ända till den punkt i närheten af Stenkullen, hvarifrån banan, i stället för att enligt det ursprungliga förslaget ledas

- [13.] öfver Björnsnäs fram till Norrköping, i enlighet med styrelsens hemställan i underdånig skrifvelse den 29 juli 1910, till hvilken jag strax skall återkomma, är stakad direkt fram mot den plats i närheten af Åby nuvarande station å östra stambanan, där enligt sistberörda hemställan anläggandet af en gemensam station för båda banorna föreslagits.

I detta sammanhang anser jag mig böra erinra, hurusom Eders Kungl. Maj:ts berörda beslut angående banans sträckning norr om Löfsjön föranleddes af denna sträcknings företråde i afseende å såväl minskad väglängd som lägre anläggningskostnad.

Beträffande stationer å bandelen Enstaberga—Åby meddelar järnvägsstyrelsen vidare, att liksom i det ursprungliga förslaget ifrågasatts en station vid Lunda kyrka på ett afstånd af 72,8 kilometer från Järna äfvensom en station inom Krokeks socken, dock nu föreslagen å Uttersbergs ägor, 96,7 kilometer från Järna, i stället för vid Orrekulla, 97 kilometer från Järna. Mellan nämnda båda stationer har till följd af linjens ändrade sträckning norr om Löfsjön föreslagits en station å Ålberga ägor i Kila socken, 82 kilometer från Järna, i stället för den i det ursprungliga förslaget upptagna stationen vid Bålsjön, 80 kilometer från Järna, samt såsom ersättning för den i sistnämnda förslag afsedda mötesplatsen vid södra ändan af Löfsjön, 90 kilometer från Järna, en mindre station vid Löfsjöns norra ända, 90,7 kilometer från Järna.

Hvad den sålunda föreslagna stationen vid Löfsjön beträffar, hafva de senast verkställda utredningarna enligt styrelsens mening påvisat behovet af densamma; och att en stationsanläggning därstädes är lifligt emotsedd framgår ock, påpekar styrelsen, af följande hemställan från Stafsjö aktiebolag.

Uti en den 16 september 1909 dagtecknad, till styrelsen ingifven skrift har nämligen G. F. A. Enhörning, å bolagets vägnar, anhållit, att å statsbanan Järna—Norrköping måtte förläggas en station på Stafsjö ägor å plats, stående i förbindelse med den smalspåriga järnvägen från Sandvikens lastageplats till Öfre Virå. Till stöd för denna hemställan har anförts hufvudsakligen följande: då det icke blifvit bestämt om någon stations förläggande utefter statsbanan Järna—Norrköping å Stafsjö bruks ägor, skulle de närmaste stationerna å banan för Stafsjö bruk med underlydande blifva stationen vid Peterslund (på Ålberga ägor) och stationen på Uttersbergs ägor i Krokeks socken. Följden häraf skulle blifva ej blott att Stafsjö bruk med underlydande icke af banan erhöles påräknad fördel utan äfven att järnvägen ginge miste

om en afsevärd gods- och persontrafik. Å Stafsjö bruk med tillhörande Virå, Vreta, Mörtbols och Krokeks egendomar, hvilka innehålla en areal af omkring 25,000 tunnland och å hvilka finnas 3 sågar med sammanlagdt 7 ramar, mekanisk verkstad, gjuteri, masugnar och stångjärnssmedjor samt 2 kvarnar, drefves nämligen rätt betydlig trävarurörelse och industri, och den från egendomarna härflytande gods- och persontrafik, som hittills hufvudsakligen gått öfver Åby, Grafversfors, Simonstorps och Strångsjö stationer samt till Viråbanan, komme gifvetvis att för framtiden så göra, om icke genom en statsbanestations förläggande på Stafsjö ägor bekvämare trafikmöjlighet uppstode. Enligt hvad ansökningen bilagda utdrag ur nämnda egendoms räkenskaper utvisa hade under åren 1900—1909 fraktats: från Virå bruk till Simons- torps och Strångsjö stationer 20,242 läster träkol, från Mörtbols gård till Strångsjö och Virå stationer 132,902 kubikfot virke, 1,056 läster kol och nära 700 famnar trämasse- och annan ved samt från Stafsjö bruk till Simonstorps och Grafversfors stationer 15,690 läster träkol och 7,586 kubikfamnar trämasseved, hvarförutom till och från sistnämnda bruk forslats omkring 8,117 ton järn, stenkol och diverse förnödenheter. [13.]

Vidare har till järnvägsstyrelsen inkommit en af 444 personer inom Västra Kila, Björkviks och Krokeks socknar undertecknad skrift, innefattande instämmande uti bolagets ofvanberörda hemställen.

I anledning af den sålunda gjorda hemställen erinrar järnvägsstyrelsen därom att, hvad stationsanordningar i ifrågavarande trakt angår, det ursprungliga förslaget med statsbanans dragande söder om Löfsjön upptog endast en militärmötesplats vid Svartkärr å den 17 kilometer långa bansträckan mellan de då föreslagna stationerna vid Bålsjön och Orrekulla. Sedan vid renstakningen linjen erhållit en förändrad sträckning genom dess framdragande norr om Löfsjön och vidare öfver Stafsjö järnväg förbi Viksjön och Hampsjön samt väster om Kulla och Uttersbergs herrgård, å hvilken linje föreslagits en mötesplats vid Löfbråten och en station på Uttersbergs ägor, hade man vid de sommaren 1910 verkställda undersökningarna utstakat linjen, för beredande af kortare förbindelse mellan statsbanan och Stafsjö järnväg, sålunda att nyssberörda mötesplats blifvit förlagd något västligare än förut beräknats eller strax öster om korsningen mellan de båda banorna. Styrelsen påpekar ock, att i det af Kungl. Maj:t den 30 november 1899 fastställda förslaget för järnvägsanläggning från Sandvikens lastageplats till Öfre Virå (sedermera benämnd Stafsjö järnväg) upptagits kostnad för öfver- eller undergång af den ifrågavarande statsbanan.

[13.]

Då den ifrågasatta stationsanläggningen enligt styrelsens mening otvifvelaktigt skulle blifva till nytta såväl för Stafsjö bruk med underlydande som ock för de anläggningar, som efter statsbanans fullbordande kunna förväntas uppstå i trakten kring Löfsjön, samt då i allt fall, på grund af det stora afståndet mellan de å ifrågavarande bansträcka föreslagna stationerna på Ålberga och Uttersbergs ägor, en plats för tåg-möten måste af militära skäl anordnas någonstädes däremellan, anser styrelsen, att en mindre station bör anordnas å statsbanan Järna—Norrköping vid Löfsjön å Stafsjö bruks ägor strax öster om korsningen mellan statsbanan och Stafsjö järnväg, under villkor dock att Stafsjö aktiebolag eller annan vederbörande förbinder sig att bestrida dels kostnaderna för anläggning af ett angifvet spår samt för den enskilda järnvägens egen trafik uteslutande afsedda anordningar, dels ock ej mindre hälften af kostnaderna för å stationen erforderliga stationshus med bostad för stationsmästare och en stationskarl, ekonomihus och godsmagasin äfvensom ett enkelt omlastningsskjul än äfven en fjärdedel af kostnaderna för ett betjäningshus med uthus.

I skrifvelse till järnvägsstyrelsen den 25 augusti 1910 har aktiebolaget Stafsjö järnväg förbundit sig bekosta nyssberörda spår samt hälften af kostnaden för det omlastningsskjul, som föreslagits, och genom skrifvelse samma dag har Stafsjö aktiebolag förklarat sig villigt att, på sätt förut omförmäls, deltaga i kostnaderna för de öfriga ifrågasatta byggnaderna å stationen.

Förutom nu nämnda nya stationsanläggningar har styrelsen ansett nödigt, att hållplatser anordnas invid Bråviken vid Torskär, 99,8 kilometer från Järna, och vid Hammaren, 103,9 kilometer från nämnda station, för underlättande af den särskildt sommartiden lifliga lokala trafiken mellan Norrköping och stränderna af Bråviken.

Hvad beträffar kostnaderna för de af järnvägsstyrelsen sålunda föreslagna nya stationerna och håll-, last- och mötesplatserna, för hvilka motsvarande kostnader icke finnas i det ursprungliga förslaget upptagna, har styrelsen beräknat desamma sålunda:

för stationen vid Västerljungs kyrka	96,117: 75	kronor
» » » Braken	105,934: 75	»
» » » Enstaberga	73,637: 75	»
» håll-, last- och mötesplatsen vid Långgrufvan ..	58,498: —	»

Transport 334,188: 25 kronor

	Transport	334,188: 25 kronor	[13.]
för stationen vid Löfsjön (oberäknadt vattenstation och kolbås),		97,704: — »	
i hvilken summa dock icke ingå de kostnader, som styrelsen, enligt hvad ofvan anförts, anser böra bekostas af Stafsjö aktiebolag eller annan vederbörande,			
» hållplatsen vid Torskär		4,300: — »	
» » Hammaren		4,300: — »	
	Summa	440,492: 25 kronor,	

fördelade på olika hufvudposter sålunda:

terrassering	109,538: — kronor
vattengenomlopp	6,798: — »
öfverbyggnad, husbyggnader samt växel- och signal-säkerhetsanordningar m. m.	322,156: 25 »
samt telegrafledning	2,000: — » ,
hvar till kommer 10 % för administrationen, och skulle alltså totalkostnaden blifva omkring 484,500 kronor.	

Emellertid framhåller styrelsen, att, för den händelse stationerna vid Västerljungs kyrka, vid Braken och vid Enstaberga icke komma till stånd, mötesplatser för militära ändamål måste anläggas vid Silleskog och Enstaberga, för hvilka sammanlagda beräknade kostnaden utgör 41,000 kronor; att, om håll-, last- och mötesplats icke anordnas vid Långgrufvan, därstädes måste anläggas en militärmötesplats för en beräknad kostnad af omkring 38,000 kronor, samt att, om station icke anordnas vid Löfsjön, äfvenledes militära kraf nödvändiggör anläggning därstädes af en mötesplats, hvilken anläggning beräknas draga en kostnad af 51,000 kronor, eller sammanlagdt således omkring 130,000 kronor för sådana anordningar, som blefve nödvändiga, om förut omtalade nya stations-, håll-, last- och mötesplatser icke komme till utförande.

Såsom jag förut omnämnt, skulle en kostnadsökning föranledas jämväl af vissa stationsanordningar vid Åby, hvarom järnvägsstyrelsen gjort slutlig hemställan i underdånig skrifvelse den 29 juli 1910.

Enligt den plan, som låg till grund för Riksdagens beslut om byggande af statsbanan Järna—Norrköping, skulle denna bana vid Brå-

*Gemensam
station
Åby.*

- [13.] vikens inre ände framdragas på sådant sätt, att den från Norrvikens trädgårdar skulle framgå i västlig riktning längs landsvägen till närheten af Stenkullen och därifrån i en stor båge mot söder öfver de sankar och för järnvägsbyggnad osäkra åkrarna vid Björnsnäs, hvarefter den från vägkorsningen väster om Björnviken skulle löpa jämsides med östra stambanan till Norrköping; å nu ifrågavarande sträcka var afsedt, att en mindre station skulle förläggas strax nordväst om Björnsnäs herrgård.

Emellertid föreslog järnvägsstyrelsen i underdånig skrifvelse den 19 januari 1909, bland annat, förändring i ofvan angifna plan i så måtto, att banan från Stenkullen skulle fortsätta längs landsvägen längre fram emot Åby för att först där afvika mot söder och därefter från vägkorsningen väster om Björnviken gå jämsides med östra stambanan till Norrköping. På så sätt skulle undvikas, att banan komme att framgå öfver de lösa och för en bananläggning osäkra markerna vid Björnsnäs, något som järnvägsstyrelsen ansett synnerligen tillrådligt. Därjämte skulle enligt detta förslag omkring 500 meter sydost om Åby nuvarande station kunna anordnas en för östra stambanan och statsbanan Järna—Norrköping gemensam station, hvarvid Åby nuvarande station skulle borttagas och östra stambanan omläggas mellan vägporten norr om Åby och nyssnämnda ställe väster om Björnviken.

Beträffande fördelarna med den sålunda föreslagna förändringen i planen för bananläggningen åberopade styrelsen i nyssnämnda skrifvelse, *dels* att kostnaden för drift och underhåll af den gemensamma stationen komme att ställa sig lägre än för två skilda stationer, *dels* att såväl för trafikanterna som för tågrörelserna anordningarna kunde göras vida bättre vid den ifrågasatta gemensamma stationen än vid Åby nuvarande station, där de lokala förhållandena vore sådana att en med säkerhet inom en nära framtid erforderlig ombyggnad och utvidgning af stationen skulle kräfva mycket afsevärda kostnader, *dels* slutligen att man mellan den nya stationen vid Åby och Norrköping skulle få dubbelspårig bana, hvilket vore till stor fördel för den redan nu lifliga tågtrafiken å nämnda bandel. Förutom hvad nu anförts framhöll styrelsen ytterligare, att förslaget med den gemensamma stationen medgäfvé, att gods från stationer norr om Åby på östra stambanan kunde sändas direkt till stationer öster om Åby på statsbanan Järna—Norrköping eller till hamnplats på norra sidan af Bråviken, eventuellt framdeles genom spår förbunden med banan, utan att godset behöfde sändas den 16 kilometer långa omvägen öfver Norrköping.

Beträffande kostnaderna för genomförande af det nya förslaget anförde styrelsen vidare, att de af undersökningsförrättaren beräknats komma att med 255,000 kronor öfverstiga dem, som för motsvarande del af statsbanan Järna—Norrköping beräknats i det till grund för Riksdagens beslut om banans byggande liggande förslaget, hvartill komme ersättning för mark, som behöfde inlösas för omläggningen af östra stambanan.

Styrelsen hemställde därefter, att Eders Kungl. Maj:t ville bestämma, bland annat, att statsbanan Järna—Norrköping i trakten af Åby skulle framdragas enligt den förändrade plan, som här förut angifvits, med en för östra stambanan och nyssnämnda statsbana gemensam station vid Åby.

I nådigt bref den 29 januari 1909 anbefalldes sedermera järnvägsstyrelsen att vid upprättande af definitiv plan för banan göra detta i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad styrelsen sålunda föreslagit.

Till åtlydnad häraf har styrelsen nu låtit upprätta definitiv plan för, bland annat, sträckningen från och med den gemensamma stationen vid Åby till Norrköping, och har styrelsen, med ingifvande af plan och profilritning öfver denna del af banan, uti underdånig skrifvelse den 29 juli 1910 anført följande.

Enligt det förslag, som utgjort beräkningsgrund för det af undersökningsförrättaren angifna förut omtalade beloppet 255,000 kronor — oberäknadt jordlösen för omläggning af östra stambanan — hvarmed banans anläggningskostnader skulle öfverstiga de ursprungligen beräknade, om förslaget med gemensam station komme till utförande, hade undersökningsförrättaren tänkt sig, att den gemensamma stationen skulle anordnas på så sätt, att stationshuset förlades i stationens norra ända samt att statsbanan Järna—Norrköping inleddes till stationen på stationshusets östra och östra stambanan på dess västra sida, hvarvid båda banorna skulle löpa tillsammans i södra ändan af stationen, som på så sätt skulle få en kilformig plananordning. Denna anordning motiverades af önskvärdheten af minsta möjliga rubbning i östra stambanans hufvudspårs nuvarande läge, enär terrasseringsarbetena afsevärdt ökades ju längre åt sidan detta spår måste flyttas. Vid utarbetande af definitiva planer för den gemensamma stationen har man emellertid, enligt hvad styrelsen meddelar, funnit, att vissa svårigheter skulle uppstå med nyss angifna anordning af stationen med hänsyn till godsöfverföring dels mellan den ena banan och det invid den andra banan förlagda godsmagasinet, dels mellan båda banorna, hvarjämte stationsplanet blefve för kort för att anses tillfredsställande med hänsyn till möjligheten af

- [13.] framtida utvidgning af stationen. I det nu föreliggande förslaget till stationsanordning, hvilket styrelsen för sin del anser böra komma till utförande, har man därför tänkt sig stationshuset förlagdt väster om båda banorna, hvilkas hufvudspår sammanförts redan i stationens norra ända, hvarigenom stationen i sin helhet blir i alla afscenden bekvämare, men hvilket å andra sidan medför större kostnader än som förut beräknats.

Beträffande kostnaderna uttalar styrelsen emellertid såsom sin åsikt, att de icke rimligtvis böra i sin helhet gäldas med för statsbanan Järna—Norrköping afsedda medel. Det synes styrelsen ställt utom allt tvifvel, att under en närmare framtid den nuvarande stationen vid Åby skulle komma att kräva om- och tillbyggnad, hvilket med hänsyn till de ogynnsamma lokala förhållandena, såsom ofvan antydts, skulle kräva afsevärda kostnader, hvarför det också måste anses lämpligt, att stationen nu flyttas till den för den gemensamma stationen afsedda platsen samt att färdiga banan bidrager till kostnaderna för denna senare station med så stort belopp, som motsvarar värdet af den nuvarande stationen. Därjämte torde färdiga banan böra bekosta omläggningen af östra stambanans hufvudspår. Hvarken stationens flyttning eller den däraf föranledda omläggningen af hufvudspåret äro åtgärder, som kunna sägas öka de befintliga statsbanornas bokförda värde, utan böra enligt styrelsens förmenande betraktas som förändringar af byggnader och anläggningar och gäldas af färdiga banan med för sådana ändamål afsedda medel.

För utrönande af hvilka kostnader, som sålunda skulle komma att drabba färdiga banan, samt det belopp, hvarmed anläggningskostnaderna för statsbanan Järna—Norrköping skulle komma att ökas utöfver dem, som beräknats i det till grund för Riksdagens beslut om banans byggande liggande kostnadsförslaget, om en för båda banorna gemensam station anordnas vid Åby, har nu kostnadsberäkning gjorts, omfattande *dels* omläggning af östra stambanan från en punkt C å förenämnda ritning — belägen omkring 600 meter norr om nuvarande stationshusets midt i gamla linjen räknadt och omkring 1,115 meter norr om nya stationshusets midt i nya linjen räknadt — till en punkt B, belägen omkring 1,948 meter söder om nya stationshusets midt i nya linjen räknadt, *dels* anläggning af statsbanans Järna—Norrköping hufvudspår från en punkt A — belägen omkring 855 meter öster om nya stationshusets midt i nya linjen räknadt — till punkten B på ett afstånd af 2,803 meter från punkten A, *dels* slutligen anordnande af en gemen-

sam station vid Åby, och har sammanlagda kostnaden för dessa arbeten beräknats komma att uppgå till 904,000 kronor. [13.]

Arbetena med östra stambanans omläggning mellan punkterna C och B hafva beräknats till 321,000 kronor, hvaruti ingå 61,000 kronor för inköp af dels för omläggningen erforderlig mark, dels två boningshus, hvilka efter banans omläggning skulle komma att ligga så nära densamma, att det syntes böra förutsättas, att de måste af statsverket förvärfvas.

Värdet af Åby nuvarande station uppger järnvägsstyrelsen vara 85,000 kronor, hvarvid dock styrelsen påpekar, att härutöfver finnas anvisade 28,000 kronor för ombyggnad af det bristfälliga stationshuset, en ombyggnad som dock ännu ej kommit till stånd, bland annat, i afvaktan på nu ifrågasatt flyttning af stationen.

Färdiga banans bidrag till de nu ifrågasatta anordningarna för erhållande af gemensam station vid Åby skulle således blifva 321,000 + 85,000 kronor eller tillsammans 406,000 kronor, hvartill dock enligt styrelsens förmenande bör komma nyssnämnda belopp af 28,000 kronor, för den händelse detsamma med Eders Kungl. Maj:ts medgifvande får användas vid uppförande af stationshuset å den gemensamma stationen.

Det nyss angifna beloppet, 406,000 kronor, beräknas emellertid komma att minskas med värdet af i nuvarande spår och öfriga anläggningar befintliga materialier, uppskattade till ett värde af omkring 25,000 kronor, hvartill kommer värdet af den mark, som genom stationens flyttning och banans omläggning frigöres, ett värde som dock för närvarande svårigen kan närmare bestämmas.

Återstoden af kostnaderna, sedan nyssnämnda belopp af 434,000 kronor afdragits från ofvan angifna totalsumma, 904,000 kronor, eller 470,000 kronor, skulle enligt styrelsens förmenande gäldas af statsbanan Järna—Norrköping. Den kostnad, som skulle påkomma denna statsbana, äfven om förslaget med gemensam station icke komme till utförande, skulle vara 301,000 kronor, hvaraf 201,000 kronor för hufvudspåret mellan punkterna A och B samt 100,000 kronor för ofvan omtalade mindre station, som icke bör komma till utförande, om den gemensamma stationen bygges.

Resterande belopp, 169,000 kronor, utgör således den ökning i anläggningskostnaderna för statsbanan Järna—Norrköping, som skulle förorsakas af anordnande af en gemensam station vid Åby.

Chefen för generalstaben har den 15 september 1910 förklarats sig icke hafva något att erinra mot järnvägsstyrelsens berörda förslag.

[13.] Jag tillåter mig nu redogöra för det nya kostnadsförslag beträffande banan i dess helhet, som järnvägsstyrelsen uppgjort.

Nytt kostnads-
förslag för
hela banan.

Vid upprättandet af detta kostnadsförslag, enligt hvilket kostnaderna för hela banan uppgå till 16,612,000 kronor, har styrelsen utgått från den förutsättning att banbyggnaden i sin helhet skall utföras på generalentreprenad, eventuellt med undantag af sträckningen mellan Åby och Norrköping, där banan kommer att löpa jämsides med nuvarande stambanan, och där arbetena äro i viss mån beroende af trafiken å sistnämnda bana och därför torde böra utföras genom styrelsens försorg. Där så kunnat ske, har styrelsen räknat med à-priser upptagna i den prislista, som är bifogad det af styrelsen den 11 september 1909 jämlikt nådigt bemyndigande med Aktiebolaget skånska cementgjuteriet afslutade entreprenadkontrakt om utförande på generalentreprenad af bandelen Järna—Enstaberga. Emellertid äro dessa à-priser åtskilligt högre än de à-priser, som ingå i de till grund för Riksdagens beslut om banans anläggning liggande underdåniga förslag af den 28 april 1899 med däri uti underdånig skrifvelse af den 24 november 1906 gjorda tillägg.

För att kunna anställa en jämförelse mellan kostnaderna för de särskilda arbetena enligt de nu utförda beräkningarna samt motsvarande kostnader enligt 1899 och 1906 års beräkningar har styrelsen låtit uppgöra följande öfversikt af samma kostnader, angifvande skillnaden mellan de olika kostnadsbeloppen:

	Enligt 1899 och 1906 års beräkningar.		Enligt 1910 års beräk- ningar.		+ Ökning och — minskning enligt 1910 års beräkningar i jämförelse med 1899 och 1906 års beräkningar.	
	Kostnad.		Kostnad.		Kostnad.	
	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
A) Terrassering	5,519,000	—	6,331,662	—	+ 812,662	—
B) Vattengenomlopp	530,000	—	816,149	50	+ 286,149	50
C) Vägomläggningar	297,000	—	691,268	—	+ 394,268	—
D) Öfverbyggnad för hufvudspår	2,441,000	—	2,785,056	75	+ 344,056	75
E) Bangårdar	1,482,000	—	2,501,995	25	+ 1,019,995	25
F) Stängsel	173,000	—	280,000	—	+ 107,000	—
G) Telegraf och signaler	51,000	—	63,285	—	+ 12,285	—
H) Banbevakningsbostäder	500,000	—	575,000	—	+ 75,000	—
K) Administration m. m.	1,137,500	—	1,403,583	50	+ 266,083	50
L) Rullande materiel	1,169,500	—	1,164,000	—	— 5,500	—
Summa kronor	13,300,000	—	16,612,000	—	+ 3,312,000	—

Af denna öfversikt framgår, att enligt det nu upprättade kostnadsförslaget ökning af den förut beräknade kostnaden uppstått under alla rubriker utom för rullande materiel. Styrelsen lämnar följande redogörelse beträffande orsakerna härtill.

A. *Terrassering.*

Utöfver de kostnader, som i denna grupp funnits upptagna i 1899—1906 års kostnadsberäkningar, hafva vid beräkningarnas utförande år 1910 följande belopp tillagts nämligen:

för utgräfning ur banvallen af tjälskjutande jord ...	101,750: —	kronor
för terrasseringsarbeten å förut omtalade, förut icke beräknade stationer, håll-, last- och mötesplatser, med afdrag för sådana arbeten å förut beräknade mötesplatser, som numera icke anses böra komma till utförande,	98,538: —	»
för förstärkning under bankar af svag mark medelst pålning, rustbädd och dylikt å bandelen Järna—Enstaberga	440,000: —	»
å bandelen Enstaberga—Norrköping	182,000: —	»
för profbelastningar såsom mark	60,000: —	»
för stödmurar vid Bråviken	44,000: —	»

eller tillsammans 926,288: — kronor

Beträffande nyssnämnda markförstärkningar hafva dessa beräknats erforderliga på platser, där jordmånen befunnits vara af liknande geologiska beskaffenhet som i de trakter, statsbanan genom Bohuslän genomlöper.

Vid linjens renstakning hafva betydande afvikelser gjorts från den först undersökta och till grund för 1899 1906 års kostnadsberäkningar liggande sträckningen. Därvid har visserligen uppstått en beräknad ökning af bergmassan med 36,000 kubikmeter och af jordmassan i skärningar med 240,000 kubikmeter, men kvantiteterna för sidoschakt och dikning hafva i stället kunnat minskas med icke mindre än 1,100,000 kubikmeter, till stor del beroende på att, såsom förut nämnts, i de nya kostnadsberäkningarna förutsatts vissa förstärkningsarbeten för undvikande af allt för stora sjunkningar vid bankfyllnad å svag mark. Härigenom skulle, med användande af 1899 1906 års à-priser, de beräknade kostnaderna för terrasseringsarbetena hafva minskats med 871,000 kronor och kostnadsökningen begränsats till skillnaden mellan 926,288 kronor och 871,000 kronor eller 55,000 kronor. Kostnadsökningen utgör emellertid,

- [13.] såsom ofvanberörda öfversiktstablå visar, 812,662 kronor och orsakas densamma således till öfvervägande del af de höga à-priser för terrasseringsarbeten, som dels redan ligga till grund för entreprenaden å bandelen Järna—Enstaberga, dels vid de nu verkställda kostnadsberäkningarna måst tänkas blifva gällande vid utförande på entreprenad af bandelen Enstaberga—Norrköping. Beräknade efter den af entreprenören upprättade värderingslistan äro genomsnittsprisen för kubikmeter å bandelen Järna—Enstaberga för jord i skärningar, sidoschakt och bergsprängning respektive 2.05, 1.41 och 5.10 kronor, under det att vid de kostnadsberäkningar, som på senaste tid verkställts för statsbanebyggnader, motsvarande priser icke ansetts böra sättas högre än respektive 1.60, 1.25 och 4.50 kronor, hvilka priser vid nu pågående statsbanebyggnader i Norrland hittills visat sig fullt tillräckliga. Styrelsen anmärker dock, att uti förstnämnda efter entreprenörens värderingslista angifna genomsnittspris ingå administrationskostnader med ungefär 10 procent, hvilket icke är fallet beträffande de sistnämnda à-prisen, hvadan för erhållande af en riktig jämförelse mellan de olika à-prisen äfven till de senare bör tilläggas 10 procent för administrationskostnader, i hvilket fall dessa à-priser blifva respektive 1.76, 1.37 och 4.95 kronor.

B. Vattengenomlopp.

Orsaken till den afsevärda kostnadsförhöjningen under denna rubrik, som upptagits till 286,149 kronor 50 öre, är till stor del att söka därutinnan, att, på sätt de nya undersökningarna med därpå föranledda omläggningar af linjen ådagalagt, ett större antal trummor, än förut beräknats, befunnits erforderliga. Därjämte har kostnad nu ansetts böra beräknas för förstärkt grundläggning genom bäddning eller pålning och betonggjutning å svag undergrund, för hvilka arbeten kostnad förut icke varit upptagen i tillräcklig omfattning. Slutligen hafva nu beräknats högre à-priser än i 1899/1906 års beräkningar nämligen desamma, som lagts till grund för kostnadsberäkningarna för inlandsbanan.

C. Vägomläggningar.

Under denna rubrik uppgår kostnadsökningen till 394,268 kronor.

I 1899/1906 års kostnadsberäkningar ingå 8 vägportar och 14 vägbroar för en beräknad kostnad af 222,000 kronor, då däremot i 1910 års förslag ingå 20 vägportar och 6 vägbroar med en beräknad kostnad af 332,000 kronor, således en ökning af 110,000 kronor.

Den öfriga kostnadsökningen har uppkommit dels genom ökade kvantiteter, dels genom stegrade à-priser, föranledda af entreprenaden. [13.]

Så har vägöfvergångarnas antal ökats från 106 till 308, landsvägsomläggningarna från 7,670 till 13,220 meter samt by- och ägovägsomläggningarna från 5,530 till 12,700 meter.

I 1899/1906 års förslag äro vägöfvergångarna i medeltal upptagna till 200 kronor för styck, landsvägsomläggningarna till 5 kronor och ägovägsomläggningarna till 2 kronor för längdmeter, då däremot i den till entreprenadkontraktet angående bandelen Järna—Enstaberga hörande prislistan, hvilken lagts till grund för beräkningen af delen Enstaberga—Norrköping, samma arbeten äro upptagna till respektive 500, 10 och 6 kronor och i den till nämnda kontrakt afvenledes hörande värderingslistan till respektive omkring 300, 6 och 3 kronor.

D. Öfverbyggnad för hufvudspår.

Kostnadsökningen för öfverbyggnaden, som belöper sig till 344,056 kronor 75 öre, är till hufvudsaklig del beroende af den högre arbetskostnad, som i enlighet med förenämnda entreprenadkontrakts priser nu ansetts böra upptagas. Så till exempel hafva kostnaderna för spårläggningen och ballastningen ökats med respektive omkring 120,000 och 100,000 kronor. Vidare ingår i det nya kostnadsförslaget ett belopp af 100,000 kronor för eventuellt behöflig utläggning af provisoriskt spår under byggnadstiden till förekommande af den skada, som skulle öfvergå de nya skenorna, om dessa genast utlades å bankar på särskildt svag grund, där sjunkningar kunna befaras.

E. Bangårdar.

Af den afsevärda kostnadsökningen, 1,019,995 kronor 25 öre, under denna rubrik hafva i rundt tal 263,000 kronor föranledts af tillkomsten utaf de föreslagna nya stationerna samt håll-, last- och mötesplatserna, hvarjämte spårsystemen å öfriga bangårdar — för hvilka vid det ursprungliga förslagets upprättande planer i detalj ej funnits färdiga — nu beräknats vidlyftigare än förut för att bättre lämpa sig för framtida utvidgningar. Likaledes hafva vattenstationer och andra anordningar samt växelförreglingar ansetts böra upptagas med afsevärdt större belopp än förut ägt rum på grund af de allt högre fordringar, som ställas på sådana anordningar vid banor med den lifliga trafik, som är att förvänta på statsbanan i fråga.

Såsom förut angifvits, skulle kostnadsökningen för de föreslagna nya stationerna samt håll-, last- och mötesplatserna i ett för allt belöpa

- [13.] sig till omkring 350,000 kronor. Under denna rubrik uppgifves emellertid ökningen i kostnad till omkring 263,000 kronor. Förklaringen till denna skenbara olikhet i uppgifter ligger däri, att enligt den äldre littereringstabell, som legat till grund för 1899/1906 års förslag och som för jämförelsens skull användts jämväl vid uppställandet af 1910 års kostnadsförslag, under rubriken bangårdar icke ingått arbeten för terrassering och vattengenomlopp.

F. Stängsel.

Den för denna post angifna kostnadsförhöjningen, 107,000 kronor, har uteslutande föranledts af de till följd af entreprenaden ökade à-prisen. Så till exempel beräknades priset för stängsel för längdmeter bana i 1899/1906 års förslag till 1,50 kronor, hvilket hittills visat sig tillräckligt, medan åter entreprenadpriset nu är 2,40 kronor.

G. Telegraf och signaler.

Orsaken till den under denna rubrik uppkomna kostnadsökningen, 12,285 kronor, är att finna i stegrade material- och arbetskostnader.

H. Banbevakningsbostäder.

Under det att i det ursprungliga förslaget allenast 5 banvakter för mil förutsatts, har styrelsen nu beräknat antalet banvakter till 6 för mil, hvilket numera ansetts erforderligt för en statsbana af den betydelse för järnvägstrafiken, som ifrågavarande bana kommer att få. Berörda förhållande har till största delen förorsakat den under förutvarande rubrik uppkomna kostnadsökningen, 75,000 kronor.

K. Administration m. m.

Kostnaden för administration, utredningsinventarier, undersökningar med flera icke specificerade kostnader samt för oförutsedda utgifter har beräknats till 10 procent af öfriga kostnader utom för rullande materiel, och då dessa kostnader stigit, har kostnaden under denna rubrik måst höjas i proportion härtill eller med 266,083 kronor 50 öre.

Att en administrationskostnad af endast 10 procent nu beräknats, medan förut i allmänhet ett högre procenttal därför upptagits, beror därpå, att entreprenörens à-priser, i hvilka ingå jämväl ersättning för entreprenörens administrationskostnader, i nu förevarande kostnadsförslag, på sätt här förut anmärkts, användts beträffande vissa arbeten och kostnader under rubrikerna: terrasseringsarbeten, vägomläggningar, öfverbyggnad, bangårdar och stängsel.

L. Rullande materiel.

[13.]

Kostnaden för rullande materiel har beräknats efter 10,000 kronor för bankilometer, och då banlinjen genom de senast utförda undersökningarna kommer att blifva något kortare än i ursprungliga förslaget förutsatts, har en kostnadsminskning under denna rubrik af 5,500 kronor därigenom uppkommit.

Såsom sammanfattning af hvad järnvägsstyrelsen sålunda anfört, framhåller styrelsen följande hufvudsakliga skäl för de högre kostnader, som de nu verkställda beräkningarna utvisa utöfver 1899—1906 års beräkningar nämligen:

den genom geologiska undersökningar nu konstaterade ringa bärigheten hos marken å vissa delar af linjen;

tillkomsten af nya stationer, som vid de fortsatta undersökningarna befunnits önskvärda, äfvensom ökning af spårssystem och andra anordningar vid förut beräknade stationer, hvilken ökning visat sig vara erforderlig, sedan numera i sammanhang med de definitiva undersökningarna detaljerade stationsplanritningar blifvit upprättade, samt slutligen

de högre å-priser, som nu med nödvändighet ansetts böra beräknas med ledning af de priser, som framgått af det beträffande bandelen Järna—Enstaberga gällande entreprenadkontraktet.

Såsom af den framställda kostnadsöfversikten framgår, har det nu uppgjorda kostnadsförslaget att uppvisa en kostnadsökning i förhållande till 1899/1906 års förslag af 3,312,000 kronor. I denna summa ingår den i styrelsens förenämnda underdåniga skrifvelse af den 29 juli 1910 uppgifna kostnad af 169,000 kronor, med hvilket belopp anläggningskostnaderna för ifrågavarands statsbana beräknas komma att ökas genom det i sistnämnda skrifvelse föreslagna anordnandet af en för samma statsbana samt östra stambanan gemensam station i Åby. Däremot äro icke, anmärker styrelsen, i det nya kostnadsförslaget medtagna några kostnader för vissa ifrågasatta anordningar för trafikutbyte i Nyköping mellan statsbanan Järna—Norrköping och Öxelösund—Flen—Västmanlands järnväg, hvilka kostnader eventuellt kunna komma att drabba statsverket.

Dylika anordningar torde nämligen, framhåller styrelsen, komma att, för så vidt Eders Kungl. Maj:t finner skäligt besluta, att förbindelse mellan de båda banorna skall åstadkommas, för statsbanan medföra kostnader, som icke förut beräknats. Hvad berörda trafikutbyte beträffar, skulle detsamma enligt det ursprungliga förslaget åstadkommas

- [13.] genom ett särskildt öfvergångsspår mellan de båda järnvägarnas stationer i Nyköping, för hvilket spår dock icke någon kostnad upptagits i förslaget. De senast verkställda tekniska utredningarna äfvensom inledda underhandlingar med Nyköpings stad och den enskilda järnvägen hafva emellertid ådagalagt, att de förut ifrågasatta stationsanordningarna i Nyköping icke kunna anses tillfredsställande, hvarför i styrelsens underdåniga förslag till definitiv plan för bandelen Järna—Enstaberga en förflyttning västerut af korsningen mellan banorna förut-satts samt ett annat läge för statsbanans bangård upptagits väster om Nyköpingsån, hvilket medgifver bekvämare möjlighet till trafikutbyte med den enskilda järnvägen dock först efter den senares omläggning på en sträcka af ett par kilometer närmast nordväst om nuvarande stationen i Nyköping samt genom utläggning af förbindelsespår mellan banorna.

Den nu angifna förflyttningen västerut af korsningen mellan de båda banorna samt af denna korsning föranledd omläggning af den enskilda järnvägen har, enligt hvad styrelsen framhåller, beräknats ådraga statsbanan en förhöjning i anläggningskostnaden med omkring 138,000 kronor.

Visserligen har styrelsen ännu icke kunnat träffa någon öfverenskom-melse med Nyköpings stad eller Oxelösund—Flen—Västmanlands järnväg rörande vare sig planen för ifrågavarande spåranordningar för trafikutbyte i Nyköping mellan den nya statsbanan och den enskilda järnvägen eller fördelningen af kostnaderna för byggande och trafikerande af dessa spåranordningar, men styrelsen har beräknat, dels att en spårförbindelse för godstrafik mellan statsbanans blifvande station och hamnspåret i Nyköping, hvilket äges af staden och ansluter till den enskilda järnvägens station därstädes, skulle få en längd af 1,475 meter och draga en kostnad af omkring 112,000 kronor, inberäknadt kostnaden för en 360 meter lång omläggning af den enskilda järnvägen för beredande af rum för förbindelsespåret mellan denna järnväg och en gata i Nyköping, och dels att den omläggning af Oxelösund—Flen—Västmanlands järnväg invid statsbanans station i Nyköping på en sträcka af 1,020 meter mellan samma bana och den enskilda järnvägens station, hvilken erfordras för möjliggörande af ett bekvämt utbyte af person-, ilgods- och posttrafik, skulle, inberäknadt kostnaden för anordnande af ett rundspår och en plattform, medföra utgifter till ett belopp af omkring 117,000 kronor.

Oafsedt kostnaden för de oförmälda anordningarna väster om staden i anledning af korsningen mellan de båda banorna skulle

alltså, säger styrelsen, därest frågan om förbindelses åstadkommande mellan banorna i Nyköping kommer att lösas på ofvan angifna sätt, kostnaderna i ett för allt belöpa sig till omkring 229,000 kronor, hvilka kostnader eventuellt kunna drabba statsbanan ensam, för den händelse Nyköpings stad och den enskilda järnvägen befinnas icke vara villiga att underkasta sig några uppoffringar för ifrågavarande ändamål. [13.]

Uti nu angifna kostnadsbelopp för spåranordningarna i Nyköping äro emellertid icke inberäknade några kostnader för jordlösen och skadeersättningar med mera för dessa anordningar, och torde dessa kostnader enligt styrelsens förmenande böra tillkomma staden eller andra vederbörande att gälda.

Därest förbindelse mellan de båda banorna i Nyköping skall åstadkommas, på sätt styrelsen tänkt sig, komma alltså kostnaderna för ifrågavarande statsbana enligt de nu uppgjorda beräkningarna att uppgå till 16,841,000 kronor, i hvilket belopp dock, såsom nyss nämnts, icke ingår kostnad för lösen af den för anordningarna i Nyköping erforderliga mark med mera.

Jag återgår nu till den af järnvägsstyrelsen i dess underdåniga skrifvelse den 31 oktober 1910 gjorda framställning beträffande anslagsbehovet för år 1912 för nu ifrågavarande statsbana.

*Anslagskraf
för 1912.*

Järnvägsstyrelsen har därvid till en början meddelat, att det för år 1911 för anläggningen i fråga beviljade anslaget vore afsedt att i hufvudsak användas till likvidering af arbeten, som aktiebolaget skånska cementgjuteriet i Stockholm åtagit sig att utföra på entreprenad.

Hvad beträffar det för arbetenas bedrifvande under år 1912 erforderliga belopp, hemställer järnvägsstyrelsen, att ett anslag å 4,000,000 kronor måtte för sådant ändamål äskas af Riksdagen, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att under år 1911 låta utaf detta belopp förskottsvis af tillgängliga medel utanordna 500,000 kronor.

Det sålunda begärda anslaget, 4,000,000 kronor, skulle användas på följande sätt:

beträffande delen Järna—Enstaberga till likvidering af arbeten, tillhörande förenämnda generalentreprenad, till inköp af materiel för telegrafledning samt påbörjande af ombyggnaden af Järna bangård, till öfriga bangårdsanläggningar, till husbyggnader å linjen och anläggning af i entreprenaden icke ingående vägkorsningar samt

vidkommande delen Enstaberga—Norrköping till påbörjande af terrasserings-, bro- och trummurningsarbeten äfvensom af vägkorsningar och vägomläggningar.

[13.]
Departements-
chefen.

Hvad först angår de föreslagna nya stationerna vid Västerljungs kyrka, Braken, Enstaberga och Löfsjön, håll-, last- och mötesplatsen vid Långgrufvan samt hållplatserna vid Torskär och Hammaren, synes järnvägsstyrelsen hafva anfört öfvertygande skäl för lämpligheten af dessa anordningar, hvilkas utförande emellertid skulle kräfva en ökad kostnad af omkring 350,000 kronor.

Likaledes anser jag förslaget att vid Åby anordna en gemensam station för östra stambanan och statsbanan Järna—Norrköping, hvilket förslags genomförande skulle för sistnämnda bana kräfva en merkostnad af 169,000 kronor, vara af beskaffenhet att böra bestämdt förordas.

Då emellertid nu afsedda anordningar icke varit upptagna i den ursprungliga planen och den beräknade kostnaden för järnvägen i allt fall kommer att väsentligt öfverskridas, synes böra utverkas Riksdagens medgifvande till nu ifrågavarande anläggningars utförande.

Den nu verkställda reviderade kostnadsberäkningen för hela banan gifver vid handen, att järnvägen kommer att draga en kostnad, som med 3,312,000 kronor öfverstiger det belopp, som vid beslutet om dess anläggning beräknats. Häri ingå dock ej kostnaderna för eventuella anordningar i Nyköping i och för trafikutbyte mellan statsbanan och enskild järnväg. För närvarande är jag emellertid ej beredd att bilda mig ett omdöme, huruvida och i så fall hvilka anordningar för sådant ändamål böra komma till stånd.

Järnvägen i dess helhet skulle således komma att kosta minst 16,612,000 kronor eller, då banans längd uppgår till 116,4 kilometer, 142,765 kronor för kilometer, ett i och för sig synnerligen högt belopp. Den hittills dyraste banan har varit Gällivare—Riksgränsbanan, som dragit en anläggningskostnad af 128,958 kronor för kilometer.

Till kostnadsökningen hafva, såsom af järnvägsstyrelsens skrifvelse framgår, åtskilliga orsaker samverkat. Sålunda hafva de geologiska undersökningarna gifvit vid handen, att betydande förstärkningsarbeten, som förut ej beräknats, måste vidtagas. I åtskilliga afseenden, särskildt i fråga om vägomläggningar och bangårdar, har järnvägsstyrelsen också ansett vidlyftigare och dyrbarare anordningar böra utföras än som förutsattes i 1899/1906 års förslag. Det synes mig dock icke böra ifrågasättas att vid en bana, som förenar hufvudstaden med en så betydande plats som Norrköping och där trafiken följaktligen kan beräknas redan från början blifva mycket liflig, göra någon inskränkning i dessa af järnvägsstyrelsen såsom nödvändiga ansedda anordningar. En omständighet, som i väsentlig mån bidragit till kostnadsökningen, har varit de höga å-priser för terrassering och en

del andra arbeten, som legat till grund för entreprenaden å bandelen Järna—Enstaberga och med hvilka pris räknats äfven för återstående delen af banan. Dessa pris öfverstiga de kostnader motsvarande arbeten visat sig betinga vid de genom järnvägsstyrelsens egen försorg samtidigt utförda statsbanebyggnaderna i Norrland. Nu har järnvägsstyrelsen i sin skrifvelse den 15 oktober 1910 hemställt om bemyndigande att genom allmän kungörelse utbjuda anläggningen jämväl af delen Enstaberga—Åby till utförande på generalentreprenad. Denna framställning torde visserligen böra bifallas, men å andra sidan synes ett eventuellt anbud icke böra antagas, om man med ledning af numera vunnen erfarenhet skulle med någorlunda visshet kunna förutse, att arbetet skall kunna billigare utföras genom statens egen försorg. Ändamålet med försöket med generalentreprenad har ju nämligen varit att om möjligt nedbringa byggnadskostnaderna. Skulle försöket gifva en motsatt erfarenhet, är naturligtvis ingen anledning att fortsätta därmed.

Mot det af järnvägsstyrelsen för år 1912 äskade beloppet har jag icke något att erinra.

Innan jag lämnar förevarande ämne, torde jag få beröra ännu en fråga, som har sammanhang därmed. I den skrifvelse af den 9 juni 1910, hvori Riksdagen anmälde sitt beslut rörande anslag för år 1911 till järnvägsanläggningen Järna—Norrköping, anmärkte Riksdagen, att för denna anläggning till rullande materiel under hvartera af åren 1908 och 1909 lyftats ett anslag af 400,000 kronor. Då sålunda betydliga belopp för nämnda ändamål disponerats, redan innan byggandet af banan påbörjats, hade Riksdagen, ehuru väl ifrågavarande inköp af rullande materiel varit i beräkningen för banans anläggningskostnad afgifna, dock fäst sin uppmärksamhet därvid.

Jämlikt nådigt beslut den 4 juli 1910 anbefalldes järnvägsstyrelsen att inkomma med underdånigt yttrande i anledning af hvad Riksdagen sålunda anförde.

Uti sitt på grund häraf den 8 oktober 1910 afgifna yttrande har järnvägsstyrelsen till en början meddelat, huru vid anskaffandet af rullande materiel till statens nya banbyggnader i allmänhet brukar förfaras.

Behof af rullande materiel till en under byggnad varande järnväg inträder, säger järnvägsstyrelsen, redan innan byggnadsarbetet fortskridit så långt, att järnvägen kan öppnas för allmän trafik. Under själva byggnadstiden erfordras nämligen en mängd transporter af byggnadsmateriel såsom grus, sten, räler, sliprar m. m. såväl å den under bygg-

- [13.] nad varande linjen som för denna linje å den redan färdiga banan. Det är därför, anføres vidare, nödvändigt, att den rullande materielen beställes i så god tid, att, när berörda transporter behöfva utföras, såväl lokomotiv som vagnar finnas tillgängliga. En del af de anslagsmedel, som äro afsedda för anskaffande af rullande materiel till en järnvägsanläggning, behöfver således tagas i anspråk, innan järnvägsarbetet påbörjats, och öfriga delar af anslaget därefter i den mån arbetet fortskrider och transportbehovet ökas.

Då på grund af arten af transportarbetet och öfriga förhållanden under en järnvägs byggnad den då använda materielen blir utsatt för stor slitning och dessutom icke kan ägnas så god tillsyn som vid den färdiga banan, skulle det emellertid enligt järnvägsstyrelsens mening vara oekonomiskt och i öfrigt mindre lämpligt att å den under byggnad varande linjen använda den för byggnadsanslaget anskaffade nya rullande materielen. Den materiel, som erfordras under själfva bananläggningen, utlånas därför från den färdiga banan, under det att den för byggnadsanslaget anskaffade nya materielen, hvilken naturligen utföres enligt modernaste konstruktioner och således är mindre passande för framdragande af gruståg och öfriga transporter för banbyggnadens räkning, tages i bruk å det redan trafikerade statsbanenätet. Genom denna anordning vinnes, att å banbyggnaden för ändamålet lämplig rullande materiel kan komma till användning, och erhåller den trafikerade banan samtidigt ersättning för den till byggnaden utlånade materielen.

Beträffande nu särskildt järnvägsanläggningen Järna—Norrköping erinrar järnvägsstyrelsen, hurusom för anläggning af denna till 13,300,000 kronor, inklusive rullande materiel, beräknade järnväg af 1907 års Riksdag beviljades ett anslag för år 1908 af 2,000,000 kronor, af hvilka 400,000 kronor voro afsedda för rullande materiel. Vid 1908 och 1909 års Riksdagar beviljades sedermera att utgå under åren 1909 och 1910 respektive 1,300,000 kronor och 2,000,000 kronor, af hvilka respektive 400,000 och 364,000 kronor voro afsedda för rullande materiel, beräknad till 10,000 kronor för kilometer eller tillsammans till 1,164,000 kronor.

Då anläggningen af järnvägen ifråga beslöts och medel för densamma beviljades, hade afsikten varit, att arbetet å densamma skulle påbörjas redan under år 1908. I öfverensstämmelse med de principer för anskaffning af rullande materiel till nya järnvägsanläggningar, hvarför järnvägsstyrelsen redogjort, ansåg styrelsen sig genast böra gå i för-

fattning om anskaffande af den rullande materiel, som enligt planen för anläggningen under olika år skulle utgå. [13.]

På grund af det af Riksdagen uttalade önskemålet, att järnvägsanläggningen i fråga borde utföras på entreprenad, kunde emellertid — då en mängd utredningar, uppmätningar m. m. måste ske, innan ett entreprenadanbud kunde infordras och kontrakt med entreprenör uppgöras — byggandet af järnvägen icke taga sin början förrän hösten 1909. Järnvägsstyrelsen ansåg emellertid, att, då medel funnos tillgängliga för rullande materiel, det försenade påbörjandet af byggandet så mycket mindre borde föranleda en omkastning af planen för anslagsmedlens användande, som det väl kunde tänkas, att blifvande entreprenör eller entreprenörer i möjligaste mån ville påskynda banans byggande och förty inom en ganska näraliggande tid anhålla att få behöfligt antal lokomotiv och vagnar ställdt till sitt förfogande.

Med hänsyn till hvad järnvägsstyrelsen sålunda upplyst och anfört har jag icke funnit järnvägsstyrelsens ifrågavarande åtgöranden vara af beskaffenhet att föranleda någon erinran.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen *dels* medgifva, att å statsbanan från Järna öfver Vagnhärad och Nyköping förbi Lunda till Norrköping må anläggas stationer vid Västerljungs kyrka, Braken, Enstaberga och Löfsjön, en håll- och mötesplats vid Långgrufvan samt hållplatser vid Torskär och Hammaren äfvensom vid Åby anordnas en för ifrågavarande järnväg och östra stambanan gemensam station,

dels ock till fortsättning af statsbanan Järna—Norrköping för år 1912 anvisa ett anslag af 4,000,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att däraf redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 500,000 kronor.

Under den närmaste tiden hoppas jag blifva i tillfälle underställa Eders Kungl. Maj:t förslag om fortsättande af inlandsbanan från Ströms vattudal (Ulriksfors) till Ångermanälven (Volgsjön).

För närvarande hemställer jag allenast, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, i afvaktan på den nådiga proposition, som kan komma att af-låtas rörande anläggande af statsbana mellan Ströms vattudal (Ulriksfors) och Ångermanälven (Volgsjön), för ändamålet beräkna ett anslag för år 1912 af 900,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 200,000 kronor.

[14.]
Statsbana
Ströms
vattudal—
Ångerman-
älven.

[15.] Jag hyser vidare förhoppning att under Riksdagens lopp kunna förelägga Eders Kungl. Maj:t frågan om fortsättning af norra stambanan från Veittijärvi; och hemställer jag därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, i afvakten på den nådiga proposition, som kan komma att af-låtas rörande fortsättning af norra stambanan från Veittijärvi, för ändamålet beräkna ett anslag för år 1912 af 900,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 200,000 kronor.

[16.] I mitt yttrande till statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 4 april 1910, som fanns bifogadt propositionen angående uppförande af en elektrisk kraftstation vid Porjusfallen, framhöll jag, att, intill dess den elektriska driften å linjen Kiruna—Riksgränsen kommit till stånd, den malmkvantitet, som öfverstiger 3,000,000 ton — eller nämnda bandels nuvarande transportförmåga — måste fraktas öfver Luleå i stället för öfver Narvik. Jag anmärkte tillika, att, enligt hvad som uppgifvits, för utförandet af malmtransporterna öfver Svartön därvarande malm-lastningsviadukt måste tillbyggas och erforderliga anordningar vidtagas för att möjliggöra den väsentligt ökade vagnväxlingens utförande på ett tillfredsställande sätt, hvarjämte erfordrades lämpligt anordnade platser för uppläggning af den malmkvantitet — intill omkring 250,000 ton — som nedfraktas under den tid af året, då sjöfarten vid Svartön är stängd. Jag meddelade vidare, att denna fråga inom järnvägsstyrelsen redan varit föremål för noggranna utredningar, af hvilka framgått, att anordningar för åstadkommande af snabbare och mindre dyrbara växlingar och ett säkrare handhafvande af rörelsen skulle kräva ett kapitalutlägg af 1,000,000 kronor. För framförandet å linjen Kiruna—Svartön af det ökade antal tåg, som den förutsatta ökningen i malmtransporter å denna linje skulle komma att betinga, skulle emellertid, enligt hvad i mitt yttrande angafs, ytterligare krävas utvidgning af spårsystemen å en del mötesstationer, hvarjämte hållplatsstugor med boställslägenheter måste uppföras vid två mötesplatser. Kostnaderna för dessa spår och byggnader hade af järnvägsstyrelsen beräknats uppgå till 70,000 kronor. Omkastningen af malmtrafiken skulle sålunda betinga anläggningar för ett sammanlagdt belopp af 1,070,000 kronor. För att dessa anläggningar skulle blifva tillgängliga år 1913, då malmtrafiken från Kiruna öfver Svartön kunde beräknas taga sin början, borde, enligt hvad jag anmärkte, hos 1911 års Riksdag medel för deras utförande begäras att till en del förskottsvis vara tillgängliga redan under samma år.

Järnvägsstyrelsen har nu i sin underdåniga skrifvelse den 27 oktober 1910 för ifrågavarande kompletteringsarbeten å linjen Kiruna—Svartön gjort framställning om anslag till belopp af 1,070,000 kronor.

[16.]

Styrelsen påpekar, att anläggningarna vid Svartön, beräknade till en kostnad af 1,000,000 kronor, visserligen äro nödvändiga för skötandet af malmtrafik äfven från Kiruna, men att de tillika äro synnerligen behöfliga jämväl för det rationella ordnandet af vagnrörelsen inom Svartön för nuvarande trafik. Det föreliggande förslaget afser nämligen sådan omläggning af tågvägarna till öfre delen af Svartöns bangård, att malmtågsätten skola utan sönderdelning kunna uppföras dit. Kostnaderna för vagnväxlingen inom Svartön skulle därigenom afsevärdt nedbringas. Välbehöfliga spårgrupper för uppställning och rangering skulle äfven genom förslaget vinnas.

Dessa anläggningar måste påbörjas år 1911 för att vara tillgängliga år 1913, då den ökade malmtrafiken från Kiruna till Svartön kräfver desamma.

Styrelsen har därför anhållit att af berörda anslagssumma få i förskott under 1911 lyfta ett belopp af 200,000 kronor.

Mot hvad järnvägsstyrelsen sålunda föreslagit har jag icke något att erinra; och får jag alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för utförande af nödiga kompletteringsarbeten å järnvägslinjen Kiruna—Svartön för år 1912 bevilja ett anslag af 1,070,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att af detta belopp redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 200,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen har vidare i sin underdåniga skrifvelse den 27 oktober 1910 begärt anslag till utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Göteborg och Alingsås.

[17.]

Utläggning
af dubbel-
spår mellan
Göteborg
och
Alingsås.

Styrelsen har härom anfört följande:

»Till stöd för de framställningar om anslag för utläggning af ytterligare ett järnvägsspår å vissa bandelar, hvilka under de senare åren gjorts, har styrelsen haft anledning i underdånighet framhålla, hurusom inträffade rubbningar i de genomgående tågens gång blifvit på en enkelspårig bana mest kännbara vid slutet af en lång tågväg och ofta nödvändiggjöra tillämpandet där af nya tillfälliga tidtabeller för återstående färd, hvilken åtgärd, särskildt om den ifrågavarande bandelen är lifligt trafikerad, i allmänhet kan väntas medföra ytterligare förseningar för möten med tåg, hvilkas regelbundna gång likaledes måst i följd af nödtvungna tidtabellsförändringar i större eller mindre mån rubbas.

- [17.] Särskildt har härvid erinrats om det förhållandet, att, i samma mån fjärrtrafiken blir lifligare, dylika trafikrubbningar också måste blifva talrikare och mera hindersamma och att behovet af en dubbelbananordning såsom det mest effektiva medlet att tillgodose det alltmer växande krafvet på regelbundenhet och säkerhet vid järnvägsdriften följaktligen blir alltmer trängande.

Emellertid är det, såsom tillförene äfvenledes påvisats, ej endast fjärrtrafiken, som nödvändiggör en dylik anordning, utan ock i lika hög grad den rent lokala trafikens ökade behof af förbättrade tågförbindelser. Möjligheten af ett bättre tillgodoseende af denna trafik är nämligen med bibehållande af enkelspår mycket begränsad och inskränkes äfven väsentligt i samma mån fjärrtrafiken ökas.

Hvad sålunda yttrats i fråga om behovet af dubbelspår å de banlinjer närmast Stockholm och Malmö, där sådana anläggningar redan kommit till utförande, äger äfven tillämplighet på den del af västra stambanan, som är närmast Göteborg.

Trafikförhållandena å denna statsbandel hafva nämligen utvecklat sig så, att denna bandels anordnande såsom dubbelspårig bana redan länge varit ett önskemål. Byggnadsverksamheten vid flera platser utefter linjen Göteborg—Alingsås är sedan några år mycket liflig och ökas alltjämt. Redan nu är det förenadt med stora svårigheter att kunna nöjaktigt tillgodose den lifliga trafiken å ifrågavarande bansträcka, och med nuvarande hastiga stegring, särskildt af den i samband med nyssnämnda byggnadsverksamhet ökade lokaltrafiken, skulle den samma inom kort icke låta sig ordna på ett tillfredsställande sätt, med mindre ytterligare ett spår kommer till stånd på hela sträckan Göteborg—Alingsås.

Detta arbete låter sig emellertid icke utföras på kort tid, dels emedan det är af svår beskaffenhet och dels emedan trafiken icke får i ringaste mån afbrytas. Vid den tidpunkt — början af år 1915 — då det kan beräknas vara fullbordadt, torde rörelsen hafva högst väsentligt stegrats. Styrelsen är därför betänkt på att föreslå införandet af elektrisk drift på denna bansträcka, för hvilken emellertid dubbelspår är en viktig förutsättning.

På den 2 kilometer långa linjen Göteborg—Olskroken, där sedan gammalt tvenne spår finnas utlagda, har dubbelspårstrafik nyligen anordnats. Den enkelspåriga linjen Olskroken—Alingsås är omkring 43 kilometer lång. Nu gällande tidtabell upptager för viss del af denna linje dagligen sammanträngda mellan omkring 5 förmiddagen och 12 eftermiddagen ända till 54 tåg. Tågantalet, som år 1898 å samma

linje utgjorde endast 26, har sålunda afsevärdt ökats och öfverstiger numera det, som förekom till exempel å bandelen Järfva—Uppsala vid den tid, då beslut fattades om dubbelbananordning därstädes. [17.]

Följande sammanställningar af siffror för åren 1898, 1903 och 1908 visa utvecklingen af trafikförhållandena å linjen Göteborg—Alingsås under denna tid.

Antalet afgångna och anlända resande har utgjort:

	År 1898.	År 1903.	År 1908.
Vid Göteborg.....	429,650	581,027	946,789
» Olskroken	10,976	16,346	40,245
» Partille	97,684	155,640	246,824
» Jonsered	83,489	102,164	124,632
» Lerum	92,505	108,557	135,127
» Floda	54,423	62,753	77,686
» Norsesund	28,882	40,456	83,331
» Alingsås	112,818	150,364	220,691
Summa	909,927	1,212,307	1,875,325

Ökningen under samma tid af trafikinkomsterna för *afsänd* trafik från ifrågavarande bandel framgår af följande siffror:

	År 1898.	År 1903.	År 1908.
	Kr.	Kr.	Kr.
Vid Göteborg	1,835,214	2,081,281	2,447,728
» Olskroken	13,550	17,874	135,550
» Partille	16,295	24,997	33,708
» Jonsered	43,699	43,191	45,712
» Lerum	38,200	44,056	53,056
» Floda	33,701	37,108	42,083
» Norsesund	13,730	15,144	30,562
» Alingsås	117,864	123,305	165,408
Summa	2,112,253	2,386,956	2,953,807

Beträffande den hastiga stegringen af trafikinkomsterna för Olskroken är att märka, att stationen år 1904 öppnades äfven för godstrafik.

[17.] Godstonkilometer per bankilometer å linjen Göteborg—Alingsås utgjorde åren 1898, 1903 och 1908 respektive 317,251, 364,472 och 409,196.

Kostnaden för ifrågakämda dubbelbananläggning enligt uppgjort kostnadsförslag med tillhörande ritningar har under vanliga förutsättningar för dylika arbeten beräknats till sammanlagdt 5,100,000 kronor, fördelade i afrundade tal på följande hufvudposter:

Jordområdets anskaffning	kr. 220,000: —
Terrassering	» 2,015,000: —
Konstarbeten (tillbyggnad af broar och vägportar samt förlängning af afloppstrummor m. m.)	» 685,000: —
Öfverbyggnad	» 1,280,000: —
Husbyggnader och plattformer m. m. å stationer	» 335,000: —
Diverse arbeten	» 130,000: —
Allmänna omkostnader	» 435,000: —
Summa kronor 5,100,000: —	

I denna summa ingår utvidgningar af stationer med ett belopp af omkring 1,250,000 kronor; och skulle enligt denna beräkning kostnaden för kilometerbana med undantag för stationsutvidgningar belöpa sig till omkring 88,400 kronor. För tidigare utförda dubbelspårordningar har kostnaden för kilometer i svårare terräng, såsom till exempel å linjen Huddinge—Tumba, uppgått till 96,700 kronor, under det att samma kostnad vid gynnsamma terrängförhållanden, såsom å linjerna Eslöf—Hässleholm och Järfva—Uppsala, utgjort endast 28,750 respektive 33,100 kronor. Den i jämförelse härmed stora prisskillnaden i föreliggande fall beror förutom på den mycket brutna terräng, i hvilken nu ifrågavarande del af västra stambanan framgår, hufvudsakligast på det mycket stora belopp, som måste afses för icke allenast det nya spårets anordnande med bättre läge i plan än nuvarande linje utan äfven i samband därmed det förutvarande spårets omläggning på en sammanlagd sträcka af omkring 13 kilometer för vinnande af en nödvändig förbättring i banans mycket ogynnsamma krökningsförhållanden. Å bandelen nu förekommande synnerligen skarpa kurvor af afsevärd längd hafva nämligen föranledt, att minskad hastighet för tågen å vissa sträckor måst föreskrifvas, hvilket förhållande gifvetvis inverkar hindrande på trafiken, särskildt då det gällt framförande på rätt tid af de mera snabbgående tågen.

Bland förutsättningarna för hittills utförda dubbelspårordningar har uppställts, bland annat, fordran på en minsta krökningsradie af 600

meter. De jordschaktnings- och bergsprängningsarbeten, som erfordras för uppfyllande af samma fordran äfven å nu föreslagna dubbelbana blifva emellertid mycket kostsamma särskildt på den grund, att såväl erfarenheterna från den nuvarande linjens anläggning och därstädes senare utförda terrasseringsarbeten som ock utförda geologiska undersökningar gifva vid handen, att botten i de sjöar, längs hvilka banan framgår, i allmänhet icke erbjuder tillräcklig bärighet för bankutfyllningar af större höjd. Detta förhållande har medfört nödvändigheten att i större utsträckning än annars skulle varit behöfligt förlägga den nya dubbelbanan på sådant afstånd från sjöarna, att terrängen visserligen kunnat erbjuda ett fastare underlag för banbyggnaden men också är mera bruten.

[17.]

Förutom nu berörda arbeten till förbättrande af banans krökningsförhållanden ingår i förslaget en förändrad sträckning af linjen på en längd af omkring 4 kilometer för undvikande i den nya dubbelbanan af de på järnvägens trafikförmåga synnerligen menligt inverkan 2,250, respektive 2,280 meter långa stigningarna med 10 ‰ å ömse sidor af den s. k. Krösekullen mellan Floda och Norsesund. Högsta punkten å den föreslagna nya linjen har sålunda kunnat läggas icke mindre än 13,5 meter lägre än motsvarande punkt å nuvarande bansträckning. Jämförande beräkningar öfver anläggnings- och driftkostnaderna för denna nya dubbelbandel och för ett nytt spår vid sidan af det nuvarande öfver Krösekullen med endast de afvikelser, som betingas af minsta krökningsradiens ökning till 600 meter, visa visserligen, att kostnaden för banans fullständiga omläggning på ifrågavarande sträcka blir högre, än om linjen bibehölles och ändrades till dubbelbana å nuvarande plats, men också att kostnadsökningen väl uppväges af besparingen i driftkostnad på den nya sträckningen.

Vid förslagets uppgörande har hänsyn jämväl tagits till införande af elektrisk drift. Den större höjd, som erfordras för de elektriska ledningarnas framdragande i tunnlar och under vägbroar, har i någon mån bidragit till höjande af byggnadskostnaden.»

Dubbelbanarbetets utförande har styrelsen tänkt sig fördeladt på fyra år under förutsättning att erforderliga anslag ställas till förfogande enligt följande plan:

för år 1912	kr. 650,000: —
» » 1913	» 1,100,000: —
» » 1914	» 1,600,000: —
» » 1915	det belopp, som för arbetets fullbordande kan erfordras.

- [17.] Med det för år 1912 ifrågakända anslaget, 650,000 kronor, afses utläggande af ett andra spår å linjen Olskroken—Partille samt påbörjande å linjen Partille—Lerum af där förekommande omfattande brobyggnads- och sprängningsarbeten. Då det är af vikt, att en del af dessa arbeten snarast påbörjas, har styrelsen hemställt att få i förskott under år 1911 för sådant ändamål lyfta ett belopp af 250,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Behovet af utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Göteborg och Alingsås har redan blifvit af Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen pröfvadt, i det Riksdagen år 1908, i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts framställning, för inköp af områden, som kunde erfordras för blifvande dubbelbananordningar å linjen Falköping—Ranten—Olskroken samt en annan linje, anvisat ett belopp af 200,000 kronor, hvaraf hälften afsetts för den förra sträckan.

Den af järnvägsstyrelsen nu förebragta utredningen bestyrker ytterligare, att anordnande af dubbelspårig bana å linjen Göteborg—Alingsås icke lämpligen kan längre undanskjutas.

Kostnaderna för dubbelspåret ställa sig emellertid mycket höga; de skulle på denna omkring 45 kilometer långa sträcka belöpa sig till ej mindre än 5,100,000 kronor, hvartill kommer det belopp, som af redan anvisade medel användts till markinköp. Härvid är dock att märka, att 1,250,000 kronor beräknats för stationsutvidgningar, som äfven eljest skulle varit behöfliga. Med hänsyn till hvad järnvägsstyrelsen anført har jag dock ej ansett mig kunna föreslå någon nedläggning i beloppet.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Göteborg och Alingsås och utförande af därmed sammanhängande arbeten bevilja ett anslag af 5,100,000 kronor samt därpå för år 1912 anvisa ett belopp af 650,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 250,000 kronor.

- [18.] I sammanhang med beslut om anordnande af en ångfärjeförbindelse mellan Trälleborg och Sassnitz beviljade Riksdagen år 1908 till anläggande af ångfärjelägen i Trälleborgs hamn med tillhörande broklaffar och spårförbindelser, rangerings- och uppställningsbangård samt stationspaviljong ett belopp af 900,000 kronor, att utgå från riksgäldskontoret.

*Tilläggs-
anslag för
anläggningarna vid
Trälleborgs
ångfärjestation.*

Enligt de uppgjorda förslagen skulle kostnaderna fördela sig på [18.] följande sätt:

för ångfärjelägena.....	kronor	592,000: —
» färjebroklaffarna	»	170,000: —
» bangårdsanordningarna	»	130,000: —
Summa kronor		892,000: —,

hvilket belopp afrundades till 900,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen har nu i sin underdåniga skrifvelse den 27 oktober 1910 anmält, att ifrågavarande anslag öfverskridits med 250,000 kronor.

Hvad till en början angår färjelägena, anför styrelsen, att vid uppgörandet af kostnadsförslaget till desamma saknades erforderlig erfarenhet för bedömandet af det manöverutrymme i hamnen, som erfordrades för ångfärjorna. Redan innan ännu byggnaden af dessa var avslutad framhölls, enligt hvad styrelsen meddelar, såväl från de svenska som de tyska blifvande ångfärjebefälhafvarnas sida, att utrymmet i Trälleborgs hamn var så begränsadt, att extra åtgärder borde vidtagas för att betrygga en säker manövrering i hamnen med färjorna, och gjordes ytterligare sådana framställningar af samma befälhafvare efter det ångfärjetrafiken blifvit öppnad. Efter öfverläggningar mellan järnvägsstyrelsen och den preussiska järnvägsförvaltningen beslöts därför dels en förlängning af midtelpiren mellan de båda färjelägena, dels utläggandet af en stenfylld timmerkista i hamnbassängen, den förra åtgärden afsedd att hindra i ena färjeläget stillaliggande färjas påsegling af inkommande färja, den senare afsedd att förekomma, att vid viss vindriktning och större vindstyrka manövrerande färja drefve emot den från hamnens norra kaj utskjutande hamnbryggan af trä. Kostnaden för dessa arbeten hafva, meddelar styrelsen, uppgått till:

förlängning af midtelpiren	kronor	27,300: —
kistan i hamnbassängen	»	43,300: —
Summa kronor		70,600: —

Till skydd för den af lösare kalkberg bestående botten i inre delen af färjeläget har vidare förstärkning måst anordnas medelst betongjutting, hvarjämte på grund af samma kalkbergs otäthet arbetsplanen för utförandet af södra lägets vingmur ej kunnat följas, hvilket betingat ökade kostnader för vattenlänsning samt för bortmuddring af en större

- [18.] jordmassa, som eljest kunnat utschaktas torr; sålunda en dyrare arbetsmetod än den förutsatta. De af dessa förhållanden föranledda ökade kostnader hafva uppgått till:

förstärkning af bottnen i ångfärjelägena ...	kronor 10,000
muddring och vattenlänsning	» 20,600
Summa kronor	30,600

Landningsbroarna till färjelägena beräknades, såsom nämndt, i det ursprungliga förslaget till 170,000 kronor och voro, enligt hvad styrelsen uppgifver, afsedda att utföras med en längd af 35 meter och för ett hjultryck af 7 ton. Styrelsen meddelar nu, att vid utarbetande af dessa broars detaljkonstruktion, hvilket skett i samråd med den preussiska järnvägsförvaltningen, det befunnits nödvändigt att öka brolängden till 50 meter för att minska brons utslagsvinkel i förhållande till bangårdsplanet vid växlande vattenstånd och därigenom underlätta den rullande materielens insättande på och uttagande från ångfärja samt att öka det beräknade hjultrycket till 8,5 ton för att möjliggöra öfverförandet af järnvägsfordon med sådant hjultryck, hvilket den närmare utredningen visat vara önskvärdt. Ångfärjornas spåräck äro enligt styrelsens uppgift beräknade för samma hjultryck. På grund häraf och i anledning af att jämväl den elektriska kraftöfverföringen för broklaffarnas manövrering dragit högre kostnad än som först antagits har den beräknade kostnaden för de två landningsbroarna öfverskridits med 67,200 kronor.

Vid uppgörandet af den ursprungliga planen för ångfärjeanläggningen antogs, anför styrelsen vidare, bland annat, att trafikskötseln vid ångfärjestationen skulle ombesörjas af trafikbefälet å den befintliga stationen i Trälleborg, hvilken station tillhör Lund—Trälleborgs järnväg. I öfverenstämmelse härmed förutsattes, att å ångfärjestationen icke skulle uppföras andra byggnader än en mindre stationspaviljong. Man fann dock snart, enligt hvad styrelsen meddelar, att det skulle vara olämpligt, att trafikskötseln å den station, till hvilken statsbanans viktigaste förbindelse med utlandet anknyter sig, skulle ombesörjas af enskild järnvägs personal. Ej heller skulle det varit möjligt att på ett fullt tillfredsställande sätt ordna persontrafiken för ångfärjerouten med anlåtande af den i förhållande till färjelägena olämpligt belägna Lund—Trälleborgsbanans personstation. I följd häraf måste ett fullständigt, om också mindre stationshus äfvensom byggnader för vagntillsyningspersonal och ett mindre förråd uppföras. En mindre utvidgning af

spårsystemet utöfver det projekterade visade sig jämväl erforderlig. [18.]
De ökade kostnaderna i anledning af dessa arbeten hafva uppgått till:

för stationshuset	kronor	23,000: —
» förråd m. m.	»	6,700: —
» utvidgning af spårsystemet	»	6,300: —
Summa kronor		36,000: —

Slutligen har af järnvägsmedel förskotterats ett belopp af omkring 45,600 kronor för muddring i hamnen invid färjelägena, hvilket belopp det enligt järnvägsstyrelsens uppfattning på grund af gällande kontrakt åligger staden Trälleborg att gälda. Kompromiss för afgörandet af denna fråga är påkallad, men har järnvägsstyrelsen ansett sig böra inlägga äfven denna kostnad i anslagsbeloppet och därför upptagit eventuell muddringskostnad till 45,600 kronor.

Summan af de ökade kostnaderna skulle sålunda blifva

för färjelägena	kronor	101,200: —
» färjebroklaffarna	»	67,200: —
» stationsanordningar	»	36,000: —
» eventuell muddringskostnad ...	»	45,600: —
Summa kronor		250,000: —

Det är utan tvifvel att beklaga, att ifrågavarande kostnader öfver-
skridits med, oafsedt muddringskostnaden, hvarom tvist föreligger, så
stort belopp som närmare 23 procent. Men å andra sidan måste er-
kännas, att kostnaderna för ett arbete af förevarande beskaffenhet, där
endast ringa erfarenhet från andra liknande företag förelegat, varit
svåra att beräkna. De särskilda åtgärder, som vidtagits utöfver de i
förslaget beräknade, synas också varit af omständigheterna påkallade
och hafva delvis föranledts af framställningar från preussiska järnvägs-
förvaltningen.

*Departements-
chefen.*

Hvad angår det af järnvägsstyrelsen upptagna beloppet för muddringskostnad, 45,600 kronor, finner jag mig gifvetvis förhindrad att uttala någon uppfattning beträffande frågan, huruvida staten rätteligen bör vidkännas denna kostnad, då denna fråga i enlighet med det mellan staten och staden Trälleborg träffade aftal utgör föremål för pröfning af skiljemän. Emellertid synes olämpligt att, innan skiljemännen meddelat sitt beslut, af Riksdagen äska medel för ändamålet, utan torde det belopp, som nu begäres af Riksdagen, böra begränsas till 204,400 kronor.

[18.]

Om nu också kostnaderna för ångfärjeledens anordnande varit större än som antagits, kan man å andra sidan med tillfredsställelse konstatera, att utbytet visat sig öfverstiga det beräknade. Skillnaden mellan inkomsterna och driftkostnaderna kalkylerades nämligen i det för Riksdagen framlagda förslaget till ett årligt belopp af allenast 55,000 kronor. För tiden mellan den 7 juli 1909, då leden öppnades för trafik, och den 31 december samma år, sålunda under ej fullt ett halft år, har emellertid driftöfverskottet stigit till 93,174 kronor. Trafiken å ångfärjeleden är också fortfarande stadd i stark tillväxt. I sådant hänseende ber jag få hänvisa till några jämförande siffror för juli, augusti och september månader åren 1909 och 1910.

	Persontrafik (antalet resande).	
	År 1909.	År 1910.
Juli	7,365	12,189
Augusti.....	9,027	12,185
September ..	6,464	6,610
Summa	22,856	30,984

	Godstrafik.			
	År 1909.		År 1910.	
	Styckegods. Ton.	Vagnslast- gods. Ton.	Styckegods. Ton.	Vagnslast- gods. Ton.
Juli	212	1,507	545	3,901
Augusti	552	2,393	649	4,593
September	528	6,442	736	6,256
Summa	1,292	10,342	1,930	14,750

Vid den i Wiesbaden under tiden den 29 november—2 december 1910 hållna tidtabellskonferensen hafva för öfrigt utverkats vissa ändringar i afseende å ordnandet af trafiken öfver Hamburg, hvilka säkerligen komma att öfva en mycket gynnsam inverkan på utbytet af ångfärjeleden Trälleborg—Sassnitz. Dessa ändringar — inläggande af nya tåg — betyda en förkortning af restiden från Stralsund till Hamburg af

icke mindre än 4 timmar 28 minuter, medan i motsatt riktning skulle åstadkommas en tidsbesparing af 1 timme 48 minuter. Den snabbaste förbindelsen mellan såväl Sverige som Norge, å ena sidan, och Hamburg, å den andra, kommer sålunda från den 1 nästkommande maj att gå öfver Sassnitz—Trälleborg. Man torde följaktligen kunna med allt skäl vara nöjd med de hittills vunna resultaten.

Jag tillåter mig nu hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att såsom tilläggsanslag för redan utförda anläggningar vid Trälleborgs ånfärjestation för år 1912 anvisa ett belopp af 204,400 kronor.

Med underdånig skrifvelse den 27 oktober 1910 har järnvägsstyrelsen öfverlämnat förslag till ordnande af Stockholms bangårdsfråga. Genom beslut den 30 sistlidna december har Eders Kungl. Maj:t där-
[18.]
[19.]
Anslag till
markför-
värf.

efter, i enlighet med min hemställan, remitterat ärendet till öfverståthållarämbetet för inhämtande af Stockholms stadsfullmäktiges yttrande; och torde jag få hänvisa till mitt anförande till statsrådsprotokollet nyssnämnda dag, hvilket redan blifvit offentliggjordt.

I det nådiga bref den 12 juli 1907, hvarigenom järnvägsstyrelsen, efter det 1901 års bangårdskommitté afgifvit sitt betänkande, erhöi uppdrag att låta verkställa förnyade undersökningar i frågan, anbefalldes styrelsen tillika att inkomma med förslag till de arbeten och åtgärder, som kunde vidtagas oberoende af det sätt, hvarpå bangårdsfrågan slutligen kunde komma att lösas.

Järnvägsstyrelsen har därför i sin underdåniga skrifvelse den 27 oktober 1910 hemställt, att medel redan vid 1911 års Riksdag äskas till bestridande af kostnaderna för inköp af sådana markområden, hvilka under alla omständigheter blifva behöfliga för ett slutligt ordnande af denna bangårdsfråga. Styrelsen erinrar därvid, att, på sätt styrelsen i samband med sin framställning om medels anvisande för utläggning af ytterligare ett dubbelspår mellan Järfva och Tomteboda redan framhållit, af alla framkomna förslag till lösning af Stockholms bangårdsfråga endast två torde kunna tänkas komma till utförande, nämligen *antingen* 1901 års bangårdskommittés förslag *eller* något af de förslag, som afse bibehållandet af västra stambanans ingångslinje i ungefär den nuvarande sträckningen med centralstationen vid nuvarande plats eller vid Norra Bantorget, af hvilka sistnämnda det nu framlagda 1910 års förslag utgör det senast framkomna. De markområden, som äro behöfliga, vare sig det ena eller det andra af dessa förslag förverkligas, böra därför enligt styrelsens förmenande inlösas, så fort sig göra låter, och

[18.] innan desamma genom bebyggande blifvit ytterligare fördyrade. Styrelsen har ansett det vara så mycket mera angeläget, att dessa åtgärder vidtagas snarast möjligt, som åtskilliga jordägare just stå i begrepp att upplåta dessa sina områden för byggnadsändamål. Vissa af dessa jordägare hafva dock, enligt hvad styrelsen meddelar, förbundit sig att till den 1 juni 1911 reservera för statens järnvägars räkning de för bangårdarnas utvidgning erforderliga områdena. De för ofvannämnda ändamål behöfliga markområden, som sålunda böra inlösas, äro enskilda personer och bolag tillhöriga områden, belägna dels mellan centralstationen och Karlberg, dels ock söder om Årstaviken. Dessa områden torde, enligt hvad styrelsen uppgifver, kunna värderas till i rundt tal 2,500,000 kronor, hvilken summa således borde ställas till järnvägsstyrelsens förfogande.

I sin skrifvelse med förslag till nya byggnader och anläggningar för år 1911 hemställde järnvägsstyrelsen om beviljande af anslag till belopp af 350,000 kronor för inköp af mark vid en del stationer.

Till stöd för denna framställning anförde styrelsen, att erfarenheten visat, att, då beslut om bangårdsutvidgningar redan förelegat, den för deras realiserande eventuellt erforderliga marken i allmänhet ej kunnat erhållas annat än till afsevärdt högt pris. För att förekomma ett dylikt uppdrifvande af jordprisen, borde därför medel anvisas för markanskaffning vid en del stationer, för hvilkas utvidgning inom de närmaste åren planer äro uppgjorda.

Vid anmälan häraf anmärkte jag, att, då fråga vore om bangårdsutvidgningar, järnvägsstyrelsen, såsom väl också skedde, i första hand borde söka utverka, att den erforderliga marken tillhandahölles utan ersättning af vederbörande kommun eller enskilda, då ju ortsbefolkningen i regel komme i åtnjutande af betydande fördelar genom en bangårdsutvidgning. Om emellertid marken icke kunde erhållas utan ersättning och den planerade utvidgningen i allt fall måste komma till stånd, framhöll jag, att det vore största sannolikhet för att billigaste pris skulle ernås, om uppgörelse kunde ske under hand, innan ännu spekulationen trädt emellan för värdenas uppdrifvande.

Det af järnvägsstyrelsen äskade beloppet blef också, i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts förslag, af Riksdagen beviljad.

I sin underdåniga skrifvelse den 27 oktober 1910 har nu järnvägsstyrelsen anhållit, att för inköp af mark vid en del stationer, för hvilkas utvidgning inom närmaste åren planer äro uppgjorda, till styrelsens förfogande för år 1912 måtte ställas ett belopp af 500,000 kronor.

Af ifrågavarande belopp, sammanlagdt 3,000,000 kronor, har järnvägsstyrelsen anhållit, att 500,000 kronor måtte utanordnas redan år 1911. [19.]

Lika med järnvägsstyrelsen finner jag angeläget, att medel anvisas för att finnas tillgängliga till förvärf af sådana markområden, som torde blifva behöfliga för ordnande af Stockholms bangårdsfråga, huru den nu än kan komma att lösas. Därjämte torde medel böra vara erforderliga för inköp af mark vid en del andra stationer, som inom de närmaste åren kräfva utvidgning. *Departements-
chefen.*

Hvad angår det belopp, som i sådant hänseende torde för år 1912 vara behöfligt, lärers detsamma enligt upplysningar, som jag numera inhämtat, kunna begränsas till 2,000,000 kronor, hvaraf 500,000 kronor borde finnas disponibla redan under år 1911.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för inköp af mark, som erfordras i och för ordnande af Stockholms bangårdsförhållanden samt för utvidgning af andra järnvägsstationer, för år 1912 anvisa ett anslag af 2,000,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 500,000 kronor.

Statens vattenfallsverk.

Trollhätte kanals ombyggnad.

I sitt betänkande angående riksstatens uppställning hafva kommitterade såsom sin mening framhållit, att hela den administration, som faller under vattenfallsstyrelsen, borde bilda ett affärsdrifvande verk, förslagsvis under namn af »statens vattenverk». Emellertid kan, påpeka kommitterade, denna administration ingalunda betraktas som en enda sammanhängande affär utan sönderfaller i flera fristående affärer, som det är högst angeläget att hålla skilda från hvarandra. Så t. ex. är det nödvändigt att skilja Trollhätte kanalverk från statens öfriga anläggningar vid Trollhättan, så att det blir fullt klart hvilket kapital kanalverket disponerar, hvilka omkostnader som hänföra sig till kanalen och hvilka inkomster som därifrån erhållas. Alldeles detsamma gäller om Trollhätte kraftverk. Vid Trollhättan äger, anförda kommitterade vidare, [20.]

Anslag för
anläggning
af ny farled
mellan
Vänersborg
och Göte-
borg.

[20.] staten dessutom en mängd fastigheter, som hufvudsakligen komma att användas till upplåtelse åt industriella företag samt till bostäder. Man måste alltså urskilja en särskild »Trollhätte fastighetsförvaltning».

I sitt underdåniga utlåtande den 15 december 1910 öfver kommitterades betänkande har vattenfallsstyrelsen redan afgifvit förslag till fördelning på särskilda affärer af hela den affärsverksamhet, enligt styrelsens mening lämpligen benämnd »statens vattenfallsverk», som står under styrelsens förvaltning. Enligt detta förslag skulle fördelningen ske på följande sätt.

Statens vattenfallsverk.

- 1 a) Trollhätte kanalverk;
- b) Trollhätte kanals ombyggnad (under anläggning);
- 2) Trollhätte kraftverk;
- 3) Trollhätte fastighetsförvaltning;
- 4) Diverse statens vattenfall och fastigheter inom Älfsborgs samt Göteborgs och Bohus län;
- 5) Vattenfall och fastigheter, inköpta för elektrisk drift å statens järnvägar;
- 6) Diverse statens vattenfall och fastigheter;
- 7) Porjus kraftverk (under anläggning).

Vid anmälan af de särskilda anslagsäskandena har jag i det följande också anslutit mig till denna uppdelning.

Till en början möter anslagsbehofvet för år 1912 för Trollhätte kanals ombyggnad. Jag erinrar, att 1909 års Riksdag med anledning af Eders Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning för anläggning af en ny farled mellan Vänersborg och Göteborg beviljat ett belopp af 22,800,000 kronor samt bemyndigat riksgäldskontoret att af dessa medel tillhandahålla Eders Kungl. Maj:t under år 1909 1,000,000 kronor och under år 1910 3,000,000 kronor. Sedermera har 1910 års Riksdag af det till farleden beviljade anslaget anvisat ett belopp af 2,000,000 kronor att utgå under år 1911.

Uti skrifvelse den 11 oktober 1910 har vattenfallsstyrelsen nu meddelat, att, sedan arbetsplanen för 1910 års arbeten af Eders Kungl. Maj:t fastställts, dessa arbeten omedelbart igångsatts och därefter bedrifvits med en arbetsstyrka, som så småningom vuxit och för närvarande uppgår till omkring 900 man, däraf omkring 850 man äro anställda direkt i vattenfallsstyrelsens tjänst samt omkring 50 man hos entreprenörer.

Vidare meddelar vattenfallsstyrelsen, att, då det varit af vikt att [20.] så vidt möjligt söka hindra spekulationen från att drifva i höjden priset på de markområden, som måste tagas i anspråk för kanalombyggnaden, frågan om markförvärf varit föremål för synnerlig uppmärksamhet. Expropriationsstämningar hafva uttagits på åtskilliga markägare efter Karls graf samt i och invid Trollhättan och före 1910 års slut komma ytterligare expropriationsmål att anhängiggöras. Förvärf af mark genom godvillig öfverenskommelse har skett dels vid Karls graf, dels med Holmens tegelbruk samt dels vid Lilla Edet, och underhandlingar i syfte att få till stånd godvillig öfverenskommelse äro på åtskilliga håll inledda. Lösen för byggnaderna å de tomter i Trollhättan, som erfordras för kanalen, har under året erlagts i öfverensstämmelse med värdering enligt 1909 års Riksdags särskilda beslut och därvid i afsevärd grad öfverstigit i gällande arrendevillkor angifna lösenbelopp.

Vattenfallsstyrelsen har därjämte i sin skrifvelse lämnat redogörelse för de arbeten, som under år 1910 verkställts å farleden, samt afgifvit förslag till arbetsplan för år 1911, hvilken arbetsplan af Eders Kungl. Maj:t den 28 oktober 1910 fastställts.

Vidkommande dels storleken af det anslag, som enligt vattenfallsstyrelsens åsikt bör af Riksdagen äskas för farledsanläggningen för år 1912, dels ock de arbeten, som under nämnda år böra komma till utförande, har styrelsen till en början erinrat, hurusom styrelsen i underdånig skrifvelse den 17 december 1909 påpekat, att, då det vore afsedt att den nya farleden mellan Vänersborg och Göteborg skulle blifva fullbordad under loppet af 1915 och alltså byggnadstiden beräknats till sex år, vid en fördelning af de till anläggning af farleden anslagna medel å nämnda tid i medeltal ett belopp af 3,800,000 kronor för år måste vara erforderligt. Då emellertid enligt vattenfallsstyrelsens förslag anslaget för år 1911, eller 2,000,000 kronor, satts betydligt under det belopp, 3,800,000 kronor, som, enligt hvad styrelsen erinrat, i genomsnitt bör utgå för hvar och ett af de sex byggnadsåren, erfordras, påpekar styrelsen, högre anslag för något eller några af de senare åren under byggnadsperioden. För att man skall kunna bedöma behovet af anslag icke endast för år 1912 utan äfven för de följande byggnadsåren har därför uppgjorts en vid styrelsens skrifvelse fogad tablå öfver de arbeten och däraf föranledda utgifter, som beräknats falla å de olika byggnadsåren, och har därvid visat sig, att anslagsbehovet för år 1912 utgör icke mindre än 5,000,000 kronor. Orsakerna till, att anslagsbehovet just nämnda år är särskildt stort, äro, enligt hvad styrelsen meddelar, dels att förvärf af all för

[20.] farledsanläggningen erforderlig mark bör under sagda år afslutas, på det att densamma måtte kunna erhållas till skäligt pris, dels ock att alla stora bergsprängningsarbeten då ännu med all kraft pågå, samtidigt som man i större utsträckning måste gripa sig an med betongjutningen. Det torde ock vara uppenbart, anser styrelsen, att de mellersta åren af byggnadstiden skola vara de, som kräfva de största anslagen, enär arbetena då måste kraftigt bedrivas utmed hela farledsanläggningen, därest ombyggnaden skall vara verkställd vid förutsatt tidpunkt eller senast vid början af 1916 års seglationstid.

De arbeten, som äro afsedda att utföras för det sålunda ifrågasatta anslaget å 5,000,000 kronor, uppgifver vattenfallsstyrelsen vara följande.

Under år 1912 fortsättas de arbeten, som voro i gång vid 1911 års slut, men dessutom måste betongjutningen och murningsarbetena vid slussen vid Brinkebergskulle och slussarna vid Trollhättan påbörjas samt arbetet vid Lilla Edet bedrivas i större utsträckning.

På de olika afdelningarna af farledsanläggningen fördela sig, enligt hvad vattenfallsstyrelsen meddelar, 1912 års arbeten på följande sätt:

Afdelning I, omfattande sträckan mellan Vänersborg samt Göta älf vid Bommen.

Vågbrytare vid Vänersborg fortsättes.

Strandskoningar och ledbyggor i den färdigmuddrade delen af Karls graf fullbordas.

Bergsprängning i nedre delen af Karls graf fortsättes.

Bergsprängningen för den nya slussen vid Brinkebergskulle fullbordas och murningen påbörjas.

Muddringen mellan nya slussen och älfven fullbordas.

Brobyggnaden vid Gropbron fullbordas.

Ny landsvägsbro vid Vänersborg påbörjas.

Afdelning II eller sträckan från Bommen till Föreningsgatan i Trollhättan.

Muddring utföres i älfven mellan Brinkebergskulle och Stallbackakanalen.

Bergsprängningen i den för året torrlagda delen af Stallbackakanalen göres i det närmaste färdig.

Undervattensprängningen nedom Stallbackakanalen fortsättes.

Borttagning af berg inom fångdammar vid Trollhättans järnvägsbro afslutas i hufvudsak.

Ombyggnad af Bergslagsbanans svängbro fortsättes.

Afdelning III, som omfattar sträckan från Föreningsgatan till och med öfversta slussen. [20.]

Bergsprängning i bergskanalen fortsättes.

För första slussen fullbordas bergsprängningen och murverket påbörjas.

Afdelning IV, omfattande sträckan från Höljan till och med sluss-trappan eller Åkersström.

Muddring och bergsprängning i höljan påbörjas.

Bergsprängningen i slussstrappan avslutas i hufvudsak.

Murverket för nedersta slussen fullbordas och påbörjas för öfre portnischerna till den första slussen i slussstrappan.

Afdelning VI eller leden förbi Ström.

Arbetena för slussen fortsätts och utvidgning af kanalen vid Ström påbörjas.

Afdelning VII, omfattande sträckan från Ström till Röda berget.

Bergsprängning under vatten mellan Lilla Edet och Röda berget fortsättes.

Afdelning VIII eller sträckan mellan Röda berget och Göteborg.

Muddringen mellan Kungälf och Bohusbanans bro i Göteborg fortsättes och utprickning af den då färdiga delen af farleden utföres.

Vattenfallsstyrelsen har ytterligare meddelat, att af de utaf Riksdagen för farleden hittills anvisade beloppen å tillhopa 6,000,000 kronor vid utgången af september månad 1910 åtgått i rundt tal 2,000,000 kronor och att till samma års slut torde komma att utgifvas ytterligare 700,000 kronor. För 1911 års arbeten skulle sålunda återstå 3,300,000 kronor, och detta belopp anser styrelsen vara tillräckligt för bedrivande af de planlagda byggnadsarbetena för året. Emellertid är det framhåller vattenfallsstyrelsen, önskvärdt, att styrelsen, för att icke försitta gynnsamma tillfällen att förvärfva erforderlig mark, måtte få för markförvärf disponera mera penningar än hvad för sådant ändamål är afsedt att användas af ofvan nämnda belopp å 3,300,000 kronor, och anser styrelsen det med hänsyn härtill lämpligt, att styrelsen vid eventuellt behof finge under år 1911 lyfta ett belopp af intill 500,000 kronor af det anslag, som kan komma att beviljas för år 1912.

På grund af hvad sålunda anförts har vattenfallsstyrelsen i underdånighet hemställt om anvisande af ett belopp af 5,000,000 kronor för 1912 års arbeten å farleden, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att af nämnda belopp redan under år 1911 förskottsvis utanordna intill 500,000 kronor.

[20.] I enlighet med den af vattenfallsstyrelsen sålunda gjorda framställningen får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att af det utaf Riksdagen för anläggning af en ny farled mellan Vänersborg och Göteborg beviljade anslaget å 22,800,000 kronor för år 1912 anvisa ett belopp af 5,000,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 500,000 kronor.

Trollhätte kraftverk.

[21.] För anläggning af ledningar, afsedda att distribuera elektrisk energi från statens kraftstationer vid Trollhättan, samt därmed sammanhängande arbeten har Riksdagen beviljat år 1907 1,500,000 kronor, år 1908 1,000,000 kronor, år 1909 1,500,000 kronor samt år 1910 1,000,000 kronor att användas enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t meddelade. Samtliga dessa anslag hafva anvisats till utgående från riksgäldskontoret.

Vattenfallsstyrelsen har nu i underdånig skrifvelse den 18 oktober 1910 gjort framställning om ytterligare anslag till distributionsledningar m. m.

Styrelsen har därvid anfört, att lifaktigheten å det industriella området med nu uppåtgående konjunkturer synes vara i stigande, hvarför det icke är uteslutet, att under år 1911 kan komma att erfordras ett högre belopp för distributionsanläggningar än 1910 års Riksdag därtill anvisat, i synnerhet som ett par af de energileveranser, om hvilka underhandlingar nu pågå, skulle medföra betydande kostnader för kraftledningar och öfriga distributionsanläggningar. Då det, fortsätter styrelsen, gifvetvis är till fördel både för kraftverket och konsumenterna att energileveranserna kunna påbörjas så snart som möjligt efter det kontrakt om desamma afslutats, så att de icke fördröjas däraf, att medel icke finnas tillgängliga för utförande af erforderliga ledningsbyggnader, samt det finnes all anledning antaga, att afsättningen af elektrisk energi från kraftverket i Trollhättan skall normalt fortgå under år 1912, bör enligt styrelsens åsikt till ytterligare distributionsanläggningar m. m. för år 1912 anvisas ett belopp af 1,500,000 kronor, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att däraf redan under år 1911 i händelse af behof disponera ett belopp af 500,000 kronor.

Mot den af vattenfallsstyrelsen gjorda framställningen har jag icke något att erinra, och anser jag alltså, att förslag bör i enlighet därmed afåtas till Riksdagen. [21.] *Departements-
chefen.*

Innan jag lämnar förevarande ämne, tillåter jag mig emellertid till behandling upptaga en fråga, som därmed står i sammanhang.

Då jag den 14 januari 1910 för Eders Kungl. Maj:t anmälde vattenfallsstyrelsens framställning om anslag för år 1911 till ledningar, afsedda att distribuera elektrisk energi från Trollhätte kraftverk, omnämnde jag, att Riksdagen i sin skrifvelse den 23 mars 1909 angående anslag för ifrågavarande ändamål anfört, att det för bedömande af företagets ekonomiska bärighet vore lämpligt, att de belopp, som sålunda nedlagts och ytterligare komme att nedläggas därå, betraktades såsom lån till företaget att af detsamma förräntas och inom viss tid amorteras, hvarför det enligt Riksdagens mening vore önskvärdt, att en plan härför blefve uppgjord. Jag meddelade vidare, att vattenfallsstyrelsen uti afgifvet yttrande framhållit, att styrelsen, för att vinna fastare hållpunkter för en beräkning rörande kraftverkets ekonomiska bärighet, ansåge det vara lämpligt att dröja med uppgörande af en amorteringsplan, till dess kraftverket någon tid varit i gång samt flera kontrakt om energileverans hunnit blifva afslutade. Jag erinrade därjämte om den genom särskilda sakkunniga pågående utredningen angående förändrad uppställning af riksstaten, en utredning, som möjligen kunde bringa saken i förändradt läge.

Sedermera har Riksdagen i skrifvelse den 1 juni 1910, hvarigenom Riksdagen meddelade sitt beslut om anvisande af anslag till uppförande af en elektrisk kraftstation vid Porjusfallen i Stora Lule älf m. m., uttalat såsom sin uppfattning, att det för bedömande af företagets bärighet vore lämpligt, att de belopp, som å detsamma blifvit nedlagda, betraktades såsom lån till företaget att af detsamma, så snart förhållandena sådant tilläte, förräntas och amorteras, samt att det enligt Riksdagens mening vore önskvärdt, att en plan härför redan nu blefve uppgjord.

Uti skrifvelse den 24 november 1910 har vattenfallsstyrelsen med anledning häraf framhållit, att i det betänkande med förslag rörande riksstatens uppställning jämte därmed sammanhängande ämnen, hvilket afgifvits af särskilda inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga, dessa såsom sin uppfattning uttalat, att för ett statens affärsdrifvande verk någon amortering af i verket nedlagdt kapital aldrig bör förekomma. I samband härmed hafva de sakkunniga föreslagit ett annat sätt för beräkning i riksstaten af den afkastning statens affärsdrifvande

[21.] verk kunna komma att lämna än det Riksdagen i sina förenämnda skrivelser tänkt sig.

Det af de sakkunniga sålunda afgifna förslaget är, säger vattenfallsstyrelsen, enligt styrelsens uppfattning i hufvudsakliga delar synnerligen beaktansvärdt. I det förändrade läge, hvori frågan sålunda kommit, har styrelsen förutsatt, att något förslag till amorteringsplaner för kraftverken i Trollhättan och Porjus icke behöfver föreläggas 1911 års Riksdag.

Såsom vattenfallsstyrelsen påpekat, skall enligt det af de sakkunniga afgifna förslaget, hvilket i hufvudsak iakttagits vid uppgörande af den Riksdagen underställda riksstaten för år 1912, någon amortering icke förekomma af kapital, som lämnats statens affärsdrifvande verk. Det synes mig också, på sätt chefen för finansdepartementet redan framhållit, tydligt, att genom den föreslagna reformen — jämte det den blir till stor fördel för lättare öfverskådande och rättare bedömande af rikets budget — bättre skall vinnas det af Riksdagen uttalade önskemålet att få en inblick i ett företags ekonomiska bärighet. Reformen förutsätter nämligen att årligen upprättas en fullständig tablå, som utvisar hela det i verket nedlagda kapitalet samt dess totala afkastning. En sammanställning af dessa siffror måste gifvetvis lämna en rätt bild af företags ekonomiska bärkraft.

Vattenfallsstyrelsen har i själfva verket också redan lämnat vissa uppgifter, som gifva god ledning för bedömande af den ränta Trollhätte kraftverk under år 1911 kan antagas komma att lämna å det i verket nedlagda kapitalet. Styrelsen har sålunda uppgjort följande beräkning öfver Trollhätte kraftverks inkomster för år 1911:

Energiinkomster.

Trollhättedistriktet:

a) 25-periodig ström		
Vargöns aktiebolag	kronor	105,000: —
Stallbacka-området	»	206,683: —
Öfriga	»	6,415: —
		318,098: —
b) 50-periodig ström	kronor	124,691: —
		Transport 442,789: —

Transport 442,789: — [21.]

Skaradistriktet:

Sköfdestationens område	kronor	21,578: —	
Skarastationens område	»	34,685: —	
Håkantorpsstationens område	»	18,900: —	75,163: —

Göteborgsdistriktet:

Göteborgsstationens område	kronor	356,945: —	
Nolstationens område ($\frac{1}{2}$ år)	»	4,668: —	
Alingsåsstationens område	»	28,147: —	
Lilla Edet-stationens område	»	54,219: —	443,979: —
Summa kronor		961,931: —	

<i>Inkomst af Önan uppskattningsvis</i>	kronor	10,000: —	
<i>Hyrer för bostäder förslagsvis</i>	»	6,000: —	
Summa kronor		977,931: —	

Till de sålunda enligt redan afslutade aftal beräknade inkomsterna af kraftverket för år 1911 torde emellertid, lågt räknadt, kunna för väntad ökning till följd af blifvande aftal och ökad förbrukning hos redan anslutna abonnenter läggas ett belopp af kronor 50,000: —
 hvadan alltså kraftverkets inkomster under år 1911 kunna väntas uppgå till ett sammanlagdt belopp af minst kronor 1,027,931: —

Enligt den af Eders Kungl. Maj:t fastställda staten för 1911 skulle driftkostnaderna under året uppgå

å aflöningsstaten till	kronor	127,410: —	
å omkostnadsstaten till	»	309,500: —	
eller sammanlagdt kronor		436,910: —	

Kraftverket skulle följaktligen för år 1911 enligt beräkning lämna ett öferskott utöfver driftkostnaderna af 591,021 kronor.

[21.]

Det kapital, som vid 1910 års utgång nedlagts i kraftstationsanläggningen, torde enligt approximativ uppskattning komma att uppgå till följande belopp, nämligen:

köpeskilling för vissa från Trollhättans elektriska kraftaktiebolag inköpta fastigheter med vattenrätt	kronor	2,060,000: —
kraftverket	»	9,300,000: —
distributionsanläggningar m. m.	»	3,900,000: —
Summa kronor		15,260,000: —

Det ofvan beräknade öfverskottet å 1911 års rörelse, 591,021 kronor, motsvarar följaktligen omkring 3,87 % ränta å det vid årskiftet i kraftverksanläggningen nedlagda kapitalet, bestämdt på sätt ofvan nämnts.

Uppføres bland utgifterna jämväl det bidrag å 44,000 kronor till kostnaderna för vattenfallsstyrelsen, hvilket enligt Eders Kungl. Maj:ts och Riksdagens beslut skall utgå af kraftverkets vinstmedel, nedgår öfverskottet till 547,021 kronor, motsvarande omkring 3,58 % ränta å statsverkets beräknade kapitalutlägg för kraftverksanläggningen vid 1910 års slut.

I den ofvan beräknade kostnaden för kraftverket vid 1911 års ingång, 9,300,000 kronor, inbegripas jämväl utgifter för vissa arbeten, som tillhöra kraftverkets andra utbyggnadsstadium, men som lämpligast kommit till utförande i samband med arbetet för första utbyggnaden. Enligt styrelsens uppfattning kan det dock med skäl ifrågasättas, att vid en uppskattning af den afkastning, kraftverket kan lämna, hänsyn endast bör tagas till kostnader, som nedlagts för sådana anläggningar, som tillhöra första utbyggnadsstadiet och som tagits i bruk för anläggningens drift, medan beräknad ränta å utlagda kostnader för de anläggningar, som tillhöra senare utbyggnadsstadium, bör tilläggas byggnadskostnaden, till dess motsvarande anläggningar blifva färdiga att tagas i anspråk. Då emellertid, å ena sidan, underhållskostnaderna, såsom ofvan framhållits, sannolikt komma att understiga därför upptaget belopp samt, å andra sidan, det finnes all anledning antaga, att inkomsterna skola under året afsevärdt öfverskrida hvad styrelsen här ofvan beräknat, anser sig styrelsen vara berättigad gifva uttryck åt sin förväntan, att kraftverkets öfverskott redan under år 1911 skall visa sig tillräckligt till att lämna 4 % ränta å statsverkets till 15,260,000 kronor beräknade kapitalutlägg för anläggningen samt därutöver lämna tillgång till afskrifning å anläggningens olika delar, för hvilket sist-

nämnda ändamål enligt gjorda beräkningar på nuvarande utbyggnadsstadium skäligen skulle erfordras omkring 122,000 kronor. [21.]

Det är, säger styrelsen, gifvet, att under kraftverkets första verksamhetsår driftkostnaderna skola vara proportionsvis betydligt högre än när kraftafsättningen fortskridit så långt, att kraftverket går med full belastning. Enligt styrelsens bestämda uppfattning kan det därför knappast vara föremål för tvifvel, att icke kraftverket inom kort skall vara i stånd att efter afdrag för driftkostnaderna och skälig afskrifning å anläggningen lämna en behållning, som förslår icke blott till verkets successiva förnyande och underhåll i fullgodt skick utan äfven till en afkastning å det i anläggningen nedlagda kapitalet, som vida öfverstiger hvad statsverket själf får utgifva i ränta för ifrågavarande, genom upplåning anskaffade medel.

Utöfver den af vattenfallsstyrelsen lämnade redogörelsen tillåter jag mig nämna, att för erhållande af det utaf vattenfallsstyrelsen beräknade ekonomiska resultatet för Trollhätte kraftverk lagts till grund en afsättning af 18,400 kilowatt vid 1911 års början med sådan stegring under året, att vid dess slut afsättningen skulle utgöra 19,700 kilowatt. Enligt den plan, som fastställts för kraftstationen, skall densamma fullt utbyggd omfatta 8 maskinenheter, hvardera vid normal drift utvecklande 7,000 kilowatt, eller tillhopa 56,000 kilowatt. Det synes följaktligen vara uppenbart, att, då den energi, som kraftstationen kan lämna, någorlunda fullständigt tages i anspråk, kraftverket kommer att gifva god afkastning icke blott på de penningar, som direkt nedlagts å detsamma och tillhörande anläggningar, utan äfven å det kapital, som vattenkraften kan anses representera, samt å de under byggnadstiden och de första driftåren uppkomna ränteförlusterna.

Under åberopande af hvad sålunda anförts får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för år 1912 anvisa ett belopp af 1,500,000 kronor att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t meddelar, användas för anläggning af ledningar, afsedda att distribuera elektrisk energi från statens kraftverk vid Trollhättan, samt därmed sammanhängande arbeten, med rätt för Kungl. Maj:t att låta redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 500,000 kronor.

Trollhätte fastighetsförvaltning.

[22.]
Anslag till
ökadt rörel-
sekapital.

Såsom jag förut omnämnt, skulle såsom en särskild under statens vattenfallsverk hörande affär bokföras »Trollhätte fastighetsförvaltning».

Vattenfallsstyrelsen har tänkt sig, att till Trollhätte fastighetsförvaltning skulle hänföras endast det vid Trollhättans samhälle belägna sammanhängande fastighetskomplexet och att de öfriga till Trollhätte kanal- och vattenverk nu hörande fastigheterna Fredrikslund och Källshagen, Sjöboda, Fridhem samt de år 1908 inköpta fastigheterna vid Vargön, Inlands pappfabrik och Lilla Edets pappersbruk skulle sammanföras till gruppen »Diverse statens vattenfall och fastigheter inom Älfsborgs samt Göteborgs och Bohus län».

Emellertid kommer, påpekar vattenfallsstyrelsen, det af Trollhätte fastighetsförvaltning disponerade kapitalet att bestå icke endast af fastigheter utan äfven af vissa fonderade medel. Genom nådigt bref den 28 juni 1907 har Eders Kungl. Maj:t nämligen, bland annat, föreskrifvit, *dels* att tillsammans med den fond, som enligt nådigt bref den 16 juni 1905 skall bildas af köpeskillingarna för försålda tomter med inflytande rän- tor och hvilken fond skulle benämnas fonden A, skola bokföras alla de öfriga inkomster, som inflyta från de af Nya Trollhätte kanalbolag in- köpta fastigheterna vid Trollhättan, *dels* att de inkomster, som genom försäljning eller annorledes inflyta från vissa andra under styrelsens förvaltning ställda fastigheter vid Trollhättan, skola redovisas såsom en särskild fond under benämning fonden B. Vidare har Eders Kungl. Maj:t i samma nådiga bref medgifvit, att af dessa fonder må bestridas de utgifter, som erfordras för motsvarande fastigheters ordnande, till- godogörande och underhåll, att af fonden A må utgå ersättningar för byggnader, då sådana skola från tomtinnehafvare lösas, samt att från sistnämnda fond må utlämnas byggnadslån enligt vissa föreskrifter.

Då nu nettoafkastningen af fastighetsförvaltningen ej längre skulle få tillföras fonderna utan måste inlevereras till statsverket och då fon- dernas disponibla kapital således endast skulle bestå af afbetalningarna å köpeskillingarna och byggnadslånen, lär detsamma, enligt hvad vatten- fallsstyrelsen påpekar, under de närmaste åren visa sig otillräckligt för de ofvan angifna ändamålen. Vattenfallsstyrelsen har därför fäst upp- märksamhet därpå, att det under de närmaste åren lär blifva erforder- ligt, att anslag anvisas å riksstaten till förstärkning af Trollhätte

fastighetsförvaltnings rörelsekapital. Detta kapital kan dock sedermera, sedan afbetalningar å köpeskillingar och byggnadslån influtit i rikligare mån, återbetalas till statsverket. [22.]

Beträffande det i sådant afseende för år 1912 erforderliga beloppet har vattenfallsstyrelsen i särskild skrifvelse uppgifvit detta till 150,000 kronor, däraf 50,000 kronor skulle användas till gäldande af ett lån, som enligt Eders Kungl. Maj:ts bemyndigande upptagits i och för ifrågavarande områdets ordnande. Kontanta medel till tillräckligt belopp hade nämligen icke funnits tillgängliga i fonderna A och B.

Med anledning af hvad sålunda förekommit får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till ökande af Trollhätte fastighetsförvaltnings rörelsekapital för år 1912 anvisa ett anslag af 150,000 kronor.

Porjus kraftverk.

Med anledning af Eders Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1910 års Riksdag för uppförande af en elektrisk kraftstation vid Porjusfallen i Stora Lule älf och i sammanhang därmed anläggning af järnväg mellan Gällivare och Porjus samt för öfriga erforderliga åtgärder i och för införande af elektrisk drift å bandelen Kiruna—Riksgränsen beviljat ett anslag af 21,500,000 kronor och däraf till utgående från riksgäldskontoret anvisat för år 1910 4,915,000 kronor samt för år 1911 2,650,000 kronor. [23.]

Anslag för
uppförande
af kraft-
station vid
Porjusfal-
len.

Uti underdånig skrifvelse den 5 december 1910 har vattenfallsstyrelsen nu meddelat, att de kompletterande undersökningar, som erfordrats för upprättande af arbetsritningar för kraftverksanläggningen, numera afslutats samt att transportväsendet till Porjus organiserats och bostadsförhållandena därstädes ordnats.

Styrelsen anför vidare, att allting sålunda är ordnad för att under år 1911 börja de arbeten, som först måste utföras, nämligen bergsprängning för intag, tilloppstunnel, fördelningsbassäng, kraftstation och afloppstunnel, hvarjämte beredningen af grund samt murnings- och fyllningsarbetena för norra delen af dammen måste påbörjas.

Arbetsplanen för år 1912 bör enligt styrelsens mening lämpligen omfatta fortsättning af de under år 1911 påbörjade arbetena, hvarjämte ställverksbyggnaden samt kraftledningsbyggnaderna då måste tagas i arbete. För lämpligt bedrifvande af dessa arbeten anser vattenfallsstyrelsen ett belopp af 4,000,000 kronor vara erforderligt.

[23.] Med stöd af hvad sålunda anförts har vattenfallsstyrelsen i underdånighet hemställt om anvisande af ett belopp af 4,000,000 kronor för fortsättande under år 1912 af de arbeten med kraftverksanläggningen vid Porjus, hvilka skola utföras genom vattenfallsstyrelsens försorg.

I enlighet med den af vattenfallsstyrelsen sålunda gjorda framställning får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att utaf det af Riksdagen för uppförande af en elektrisk kraftstation vid Porjusfallen i Stora Lule älf och i sammanhang därmed anläggning af järnväg mellan Gällivare och Porjus samt för öfriga erforderliga åtgärder i och för införande af elektrisk drift å bandelen Kiruna—Riksgränsen beviljade anslaget å 21,500,000 kronor för år 1912 anvisa ett belopp af 4,000,000 kronor.

Älfkarleby kraftverk.

[24.] I underdånig skrifvelse den 24 november 1910 har vattenfallsstyrelsen framlagt förslag om anläggande af ett statens kraftverk vid Älfkarleby samt för ändamålet anhållit om anvisande af ett belopp af 9,210,000 kronor, däraf kronor 3,450,000 för år 1912, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att under år 1911 däraf utanordna 1,650,000 kronor.

Inom en snar framtid hoppas jag kunna förelägga detta ärende Eders Kungl. Maj:ts pröfning, och hemställer jag för närvarande allenast, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, i afvaktan på den nädiga proposition, som kan komma att af-låtas angående anläggande af ett statens kraftverk vid Älfkarleby, för ändamålet beräkna ett anslag för år 1912 af 3,450,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 1,650,000 kronor.

Järnvägslånefonden.

[25.] Jag tillåter mig vidare erinra, att 1910 års Riksdag till låneunderstöd för enskilda järnvägar beviljat och ställt till Eders Kungl. Maj:ts förfogande ett extra anslag af 7,500,000 kronor att utgå under fem år från och med år 1912 med 1,500,000 kronor årligen; och får jag därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för afsättning till järnvägslånefonden i riksstaten för år 1912 upptaga ett belopp af 1,500,000 kronor.

Fond för bibanor i vissa delar af riket.

Inom närmaste tiden torde jag blifva i tillfälle att underställa Eders Kungl. Maj:t fråga om åtgärder från statens sida för att underlätta åstadkommande af bibanor inom västra delarna af Värmlands, Kopparbergs och Jämtlands län samt delar af Bohuslän och Dalsland. Förslaget torde komma att innefatta anordnande af en särskild lånefond för ifrågavarande ändamål. [26.] Afsättning till fond för bibanor i vissa delar af riket.

För närvarande tillåter jag mig allenast hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, i afvaktan på den nådiga proposition, som kan komma att af-låtas angående inrättande af en lånefond för åstadkommande af bibanor inom vissa delar af riket, för ändamålet beräkna ett anslag för år 1912 af 1,000,000 kronor.

Hvad föredragande departementschefen sålunda tillstyrkt och hemställt, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla samt förordnade, att aftryck af detta protokoll skulle öfverlämnas till finansdepartementet för att tjäna till ledning vid författandet af Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Ur protokollet:

Niklas A. Lindhult.

STOCKHOLM, K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI, 1911.

INNEHÅLL.

Postverket.

	Sid.
[1.] Inköp af inventarier	2
Uppförande af posthus i Västervik	2
Departementschefens yttrande	4

Telegrafverket.

[2.] Inköp och bebyggande af fastigheter	7
Inköp af stationsinventarier	16
Telegrafverkets kassaförlag	16
Departementschefens hemställan	21
[3.] Fortsatt utveckling af statens telefonväsende	22
Departementschefens yttrande	31

Statens järnvägar.

[4.] Nya byggnader och anläggningar vid Statens järnvägar	31
Husbyggnader	31
Spåranordningar	36
Öfriga anläggningar	38
Större nybyggnader	42
Departementschefens yttrande	52
[5.] Uppförande af en byggnad för vissa kontor inom järnvägsstyrelsen	57
[6.] Ny bro öfver Stångån vid Linköping	57
[7.] Anslag till åtgärder för underlättande af arméns strategiska uppmarsch	58
[8.] Ersättning för af statskontoret gjorda förskott	58
[9.] Anslag till nya inventarier m. m.	59
[10.] Ny rullande materiel för statens järnvägar	59
Departementschefens yttrande	61
[11.] Utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna stationer m. m.	64
[12.] Anslag till vissa statsbanebyggnader	64
Bastuträsk—Skellefteå—Kallholmsfjärden	64
Östersund—Ströms vattudal	65
[13.] Anslag till statsbanan Järna—Norrköping	66
Departementschefens yttrande	88
[14.] Statsbana Ströms vattudal—Ångermanälfven	91
[15.] Fortsättning af norra stambanan från Veittijärvi	92
[16.] Kompletteringsarbeten å linjen Kiruna—Svartön	92

	Sid
[17.] Utläggning af dubbelspår mellan Göteborg och Alingsås	93
<i>Departementschefens yttrande</i>	98
[18.] Tilläggsanslag för anläggningarna vid Trälleborgs ångfärjestation	98
<i>Departementschefens yttrande</i>	101
[19.] Anslag till markförvärf	103
<i>Departementschefens yttrande</i>	105
 Statens vattenfallsverk.	
Trollhätte kanals ombyggnad.	
[20.] Anslag för anläggning af ny farled mellan Vänersborg och Göteborg	105
Trollhätte kraftverk.	
[21.] Ledningar för distribuering af elektrisk energi från Trollhättan	110
<i>Departementschefens yttrande</i>	111
Trollhätte fastighetsförvaltning.	
[22.] Anslag till ökad rörelsekapital	116
Porjus kraftverk.	
[23.] Anslag för uppförande af kraftstation vid Porjusfallen	117
Älfkarleby kraftverk.	
[24.] Anslag till uppförande af ett kraftverk vid Älfkarleby	118
 Järnvägslånefonden.	
[25.] Anslag till järnvägslånefonden	118
 Fond för bibanor i vissa delar af riket.	
[26.] Afsättning till fond för bibanor i vissa delar af riket	119

Bil. 2.

Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 januari 1911.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 grefve HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 von SYDOW,
 von KRUSENSTIERNA.

Departementschefen, statsrådet Nylander anförde vidare:

Enligt Eders Kungl. Maj:ts nådiga beslut den 30 december 1910 skola i riksstaten för år 1912 bland statsverkets inkomster upptagas jämväl inkomsterna af bland andra, följande produktiva fonder, nämligen:

*Kapital-
ökning åt
nya odlings-
lånefonden
m. m.*

Nya odlingslånefonden,
Egnahemslånefonden,
Fiskerilånefonden,
Norrländska nyodlingsfonden,
Jordförmedlingsfonden.

Beträffande särskildt egnahemslånefonden tillåter jag mig erinra, att under nionde hufvudtiteln pläгат på senare tid å extra stat anvisas vissa

belopp såsom förvaltningsbidrag till egnahemslåneförmedlare. Dessa bidrag torde för framtiden böra i budgetshänseende betraktas såsom driftkostnader för nu ifrågavarande fond och afräknas å fondens afkastning. Enligt af mig verkställd beräkning skulle för år 1912 sålunda erfordras såsom sådana driftkostnader för egnahemslånefonden ett belopp af 110,000 kronor.

Då jag emellertid har för afsikt att inom den närmaste tiden hos Eders Kungl. Maj:t göra framställning om äskande hos Riksdagen af den för en hvar af nämnda fonder under år 1912 erforderliga kapitalökning och jag därvid äfven lär få tillfälle närmare ingå på frågan om driftkostnader för egnahemslånefonden, hemställer jag för närvarande allenast, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att i afbidan på de nådiga propositioner i dessa afseenden, Eders Kungl. Maj:t må komma att framlägga för Riksdagen, såsom kapitalökning under år 1912 tillsvidare beräkna:

för Nya odlingslånefonden	kronor	524,000: —
» Egnahemslånefonden	»	5,000,000: —
» Fiskerilånefonden	»	116,000: —
» Norrländska nyodlingsfonden	»	210,000: —
» Jordförmedlingsfonden	»	800,000: —

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall med föreskrift tillika, att utdrag af protokollet i denna del skulle tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörandet af förslag till rikstat för år 1912.

Ur protokollet:

Hjalmar Almgren.

Statsverkspropositionens justering.

*Utdrag af protokollet öfver ett finansärende, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
januari 1911.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 greve HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON SYDOW,
 VON KRUSENSTIERNA.

Departementschefen, statsrådet Swartz, föredrog för justering ett i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts förut fattade, af statsrådet enhälligt tillstyrkta beslut uppsatt förslag till Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Hans Maj:t Konungen tacktes, enligt statsrådets underdåniga tillstyrkande, i nåder gilla berörda förslag, sådant det finnes detta protokoll bilagdt; och skulle i enlighet därmed omförmälda nådiga proposition till Riksdagen aflåtas.

Ur protokollet:
Axel Alexanderson.